

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 385
Παρασκευή
21 Οκτωβρίου 1991
Δρχ. 150

- Η ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΚΩΤΑ
- ΤΟ ΒΙΟΝΙΚΟ ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΟΙ ΦΕΜΙΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ
- ΟΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΝΔΡΕΑ - ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ
- Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ
- ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ
- ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΖΩΡΖ ΧΑΜΠΑΣ

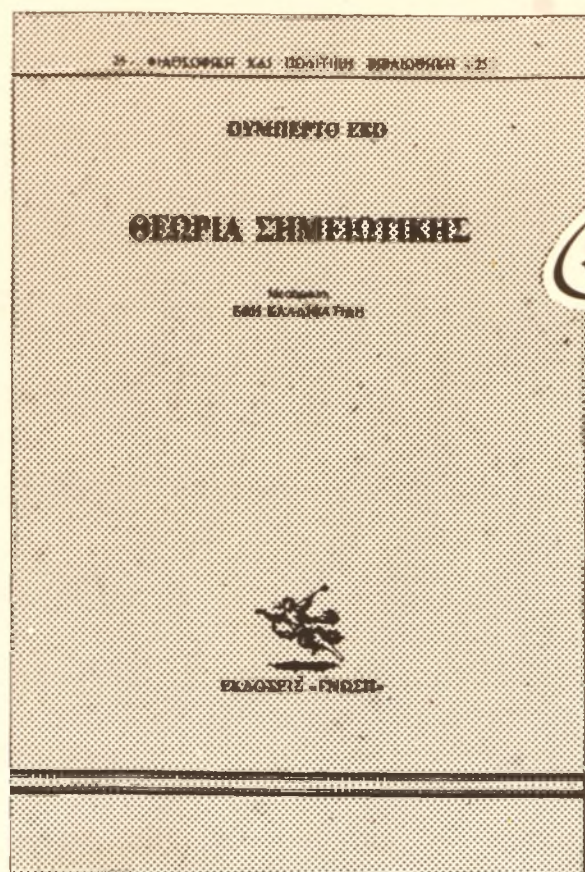

- Ηρθε!
- Και ποι πόν;

Τα βιβλία της «γνώσης»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ»
ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΞΕΧΩΡΙΖΟΥΝ

Μόλις
Κυκλοφόρησε

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΟΥΜΠΕΡΤΟ ΕΚΟ

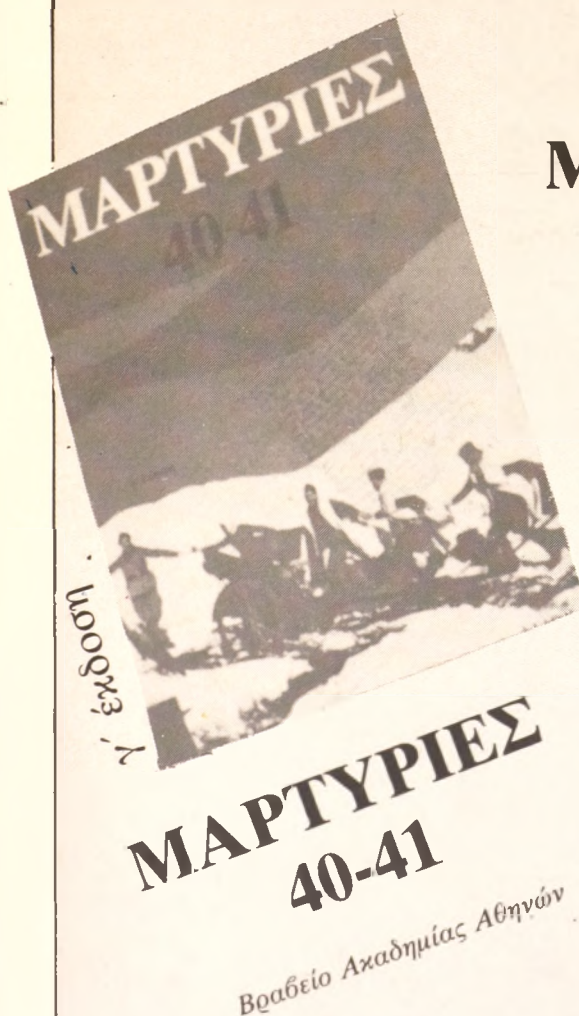
ΘΕΩΡΙΑ ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗΣ

Για τον Έκο η σημειωτική δεν αποτελεί απλό παράρτημα της γλωσσολογίας ή της φιλοσοφίας, αλλά μιαν αυτοτελή επιστήμη, που προβάλλει την αξίωση να αγκαλιάσει όλους τους τομείς του πολιτισμού.

Ένα βιβλίο - εισαγωγή για τον αρχάριο και εγχειρίδιο για τον ειδικό.

εκδόσεις «γνώση»

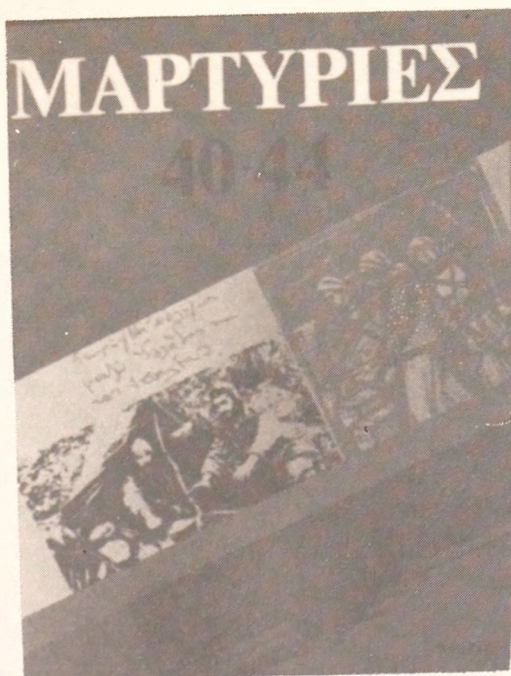
Ζωοδόχου Πηγής 29, 106 81 Αθήνα,
τηλ.: 3621194 · 3620941

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

40-44

Κώστας Ν. Χατζηπατέρας – Μαρία Σ. Φαφαλιού

Ο τόμος αυτός είναι, ουσιαστικά, η συνέχεια του πρώτου τόμου «Μαρτυρίες 40-41», που περιέχει ζωντανές μαρτυρίες από αγωνιστές που πήραν μέρος στην ένδοξη εκείνη περίοδο του Ελληνοϊταλικού πολέμου, καθώς και από ανθρώπους του λαού στα μετόπισθεν. Ο δεύτερος τόμος, «Μαρτυρίες 40-44, Πόλεμος-Κατοχή» περιέχει μαρτυρίες από την περίοδο του πολέμου, αλλά και από τα χρόνια της μαύρης Κατοχής. «Από παλιά σεντούκια, ξεχασμένα συρτάρια, από υπόγεια και σοφίτες, αλλά προπάντων από τα βάθη της άγρυπνης ελληνικής ψυχής αναδύονται μνήμες αιθαιλές που διαιωνίζουν τη μεγάλη εκείνη στιγμή της ιστορικής μας κληρονομιάς», όπως γράφουν στο σημείωμά τους οι συγγραφείς του έργου Κ. Χατζηπατέρας και Μ. Φαφαλιού.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 - τηλ. 36.02.007

ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ

ΧΑΡΑΣ Ευαγγέλια... Αύριο φτάνει ο πρωθυπουργός με τη γνωστή συνοδεία του και τα οργανωμένα πλήθη στην αλάνα του αεροδρομίου θα ζητωκραυγάζουν αυθορμητώς: Φαναράκια, κεράκια, λουλούδια, τραγουδάκια, πανώ και ό,τι άλλο επιστρατεύσουν για την περίπτωση εκείνοι οι περίεργοι φίλοι μας της Χαριλάου Τρικούπη, που εμφανίστηκαν το πάλαι ποτέ στο προσκήνιο προκειμένου να αναμορφώσουν τα ήθη, να αναβαθμίσουν την πολιτική ζωή και να συμπαρασύρουν και μας, τους διστακτικούς, στο ρυθμό του «Εμπρός Αντρέα, για μια Ελλάδα νέα».

ΑΥΤΟ το πανηγύρι, που όσοι δεν θα το παρακολουθήσουν εκ του σύνεγγυς θα έχουν την ευκαιρία να το απολαύσουν στους δέκτες της τηλεόρασης, είναι το προανάκρουσμα της νέας πολιτικής εξόρμησης του ΠΑΣΟΚ: Ο πρόεδρος του Κινήματος, σφριγηλός, ανανεωμένος σε ιδέες που ανοίγονται προς την Ευρώπη και επέκεινα αυτής, θα αναστυλώσει το ΠΑΣΟΚ και θα το οδηγήσει σε νέα νίκη.

ΠΩΣ ΘΑ ΣΥΜΒΕΙ αυτό; Δεν πιστεύουμε ότι κάποιος μέσα στο ΠΑΣΟΚ έχει σαφή εικόνα του μέλλοντος. Ούτε ο ίδιος ο πρόεδρος. Απλώς, κατά την προσφιλή του μέθοδο θα επιδιώξει να συμβιβάσει τα ασυμβίβαστα, να συνδυάσει τους μεγαλόστομους λόγους με τις μηδενικές

πράξεις και να ανακατέψει πρόσωπα και ιδέες, προκειμένου να κερδίσει και πάλι τη μάχη των εντυπώσεων.

ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ του έχει κιόλας ένα «γερό χαρτί»: Παραμονές της άφιξης του άνοιξε τον ασκό του Αιόλου προς την κατεύθυνση της Παλλήνης. Ο κρυφός —με τη μεσολάβηση Λούβαρη— συνομιλητής του, ο «δρ.» Κοσκωτάς, θα αποτελέσει το νέο εξιλαστήριο θύμα, προκειμένου να καταδειχθεί ότι το ΠΑΣΟΚ ήρθε για να εξυγιάνει τον τόπο από κάθε μίasma και, με βάση την υπόθεση Κοσκωτά, θα επιδιώξει και πάλι να γεφυρώσει το κενό με το λαϊκό αίσθημα (και βεβαίως με τον πολύ χρήσιμο, εν όψει εκλογών, κόσμο των εκδοτών).

ΑΛΛΑ ΤΙ μπορεί να πετύχει άραγε; Θα λησμονήσουμε τα πραγματικά προβλήματα του τόπου, την κατάρρευση της οικονομίας, τον Καλαμά, το νέφος, τα ΜΕΑ και τα ΜΑΤ και όλα αυτά τα άνθη του κακού που τόσο επιμελώς καλλιεργεί το εκπεσόν στη συνείδηση του λαού ΠΑΣΟΚ και θα ασχοληθούμε με το βαθμό ανάμιξης του Λούβαρη ή του Μένιου στα σκάνδαλα Κοσκωτά; Και ο πρόεδρος του Κινήματος μαζί με το Εκτελεστικό και τα άλλα κυβερνητικά στελέχη δεν είχαν ακούσει τίποτε;

ΘΑ ΚΛΗΘΟΥΜΕ να συμβιβαστούμε με τέτοιας λογής επινοήματα και τέτοιας λογής παγαποντιές;

Η ΠΕΙΡΑ μας δεν επιτρέπει, δυστυχώς, μεγάλη αισιοδοξία. Εν πάση περιπτώσει, θα αναμείνουμε στις οθόνες μας να δούμε αυτόν το ρωμαϊκό θρίαμβο, στη νεοελληνική μας αρένα, όπου θεατές και θηρία είναι ένα και το αυτό.

αντί

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Περίοδος Β'
- Χρόνος 15ος
- Τεύχος 385
- Παρασκευή 21 Οκτωβρίου 1988
- δρχ. 150

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

Δ. ΖΑΚΥΝΘΙΝΟΣ	
Η οικονομία «βαλβίδα» για τις εκλογές	8
Δ. ΜΙΧΑΗΛ	
Ανώμαλη προσγείωση με φαναράκια	10
ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ	
Το ερωτευμένο ΠΑΣΟΚ και η ανέραστη αντιπολίτευση	12
Η πτώση προς το άγνωστο	14
Η αμερικανική εκδοχή του σκανδάλου Κοσκωτά	16
ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ	
Ιστορίες έρωτος και μίσους	18
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Το μικρό ανάστημα ενός ψηλού	19
ΚΩΣΤΑΣ ΔΕΔΕΣ	
Οικονομία: το φίδι που αγρίεψε	20
Ο κ. Τσοβόλας ήρωας του «σοσιαλισμού»	22
Χ.Γ.Π.	
Το Ισραήλ αναζητά διεξόδους	24
ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΠΙΣΤΗΣ	
Αλγερία: 26 χρόνια μετά την ανεξαρτησία	27

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ	
ΗΠΑ: Η διεθνής σημασία μιας εκλογικής αναμέτρησης	28
ΓΙΑΝΝΗΣ Ε. ΔΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ	
Χιλή: Από την τραγωδία στη φάρσα;	32
ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΡΗΣ	
Ο δικός μας πειρασμός	34
ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ	
Για τον τελευταίο πειρασμό	35
ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ	
29ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης	44
ΡΑΛΛΟΥ ΜΑΝΟΥ	47
ΓΙΑΣΜΙΝΑ ΜΟΥΣΕΙΔΟΥ	
Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο	48
ΕΛΕΝΗ ΜΑΧΑΙΡΑ	
Βυζαντινός κόσμος	50
ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ	
Ο Γκιούλλιβερ στην Ευρώπη	54
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Ο «Ερχόμενος» και οι δυνατότητες συνάντησης της Αριστεράς	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ	7
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ	9
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	38
Αρχαιολογία, Κινηματογράφος, μουσική, εικαστικά	
ΒΙΒΛΙΟ	56
ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ	58
Εξώφυλλο: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	

ΠΟΛΙΤΙΚΟ 15ήμερο

Ο «Ερχόμενος» και οι δυνατότητες συνάντησης της Αριστεράς

ΕΠΤΑ ΜΕΡΕΣ για την οργάνωση μιας «αυθόρμητης» λαϊκής υποδοχής, οπωσδήποτε δεν επαρκούν. Γι' αυτό, στη σύσκεψη της περασμένης Δευτέρας, στην αίθουσα της παλιάς Γερουσίας στη Βουλή, οι μετέχοντες δεν απέκρυπταν ένα κάποιο εκνευρισμό. «Πρέπει να βιασθούμε, τα θέματα είναι πολλά» —είπε ο αντιπρόεδρος Μ. Κουτσόγιωργας. Και με την άποψη του αντιπροέδρου συμφώνησαν οι υπόλοιποι: Η τριμελής γραμματεία του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ (Κ. Λαλιώτης, Θαν. Τσούρας, Κ. Σκανδαλίδης), ο διευθυντής του Πολιτικού Γραφείου του πρωθυπουργού Α. Λιβάνης, οι γενικοί γραμματείς των Κοινοβουλευτικών Τομέων Εργασίας, οι υπουργοί Προεδρίας Α. Κακλαμάνης, Εργασίας Γ. Γεννηματάς, οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ Α' και Β' Αθηνών, Α' και Β' Πειραιά, κ.ά.

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ήσαν, πράγματι, πολλά: Ποιος θα έχει την κύρια ευθύνη για την «χωροθέτηση» του λαού; Ποια θα είναι η ακριβής διαδρομή της πρωθυπουργικής πομπής; Σε ποια σημεία της πρωτεύουσας (εκτός από το αεροδρόμιο) θα συρρεύσουν τα πλήθη; (Επαρκούν, άραγε, το Σύνταγμα και οι στήλες του Ολυμπίου Διός;). Τι θα γίνει με τους Αχαιοούς, τους Κρητικούς, τους Δωδεκανήσιους, τους Μακεδόνες, που θέλουν κι αυτοί να υποδεχθούν τον «νικητή πρωθυπουργό»; Πόσα πλοία, πόσα πούλμαν, πόσα αεροπλάνα —γιατί όχι;— θα χρειασθούν;... Σε κάποιο σημείο της σύσκεψης παρενέβη ο Κ. Λαλιώτης για να πει ότι η υποδοχή —εφόσον είναι «αυθόρμητη»— πρέπει να εμφανισθεί ως «μη κομματική»... Συνεπώς, πρόσθεσε, δεν χρειάζονται ούτε πανώ, ούτε πράσινες σημαίες, ούτε κεριά... Αλλά τότε —αντέτειναν οι άλλοι— πώς θα κινηθεί ο κομματικός μηχανισμός, πώς θα ενεργοποιηθούν οι βου-

λευτές, πώς θα δοθεί «αποστομωτική απάντηση» σε όλους τους «κακεντρεχείς και μικρόψυχους» που διατείνονται ότι μπήκαμε στην μετα-ΠΑΣΟΚ και μετα-Ανδρέα εποχή;

Η ΣΥΣΚΕΨΗ απέφυγε να ασχοληθεί με τις «λεπτές πτυχές» της υποδοχής, προφανώς γιατί με το θέμα αυτό ασχολήθηκαν άλλοι, ο ίδιος ο πρωθυπουργός και το «περιβάλλον» του Λονδίνου. Πάντως, ως την ώρα που σύρονται οι γραμμές αυτές, η «ρύθμιση» δεν προβλέπει την παρουσία της κ. Δήμητρας Λιάνης στο αυτοκίνητο του πρωθυπουργού. «Στο αυτοκίνητο του πρωθυπουργού —διευκρινίζεται— θα βρίσκεται μόνον ο προσωπικός του γιατρός κ. Κρεμαστινός». Και, βεβαίως, η όλη υποδοχή θα καλυφθεί —με απ' ευθείας μετάδοση— από την... μη κομματική ΕΡΤ!

ΤΗΝ «ΙΔΕΑ» της παλλαϊκής υποδοχής έριξε πρώτη η «Αυριανή». Την «πάσα» πήρε, στη συνέχεια, η κ. Δήμητρα Λιάνη («ο πρωθυπουργός —είπε στους δημοσιογράφους— επείγεται να επιστρέψει στην Ελλάδα και ονειρεύεται μια θερμή λαϊκή υποδοχή») για να ακολουθήσουν συσκέψεις επί συσκέψεων των κομματικών επιτελών, μελών ή μη του Εκτελεστικού Γραφείου. Στόχος: Να κταδειχθεί ότι ο πρωθυπουργός επιστρέφει «δυνατότερος και ακμαιότερος» και ότι «τον θάνατον πατήσας» ως άλλος Μεσσίας, είναι σε θέση να οδηγήσει και πάλι το ΠΑΣΟΚ σε μια νέα περιφανή εκλογική νίκη!

ΩΣΤΟΣΟ, και μέσα στις γραμμές του ΠΑΣΟΚ, δεν έλειψαν οι νηφάλιοι εκείνοι που παρακολουθούν με ανησυχία τη λειτουργία ενός μηχανισμού παραπληροφόρησης, καθώς και την προσπάθεια των «επιτελών» να εμφανίσουν έναν Ανδρέα Παπανδρέου πάνω από τους ανθρώπινους και ιατρικούς νόμους. «Το μόνο που δεν είπαμε ακόμα —έλεγε την περασμένη εβδομάδα πρώην υπουργός του ΠΑΣΟΚ σε στενό κύκλο φίλων του— είναι ότι ο πρωθυπουργός, ακόμα και στο στάδιο της προεγχειρητικής νάρκωσης, έδινε οδηγίες για την κατεύθυνση της οικονομίας ή για την επεξεργασία του νέου εκλογικού νόμου... Η ιστορία αυτή είναι πολύ τραγική. Και η εκμετάλλευση του λαϊκού αισθήματος που επιχειρούμε, δεν με βρίσκει σύμφωνο». Ποιος, όμως, ακούει, στο ΠΑΣΟΚ τους νηφάλιους; Για την «κυβερνώσα ομάδα» του ΠΑΣΟΚ, η «αυθόρμητη» λαϊκή υποδοχή είναι η τελευταία της ελπίδα. (Σε περίπτωση συνασπισμού της Αριστεράς —αναφέρει πρόσφατο «γκάλοπ» που δεν δημοσιεύτηκε ακόμα— το ΠΑΣΟΚ έρχεται τρίτο κόμμα, στην περιφέρεια της Αθήνας, μετά τη Νέα Δημοκρατία και τον συνασπισμό της Αριστεράς). «Γιατί, λοιπόν, να μην εκμεταλλευθούμε τα πάντα; Μήπως οι αντίπαλοί μας είναι καλύτεροι από μας;».

Οργή για ένα «πόρισμα»

ΣΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ του δεκαπενθήμερου, ι-

διαίτερη θέση κατέχει το «πόρισμα» των βουλευτών του ΠΑΣΟΚ, μελών της επιτροπής για τον Φάκελο της Κύπρου. Το «πόρισμα» δεν δόθηκε στη δημοσιότητα (επίσημα), αλλά αφέθηκε να «διαρρεύσει» σαν ένα είδος δοκιμαστικού άσκου! Το μόνο, ωστόσο που δεν ανέμενε η «κυβερνώσα ομάδα» ήταν αντιδράσεις μέσα από τους ίδιους τους κόλπους του ΠΑΣΟΚ. Μια σειρά πρώην υπουργοί —Γ.Α. Μαγκάκης, Απ. Λάζαρης, Α. Τρίσης, Ασημ. Φωτήλας, Γ. Παπαδημητρίου— αλλά και αρκετοί βουλευτές του κυβερνητικού κόμματος (ασχέτως αν δεν εκδηλώθηκαν δημόσια) έσπευσαν, από την πρώτη στιγμή, να διαδηλώσουν την αντίθεσή τους σε ένα «πόρισμα» που, επιρρίπτει ευθύνες στην πρώτη μεταδικτατορική κυβέρνηση (και προσωπικά στον Κ. Καραμανλή, για τον «Αττίλα - 2»...), ουσιαστικά δίνει άφεση αμαρτιών στη χούντα και τους Τούρκους.

Ο,ΤΙ, ΩΣΤΟΣΟ, δεν ανέμεναν καθόλου οι κυβερνητικοί επιτελείς, ήταν η «προσυπογραφή» του «πορίσματος» από τον γνωστό συνήγορο των αρχιπαραξικοπηματιών και βασανιστών της χούντας, Γ. Αλφαντάκη. «Στην Επιτροπή του φακέλου της Κύπρου —αναφέρει σε σχοινοτενή επιστολή 11 σελίδων που έστειλε στους διευθυντές των εφημερίδων— περιλαμβάνονται τίμιοι απόστρατοι αξιωματικοί, καθώς και μέλη που ήθελαν την «ιστορική αλήθεια, μη κηδόμενοι ουδενός»! Και, φυσικά, επαναλαμβάνει τη γνωστή χουντική θέση ότι, ενώ επί ημερών «κυβερνήσας Ιωαννίδης», οι Τούρκοι είχαν καταλάβει μόνο το... 0,06 του κυπριακού εδάφους (χωρίς να υπολογίζουν την Κυρήνεια ή τον τουρκικό θύλακα της Λευκωσίας...), επί ημερών «κυβερνήσεως Καραμανλή» κατέλαβαν το υπόλοιπο 37% του κυπριακού εδάφους! Το πλέον τραγικό, ωστόσο, είναι ότι αρκετοί κυβερνητικοί βουλευτές δεν ήθελαν να υπογράψουν το «πόρισμα». («Ε, όχι και να βγάλουμε, τώρα, προδότη τον Καραμανλή, από φόβο μήπως ενεργοποιηθεί στις προσεχείς εκλογές»...), πλήν πειθαρχήσαν στην κυβερνητική γραμμή, όσο και αν ο Απ. Λάζαρης δήλωσε ότι τα εθνικά θέματα πρέπει να μένουν μακριά από την όποια διχαστική πολιτική.

ΤΙΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ των πρώην υπουργών του ΠΑΣΟΚ, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Σωτ. Κωστόπουλος επιχείρησε να καλύψει επικαλούμενος την εσωτερική δημοκρατία και πολυφωνία —έτσι είπε— που ανθεί στις γραμμές του κυβερνητικού κόμματος. Αλλά και προειδοποίησε: «Όσοι βουλευτές διατυπώνουν ελεύθερα τις απόψεις τους (σε αντίθεση με την κυβερνητική γραμμή), αναλαμβάνουν οι ίδιοι την ευθύνη για τις εκτιμήσεις και τις θέσεις τους». (Και ο νοών, νοείτω. Οι εκλογές, άλλωστε, πλησιάζουν και κανείς δεν μπορεί να είναι βέβαιος αν θα περιληφθεί ή όχι στη λίστα...).

ΠΑΝΤΩΣ η άποψη που τελικά επικράτη-

σε ήταν να μη δοθεί το «πόρισμα» στη δημοσιότητα πριν από την επιστροφή του πρωθυπουργού στην Αθήνα. Ο οποίος —στην απροσμέτρητη μακροθυμία του— ενδέχεται να δώσει «άλλη κατεύθυνση», να απαληφθεί, δηλαδή, η αναφορά στις «ευθύνες» (;) της πρώτης μεταδικτατορικής κυβέρνησης, κάτω από το σκεπτικό ότι η «ιστορική αποστολή» της επιτροπής σταματά στις 24 Ιουλίου 1974, κ.λπ.

Και οι διαγκωνισμοί συνεχίζονται...

Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ διαμάχη για τον Φάκελο της Κύπρου συνεχίζεται, ενώ συνεχίζονται, επίσης, ο διαγκωνισμοί μεταξύ υπουργών, αναπληρωτών υπουργών και υφυπουργών.

ΕΤΣΙ, την περασμένη Τρίτη, ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Π. Ρουμελιώτης αισθάνθηκε την ανάγκη να... αποκηρύξει τον συνάδελφο και στενό —υποτίθεται— συνεργάτη του, υπουργό Οικονομικών Δ. Τσοβόλα, για όσες αποκαλύψεις έκανε αναφορικά με περιπτώσεις εταιρειών (29 στον αριθμό) που βαρύνονται για φοροδιαφυγή. «Άλλο λογιστικές διαφορές ή συμβιβασμοί εταιρειών με την εφορία, και άλλο φοροδιαφυγή!» Και εφόσον φοροδιαφυγή είναι μόνον όταν έχει εκδοθεί «τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση» έπεται ότι ο συνάδελφος Δ. Τσοβόλας «ημάρτησεν». Και εφόσον «ημάρτησεν» έπεται (αυτό δεν το εί-

πε καθαρά ο Π. Ρουμελιώτης) ότι η θέση Τσοβόλα —και η παραμονή του στο υπουργικό συμβούλιο— είναι επισφαλής.

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ η κυβέρνηση επιμένει να μην αποσαφηνίζει τις προθέσεις της σε σχέση με το νέο εκλογικό νόμο, διότι μια πρόωγη κατάθεση του εκλογικού νόμου θα δημιουργούσε —κατά τον αντιπρόεδρο Μ. Κουτσόγιωργα— «προεκλογικό κλίμα»! Αυτό, όταν ολόκληρος ο μηχανισμός του ΠΑΣΟΚ, συν τηλεόραση, συν παλλαϊκή «αυθόρμητη» υποδοχή, υπηρετούν από τώρα, στόχους καθαρά προεκλογικούς, του ΠΑΣΟΚ.

ΟΣΟ ΓΙΑ τον ίδιο τον εκλογικό νόμο, ο γραμματέας του ΚΚΕ Χαρ. Φλωράκης που ρωτήθηκε σχετικά (την Τετάρτη, στα γραφεία της ΕΑΡ), δήλωσε ότι δεν έχει υπόψη του τίποτα άλλο πέρα από την κυβερνητική δήλωση ότι ο νόμος αυτός θα είναι «δικαιότερος» και «αναλογικότερος» — «τρέχα - γύρευε, δηλαδή»! Για να προσθέσει ευθύς αμέσως: Δεν θα είναι η απλή αναλογική, ώστε θα είναι μια άλλη παραλλαγή από τα καλπονοθευτικά, ληστρικά, συστήματα, με δυο γύρους, δυο κάλπες κ.λπ., για να βάλουν τον αριστερό ψηφοφόρο μπρος στο δίλημμα: ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά.

Η συνάντηση Φλωράκη - Κύρκου

ΕΤΣΙ, όμως, ερχόμαστε «στο» γεγονός του δεκαπενθημέρου, στη δεύτερη συνάντηση του Χαρ. Φλωράκη με τον Λ. Κύρκο, στα γραφεία, τη φορά αυτή, της ΕΑΡ.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ αυτή συνάντηση διέφερε αισθητά από την πρώτη (στα γραφεία του ΚΚΕ), με την έννοια ότι, τη φορά αυτή, οι δυο γραμματείς δεν συζήτησαν μόνο «τις εξελίξεις της τελευταίας περιόδου και τις πολιτικές διεργασίες που συντελούνται» ή την σύσταση των προσπαθειών για την «άμεση θέσπιση της απλής αναλογικής», αλλά και «την κατάσταση στον χώρο της Αριστεράς, για τις δυνατότητες και τις δυσκολίες που υπάρχουν». Και μέσα στο πλαίσιο αυτό, τη θέση του ΚΚΕ, για ένα «συνασπισμό των δυνάμεων της Αριστεράς, στη βάση ενός κοινού αποδεκτού προγράμματος» και τη θέση της ΕΑΡ για «σύγκλιση των ρευμάτων της Αριστεράς, προς τη συγκρότηση μιας Μεγάλης Αριστεράς».

ΟΙ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ ασφαλώς διαφέρουν. Όμως η ουσία βρίσκεται στην προτελευταία παράγραφο της κοινής ανακοίνωσης που αναφέρει ότι «οι Χ. Φλωράκης και Λ. Κύρκος συμφώνησαν στην ανάγκη να διερευνηθούν οι διατυπώσεις προγραμματικής σύγκλισης ανάμεσα στο ΚΚΕ και την ΕΑΡ στα πλαίσια των προσπαθειών για τη συνάντηση των δυνάμεων της Αριστεράς».

ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ αυτές φαίνεται ότι υπάρχουν τώρα. Και ότι ανταποκρίνονται στο κοινό αίσθημα του αριστερού ψηφοφόρου για σύγκλιση, συνεργασία, συνάντηση των δυνάμεων της Αριστεράς, παρ' όλες τις δυσκολίες.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΓΚΥΡΑ, ΑΓΡΑ, ΑΙΓΟΚΕΡΩΣ, ΑΙΟΛΟΣ, ΑΜΜΟΣ, ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΔΗ, ΑΠΟΠΕΙΡΑ, ΑΡΣΕΝ
ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ, ΔΙΔΥΜΟΙ, ΔΙΟΝ, ΔΟΜΗ, ΔΩΔΩΝΗ, ΔΩΡΙΚΟΣ, ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΕΡΕΥΙ
ΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΖΕΥΣ, ΖΥΓΟΣ, ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ, ΘΕΜΕΛΙΟ, ΘΥΜΑΡΙ, ΙΑΓ
ΡΗΣ, ΜΕΤΟΠΗ, ΜΙΝΩΑΣ, ΜΟΧΛΟ, ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ, ΜΠΑΧΑΡΑΚΗ, ΜΠΟΥΚΟΥΜΑΝΗΣ,
ΣΙΟ, ΠΛΕΘΡΟ, ΡΕΚΟΣ, ΡΟΕΣ, ΣΜΙΛΗ, ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ, ΣΥΓΧΡΟΝΗ-ΕΠΟΧΗ, ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ
ΙΚΑΡΟΣ, ΝΕΦΕΛΗ, ΑΣΕ, ΙΑΝΟΣ, ΒΑΒΕΛ, ΑΣΤΑΡΤΗ, ΔΙΑΓΩΝΙΟΣ, ΕΞΑΝΤΑΣ, ΗΡΙΔΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ, ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ, ΠΟΙΗΣΗ
ΚΟΝΟΜΙΑ, ΘΕΑΤΡΟ, ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΧΝΗΣ, ΛΕΞ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ, ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ, ΠΟΙΗΣΗ,
ΚΕΔΡΟΣ, ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, ΙΚΑΡΟΣ, ΝΕΦΕΛΗ, ΑΣΕ, GUTENBERG, ΙΑΝΟΣ, ΒΑΒΕΛ ΑΣΤΑ
ΑΓΚΥΡΑ, ΑΓΡΑ, ΑΙΓΟΚΕΡΩΣ, ΑΙΟΛΟΣ, ΑΜΜΟΣ, ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΔΗ, ΑΠΟΠΕΙΡΑ, ΑΡΣΕΝ
ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ, ΔΙΔΥΜΟΙ, ΔΙΟΝ, ΔΟΜΗ, ΔΩΔΩΝΗ, ΔΩΡΙΚΟΣ, ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΕΡΕΥΙ
ΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΖΕΥΣ, ΖΥΓΟΣ, ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ, ΘΕΜΕΛΙΟ, ΘΥΜΑΡΙ, ΙΑΓ
ΡΗΣ, ΜΕΤΟΠΗ, ΜΙΝΩΑΣ, ΜΟΧΛΟ, ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ, ΜΠΑΧΑΡΑΚΗ, ΜΠΟΥΚΟΥΜΑΝΗΣ,
ΣΙΟ, ΠΛΕΘΡΟ, ΡΕΚΟΣ, ΡΟΕΣ, ΣΜΙΛΗ, ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ, ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, ΣΦΑΚΙΑΝΑ
ΙΑΝΟΣ, ΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ, ΨΥΧΟΓΙΟΣ, ΩΚΕΑΝΙΔΑ, ΚΕΔΡΟΣ, ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, ΙΚΑΡΟΣ
ΠΥΡΙΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ, ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ, ΠΟ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΘΕΑΤΡΟ, ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΧΝΗΣ, ΛΕ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ, ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ, ΠΟΙΗΣΗ,
ΚΕΔΡΟΣ, ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, ΙΚΑΡΟΣ, ΝΕΦΕΛΗ, ΑΣΕ, GUTENBERG, ΙΑΝΟΣ, ΒΑΒΕΛ ΑΣΤΑ
ΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΖΕΥΣ, ΖΥΓΟΣ, ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ, ΘΕΜΕΛΙΟ, ΘΥΜΑΡΙ, ΙΑΓ
ΡΗΣ, ΜΕΤΟΠΗ, ΜΙΝΩΑΣ, ΜΟΧΛΟ, ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ, ΜΠΑΧΑΡΑΚΗ, ΜΠΟΥΚΟΥΜΑΝΗΣ,
ΣΙΟ, ΠΛΕΘΡΟ, ΡΕΚΟΣ, ΡΟΕΣ, ΣΜΙΛΗ, ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ, ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ
ΙΚΑΡΟΣ, ΝΕΦΕΛΗ, ΑΣΕ, ΙΑΝΟΣ, ΒΑΒΕΛ, ΑΣΤΑΡΤΗ, ΔΙΑΓΩΝΙΟΣ, ΕΞΑΝΤΑΣ, ΗΡΙΔΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ, ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ, ΠΟΙΗΣΗ
ΚΟΝΟΜΙΑ, ΘΕΑΤΡΟ, ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΧΝΗΣ, ΛΕΞ

Ζητήστε

από το βιβλιοπωλή σας
αυτό το μήνα

1. ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΠΙΤΙ της Αλκυόνης Παπαδάκη.
2. Η ΜΠΟΡΑ της Αλκυόνης Παπαδάκη
3. Η ΜΑΓΙΚΗ ΠΗΓΗ της Ναταλί Μπάμπιτ
4. ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΟΥ ΑΜΑΡΥΛΛΙΣ της Ναταλί Μπάμπιτ
5. Η ΜΑΣΚΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ της Μαίρης Ρενώ
6. Ο ΠΟΛΙΤΗΣ ΠΑΙΗΝ του Χάουαρντ Φαστ
7. Ο ΕΤΡΟΥΣΚΟΣ του Μίκα Βάλταρι
8. ΟΙ ΕΝΟΧΟΙ του Σόλωνα Μακρή
9. Η ΞΕΝΗ ΝΥΦΗ της Τζίλιαν Μπούρας
10. Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΣΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ της Κασσιανής Πανουτσοπούλου

Διανομή στα βιβλιοπωλεία

1. Κανάκης - Σταμούλης τηλ. 3623.113
2. Πατάρι τηλ. 3602.542
3. Πρόοδος τηλ. 3621.001
4. Χριστάκης τηλ. 3607.876

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗ
Μαυρομιχάλη 5 (1ος Όροφος)
Τηλ. 36.23.553 ΑΘΗΝΑ 106 79

ΑΝΤΙ ΔΕΣΕΙΣ

Το συνέδριο της ΓΣΕΕ

Τίποτα δεν ήταν σίγουρο για το συνέδριο της ΓΣΕΕ μέχρι την ώρα που το ΑΝΤΙ πήγαινε στο τυπογραφείο. Μέχρι και τις παραμονές του συνεδρίου το μόνο που ήταν σαφές για το προγραμματισμένο συνέδριο ήταν οι συνεχείς επαφές και διεργασίες μεταξύ των συνδικαλιστικών παρατάξεων.

Ωστόσο, οι υποχωρήσεις της ΠΑΣΚΕ, μετά τον κύκλο συνομιλιών που είχαν δυο μέλη του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ (Κ. Λαλιώτης και Στ. Τζουμάκας) με συνδικαλιστικές οργανώσεις, στο θέμα της συμμετοχής ή όχι των συνταξιούχων και οι διαφαινόμενες ρυθμίσεις στο ζήτημα των νόθων εργατοπατέρων άφηναν κάποια περιθώρια, σύμφωνα με εκτιμήσεις συνδικαλιστικών κύκλων, για τη διεξαγωγή του συνεδρίου με αδιευκρίνιστο πάντα το θέμα της συμμετοχής της ΔΑΚΕ.

Από την άλλη όμως η μη διευκρίνιση των όρων γνησιότητας του συνεδρίου από την πλευρά της ΠΑΣΚΕ που επισήμανε με επιμονή η ΕΣΑΚ-Σ τονίζοντας ιδιαίτερα τη διασφάλιση της συμμετοχής των συνταξιούχων και τον αποκλεισμό των νόθων έδειχνε και το κλίμα που επικρατούσε στην αντιπολίτευση της ΓΣΕΕ, αφού η ΕΣΑΚ-Σ είναι η κύρια δύναμη και η στάση της ήταν αυτή που θα έπαιζε καθοριστικό ρόλο και για τις δυο άλλες παρατάξεις (ΑΕΜ και ΣΣΕΚ).

Ορισμένοι («Αυτονομία - Ανανέωση») μιλούσαν λίγο πριν από το συνέδριο για «συναλλαγές κορυφής» και «συνδιαλλα-

Ορισμένοι («Αυτονομία - Ανανέωση») μιλούσαν λίγο πριν από το συνέδριο για «συναλλαγές κορυφής» και «συνδιαλλαγές» της ΕΣΑΚ-Σ, ενώ το ΑΕΜ μιλούσε για συνέδριο με βάση τις αποφάσεις της Διαπαραταξιακής Επιτροπής και η ΣΣΕΚ είχε καλέσει σε σύσκεψη τις παρατάξεις για κοινή στάση.

Οι όλες διεργασίες πάντως έδειξαν ότι το συνέδριο της ΓΣΕΕ αποτέλεσε κυρίως αντικείμενο κομματικών διαπραγματεύσεων περισσότερο, παρά υπόθεση των

εργαζομένων. Το ΠΑΣΟΚ δεν θέλει να χρεωθεί στην προεκλογική περίοδο μια ΓΣΕΕ συνέχεια της δοτής του Γ. Ραυτόπουλου, η ΝΔ βλέπει ότι το ποσοστό της ΔΑΚΕ δεν επιτρέπει «πανηγυρισμούς» για «σάρωμα» και στις βουλευτικές, ενώ το ΚΚΕ αλλά και η ΕΑΡ δεν θα ήθελαν μια «αυτοδυναμία» της ΠΑΣΚΕ νομιμοποιημένη από τους ίδιους και μάλιστα με τους νόθους αντιπροσώπους και έξω τους συνταξιούχους.

Οι κινήσεις έτσι και των συνδικαλιστικών παρατάξεων ήταν ανάλογες. Αυτό βέβαια πολύ απέχει από διαδικασίες αυτονομίας του συνδικαλιστικού κινήματος που η κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ φρόντισαν έγκαιρα, τόσο με τον διορισμό της διοίκησης στη ΓΣΕΕ, όσο και στη συνέχεια με την παραβίαση των συμφωνιών της Διαπαραταξιακής Επιτροπής, να τις αποδυναμώσουν και να τις κάνουν αφερέγγυες.

Με τα δεδομένα έτσι που διαμορφώθηκαν το ΠΑΣΟΚ προσπαθεί να κερδίσει αν όχι την αυτοδυναμία τουλάχιστον τον έλεγχο της ΓΣΕΕ (θυσιάζοντας έστω τον Ραυτόπουλο... στο βωμό της Ευρωβουλής, όπως λέγεται) και αν αποτύχει σε αυτό να ρίξει τις ευθύνες στην αριστερή αντιπολίτευση. Η ΝΔ από την πλευρά της δεν επιθυμεί μια συμφωνία «των δημοκρατικών δυνάμεων» και κάνει ό,τι μπορεί γι' αυτό, ενώ η Αριστερά μην επιμένοντας στην αυτονομία του συνδικαλιστικού κινήματος φαίνεται να επιμένει μόνο στη γνησιότητα του συνεδρίου (συνταξιούχοι - νόθοι) που ερμηνεύεται από τους αντιπάλους της μόνο ως «μάχη για έλεγχο των αντιπροσώπων» και όχι ως αγώνας για αποδέσμευση του συνδικαλιστικού κινήματος από κρατικές, κυβερνητικές και κομματικές παρεμβάσεις.

Το τι τελικά θα γίνει όταν κυκλοφορεί το ΑΝΤΙ θα είναι γνωστό. Όλα όσα έχουν γίνει και θα γίνουν με το συνέδριο θα δείξουν σε ένα βαθμό και το κατά πόσο το συνδικαλιστικό κίνημα μπορεί να δημιουργήσει προϋποθέσεις για να μπει σε άλλους δρόμους, μακριά από κάθε είδους κρατικές παρεμβάσεις.

Οι «ένοχοι»

Μετά από ένα χρόνο και κάτι θα γίνει στις 21 Νοεμβρίου η δίκη της Ευαγγελίας Βογιατζή, του Γεράσιμου Μπουκουβάλα, του Χριστόφορου Μαρίνου και του Κλ. Σμυρναίου που κρατούνται προφυλακισμένοι όλο αυτό το διάστημα. Και οι τέσσερις —κατηγορούμενοι για την υπόθεση Πρέκα— κατήγγειλαν από την αρχή την εμπλοκή τους ως σκευωρία και κατασκευάσμα της Ασφάλειας, ενώ μια σειρά στοιχεία που μέχρι τώρα ήρθαν στη δημοσιότητα δείχνουν ότι και η υπόθεση αυτή πρόκειται ουσιαστικά για μια κατασκευή «ενόχων» με στόχο να απο-

δείξει η Ασφάλεια επιτυχία στην «αντιτρομοκρατική δραστηριότητά» της.

Από τις στήλες του ΑΝΤΙ επισημάνθηκε πολλές φορές η αντιφατικότητα των στοιχείων και των σεναρίων που διοχετεύθηκαν από την Ασφάλεια και οι ευθύνες όσων κράτησαν όλο αυτό το διάστημα στις φυλακές τους τέσσερις. Ιδιαίτερα, πρόκληση αποτέλεσε η περίπτωση του 18μηνου γιού της Βογιατζή που παρά τις εκκλήσεις και τις διαμαρτυρίες επώνυμων και ανώνυμων δεν ευαισθητοποιήθηκαν οι αρμόδιοι και οι δικαστικές αρχές και παρέμεινε και αυτός προφυλακισμένος, μοναδική περίπτωση που θυμίζει άλλες εποχές, να μεγαλώνει μέσα στη φυλακή.

Η δίκη αυτή έστω και την τελευταία ώρα μπορεί να πάρει άλλο χαρακτήρα και να δείξει ότι υπάρχει ακόμα δημοκρατική ευαισθησία, υπάρχουν ακόμα αντιστάσεις και δεν μπορεί να περάσουν χωρίς συνέπειες όλα αυτά που έγιναν μετά την δολοφονία ουσιαστικά του Πρέκα. Δεν θα είναι μόνο έκφραση συμπαράστασης, αλλά και μια πράξη καταγγελίας των μηχανισμών εκείνων που επιμένουν να δημιουργούν και να κατασκευάζουν «ενόχους» και «τρομοκράτες» κρατώντας ακόμα και τα μωρά στη φυλακή.

Αεροπλανικά κόλπα

«Τρίζει», όπως μαθαίνουμε η καρέκλα του υπουργού Μεταφορών κ. Γ. Πέτσου. Αιτία η τελευταία αγορά των τριών αεροσκαφών της Ολυμπιακής Αεροπλοΐας για τα οποία λέγεται ότι άλλες ήταν οι «άνωθεν εντολές» και άλλο πόρισμα έβγαλε η υπό τον κ. Τσιώκα — φίλου και συνεργάτη του κ. υπουργού επιτροπή.

Μετά την εσπευσμένη αγορά των τριών «Μπόινγκ» για την Ολυμπιακή, ο κ. Πέτσος προχώρησε, επίσης εσπευσμένα και στην αγορά των τριών μικρότερων αεροσκαφών για την Αεροπλοΐα. Έστησε στα γρήγορα μια επιτροπή, πάλι χωρίς κανέναν ειδικό ως μέλος της, με πρόσχημα να μην χαθούν κάποια κονδύλια της ΕΟΚ.

Εκεί όμως που όλα ήταν έτοιμα και το πόρισμα της επιτροπής αναμενόταν γι' αυτήν την εβδομάδα, ο κ. Τσιώκος το έβγαλε ξαφνικά το βράδυ της προηγούμενης Παρασκευής, προτείνοντας τα ιταλογαλλικά ΑΤΡ. Σημειώνεται ότι η είδηση διέρρευσε μόνο σε μια εφημερίδα, την περασμένη Δευτέρα και όπως λέγεται υπεύθυνος για τη διαρροή είναι ανώτατος παράγοντας της ΟΑ που δεν τα πάει καλά με τον κ. Πέτσο.

Μετά τη γνωστοποίηση του πορίσματος, στους διαδρόμους του υπουργείου Μεταφορών σημειώθηκαν κωμικές σκηνές με πρωταγωνιστές τους αντιπροσώπους κάποιας άλλης εταιρείας, που ζητούν τώρα το «κεφάλι» του κ. Πέτσου. Ο τελευταίος δεν εμφανίζεται πουθενά, α-

νέβαλε την προγραμματισμένη για την Τρίτη συνέντευξή του στους δημοσιογράφους και όπως λέγεται δεν θα υπογράψει το πόρισμα. Αυτά για την ώρα και θα επανέλθουμε επειδή όπως φαίνεται θα σημειωθούν ραγδαίες εξελίξεις στο υπουργείο Μεταφορών. Ίσως και να αλλάξει υπουργό.

Σεισμός και κράτος

Ο νέος σεισμός στη Δυτική Πελοπόννησο και οι καταστροφές στην Ηλεία και Ζάκυνθο με πλέον επώδυνη αυτή του χωριού Βαρθολομιό, έδειξε και πάλι την εικόνα της ανετοιμότητας του κρατικού μηχανισμού στην αντιμετώπιση τέτοιων καταστάσεων. Ανετοιμότητα διπλή. Από τη μια μεριά στην έγκαιρη κινητοποίηση για την προσωρινή αποκατάσταση των ζημιών και τον προγραμματισμό της συνολικής αποκατάστασης των περιοχών που έχουν πληγεί και από την άλλη στην εκ των προτέρων εφαρμογή ενός προγράμματος στις επικίνδυνες περιοχές, όπως ορίζονται από τους σεισμολόγους,

με στόχο την αντισεισμική προστασία.

Η εμπειρία της Καλαμάτας σε ό,τι αφορά το πρώτο σκέλος είναι χαρακτηριστική. Το ίδιο είναι η εμπειρία από τον τελευταίο σεισμό στο δυτικό τόξο της Πελοποννήσου. Περισσότερος θόρυβος γίνεται με τις δηλώσεις περί πρόβλεψης ή όχι των σεισμών και τις διαμάχες μεταξύ των επιστημόνων, παρά με όσα οφείλει να έχει προνοήσει ο κρατικός μηχανισμός για τις επικίνδυνες περιοχές και τα όσα πράττονται μετά την εκδήλωση των σεισμών και έχουν να κάνουν με την έγκαιρη και σωστή αποκατάσταση της περιοχής που έχει πληγεί.

Πόσα άραγε από τα 1781 κτίσματα που έγινε γνωστό μέχρι τώρα ότι έχουν πληγεί και είναι επικίνδυνα σε μια μόνο περιοχή του νομού Ηλείας είχαν ελεγχθεί από πριν; Πόσα δημόσια κτίρια έγιναν τα τελευταία χρόνια στην περιοχή με τήρηση όλων των κανόνων αντισεισμικής προστασίας;

Πόσα κτίσματα επισκευάζονται σε επικίνδυνες περιοχές πρόχειρα μετά τους σεισμούς για να μην υπάρχει η εικόνα των σκηνών και των καταυλισμών;

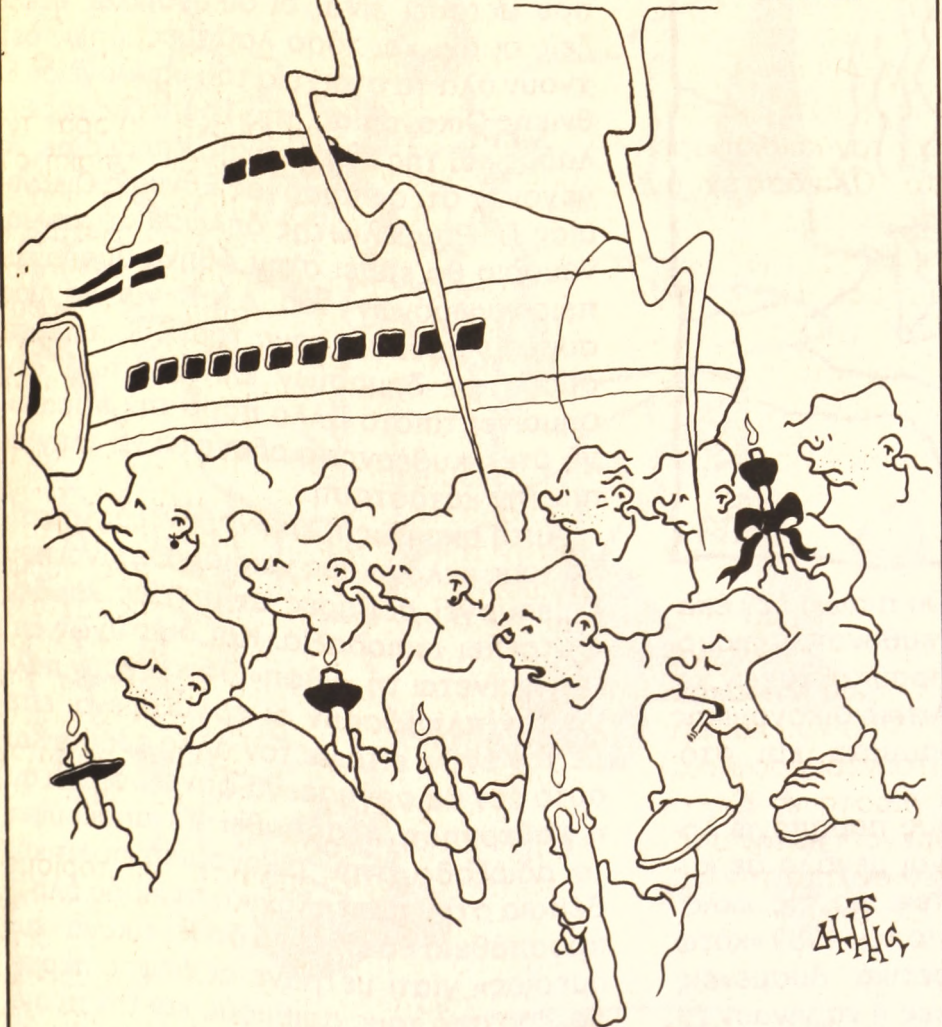
Πώς εφαρμόζεται π.χ. το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων για την αποκατάσταση των σεισμοπαθών και πόσες και ποιες κάθε φορά πολιτικές σκοπιμότητες παρεμβαίνουν;

Όλα αυτά και πολλά άλλα μένουν κάθε φορά στο παρασκήνιο και κουκουλώνονται κάτω από τον εντυπωσιασμό των στιγμών και τις αγωνίες των κατοίκων ή εκτοπίζονται... στο δελτίο καιρού για την Καλαμάτα.

Με δεδομένη τη συχνότητα των σεισμών στην Ελλάδα και το γεγονός ότι μια σειρά περιοχών είναι χαρακτηρισμένες ως σειсмоγόνες οι αρμόδιοι θα έπρεπε να είχαν μεριμνήσει και προληπτικά, αλλά και με την εκδήλωση των σεισμών, για ένα σοβαρό πρόγραμμα αντισεισμικής προστασίας και μέτρων αποκατάστασης. Αντί αυτού κάθε φορά που έχουμε σεισμούς μένουν στις διαπιστώσεις, στις επιτόπου επισκέψεις υπουργών και παραγόντων και στην κατάσταση που επικρατεί ακόμα στην Καλαμάτα, δυο χρόνια μετά την εκδήλωση του σεισμού.

ΑΦΟΥ ΠΕΡΑΣΑΜΕ ΜΑΖΙ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΝΑ ΒΡΕΘΟΥΜΕ ΕΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ...

ΝΑ ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΟΥΜΕ ΑΠΟ ΤΕΡΑ.
ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ 8.30 ΤΟ ΠΡΩΙ
ΣΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΡΗΤΗΣ.

ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ: Σύμφωνα με αποκλειστικές πληροφορίες του ΑΝΤΙ, οι αμερικανικές αρμόδιες αρχές φορολογικών ελέγχων κάτι ψάχνουν στα «πρακτορεία» των ελληνικών τραπεζών που είναι εγκατεστημένα εκεί. Στις αρχές αυτές έχουν γίνει καταγγελίες (από ποιους άραγε) ότι τα «πρακτορεία» των ελληνικών τραπεζών ασκούν ταυτόχρονα και τραπεζικές δραστηριότητες, χωρίς άδεια των αρχών των ΗΠΑ, και μάλιστα χωρίς άδεια ούτε των ελληνικών τραπεζών στις οποίες ανήκουν!

Ανεξάρτητα αν οι καταγγελίες αυτές αποδειχθούν αληθινές ή όχι θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή από ελληνικής πλευράς, γιατί στα πρακτορεία μερικοί εργαζόμενοι λένε ότι η όλη υπόθεση συνδέεται με τη δίωξη του κ. Κοσκωτά από τις ελληνικές αρχές, για τα γνωστά τρία αδικήματα σε βαθμό κακουργήματος. Και αυτό, γιατί οι αμερικάνικοι έλεγχοι στα «πρακτορεία» μας άρχισαν σχεδόν

ταυτόχρονα με τη δίωξη του κ. Κοσκωτά. Να πιστεύουμε ότι ο κ. Κοσκωτάς διαθέτει τέτοια επιρροή στις ΗΠΑ; Όμως ούτε που θέλουν να τον ξέρουν εκεί πέρα. Καλό θα ήταν πάντως να ερευνηθεί το όλο θέμα, προτού έχει συνέχεια.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ. Κατά την επιστροφή του θριάμβου η κ. Λιάνη αποφάσισε, για ευνόητους λόγους, να μην συνοδεύεται από τον κ. Α. Παπανδρέου. Ο πρωθυπουργός θα επιβιβαστεί σε άλλο αυτοκίνητο με φίλους του.

ΓΑΜΟΙ. Και ο κ. Ακριβάκης της «Ολυμπιακής» σπεύδει να πάρει διαζύγιο από τη σύζυγό του. Στα «γκισέ» της Ολυμπιακής μας είπαν ότι η μέλουσα κ. Ακριβάκη είναι η Ρούλα Βλαχοπούλου, η γνωστή αεροσυνοδός, συνοδός και μυστικός σύμβουλος της κ. Λιάνη και φερόμενη ως αντικαταστάτρια της κ. Αγγέλας Κοκκόλα. Δεν μπορέσαμε να βρούμε τον κ. Ακριβάκη, επειδή έλειπε στο Λονδίνο. Μάθαμε, όμως, ότι το νέο ζεύγος θα εγκατασταθεί κοντά στο πρωθυπουργικό, για να διευκολύνονται στην εργασία τους. «Λιβάνης» ο κ. Ακριβάκης, «Κοκκόλα» η κ. Βλαχοπούλου. Ο κύκλος κλείνει.

ΜΟΝΟΣ. Ο κ. Λούβαρης ούτε χωρίζει, ούτε παντρεύεται. «Μερικές φορές μελαγχολώ» μας είπε στο Λονδίνο. «Βλέπω τους φίλους μου να παντρεύονται ένας - ένας».

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ «ΒΑΛΒΙΔΑ» ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

του Δ. Ζακυνθινού

Δεν υπάρχει πια καμιά αμφιβολία και σε κανέναν ότι ένας από τους καθοριστικούς παράγοντες διαμόρφωσης των πολιτικών εξελίξεων θα είναι η πορεία της οικονομίας.

Ο χρόνος διεξαγωγής των εκλογών, το εκλογικό σύστημα που θα επιβληθεί, οι μετεκλογικές συνεργασίες και συμμαχίες, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό, και από την πορεία της οικονομίας, που αυτή την εποχή θυμίζει κατηφορικό μονοπάτι. Έτσι, μπορεί μεν η κυβέρνηση να επιμένει σε όλους τους τόνους ότι «οι εκλογές θα γίνουν οριστικά και αμετάκλητα τον Ιούνιο του 1989» αλλά ουδείς πλέον υπουργός, ή υπουργοποιήσιμος, παράγοντας ή προσκείμενος στο ΠΑΣΟΚ δεν κρύβει την ανησυχία του για τις εξελίξεις και δεν ψιθυρίζει ότι «πάμε για εκλογές, μάλλον το Φεβρουάριο».

Σε ποιο επίπεδο βρίσκεται όμως σήμερα η οικονομική κατάσταση για την οποία ανησυχούν βαθύτατα και τα κυβερνητικά πλέον στελέχη, ανεξάρτητα με το τι λένε προς τα έξω.

Τηρουμένων των αναλογιών, η σημερινή οικονομική κατάσταση θυμίζει τις παραμονές της εφαρμογής του σταθεροποιητικού προγράμματος. Για όσους είχαν ξεχάσει την περίοδο αυτή τους τη θύμιζε η παρουσία του πρώην υπουργού Εθνικής Οικονομίας, καθηγητή Κ. Σημίτη στο Λονδίνο...

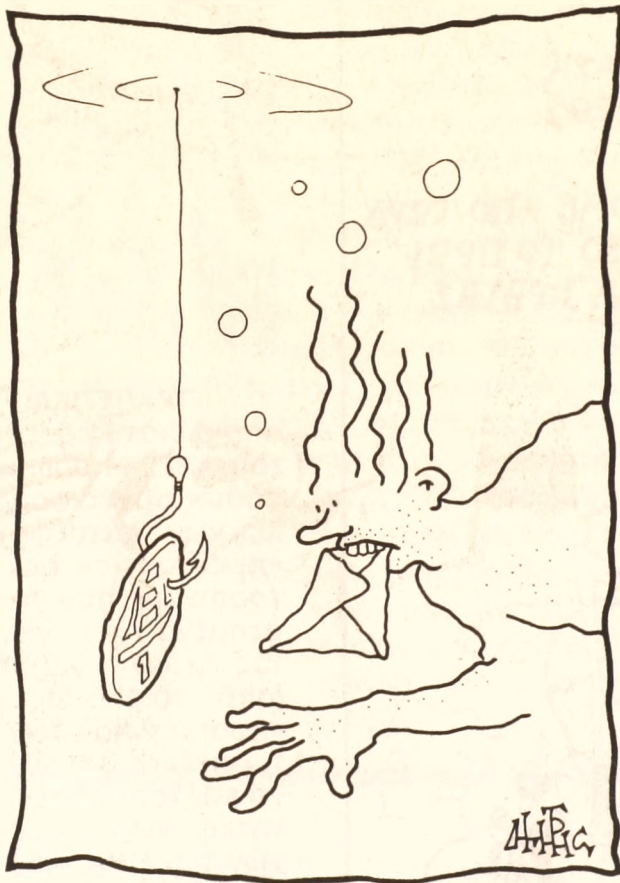
Τώρα, όπως και τότε, το έλλειμμα του δημόσιου τομέα είναι ανεξέλεγκτο, ο πληθωρισμός έχει ξεφύγει από τους στόχους της κυβέρνησης, οι εργαζόμενοι βρίσκονται σε αναβρασμό, η διολίσθηση της δραχμής συνεχίζεται και ο κ. Τσοβόλας ανησυχεί περισσότερο για την «απειλούμενη ζωή του» από το κεφάλαιο (ντόπιο και ξένο, λέει) παρά για τα χάλια της οικονομίας, που σε ένα σοβαρό βαθμό οφείλονται και στην πολιτική που ακολουθεί και αυτός ως μέλος της κυβέρνησης.

Τώρα, όπως και τότε, εξαγγέλλονται διάφορα έργα υποδομής, τεχνολογίας, ανάπτυξης κτλ. και διαφημίζονται οι επιτυχίες της κυβέρνησης χάρις στις οποίες οι εισπράξεις από την ΕΟΚ θα είναι υψηλές.

Τώρα, όπως και τότε, «ο από μηχανής θεός», η πτώση δηλαδή της τιμής του πετρελαίου, σώζουν την κατάσταση και δεν οδηγούν τη χώρα σε στάση πληρωμών.

Τώρα, όπως και τότε, θα πρέπει ο εργαζόμενος να πληρώσει τους λανθασμένους χειρισμούς της κυβέρνησης, που εκτός από ορισμένα δειλά βήματα (και αυ-

Περισσότερο ίσως από κάθε άλλη φορά η οικονομική κατάσταση «μετράει» στο πότε θα γίνουν οι εκλογές. Τα αδιέξοδα όμως των εκλογομάγειρων του ΠΑΣΟΚ πολλαπλασιάζονται γιατί η κατάσταση της οικονομίας λίγο πολύ θυμίζει τις παραμονές της σταθεροποιητικής πολιτικής, ενώ τα δημόσια ελλείμματα μεγαλώνουν. Και απ' ό,τι φαίνεται τη «νύφη» θα πληρώσουν πάλι οι εργαζόμενοι.

τά «ένα μπροστά και δύο πίσω») δεν έκανε τίποτα προς την κατεύθυνση δημιουργίας των καταλλήλων προϋποθέσεων, ώστε να υπάρξει μια πολιτική οικονομικής ανάπτυξης με προγράμματα και στόχους.

Για όλους λοιπόν τους παραπάνω λόγους, τα διλήμματα είναι μεγάλα σε κυβερνητικούς παράγοντες για τις εκλογές. Να γίνουν τον Ιούνιο του 1989 «κάτω και μέσα» από εξαιρετικά δυσμενείς —οικονομικά— συνθήκες ή να γίνουν το Φεβρουάριο, λίγο μόλις καιρό μετά τη λήξη της ελληνικής Προεδρίας της ΕΟΚ και πριν οι διεκδικήσεις των εργαζόμε-

νων πάρουν τη μορφή χιονοστιβάδας; Να γίνουν τον Ιούνιο μαζί με τις ευρωεκλογές, οπότε ένα μέρος της δυσαρέσκειας θα εκφρασθεί με «μαύρο» στις δεύτερες, ή το Φεβρουάριο έστω και αν αυτό μας κάνει ρεζίλι στην ΕΟΚ, την οποία είδαμε και πάθαμε να την πείσουμε ότι τις εθνικές εκλογές θα τις κάνουμε μαζί με τις ευρωεκλογές και γι' αυτό επιμέναμε στην ημερομηνία «18 Ιούνη»;

Να γίνουν τον Ιούνιο, ενώ η αντιπολίτευση θα ισχυρίζεται ότι «το ΠΑΣΟΚ δεν πάει για εκλογές γιατί τις φοβάται» ή να γίνουν το Φεβρουάριο ταυτόχρονα με κάποιο δημοψήφισμα είτε για τις βάσεις είτε για άλλο εθνικό θέμα;

Να γίνουν τον Ιούνιο, προσπαθώντας να κερδηθεί χρόνος και να βρεθεί κάποιο τέχνασμα που θα αυξήσει τις πιθανότητες επανεκλογής του ΠΑΣΟΚ, ή τον Φεβρουάριο που θα μπορούν να δοθούν λίγο πριν το στήσιμο της κάλπης κάποιες παροχές πέραν από την καθιερωμένη καταβολή του δώρου Χριστουγέννων (που δεν είναι παροχή, αλλά κεκτημένο δικαίωμα).

Τα διλήμματα βέβαια όπως ήδη είπαμε είναι μεγάλα και σοβαρά. Εκείνο πάντως που μετράει είναι οι οικονομικές εξελίξεις οι όποιες και τόσο λαμπρές, όπως δείχνουν όλα τα στοιχεία του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, της Τράπεζας της Ελλάδος και της Στατιστικής Υπηρεσίας. Το γεγονός ότι ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Π. Ρουμελιώτης δήλωσε ότι τον Ιανουάριο θα έρθει στην Αθήνα ομάδα εμπειρογνομόνων του Δ.Ν.Τ. για να μας συμβουλευθεί για τους τρόπους περιορισμού των δημοσίων ελλειμμάτων, δεν σημαίνει τίποτα άλλο παρά την παραδοχή ότι η κυβέρνηση αδυνατεί να ελέγξει πια την κατάσταση.

Αυτή ακριβώς η εικόνα, ανεξάρτητα από τους εκλογικούς χειρισμούς είναι που δημιουργεί σοβαρές ανησυχίες και δεν επιτρέπει αισιοδοξία. Και δυστυχώς απ' ό,τι φαίνεται τη «νύφη» θα κληθούν πάλι να την πληρώσουν οι εργαζόμενοι είτε με τον έναν, είτε με τον άλλο τρόπο. Και αυτό δεν θα αργήσει να φανεί όσο και αν η κυβέρνηση προσπαθεί να αποκρύψει το αδιέξοδο στην οικονομική πολιτική. Βέβαια στην προεκλογική περίοδο όλη η προσπάθεια θα είναι να δοθεί εικόνα «ευημερίας» γιατί μετράνε οι ψήφοι, περισσότερο από τους αριθμούς και την πραγματικότητα. Παρόμοια προσχήματα όμως σήμερα δεν παραπλανούν τόσο εύκολα όπως στο παρελθόν... □

ΚΙ ΑΦΕΙΣΤΕ ΑΥΤΑ ΤΑ
ΠΕΡΙ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΗΣΗΣ
...ΑΝ ΘΕΛΑΤΕ ΝΑ ΣΑΣ ΣΤΕΓΑ-
ΣΟΥΜΕ ΣΤΟ ΓΚΟΒΕΡΝΟΡ ΧΑΟΥΖ
ΑΣ ΠΑΘΑΙΝΑΤΕ ΣΤΕΝΟΣΗ
ΑΟΡΤΗΣ, ΟΧΙ ΣΕΙΣΜΟ!

ΜΠΕΙΤΕ
ΤΟΡΑ.

ΣΧΕΔΙΟ ΕΚΤΑΚΤΗΣ
ΑΝΑΓΚΗΣ ΓΙΑ
ΣΕΙΣΜΟΠΛΗΚΤΟΥΣ

18.10.88

10/11/88

ΑΝΩΜΑΛΗ ΠΡΟΣΓΕΙΩΣΗ ΜΕ

του Δ. Μιχαήλ

ΤΟ «ΠΑΚΕΤΟ» των δήθεν εντολών και κατευθύνσεων για την κυβερνητική δράση, που έφερε από το Λονδίνο ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Μένιος Κουτσόγιωργας δεν περιείχε παρά μια και μόνη εντολή: τη διοργάνωση του αυριανού υπερθεάματος και στο παλιό αεροδρόμιο του Ελληνικού με την μεσσιανική επιστροφή του «μεγάλου τιμονιέρη». Τίποτε άλλο δεν ενδιέφερε τόσο πολύ τον Α. Παπανδρέου.

Ο ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΣ της «αλλαγής» Τάσος Μπρισίμ βρίσκεται στο Λονδίνο για το κατάλληλο ροδαλό μακιγιάζ και την όλη τελετουργική «κινησιολογία» με την εκφώνηση «μηνύματος» του κ. Παπανδρέου στην τελετή υποδοχής. Όσο και εάν τον κ. Μπρισίμ κατάργησε από τη θέση του διευθυντή τηλεόρασης ο «προϊστάμενός» του γενικός διευθυντής της ΕΤ-1 Σπ. Γιαννούζης και όσο και εάν τον κατηγορήσε για «αθέμιτες συναλλαγές» στο διοικητικό συμβούλιο του Ενιαίου Φορέα ο πρόεδρος του Αντ. Κωβαίος. Ο Τάσος Μπρισίμ, ο «Λούβαρης της ΕΡΤ» δεν είναι άλλωστε το πρώτο δείγμα παραξενουσίας στο Λονδίνο.

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ της τελετουργίας άλλαξε την περασμένη Κυριακή όταν ο εκδότης της «Αυριανής» Γιώργος Κουρής (που βρέθηκε στο Λονδίνο μαζί με το μέντορά του Μένιο Κουτσόγιωργα) μίλησε στο «μεγάλο τιμονιέρη και ερωτευμένο» για τα πολλά γράμματα και τηλεφωνήματα διαμαρτυρίας στην «Αυριανή» εναντίον της Δήμητρας Λιάνη και της επιρροής της στον Πρωθυπουργό. Ο Ανδρέας φέρεται να τον άκουσε σύννους. Και να αποφάσισε να αποχωρισθεί («για τελευταία φορά πάντως») την Μιμή, με την άφιξή του στο αεροδρόμιο αλλά να συναντηθούν μαζί και για πάντα στο Μέγαρο Μαξίμου, όπου θα τερματισθεί ο ρωμαϊκός «θρίαμβος».

ΤΟ ΣΚΗΝΙΚΟ της επιστροφής δεν είναι μόνο πρόσωπα αλλά και μέθοδοι. Όχι βέβαια όπως εκείνες του πρέσβη στο Λονδίνο κ. Σταθάτου, ο οποίος με εμπιστευτικό του έγγραφο στο υπουργείο Εξωτερικών ζήτησε να πληρωθούν τα έξοδα της πρωθυπουργικής σουίτας στο «Γκρόβενор» (κατ' αρχήν χρέωση 450 λίρες Αγγλίας την ημέρα) και όλων των άλλων συνοδών του πρωθυπουργού «από τα μυστικά κονδύλια, κατόπιν εντολής». Ποίων άλλων; Όλης της συνομοταξίας των πολιτικών του τελευταίου καιρού στο Λονδίνο, που χρόνια τώρα στηρίζεται με αργομισθίες, προφητείες, διορισμούς συζύγων και τηλεοπτικές εκπομπές από τον κρατικό μηχανισμό, δηλαδή από όλους εμάς.

Εκείνο που μπορούμε να προβλέψουμε με βεβαιότητα από σήμερα κιόλας είναι ότι ο Α. Παπανδρέου έρχεται ανάμεσα στα «Ωσαννά» των κρατικοδίαιτων οπαδών των στελεχών, για να εφαρμόσει την ίδια ακριβώς γενική πολιτική, όπως και πριν φύγει για το Λονδίνο.

ΟΙ ΜΕΘΟΔΟΙ πίσω από το σκηνικό της επιστροφής αφορούν στην αδυναμία του πρωθυπουργού να συλλάβει τα προβλήματα του τόπου και να εγκαταλείψει μεθόδους, όπως η μυθοπλασία, ο αρχηγισμός και ο αυτοσχεδιασμός. Η γενική συμφωνία με τον Μ. Κουτσόγιωργα στο Λονδίνο, όπως γνωστοποιήθηκε σε ορισμένους υπουργούς της κυβέρνησης είναι αφενός να εμφανισθεί ο κ. Α. Παπανδρέου ως ο γενικός επόπτης και καθοδηγητής του εσωτερικού κυβερνητικού έργου αλλά από απόσταση. Ο ίδιος προσωπικά θα εμφανίζεται ότι ασχολείται μόνο με τα μεγάλα προβλήματα της ΕΟΚ, του κόσμου και της εποχής. Ακριβώς για το λόγο αυτό, μετά την επιστροφή του Κου-

τσόγιωργα από το Λονδίνο άρχισε η βιομηχανία καθημερινής παραγωγής μεγαλοστομιών και κοσμοσωτήριων αντιλήψεων από τα βραδινά δελτία των δυο κρατικών τηλεοράσεων. Πότε για το μέλλον της Ευρώπης, πότε για τα μεγάλα θέματα της ΕΟΚ, πότε για τα προβλήματα των δυο κόσμων κ.λπ. Ο Ανδρέας Παπανδρέου αμετανόητος λαϊκιστής δεν έμαθε ακόμα ότι η παγκόσμια φήμη ενός πολιτικού είναι κυρίως, συνάρτηση της στάσης του στα προβλήματα της χώρας του.

ΠΙΣΩ ΛΟΙΠΟΝ και πέρα από τη ρωμαϊκή υποδοχή και τους σχεδιασμούς της «λαϊκής χαράς» —με διοργανωτή επικεφαλής τον άλλοτε «δομικό διανοούμενο» Κώστα Λαλιώτη, ευγενικό συνδαιτημόνα της Δήμητρας στο Λονδίνο— υπάρχουν οι πολιτικές διαπιστώσεις. Οι σοφοί Κινέζοι λένε πως μια εικόνα αξίζει όσο χίλιες λέξεις. Και οι εικόνες του πρωθυπουργού από το Λονδίνο, όταν βγήκε από το νοσοκομείο του Χέρφελντ και αργότερα, τίναξαν στον αέρα όλη την έως τότε κυβερνητική προπαγάνδα για τον «σιδερένιο» και τον «με θεαματική ανάρρωση» αρχηγέτη. Ο πρωθυπουργός φαινόταν δέκα χρόνια γερασμένος, αδύναμος, κουρασμένος, υποτονικός. Σε έντονο κοντράστ με την τροφαντή και πανταχού παρούσα Δήμητρα Λιάνη.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ βέβαια δεν είναι γιατί ένας βαρειά χειρουργημένος άνθρωπος, εξακολουθεί να αναλαμβάνει τις δυνάμεις του με αργό ρυθμό και αναπόφευκτες δυσκολίες. Άλλωστε ο Μ. Γιακούμπ —και όχι μόνο αυτός— έχει υποδείξει ως αναγκαίο χρονικό διάστημα της μετεγχειρητικής ανάρρωσης του τρεις μήνες, δηλαδή έως τις αρχές Ιανουαρίου.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ είναι γιατί η κυβερνητική προπαγάνδα εξακολουθεί να εμφανίζει τον κ. Α. Παπανδρέου ως περίπου «Διγενή Ακρίτα». Ασφαλώς αυτή η δουλοφροσύνη του Δ. Μαρούδα, του Σ. Κωστόπουλου και όλων των υφισταμένων τους στα κρατικά μέσα μαζικής αποπληροφόρησης έχει την εξήγησή της. Γίνεται με τόση προθυμία —και παρά τα ειρωνικά σχόλια και με τα τόσα ανέκδοτα που κυκλοφορούν— γιατί είναι ο ίδιος ο κ. Α. Παπανδρέου που το επιθυμεί. Και ασφαλώς η επιθυμία - εντολή δεν υπαγορεύεται μόνο από ανθρώπινη διάθεση υπερασιοδοξίας και γεροντικής φιλαρέσκειας (αν και τέτοια συμπτώματα δεν λείπουν).

ΥΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ και από το αίσθημα του αρχηγισμού, του μεσσιανισμού και της προσωπικής ταύτισης του Α. Παπανδρέου με την εξουσία. Ακριβώς από το δίλημο του Λονδίνου το βασικό συμπέρασμα είναι η επιβεβαίωση της σταθερής από-

φασής του Α. Παπανδρέου να «υπερβαίνει» τους θεσμούς, να ταυτίζεται με το «έθνος» και την πορεία του, να μην αντικαθίσταται, να μην αναπληρώνεται, να είναι «παρών και με την απουσία» του. Ο πατερναλισμός αυτός έφθασε στο Λονδίνο σε ακραία όρια.

ΟΠΩΣ εξήγησε ο ίδιος ο Α. Παπανδρέου σε συνομιλητή του η ρήση «*τώρα μετράω τους φίλους μου*» είχε την έννοια ότι θα κρίνει αυστηρά όχι σε αυτούς που δεν συμπαραστάθηκαν στη δοκιμασία της αρρώστιας του, όχι αυτούς, που αμφισβήτησαν τη μελλοντική αρχηγία του (γιατί κανένας τέτοιος δεν υπήρξε) αλλά όσους δεν ταυτίστηκαν με τις προσωπικές του επιταγές. Όσους σχολίασαν αρνητικά όπως ο Γ. Αλευράς την περίπτωση της Δ. Λιάνη και της «αυλής», όσους αρνήθηκαν να χειροκροτήσουν την ταύτιση του «εθνικού ηγέτη» με το νέο περιβάλλον του. Αυτός ο εγωκεντρισμός, με την βολική άποψη «*εμένα χτυπούν, όχι εμένα*» εκφραζόταν συχνά ως παρηγορητική διαβεβαίωση στο Λονδίνο τόσο προς τον Λούβαρη και τον Ζιάγκα όσο και προς την Κοτοπούλη και τον Ροκόφυλλο.

ΕΙΝΑΙ σαφές ότι ο Ανδρέας Παπανδρέου δεν επιστρέφει αύριο το μεσημέρι στην Ελλάδα «ανανεωμένος», παρά μόνο σε ό,τι αφορά τη μεταμόσχευση της αορτικής βαλβίδας. Κατά τα άλλα —όπως απέδειξαν κινήσεις και συμπεριφορές, αποφάσεις και σκοπιμότητες στο Λονδίνο— γυρίζει με τα ίδια παλιά μυαλά, με τις ίδιες παλιές συνήθειες και προς τα ίδια παλιά αδιέξοδα.

ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ στην Ελλάδα με την έντονη επιθυμία να αναγορευθεί ως πανεπόπτης και εξουσιαστής της δημόσιας ζωής, ως αρχηγός σοσιαλιστής με ευρύτατα περιθώρια αυταρχισμού. Ήδη οι οσφυοκάμπτες του Εκτελεστικού Γραφείου και της κυβέρνησης αποτελούν τον κατάλληλο «μηχανισμό» για την αναπαραγωγή αυτού του τόσο γνώριμου μοντέλου κατάρτησης κάθε δημοκρατικής διαδικασίας. Άλλωστε, όπως επεσήμανε στο «ΑΝΤΙ» στέλεχος του ΠΑΣΟΚ τώρα θα υπάρχει και ένας πρόσθετος λόγος για τυφλή τους υποταγή: «*Να μη στενοχωρήσουμε τον πρόεδρο*»!

ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ ο κ. Α. Παπανδρέου αύριο ως οπαδός της στρατηγικής για μια νέα εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ, για μια νέα αυτοδυναμία και μονοκρατορία. Σ' αυτό το κλίμα κυμάνθηκαν όλες οι εμπιστευτικές συζητήσεις του με στελέχη της κυβέρνησης στο Λονδίνο, όπως το σύστημα μιας «νέας ενισχυμένης αναλογικής», η αντιδεξιά ρητορεία, οι κρυφές μεθοδεύσεις

(μέσω του κ. Μ. Κουτσόγιωργα) για το αντικαταμανλικό πόρισμα του «Φακέλου της Κύπρου», οι καθημερινές απαντήσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου κ.λπ. Άλλωστε, οι τελευταίες διαπραγματεύσεις με το ΚΚΕ και την ΕΑΡ και οι δήθεν υποχωρήσεις στο θέμα του Συνεδρίου δεν έδιναν τίποτε περισσότερο στους άλλους από ό,τι τους ανήκε από χρόνια και τους είχε αφαιρεθεί με την διοίκηση μειοψηφίας του Γ. Ραυτόπουλου.

ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ ο Α. Παπανδρέου με την επιδίωξη και τη μεθόδευση μιας νέας «πάση θυσία» αυτοδυναμίας, που σημαίνει μια νέα πυλωτική αναμέτρηση, όπως εκείνη του 1985. Με τον ίδιο στον «απόμακρο» ρόλο του εθνικού ηγέτη. Γι' αυτό άλλωστε απαίτησε μια καθαρά κομματική υποδοχή, που θα μετονομασθεί σε «λαϊκή και εθνική» αλλά θα είναι τελικά επίδειξη κομματικού πατριωτισμού. Ο Α. Παπανδρέου δεν έρχεται να εφαρμόσει (ότι και εάν πει σε δηλώσεις και μηνύματα) κάποια νέα πολιτική. Συναινετική, δημοκρατικού χαρακτήρα στο Κίνημα και το κράτος, σοβαρά εκσυγχρονιστική χωρίς εκβιασμούς της μνήμης και ψηφοθηρία της ιστορίας, με ανοικτά τα ενδεχόμενα για απλή αναλογική και κυβερνήσεις συνεργασίας. Τίποτα απ' όλα αυτά.

ΜΠΟΡΕΙ ο Α. Παπανδρέου να χρειασθεί —και ασφαλώς θα χρειασθεί, όπως έχει ενημερωθεί και ο ίδιος προσωπικά— αρκετές εβδομάδες ακόμα, ώστε να μπορέσει να ασκήσει τα καθήκοντά του, όπως μπορεί να τα ασκεί ένας άνθρωπος χειρουργημένος στην καρδιά και της δικής του ηλικίας. Εκείνο, το οποίο μπορούμε να προβλέψουμε με βεβαιότητα από σήμερα κιόλας είναι ότι έρχεται, ανάμεσα στα «Ωσαννά» των κρατικοδίαιτων οπαδών και στελεχών, να εφαρμόσει την ίδια ακριβώς γενική πολιτική, όπως και πριν φύγει για το Λονδίνο στις 25 Αυγούστου.

ΟΜΩΣ τα προβλήματα, που ξαναρχίζουν με την αυριανή προσγείωση είναι αρκετά διαφορετικά από εκείνα, που άφησε με την απογείωση. Όλοι οι «προεκλογικοί άσσοι» αρχίζουν να ξεφτίζουν ένας - ένας (συνομιλίες με την Τουρκία, βάσεις, Φάκελος της Κύπρου, σύστημα δυο γύρων, κ.λπ.) από την πλήρη έλλειψη αξιοπιστίας, που αποτελεί το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα του σήμερα και της ιστορικής υστεροφημίας του ΠΑΣΟΚ. Η αίσθηση, η βεβαιότητα σε ορισμένες περιπτώσεις της καθίζησης και της εκλογικής συντριβής δεν ενισχύθηκε μόνο αυτούς τους δυο κρίσιμους μήνες αλλά και οδήγησε σε ένα πρωτόγνωρο φαινόμενο. Το φαινόμενο των αντιφατικών —και κατά συνέπεια και προοπτικών

διαιρετικών— αντιλήψεων για το σύνολο σχεδόν των κρίσιμων θεμάτων, που θα πρέπει να αντιμετωπίσει ο Α. Παπανδρέου αμέσως μετά την επιστροφή του. Αυτές οι διπλές αντιλήψεις, ο πολιτικός κατακερματισμός δημιούργησαν φαινόμενα, όπως εκείνα των Α. Τρίτση, Α. Λάζαρη, Γ. Μαγκάκη, Γ. Παπαδημητρίου, Ρ. Κακλαμανάκη και θα δημιουργήσουν και άλλα περισσότερα. Τα ανοικτά θέματα του εκλογικού νόμου της συνεργασίας με την Αριστερά, του ήθους και της εξουσίας, θα διχάσουν πιο πολύ όπως συνέβει μέχρι τώρα με τους ανασχηματισμούς το φάκελο της Κύπρου κ.λπ. □

ΥΠΑΡΧΟΥΝ βέβαια και εκείνοι όπως οι «λιανικοί» του Εκτελεστικού Γραφείου, με επικεφαλής τους Κ. Λαλιώτη, Στ. Τζουμάκα και Δ. Σωτηρή, που «δειλοί και άβουλοι» θα ενδίδουν στα νέα (και τόσο) παλαιά κελεύσματα του Α. Παπανδρέου. Είναι οι νομείς μιας εξουσίας που γίνεται όλο και περισσότερο κλειστή, απόμακρη και χολυγουντιανή.

Όπως αύριο, ημέρα Σάββατο, 22 Οκτωβρίου 1988... □

JAZZ BAR

ΤΣΑΚΑΛΩΦ

ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΥΠΕΡΟΧΟ ΦΑΓΗΤΟ

ΤΣΑΚΑΛΩΦ 10·1ος ΟΡΟΦΟΣ
3605889

Το ερωτευμένο ΠΑΣΟΚ και

του Βασίλη Ζήση

Ο κ. Γιάννης Αλευράς είναι πολύ δυσारेστημένος και ετοιμάζεται «να τα πει από την καλή» στον πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου, μόλις ο τελευταίος επιστρέψει με την κ. Λιάνη από το Λονδίνο.

Ο κ. Απόστολος Λάζαρης ετοιμάζεται να διαφοροποιηθεί από τον ερωτευμένο πρωθυπουργό και ως πρώτο βήμα εκδήλωσης των «διαφωνιών» του έκρινε καλύτερο τον ανέραστο «φάκελο της Κύπρου».

Ο κ. Γιώργος Παπανδρέου «δεν αναγνωρίζει πλέον τον πατέρα του» και συσκέπτεται συνεχώς με τη μητέρα του για το πολιτικό του μέλλον.

Η κ. Μαργαρίτα Παπανδρέου οχυρώνεται στο Καστρί και ετοιμάζει την αντεπίθεσή της, μέσω των «ανθρώπων» που της απόμειναν, όπως ο κ. Αντώνης Τρίτσης.

Άλλοι «άνθρωποι» της κ. Μαργαρίτας, όπως ο κ. Κάρολος Παπούλιας, έχουν εγκαταλείψει την προστάτιδα δύναμή τους και σπεύδουν να δηλώσουν πίστη και υπακοή στην κ. Λιάνη.

Ο κ. Αγαμέμνων Κουτσόγιωργας δέχεται συνεχώς ραπίσματα αλλά αυτός αντί να «διαφοροποιηθεί» στρέφει και το άλλο μάγουλο.

Ο κ. Γιώργος Γεννηματάς δεν γίνεται τελικά δεκτός στο Γκρόβενορ Χάουζ, πιθανότατα επειδή η διεύθυνση του ξενοδοχείου δεν δέχεται «τρίτοκοσμικούς». Σε αντίποινα δεν θα πάει στο γάμο. «Αυτός γιατί δεν ήλθε στο γάμο της κόρης μου;» —φέρεται να δηλώνει.

Άλλοι «μαργαριτικοί», όπως ο κ. Θ. Κατσανέβας, ελπίζουν ότι κάποτε ο πρωθυπουργός «θα αποκτήσει πάλι την πνευματική του υγεία» και η παλιά τάξη πραγμάτων θα αποκατασταθεί. Αποδεικνύεται έτσι ότι δεν έχουν ερωτευθεί ποτέ.

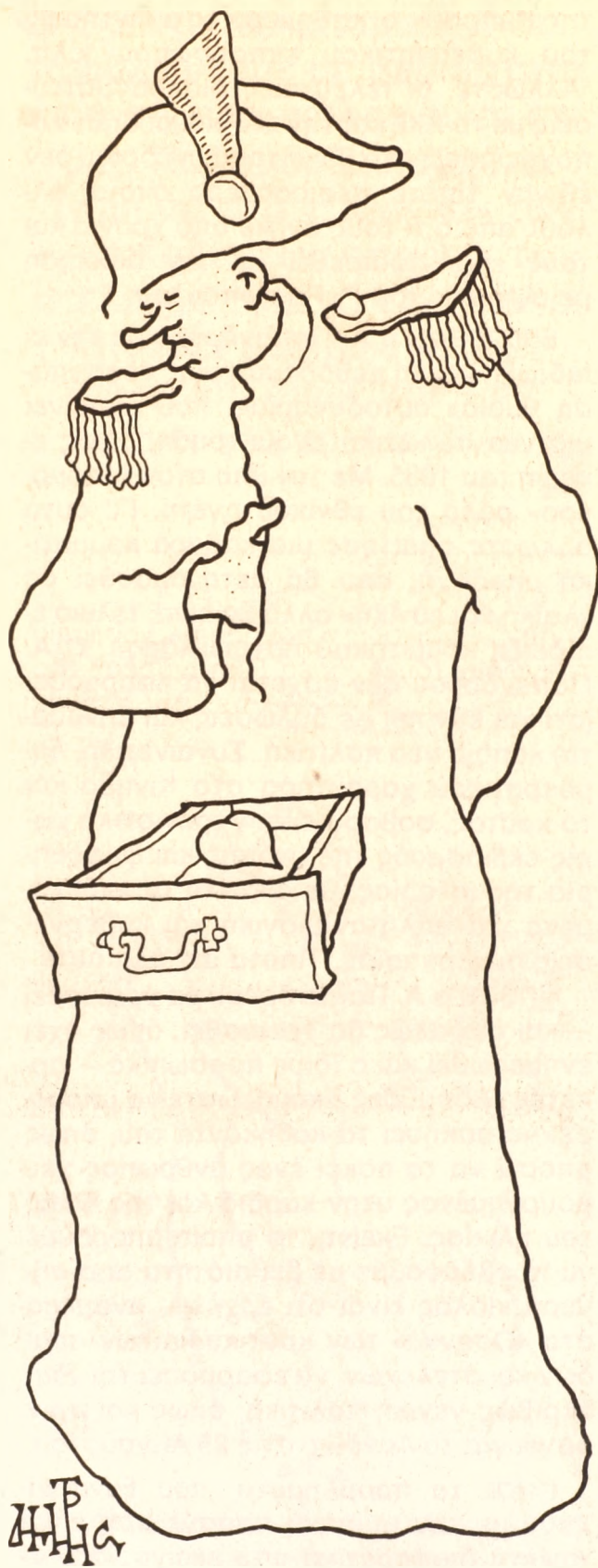
Ο κ. Κώστας Λαλιώτης έχει αναλάβει εκ μέρους του απασχολημένου αρχηγού του τη διεύθυνση της επιχείρησης ΠΑΣΟΚ ΑΕ. Ως νέος και ωραίος, γνωρίζει κι αυτός καλά τις αδυναμίες της καρδιάς.

Ο κ. Μαρούδας είναι για μια ακόμα φορά «στα κάτω του», όχι μόνο επειδή βιάστηκε να παροπλίσει τον αρχηγό του, λέγοντας ότι θα ασχοληθεί μόνο με τα «εθνικά θέματα», αλλά κυρίως επειδή η κ. Λιάνη δεν τον θεωρεί και τόσο «σικ».

Ο κ. Κωστόπουλος, αντίθετα, είναι «στα πολύ επάνω» του. Κάτι γνωρίζει αυτός από αλλαγές συμμαχιών.

Ο κ. Λιβάνης περιμένει ακόμα να προσκληθεί στο Λονδίνο και αγνοείται η τύχη του.

Η κ. Κοκκόλα, τέλος, επιδεικνύει σφοδρό ενδιαφέρον για τα μοντελάκια της κ. Λιάνη, μήπως και γλιτώσει τη μετακόμιση.

Αυτή είναι σήμερα, σε γενικές γραμμές, η κατάσταση στο ΠΑΣΟΚ και την κυβέρνηση. Όλες οι συγκρούσεις έχουν ως κύριο σημείο αναφοράς τις *δυο μοιραίες γυναίκες* στη ζωή του πρωθυπουργού. Το ίδιο και οι διαφορές, οι «διαφοροποιήσεις» και οι «αυτονομήσεις» που προετοιμάζονται, καλού κακού, έχουν ως βασική αλλά και μοναδική αιτία τις επιλογές της καρδιάς του πρωθυπουργού.

Το μέγιστο σκάνδαλο Λούβαρη —το γεγονός δηλαδή ότι ένας στενός φίλος και συνεργάτης του πρωθυπουργού έπαιρνε «μίζες» από την «αγορά του αιώνα»— δεν έφτασε για να διαφοροποιηθεί έστω και ένας βουλευτής. Η χρεωκοπία της οικονομίας δεν ήταν αρκετός λόγος για να παραιτηθεί έστω και ένας υπουργός. Η παράδοση άνευ όρων της εξωτερικής πολιτικής στις επιταγές των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ και της Τουρκίας δεν έφτασε για να αναρωτηθούν «τι κάνει» ο ηγέτης του κόμματός τους και πρωθυπουργός. Το συνεχιζόμενο και μάλιστα εντεινόμενο ενώπιον των εκλογών «γενικό ξεπούλημα» του οίκου που λέγεται «Ελλάς» δεν ήταν σοβαρή αφορμή για να «διαφοροποιηθούν», ή έστω να σκεφτούν λίγο, τα μέλη του «Εκτελεστικού».

Έπρεπε να έρθει η κ. Λιάνη για να «συνειδητοποιηθούν» όλοι και να αρχίσουν να «διαφοροποιούνται». Έπρεπε να συμβούν όλα αυτά τα φαιδρά και ανομολόγητα στο Χέρφελντ και το Λονδίνο για να συνειδητοποιήσει ο κ. Αλευράς τον κατήφορο που οδηγεί τη χώρα ο κ. Παπανδρέου και να διαφωνήσει δημοσίως ο κ. Λάζαρης, έστω και με αφορμή το φάκελο της Κύπρου.

Όλοι οι «διαφοροποιούμενοι» επικαλούνται τώρα τα γεγονότα του Λονδίνου για να θεμελιώσουν τη «διαφωνία» τους με την «πολιτική» Παπανδρέου και τα αποτελέσματά της. Και όλοι περιμένουν να δουν τι θα κάνει η κ. Μαργαρίτα Παπανδρέου για να τοποθετηθούν. Η τύχη της Ελλάδας στα χέρια δυο γυναικών...

Η χρεωκοπία της οικονομίας δεν ήταν αρκετός λόγος για να παραιτηθεί έστω και ένας υπουργός. Η παράδοση άνευ όρων της εξωτερικής πολιτικής στις επιταγές των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ και της Τουρκίας δεν έφτασε για να αναρωτηθούν «τι κάνει» ο ηγέτης του κόμματός τους και πρωθυπουργός. Το συνεχιζόμενο και μάλιστα εντεινόμενο ενώπιον των εκλογών «γενικό ξεπούλημα» του οίκου που λέγεται «Ελλάς» δεν ήταν σοβαρή αφορμή για να «διαφοροποιηθούν», ή έστω να σκεφτούν λίγο, τα μέλη του «Εκτελεστικού». Έπρεπε να έρθει η κ. Λιάνη για να «συνειδητοποιηθούν» όλοι και να αρχίσουν να «διαφοροποιούνται».

ανέραστη ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Εκεί οδηγηθήκαμε!

Το ΠΑΣΟΚ αλληλοσπαράσσεται και διασπάται όχι σε «τρίτοκοσμικούς» και «σοσιαλδημοκράτες», ούτε σε «παλαιοκομματικούς» και «κομματικούς». Το ΠΑΣΟΚ, πιστό στον ορισμό ως το πλέον προσωποπαγές κόμμα που γνώρισε η Ελλάδα διχάζεται σε «λιανικούς και μαργαριτικούς». Δυστυχώς.

Στους «μαργαριτικούς» εντάσσονται προσωπικότητες όπως ο κ. Αλευράς, ο κ. Λάζαρης και ο κ. Μαγκάκης. Στους άλλους οι περισσότεροι των υπολοίπων, με επικεφαλής τον κ. Κουτσόγιωργα που ταπεινώνεται καθημερινά τόσο από το «νέο περιβάλλον», όσο και από τα ίδια τα έντυπά του. Και όμως, ο κ. Κουτσόγιωργας δεν έσκυψε το κεφάλι, συνεχίζει να στρέφει και την άλλη παρειά και υποκρίνεται τον «ταχυδρόμο» εκ Λονδίνου. Τον ταχυδρόμο δεν τον κτυπάνε μόνο δύο φορές.

Οι αντίπαλοι της κ. Λιάνη έχουν εναποθέσει, όλες τις ελπίδες τους στη Μαργαρίτα, η οποία οχυρωμένη στο Καστρί ετοιμάζεται να ρίξει στη μάχη τις δυνάμεις της. Για την ώρα μάθαμε ότι, εκτός του κ. Αλευρά και του κ. Λάζαρη, βρήκε και τον κ. Τρίτση. Βέβαια η κ. Παπανδρέου δεν θα αγωνιστεί επειδή πρέπει να

σωθεί η χώρα από αυτό που της συμβαίνει, ούτε για να ξανακατακτήσει την απολεσθείσα καρδιά. Θα αγωνιστεί μόνο και μόνο για το μέλλον των παιδιών της που είναι «ανίκανα», όπως λέει η ίδια, να το διαφυλάξουν. Οι άλλοι φροντίζουν απλώς να διασωθούν.

Από την άλλη μεριά ο κ. Α. Παπανδρέου μοιάζει πάλι «σίγουρος» για τον εαυτό του. Αυτό αποτελεί ίσως την καλύτερη ένδειξη ότι δεν είναι πλέον ο ίδιος. Προφανώς το νέο του περιβάλλον, με προεξάρχουσα την κ. «Ρούλα» —από το Αργυρούλα Βλαχοπούλου— και όχι την κ. Λιάνη, όπως λαθεμένα εκτιμάται στην Ελλάδα, φαίνεται ότι τον διαβεβαιώνει πως δεν υπάρχει πρόβλημα και όλοι θα υποταχθούν πάλι στις επιθυμίες του.

Αυτή είναι ίσως η μοναδική προσωπική τραγωδία του Ανδρέα Παπανδρέου. Κανείς δεν τολμά να του πει την αλήθεια για να μην εκπαραθωθεί. Όλοι του λένε να μην ανησυχεί και μετά το πέρας της συνδιάλεξης δίνουν εξετάσεις της νομιμοφροσύνης τους προς την κ. Λιάνη ανταλλάσσοντας μαζί της «δυο κουβέντες» από το τηλέφωνο. «Πάρε τώρα και το χρυσό μας το κορίτσι για μια καλημέρα» ακούνε έκπληκτοι τον κ. Παπανδρέου να τους λέει.

«Δεν έχω ξαναδεί άνθρωπο τόσο κυριευμένο από τον έρωτα» έλεγε αυτές τις ημέρες ο προσωπικός γιατρός του κ. Α. Παπανδρέου, καθηγητής κ. Στεφανής, σηκώνοντας ταυτόχρονα ψηλά τα χέρια, σε απάντηση όσων τον ρωτούσαν: «Τι θα γίνει με τον πρωθυπουργό;». Την ίδια αποψη για την κατάσταση της καρδιάς του πρωθυπουργού έχει και η κ. Μελίνα Μερκούρη, η οποία θεωρείται περισσότερο έγκυρη από τον κ. Στεφανή στην εκτίμηση παρόμοιων περιστατικών.

Δεν διατηρούμε καμιά αμφιβολία για την κατάσταση της καρδιάς του πρωθυπουργού. Διερωτώμεθα μόνο για τη διέξοδο που θα έχει αυτή η τραγελαφική κατάσταση. Ο κ. Παπανδρέου είναι ακόμα πρωθυπουργός επειδή κανείς στο κόμμα του δεν τολμά να διαφοροποιηθεί ανοικτά, επειδή ο κ. Μητσοτάκης περιμένει «απλώς να πέσει μόνο του το ΠΑΣΟΚ». Επειδή, τέλος, ο κ. Χ. Φλωράκης «δεν σηκώνει κουβέντα για τον Ανδρέα» και επειδή η Αριστερά εν γένει βρήκε τώρα ευκαιρία να περάσει την απλή αναλογική.

«Τη Λιάνη για την απλή αναλογική». Αυτό είναι το σημερινό στίγμα της πολιτικής μας ζωής. □

Ύψιλον/βιβλία

ΧΕΡΜΠΕΡΤ ΜΑΡΚΟΥΖΕ
ΑΡΝΗΣΕΙΣ
ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΥΤΟΠΙΑΣ

ΡΑΖΕΛ ΤΖΑΚΟΜΠΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΜΝΗΣΙΑ

ΜΩΡΙΣ ΜΕΡΛΩ-ΠΟΝΤΥ
ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗΣ

ΜΑΞ ΧΟΡΚΧΑΪΜΕΡ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ
(ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟ)

ΑΝΤΟΡΝΟ, ΛΟΒΕΝΤΑΛ
ΜΑΡΚΟΥΖΕ, ΧΟΡΚΧΑΪΜΕΡ
ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΜΑΖΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

ΛΙΟΥΙΣ ΜΑΜΦΟΡΝΤ
Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΜΗΧΑΝΗΣ
Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΝΤΟΡΝΟ, ΧΟΡΚΧΑΪΜΕΡ
Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΟΝΤΟΡ ΑΝΤΟΡΝΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

ΓΙΟΥΡΓΚΕΝ ΧΑΜΠΕΡΜΑΣ
ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

ΜΙΣΕΛ ΦΟΥΚΟ
ΕΞΟΥΣΙΑ, ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ

Ζωοδόχου Πηγής 34

Αθήνα 106 81

τηλ. 3638257

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΑΝΙΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1988

Ο Αισχύλος απέναντι στο έργο του και τον κόσμο!

Μια πρωτότυπη, συναρπαστική μελέτη του φημισμένου φιλόλογου καθηγητή στο πανεπιστήμιο του Γέηλ J. Herington.

Ένα βιβλίο που βοηθά κάθε αναγνώστη να γνωρίσει την απέραντη γοητεία των έργων του Αισχύλου, του ανθρώπου που επηρέασε όσο κανείς την τέχνη της τραγωδίας στη δυτική παράδοση.

Η ΠΤΩΣΗ ΠΡΟΣ

Με καταγιστικό ρυθμό έφταναν τα νέα για την υπόθεση Κοσκωτά από το πρωί της Τρίτης 18/10 ως τα ξημερώματα της Πέμπτης 20/10 που έκλεινε η ύλη του περιοδικού.

Τα μέχρι εκείνη τη στιγμή κλειστά στόματα άρχισαν να λαλούν: Οι παρακοιμώμενοι της Παλλήνης και τα υπουργικά γραφεία των μέχρι προχτές προστατών του απατεωνίσκου «δρα», έστελναν τις πληροφορίες τους με ανταγωνιστική αντιπαλότητα.

Έτσι την ώρα αυτή — πέρα από τα νέα στοιχεία και τις πληροφορίες ένα είναι βέβαιο και αποσαφηνισμένο: Η υπόθεση Κοσκωτά εξελίσσεται ραγδαία μετά το διορισμό του επιτρόπου κ. Σπ. Παπαδάτου και την καταγγελία Χαλικιά προς τον εισαγγελέα ως το σκάνδαλο του αιώνα.

Όταν το ΑΝΤΙ θα κυκλοφορεί πιθανόν να υπάρχουν και νεώτερες εξελίξεις. Σημειώνουμε στη συνέχεια σύντομα τα όσα συνέβησαν — αν και είναι γνωστά — και αφορούν το πόρισμα Κουβέλη, την πρόταση για δίωξη του Γ. Κοσκωτά που έκανε ο εισαγγελέας Γ. Κλειδαράς και τη δικαστική έρευνα για το εξώδικο Σαλαβράκου.

Παραδόθηκε κατ' αρχήν το πόρισμα του αντιεισαγγελέα Εφετών κ. Γ. Κουβέλη στον προϊστάμενο της Εισαγγελίας Εφετών κ. Δ. Βλάχο. Στο πολυσέλιδο αυτό πόρισμα που δημοσίευσε η εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» προτείνεται η ποινική δίωξη του «δρος» Κοσκωτά για τις παρακάτω αξιόποινες πράξεις:

- α) υπεξαίρεση σε βαθμό κακουργήματος κατ' εξακολούθηση·
 - β) παράβαση του άρθρ. 23 και 58α του Ν. 2.190/1920 «Περί Ανωνύμων Εταιρειών»·
 - γ) παράνομη εξαγωγή συναλλάγματος·
 - δ) παράβαση του αρθ. 17 και 8 του Ν. 1337/1985 (αυθαίρετες κατασκευές)·
 - ε) υφαρπαγή ψευδούς βεβαιώσεως και·
- στ.) δωροδοκία - δωροληψία.

Ο εισαγγελέας Εφετών κ. Γ. Κλειδαράς στον οποίο διαβιβάσθηκε η ογκώδης δικογραφία όπως είναι γνωστό ζήτησε να διωχθεί ο Γ. Κοσκωτάς μόνο για τα τρία αδικήματα και αυτά σε βαθμό πλημμελήματος: παράβαση του νόμου περί Ανωνύμων Εταιρειών, υφαρπαγή ψευδούς βεβαιώσεως (η γνωστή «απώλεια») του διαβατηρίου του «δρος» στις ΗΠΑ που στην πραγματικότητα είχε κατακρατηθεί από τις διωκτικές αρχές για αδικήματα που είχε διαπράξει εκεί) και παράβαση του νόμου περί αυθαιρέτων (Παλλήνη).

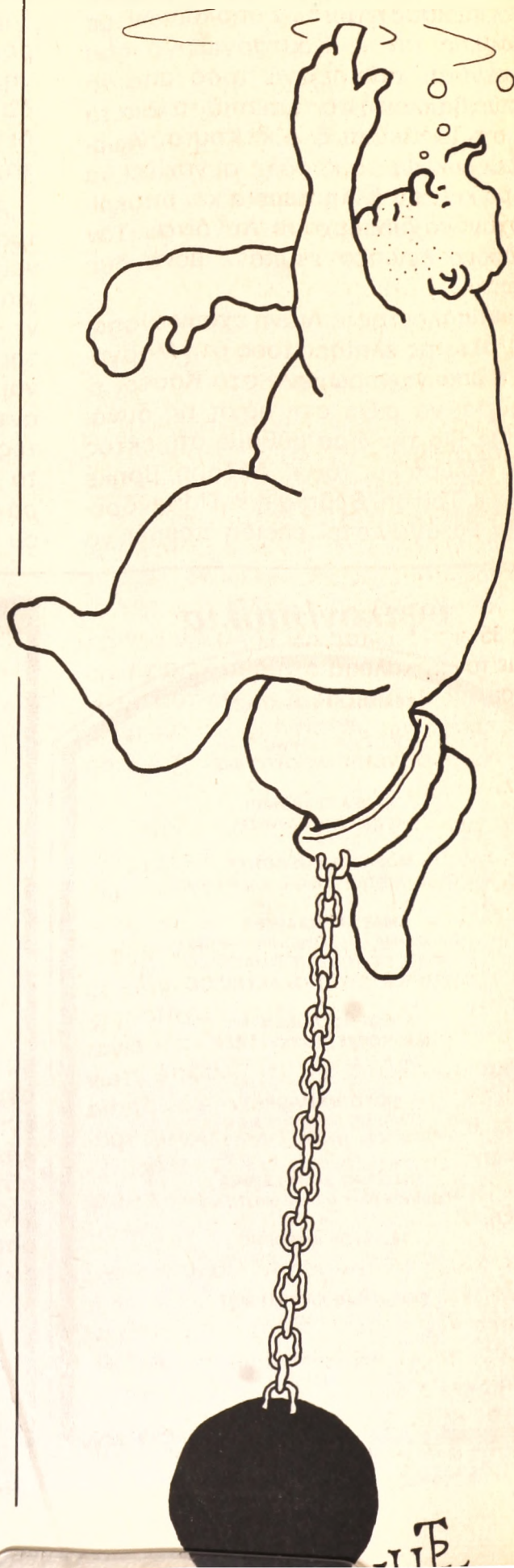
Στο μεταξύ προστέθηκε ένας νέος κύκλος δικαστικής έρευνας καθώς ο προϊστάμενος της Εισαγγελίας Πρωτοδικών κ. Γαβρίλης διέταξε προκαταρκτική εξέταση για τις δραστηριότητες του Γ. Κοσκωτά στην Τράπεζα Κρήτης ώστε να διερευνηθούν οι καταγγελίες που περιέχονται στο εξώδικο του νομικού συμβούλου και στελέχους της Τράπεζας Κρήτης Ν. Σαλαβράκου.

Αυτή η υπόθεση που «τυπικά» είναι διαχωρισμένη από την όλη υπόθεση Κοσκωτά δεν μπορεί παρά να συνδεθεί μιας και τα όσα περιέχονται στο εξώδικο Σαλαβράκου για παρατυπίες και παρανομίες στην Τράπεζα Κρήτης σχετίζονται άμεσα με το πόρισμα Κουβέλη.

Στον ήδη βαρυμένο φάκελο προστίθεται τώρα και η πλαστογραφία που διέπραξε ο «δρ» και τη βεβαίωσε η Merryly Lynts στον κ. Χαλικιά.

Τα σύνορα έκλεισαν για τους Κοσκωτάδες και ανοίγουν οι πύλες της φυλακής. Η Μέρυλ Λιντς τον εγκαταλείπει και τον καταγγέλλει ως πλαστογράφο και οι κ. Ρουμελιώτης και Κουτσόγιωργας συναγωνίζονται στις προς τον Τύπο διαρροές.

Η υπόθεση Κοσκωτά, φαινόμενο μοναδικό για την ελληνική — και όχι μόνο — κοινωνική, οικονομική και πολιτική πραγματικότητα παρά τις προσπάθειες συγκάλυψης από φανερά και κρυφά κέντρα της εξουσίας, παρά τη στήριξη από κυβερνητικά στελέχη, από ανθρώπους δίπλα στον πρωθυπουργό, από υπουργούς, παράγοντες και ανερχόμενους της εξουσίας, δεν άντεξε.

ΑΓΝΩΣΤΟ

ή η αρχή του τέλους ενός κοινού απατεώνας

Ενα χρόνο περίπου, μετά τις αποκαλύψεις για τον «δρα» και τώως ελαιοχρωματιστή Γ. Κοσκωτά, η συγκάλυψη κατέρρευσε και τώρα παρακολουθούμε τα αποκαλυπτήρια ενός κοινού απατεώνα, αλλά και όλων όσων τον στήριζαν και συνέπλευσαν μαζί του.

Η υπόθεση Κοσκωτά δεν στάματά όμως στα όσα αποκαλύφθηκαν αυτές τις μέρες, ούτε στα όσα περιέχονται στο πόρισμα - καταπέλτης του αντιεισαγγελέα Κουβέλη, για τα αδικήματα του «δρος».

Το στοιχείο που ήρθε στη δημοσιότητα μετά τη μηνυτήρια αναφορά του διοικητή της Τράπεζας Ελλάδος κ. Δ. Χαλικιά, σύμφωνα με τις πληροφορίες του ΑΝΤΙ, δείχνει ότι ο απατεώνας Γ. Κοσκωτάς όχι μόνο δεν ξέχασε την παλιά του «τέχνη» της πλαστογραφίας και της παραχάραξης στην οποία αρίστευσε στην Αμερική, αλλά ότι αντίθετα την έμαθε τόσο καλά, ώστε να ισχύει απόλυτα γι' αυτόν το «παλιά μου τέχνη κόσκινο...».

Σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες πλαστογράφησε τα περίφημα «κόκκινα χαρτάκια» εισαγωγής συναλλάγματος τα οποία κατέθεσε στο διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Δ. Χαλικιά. Ο απατεώνας Κοσκωτάς έφτιαξε «κόκκινα χαρτάκια» για εισαγωγή συναλλάγματος ύψους 35 εκατ. δολαρίων και στην επαφή του με τον κ. Χαλικιά στη διάρκεια του ελέγχου της Τράπεζας Κρήτης του τα έδωσε, προφανώς για να αποδείξει ότι νόμιμα έχει εισάγει συνάλλαγμα και άρα δεν συντρέχει λόγος για έλεγχο.

Δεν γνωρίζουμε γιατί δεν δόθηκαν στους ελεγκτές, ούτε γιατί ο Κοσκωτάς προτίμησε κατευθείαν τον κ. Χαλικιά, ούτε γιατί δεν ανακοινώθηκε μέχρι στιγμής. Αυτό που βεβαιώνουν οι πληροφορίες μας είναι ότι ο κ. Χαλικιάς έστειλε με FAX τα «χαρτάκια» στη Merryl Lynts η οποία απάντησε την Τρίτη 18/10 ότι είναι ψεύτικα τουλάχιστον στο ποσό των 13.718.190 εκατ. δολαρίων τα οποία —υποτίθεται— ότι είχε ο Κοσκωτάς τραβήξει από την Αμερικανική Τράπεζα. Έγινε δηλαδή πλαστογράφηση και παραχάραξη.

Ο κ. Χαλικιάς τον οποίο προσπάθησε να εξαπατήσει ο Κοσκωτάς έγινε έτσι γνώστης των μεθόδων του «Κροίσου», αλλά δεν προχώρησε αμέσως την υπόθεση για άγνωστους σε μας λόγους. Και όχι μόνον αυτό. Σε σχετική σύσκεψη που έγινε το βράδυ της 18/10 με οικονομικούς υπουργούς και δεν γνωστοποιήθη-

κε, ο κ. Χαλικιάς δεν ανέφερε τίποτα για τη νέα απάτη του «δρα».

Ήταν το βράδυ που οι φήμες για το διορισμό κυβερνητικού επιτρόπου στην Τράπεζα Κρήτης είχαν φουντώσει. Την επομένη ο ίδιος ο κ. Χαλικιάς ζήτησε τον διορισμό κυβερνητικού επιτρόπου στην Τράπεζα Κρήτης, κατέθετε στον εισαγγελέα μηνυτήρια αναφορά και στην συνέχεια αναχωρούσε για την Κύπρο.

Πρόκειται για μια νέα πλευρά του σκανδάλου Κοσκωτά και των δραστηριοτήτων του απατεώνα της Παλλήνης που εμπλέκει και μια σειρά παραγόντων της εξουσίας. Αλλά και για ένα στοιχείο που πρέπει να προστεθεί στην ογκώδη ήδη δικογραφία που περιμένει το «φτωχό» τραπεζίτη, ο οποίος πλέον απ' ό,τι αποδεικνύεται δεν είναι μόνο ένας από τους μεγαλύτερους απατεώνες, αλλά και επικίνδυνος.

Επικίνδυνος όχι μόνο γιατί βρίσκεται στο επίκεντρο ενός φαινομένου μοναδικού, αλλά και γιατί όλες οι ενδείξεις δείχνουν ότι δεν υπάρχει άλλη διέξοδος γι' αυτόν παρά μόνο η φυλακή. Φυσικά η φυλάκισή του είναι η άμεσα ορατή προοπτική. Η δίκη του όμως είναι δύσκολο πια να γίνει. Είναι τόσα πολλά όσα πρόκειται να αποκαλυφθούν ώστε είναι αμφίβολο αν αντέχει σ' αυτό το «κρατούν κοινωνικό καθεστώς».

Αυτό όμως αφορά πλέον τη Δικαιοσύνη, αν δεν έχουμε και πάλι όσα περιεργα, αλλά όχι ανεξήγητα συνέβησαν την προηγούμενη περίοδο.

Σε αυτά οφείλουμε να σταθούμε περισσότερο γιατί έχουν να κάνουν με την πολιτική πλευρά της υπόθεσης Κοσκωτά και τις πολιτικές ευθύνες αυτών που με ποικίλους τρόπους είχαν εκθρέψει τα όσα τερατώδη δημοσιοποιούνται τώρα.

Αφήνουμε κατά μέρος την παρωδία ελέγχου όλο αυτό τον καιρό στην Τράπεζα Κρήτης και ας δούμε τι έκαναν με το πόρισμα Κουβέλη. Αντί να προχωρήσει η δίωξη του Κοσκωτά για τα έξι αδικήματα έγινε δίωξη για τρία και μάλιστα πλημμελήματα. Τι έγινε με την άρση του απορρήτου; Αντί να προχωρήσει ως όφειλε, έγινε ο νόμος 1806/88 που προστατεύει το απόρρητο και τελικά άφηνε το θέμα στη διακριτική ευχέρεια μιας διυπουργικής απόφασης. Η τελευταία αντί να ρίχνει φως, έρριξε κι άλλο σκοτάδι προστατεύοντας τον Κοσκωτά και εξωθώντας στην κάλυψή του με ρευστό από Δημόσιους Οργανισμούς.

Όλες αυτές οι ενέργειες της κυβέρνησης και άλλες το μόνο που δεν έκαναν η-

α ξεκαθαρίζουν την υπόθεση Κοσκωτά. Αντίθετα δημιουργούσαν ένα προστατευτικό τείχος ενώ ταυτόχρονα κάλυπταν πολιτικά τις δραστηριότητες του νεαρού τραπεζίτη δίνοντάς του και «μαζική βάση» αφού ουσιαστικά του πρόσφεραν τον κόσμο του «Ολυμπιακού» και πλήρη κάλυψη στην εξαπάτηση.

Δεν ήταν όμως το μόνο. Περιώνυμα στελέχη του ΠΑΣΟΚ στήριξαν τον Κοσκωτά. Ο Γ. Παπανδρέου ήταν από τους πρώτους, άσχετα αν τώρα κλαίγεται και αποδίδει την ευθύνη στον Μαργέλο, φέρελπι στέλεχος της Κίνησης Νέων Επιχειρηματιών, παλιό Νεοδημοκράτη που το έπαιζε ΠΑΣΟΚ και γνωστό από το σκάνδαλο των δημοτριάων.

Μαζί του και άλλα στελέχη του ΠΑΣΟΚ που ακολούθησαν στην Τράπεζα Κρήτης και τη «Γραμμή ΑΕ»: Γ. Ματζουράνης, Πάνος Βακάλης, Θόδ. Καλούδης και άλλοι με πιο «χτυπητή» την πρόσφατη προσχώρηση του τώως κυβερνητικού εκπροσώπου κ. Γιάννη Ρουμπάτη.

Πρωταγωνιστής όμως ήταν όλο αυτό το διάστημα ο β' αντιπρόεδρος και υπουργός Δικαιοσύνης Μένιος Κουτσόγιωργας. Ο Μένιος όπως δήλωσε στους δημοσιογράφους (18/10) δεν γνώριζε τίποτα ούτε για το διαβατήριο που «έχασε» ο Κοσκωτάς στην Αμερική («το ακούω για πρώτη φορά»), ούτε για νέο έλεγχο στην Τράπεζα Κρήτης (σ.σ. μετά το εξώδικο Σαλαβράκου, μετά το πόρισμα Κουβέλη, μετά τη διυπουργική απόφαση). «Δεν υπάρχει ούτε νέο καθεστώς και σε καμιά περίπτωση δεν πρόκειται να γίνει νέος έλεγχος» δήλωνε ο κ. Κουτσόγιωργας, πάλι στις 18/10.

Βέβαια, μετά τις τελευταίες εξελίξεις ο κ. Κουτσόγιωργας φαίνεται να έχει χάσει την ψυχραιμία του. Και όχι χωρίς λόγο.

Όταν το ΑΝΤΙ αποκάλυπτε πριν ένα χρόνο —τότε που ο προστατευόμενος του ΠΑΣΟΚ είχε τις γνωστές «περιπέτειες» στις ΗΠΑ— ότι ο κ. Μένιος Κουτσόγιωργας διαβίβαζε τη συμπάθεια και τη συμπαράσταση της κυβέρνησης προς τον Κοσκωτά μέσω συμβούλιου του «δρα» σε ένα πρωινό ραντεβού στο Every day έσπευσε να μας διαψεύσει οργισμένος. Η ψευδής διάψευση είναι το λιγότερο που μπορεί κανείς να του καταλογίσει.

Όλο αυτό το διάστημα έκανε τα αδύνατα - δυνατά για να προστατεύσει τον Γ. Κοσκωτά. Μόνο το στοιχείο, που περιέχεται στο πόρισμα Κουβέλη και προκύπτει από πορίσματα διαχειριστικών ελέγ-

χων που διενήργησαν οι ελεγκτές της Τράπεζας Ελλάδας, της διάθεσης 14 εκατ. σε επιχειρήσεις των οποίων αποκλειστικοί μέτοχοι είναι οι Γ. Κοσκωτάς, Στ. Κοσκωτάς και η σύζυγος του πρώτου (εταιρείες «φαντάσματα» οι περισσότερες) δείχνει το μέγεθος της απάτης, τις μεθόδους Κοσκωτά, αλλά και την κάλυψη που είχε από την κυβέρνηση και τον εντολοδόχο του πρωθυπουργού.

Και λέμε είχε γιατί τώρα πλέον η κατάσταση έχει αλλάξει και οι «Ηρακλείς» του απατεώνα επιδιώκουν με κάθε τρόπο να μην συμπαρασυρθούν μαζί του μέχρι το τέλος.

Λίγο ενδιαφέρει αν π.χ. η Μαργαρίτα Παπανδρέου γνώρισε στο Καστρί τον «δρα» Κοσκωτά ή αν οι κομματικοί του ΠΑΣΟΚ βρίσκουν τώρα μια ευκαιρία να πλήξουν τον κ. Κουτσόγιωργα όπως ισχυρίζονται ορισμένοι ή το πώς θα εμφανισθούν (ως «θύματα») στελέχη και κυβερνητικοί παράγοντες στην όλη υπόθεση Κοσκωτά.

Αυτό που έχει σημασία είναι ότι όλο αυτό το διάστημα φρόντισαν από κοινού είτε με τις επιλογές τους, είτε με τη σιωπή να «θρέψουν» τον απατεώνα, να του δώσουν πολιτική, οικονομική και κοινωνική κάλυψη, να ενισχύουν τις δραστηριότητές του και να δημιουργήσουν τελικά ένα φαινόμενο που όμοιό του δεν έχει ζήσει η ελληνική κοινωνία.

Οι τελευταίες εξελίξεις και ο διορισμός κυβερνητικού επιτρόπου στην Τράπεζα Κρήτης πιστοποιούν ότι η πολιτική ευθύνη όσων στήριζαν την άνοδο του Κοσκωτά είναι τεράστια.

Η «απαγκίστρωση» από τον Κοσκωτά που επιχειρείται τώρα δεν μειώνει αυτές τις ευθύνες, ούτε τις ρίχνει στη λήθη.

Οι επαφές Κοσκωτά - Ανδρέα — που αποκάλυψε το ΑΝΤΙ — με μεσολάβηση του μεσάζοντα και για άλλες δραστηριότητες φίλου του πρωθυπουργού Γ. Λούβαρη εικονογραφεί αδρά τις σχέσεις του «δρα» με την κεφαλή της κυβέρνησης και του ΠΑΣΟΚ.

Βέβαια, η σημερινή προσπάθεια «απαγκίστρωσης» δεν είναι επιλογή χωρίς σκοπιμότητες. Και οι σκοπιμότητες αυτές, για όσους δεν αρέσκονται μόνο να διαβάζουν τους τίτλους, έχει να κάνει κυρίως με τις εκλογές. Η σημερινή κατάσταση, όπως διαμορφώθηκε μετά την εξέλιξη της υγείας του πρωθυπουργού, για το ΠΑΣΟΚ δεν του επέτρεπε να προχωρήσει σε έναν εκλογικό αγώνα με ανοιχτό το μέτωπο μιας υπόθεσης που την «κράταγε με τα δόντια».

Αυτό όμως είναι ένα άλλο θέμα. Όπως και το πώς θα «πλασαρισθεί» στην κοινή γνώμη από δω και πέρα η «απαγκίστρωση» από τον Γ. Κοσκωτά.

Το άστρο του νεαρού «Κροίσου, πλαστογράφου, απατεώνα και τέως τραπεζίτη άρχισε να δύει οριστικά. Μένει στο ίδιο το ΠΑΣΟΚ να αποφασίσει να μην βυθιστεί μαζί του οριστικά στο σκοτάδι... □

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΚ

Στις ραγδαίες εξελίξεις που σημειώνονται στο σκάνδαλο Κοσκωτά αξίζει τον κόπο να σταθούμε για λίγο στο παρελθόν, έστω και για λόγους «ιστορικούς». Η υπόθεσή του στις ΗΠΑ εκκρεμεί. Αλλά στην Ελλάδα, ο διορισμός κυβερνητικού εκπροσώπου στην «Τράπεζα Κρήτης» και η χιονοστιβάδα των αποκαλύψεων που προέκυψαν από μια —όλο προσκόμματα— δικαστική διερεύνηση, θα οδηγήσουν σε νέες εξελίξεις.

Άσχετα όμως από την έκβαση της επίσημης ανάκρισης, το θέμα είναι όπως αντιλαμβάνεται ο καθένας πολιτικό και μάλιστα μείζονος σημασίας. Το πόρισμα Κουβέλη έρχεται να προστεθεί στο φάκελο των απατών που διέπραξε ο κ. Κοσκωτάς στις ΗΠΑ, επιβεβαιώνει όσους έσπευσαν να καταγγείλουν έγκαιρα τον κίνδυνο που αντιπροσωπεύει ο κ. Κοσκωτάς για την πολιτεία και αποκαλύπτει μια ακόμα περίπτωση ανάμιξης του ΠΑΣΟΚ και του Καστριού στις επιχειρήσεις ενός καθόλα ύποπτου ατόμου.

Θα συμφωνήσουμε λοιπόν, έστω και για μια φορά, με τον κ. Α. Παπανδρέου που φέρεται να δήλωσε από το Λονδίνο ότι η υπόθεση Κοσκωτά είναι «πολιτικό θέμα». Θα προσθέσουμε ότι η υπόθεση Κοσκωτά απειλεί να παρασύρει την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ σε κάθετη πτώση, αν δεν μεσολαβήσουν φυσικά οι γνωστοί συμβιβασμοί με το εκδοτικό κατεστημένο.

Το ΑΝΤΙ, συνεχίζοντας τις αποκαλύψεις του για την υπόθεση Κοσκωτά δημοσιεύει σήμερα όλη την απόφαση του δικαστή της Νέας Υόρκης κ. Κέβιν Τόμας Ντάφυ, με την οποία αποφάνθηκε ότι πρέπει να παύσει η δίωξη εναντίον Κοσκωτά για τη γνωστή απάτη σε βάρος της υπηρεσίας κοινωνικών ασφαλίσεων των Ηνωμένων Πολιτειών.

Σε μια άλλη κρίσιμη φάση της υπόθεσης Κοσκωτά, το περασμένο καλοκαίρι, ο «φτωχός κροίσος» και οι δικηγόροι του θριαμβολόγησαν ότι «κατέπεσε η πλεκτάνη» και «αθώωθηκε» για τη γνωστή απάτη σε βάρος της Υπηρεσίας Κοινωνικών Ασφαλίσεων των ΗΠΑ.

Δημοσιεύουμε σήμερα ολόκληρο το κείμενο της σχετικής απόφασης του δικαστή Κέβιν Τόμας Ντάφυ, με το οποίο αποδεικνύεται ότι η αλήθεια είναι εντελώς διαφορετική:

Ο δικαστής Ντάφυ δεν αθώωσε τον κ. Κοσκωτά. Αντίθετα, αποφάνθηκε ότι πρέπει να σταματήσει η εκκρεμούσα επί επτά χρόνια δίωξη εναντίον του, επειδή λόγω του ότι οι αμερικανικές αρχές δεν μπόρεσαν να τον εντοπίσουν σε αυτά τα επτά χρόνια δεν εφαρμόστηκε στην περίπτωση του το συνταγματικό δικαίωμα στις ΗΠΑ για μια «γρήγορη δίκη» (speedy trial). Ο δεύτερος λόγος για τον οποίο ο κ. Ντάφυ ζήτησε να παύσει η δίωξη εναντίον του κ. Κοσκωτά είναι ότι η υπηρεσία

που κρατούσε το φάκελό του, τον... κατέστρεψε.

Αυτή είναι η αλήθεια για την υπόθεση της Αμερικής. Ο δικαστής Ντάφυ, χωρίς να υπεισέλθει στην ουσία της υπόθεσης και χωρίς να εξετάσει το βάσιμο των κατηγοριών εναντίον του κ. Κοσκωτά ζήτησε για καθαρά δικονομικούς λόγους να σταματήσει η δίωξη εναντίον του. Στην απόφαση αυτή του κ. Ντάφυ άσκησε όπως είναι γνωστό έφεση ο εισαγγελέας της Νέας Υόρκης και αναμένεται η συνέχεια.

Το κείμενο που ακολουθεί δίνει πάντως πολλές πληροφορίες από τις οποίες εκείνη που αναφέρεται στη σχέση Κοσκωτά και πρεσβείας των ΗΠΑ στην Αθήνα είναι το νέο και ενδιαφέρον στοιχείο.

Το τεκμήριο ενοχής

*Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
εναντίον Γεώργιου Κοσκωτά*

Kevin Thomas Duffy, D.J.:

«Ο κατηγορούμενος Γεώργιος Κοσκωτάς επιδιώκει να απορρίψει την απαγγελία κατηγορίας σύμφωνα με τα άρθρα 47 και 48 του Ομοσπονδιακού Ποινικού Κώδικα με βάση το επιχείρημα ότι δεν εφαρμόστηκε το δικαίωμά του για μια γρήγορη δίκη, κάτω από την εγγύηση της έκτης τροποποίησης στο Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών.

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Στις 16 Ιουλίου 1980, ο Κοσκωτάς και άλλοι κατονομάσθηκαν σε ένα κατηγορητήριο αποτελούμενο από εξήντα πέντε σελίδες, με το οποίο κατηγορούνται για συνωμοσία με σκοπό την παραβίαση ομοσπονδιακών νόμων, καθώς επίσης και για έναν αριθμό ουσιαστικών παραβιάσεων. Τα εγκλήματα για τα οποία κατηγορούνται φέρεται ότι διαπράχθηκαν για την υποβοήθηση ενός σχεδίου να αποκτήσουν αριθμούς Κοινωνικής Ασφάλισης για φανταστικά πρόσωπα και να υποβάλλουν στη συνέχεια ψευδείς απαιτήσεις στο Internal Revenue Service (IRS) και στο Ταμείο Ανεργίας της Νέας Υόρκης (NYSDEL). Το κατηγορητήριο σφραγίστηκε και εκδόθηκαν δικαστικά εντάλματα συλλήψεως για όλους τους κατηγορούμενους.

Στον Τζων Μ. Ουϊλκινσον, ειδικό πράκτορα του Τμήματος Εγκληματολογικών Ερευνών του IRS ανατέθηκε το καθήκον να εντοπίσει τους κατηγορούμενους. Αυτός ανέκρινε συγγενείς μερικών από τους κατηγορούμενους και άλλα άτομα, σε διευθύνσεις που εξακριβώθηκαν από το κατηγορητήριο, ή ανήκαν στους κατηγορούμενους και ενημέρωσε τις υπηρεσίες μετανάστευσης και τις υπηρεσίες προστασίας του νόμου για τα εντάλματα

ΧΗ ΤΟΥ ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ ΚΟΣΚΩΤΑ

σύλληψης που εκκρεμούσαν... Στις 20 Ιουλίου 1980, ο βοηθός εισαγγελέας των Ηνωμένων Πολιτειών, Τζώρτζ Τ. Μάνινγκ ενημέρωσε εγγράφως τις υπηρεσίες μετανάστευσης (INS) ότι οι κατηγορούμενοι, που είχαν εισέλθει στις Ηνωμένες Πολιτείες πριν από τη διάπραξη των εγκλημάτων για τα οποία κατηγορούνται, πίστευε πως είχαν επιστρέψει στην Ελλάδα. Ο Μάνινγκ ζήτησε από το INS να μάθει αν οι κατηγορούμενοι θα επιχειρούσαν να επανέλθουν στη χώρα... Παρόλο που η αμερικανίδα σύζυγος του Κοσκωτά έχει οικογένεια που ζει στη Νέα Υόρκη, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι η κυβέρνηση ήρθε σε επαφή μαζί της ή την ενημέρωσε για τις κατηγορίες εναντίον του Κοσκωτά. Προφανώς δεν σημειώθηκαν έρευνες για να εντοπισθεί η διεύθυνση του Κοσκωτά στην Ελλάδα, παρά τη γνώση της κυβέρνησης ότι ήταν εκεί.

Κατά τη διάρκεια των περισσότερων από επτά χρόνια που μεσολάβησαν από την απαγγελία της κατηγορίας εναντίον του και τη σύλληψή του στις 8 Οκτωβρίου 1987, ο Κοσκωτάς μη ενημερωμένος προφανώς για τις κατηγορίες εναντίον του, παρέμεινε εν ελευθερία ως κάτοικος - υπήκοος της Ελλάδας. Ζούσε στην Αθήνα με την αμερικανίδα σύζυγό του και τα παιδιά του και ακολούθησε μια προφανώς επιτυχημένη και αξιοσημείωτη καριέρα ως τραπεζίτης και εκδότης. Είχε συχνές δοσοληψίες με υπηρεσίες των Ηνωμένων Πολιτειών, αξιωματούχους και επιχειρηματίες, συμπεριλαμβανομένων της Υπηρεσίας Πληροφόρησης των Ηνωμένων Πολιτειών (Σ.Σ. η γνωστή μας USIS), το υπουργείο Εμπορίου των ΗΠΑ, την αμερικανική πρεσβεία στην Αθήνα, την Irving Trust Company και την Merrill Lynch. Επιπρόσθετως, οι επιχειρηματικές του σχέσεις και οι οικογενειακοί δεσμοί της γυναίκας του με τις Ηνω-

μένες Πολιτείες τον ανάγκασαν να πραγματοποιεί συχνές επισκέψεις στη χώρα αυτή. Υποστηρίζοντας το επιχείρημα του ότι δεν ήταν ενήμερος των κατηγοριών που είχαν επαγγελθεί εναντίον του, ο Κοσκωτάς τόνισε ότι το διαβατήριό του έφερε το κανονικό του όνομα, χρησιμοποιούσε το αληθινό του όνομα όταν έκλεινε θέσεις σε αεροπλάνα και ξενοδοχεία και υπέγραφε με το κανονικό του όνομα στην αναφορά που ζητά το INS από κάθε διεθνή ταξιδιώτη σε κάθε πέρασμα των συνόρων των Ηνωμένων Πολιτειών.

Παρά τις συχνές επισκέψεις του Κοσκωτά στις ΗΠΑ, η κυβέρνηση δεν τον εντόπισε μέχρι τον Οκτώβριο του 1987, όταν ο έλεγχος ασφάλειας των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών στους καλεσμένους μιας δεξίωσης του Τζορτζ Μπους αποκάλυψε τα εντάλματα σύλληψης που εκκρεμούσαν. Οι μυστικές υπηρεσίες ειδοποίησαν το IRS και ο Κοσκωτάς συνελήφθη.

Μετά τη σύλληψη του Κοσκωτά αποκάλυφθηκε ότι τα αρχεία του NYSDOL που περιείχαν τους φακέλους της ανάκρισης γι' αυτήν την υπόθεση είχαν καταστραφεί στα πλαίσια της πρακτικής αυτής της υπηρεσίας να μην κρατά αρχεία για περισσότερο από επτά χρόνια... Είναι αδύνατον αυτή τη στιγμή να προσδιορίσουμε το ακριβές περιεχόμενο αυτών των αρχείων και την πληρότητα των στοιχείων των εγγράφων που περιείχοντο σε αυτά.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

Σ.Σ. Ακολουθεί η επιχειρηματολογία του βοηθού εισαγγελέα για το αίτημα του κατηγορούμενου Κοσκωτά ότι παραβιάστηκε στην περίπτωση του το συνταγματικό δικαίωμα για μια γρήγορη δίκη. Το αίτημα αυτός ενός κατηγορούμενου μπορεί να εκτιμηθεί με βάση τέσσερις παράγοντες, σύμφωνα με την αμερικανι-

κή δικονομία: Το χρονικό μέγεθος της καθυστέρησης προσαγωγής σε δίκη, τους λόγους της καθυστέρησης, την διεκδίκηση από τον κατηγορούμενο του δικαιώματός του και τη βλάβη (prejudice) απέναντι στον κατηγορούμενο.

Από τους παράγοντες αυτούς ο τέταρτος είναι αυτός που σύμφωνα με την άποψη του Κέβιν Τόμας Ντάφυ, βαρύνει περισσότερο στην εκτίμηση του αιτήματος Κοσκωτά, επειδή η απώλεια αποδεικτικών στοιχείων έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία του κατηγορούμενου να προετοιμάσει την υπεράσπισή του πράγμα που απειλεί ολόκληρο το ποινικό σύστημα.

Έτσι, σύμφωνα πάντα με τον Ντάφυ, η καταστροφή των αρχείων της NYSDOL αποτελεί μια μεγάλη βλάβη (προκατάληψη) προς τον Κοσκωτά, επειδή... τον στέρησε από πιθανώς ευνοϊκά γι' αυτόν αποδεικτικά στοιχεία η αξία των οποίων ποτέ δεν θα γίνει γνωστή.

Και συνεχίζει ο Ντάφυ:

«Η κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα καταστραφέντα έγγραφα ήταν είτε άσχετα με αυτή τη δίκη, είτε υπόκειντο σε κοινοποίηση, είτε αντίγραφα κοινοποιηθέντων εγγράφων. Σε κάθε περίπτωση αυτός ο ισχυρισμός δεν μπορεί να υποστηριχθεί όταν δεν υπάρχει ευρετήριο των κατεστραφέντων αρχείων. Το τεκμήριο της αθωότητας απαιτεί να θεωρήσω ότι μεταξύ των κατεστραφέντων εγγράφων υπήρχαν απαλλακτικά στοιχεία».

Έτσι διατάχθηκε

Νέα Υόρκη, 23 Ιουνίου 1988

Kevin Thomas Duffy, USDJ

Έτσι, ο εισαγγελέας, πρότεινε να απορριφθεί το κατηγορητήριο και ο κ. Κοσκωτάς δεν δικάστηκε όχι επειδή είναι αθώος, αλλά επειδή τον ευνόησε ένα τερτίπι του αγγλοσαξωνικού δικαίου.

Τώρα -

ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
φθηνά ΠΟΛΥ φθηνά βιβλία

Έγκυκλοπαίδειες μισοτιμής
Ευκολίες πληρωμής

ΜΗΟΣΤΑΝΟΓΛΟΥ - ΓΙΑ ΤΟ ΦΘΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 92. ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΤΗΛ. 4112258

Θέμα του μήνα:
«βιβλία για την εκπαίδευση»

Βιβλία
Ελληνική & Ξένη
Λογοτεχνία
Εκδόσεις Τέχνης
Θεατρο-Κινηματογράφου
Χαροχτικά-Αφιέρωτες

ΤΟ ΚΟΥΤΙ ΤΗΣ ΠΝΔΡΑΣ

Βυρώνος 9 - Πλάκα
Τηλ. 3222394 - ΑΘΗΝΑ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΕΡΩΤΟΣ ΚΑΙ ΜΙΣΟΥΣ

του Βασίλη Ζήση

Την ιδέα για το ρεπορτάζ που ακολουθεί μας της έδωσε η «Αυριανή»: «Από τότε που χώρισε από την Αμαλία, ο Καραμανλής ζει μόνος του... Να μας πει λοιπόν τι κάνει, έχει φιλενάδα, έχει φίλο;», ρωτούσε η κουριάς στο φύλο της Τρίτης, 18 Οκτωβρίου.

Αναρωτηθήκαμε λοιπόν κι εμείς «πώς να περνάει άραγε εκεί πάνω στην Πολιτεία ο κ. Καραμανλής». Ζει μόνος του; Έχει φίλους; Και αν έχει ποιους; Ερευνήσαμε λοιπόν το θέμα και προς μεγάλη έκπληξή μας ανακαλύψαμε ότι μεταξύ αυτών που επισκέπτονταν τον κ. Καραμανλή, μετά την αποφράδα εκείνη ημέρα της 9ης Μαρτίου 1985 —αρκετά συχνά μάλιστα, αν πάρουμε υπόψη μας τις κοινωνικότητές του— ήταν και ο Ανδρέας Παπανδρέου.

Μάλιστα. Ο κ. Α. Παπανδρέου, ο άνθρωπος που ταπεινώσε τον κ. Κ. Καραμανλή, εκδιώκοντάς τον από την Προεδρία με μοναδικό σκοπό να κερδίσει την εκλογική μάχη που ακολούθησε, συναντήθηκε μαζί του τρεις φορές από το 1985 μέχρι σήμερα και επιπλέον ανταλλάσσουν συχνά ευχετήριες κάρτες.

Πώς να ερμηνεύσουμε, άραγε, αυτό το «διακριτικό φλερτ» των δυο, «μεγάλων αντιπάλων της ελληνικής πολιτικής ζωής». Πρόκειται μήπως για τις «τύψεις» του κ. Α. Παπανδρέου, λόγω της συμπεριφοράς του προς τον κ. Καραμανλή; Ή απλώς για μεγαθυμία από μέρους του τελευταίου; Ή μήπως βρισκόμαστε ενώπιον ενός, μείζονος σημασίας για τις τύχες της χώρας, πολιτικού ελιγμού;

Ό,τι και να συμβαίνει πάντως, η αποκάλυψη των συναντήσεων Παπανδρέου - Καραμανλή μετά την 9η Μαρτίου 1985, αποκτά σήμερα ιδιαίτερη σημασία, λόγω του αντιπερισπασμού που επιχειρεί το ΠΑΣΟΚ με αφορμή το «φάκελο της Κύπρου». Αποκαλύπτεται δηλαδή ότι ο κ. Α. Παπανδρέου τη μια στιγμή εκλιπαρεί τη συγνώμη του κ. Καραμανλή και την άλλη δεν διστάζει να τον χρησιμοποιήσει για μια ακόμα φορά προκειμένου να διασωθεί εκλογικά το ΠΑΣΟΚ.

Αλλά ας παρακολουθήσουμε το ιστορικό των συναντήσεων. Προηγουμένως πρέπει να σημειώσουμε ότι στο θέμα έχει ήδη αναφερθεί —και διαψευσθεί— στο «Ποντίκι», χωρίς όμως να καταγραφούν λεπτομέρειες.

Πέμπτη, 5 Μαρτίου 1987, μια χιονισμένη ημέρα. Δυο αυτοκίνητα σταματούν μπροστά στην καγκελόπορτα της βίλας του Κωνσταντίνου Καραμανλή, στην Πολιτεία. Ο επικεφαλής της προσωπικής φρουράς του πρώην Πρόεδρου της Ελ-

Μετά την «ιστορική ρήξη» της 9ης Μαρτίου 1985. Οι κ. Παπανδρέου και Καραμανλής συναντήθηκαν τουλάχιστον τρεις φορές σε συνθήκες απόλυτης μυστικότητας. Και στις τρεις συναντήσεις ο πρώτος επεδίωξε να «αποσταθεροποιήσει» τον Κ. Μητσοτάκη, ενώ ο δεύτερος αρκέστηκε στην ικανοποίηση της ματαιοδοξίας του. Σήμερα οι δυο άντρες μοιάζουν να «μισούνται» και πάλι.

ληνικής Δημοκρατίας, αστυνόμος κ. **Μουσουρής**, πλησιάζει και αφού ρίχνει μια ματιά στους επιβάτες του πρώτου αυτοκινήτου διατάζει να ανοίξουν την πόρτα και ειδοποιεί από το εσωτερικό τηλέφωνο τον κ. **Μολυβιάτη**. «Έφτασε» του ανήγγειλε.

Σε λίγα λεπτά, ο πρωθυπουργός **Ανδρέας Παπανδρέου** έσφιγγε το χέρι του κ. Μολυβιάτη και έμπαινε στο γραφείο του **Κωνσταντίνου Καραμανλή**. Έτσι άρχισε η δεύτερη από τις τρεις μέχρι σήμερα, συναντήσεις του Ανδρέα Παπανδρέου με τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, από την ημέρα εκείνη της «ιστορικής ρήξης» της 9ης Μαρτίου 1985.

Η πρώτη πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 1986 με πρωτοβουλία του κ. Α. Παπανδρέου και ακολούθησε μια ευχετήριο επιστολή του κ. Καραμανλή στην ονομαστική εορτή του πρωθυπουργού, το Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Την επιστολή ενεχείρησε στο Καστρί ο κ. Μουσουρής. Η τρίτη συνάντηση πραγματοποιήθηκε πάντα με πρωτοβουλία του κ. Παπανδρέου σε μια ημερομηνία την οποία δεν κατορθώσαμε μέχρι στιγμής να επιβεβαιώσουμε.

Η συνάντηση που περιγράφουμε σήμερα —αυτή της 5ης Μαρτίου 1987— οργανώθηκε από το διευθυντή του πολιτικού γραφείου του κ. Παπανδρέου, τον κ. **Αντώνη Λιβάνη**, τον κ. **Μαχαιρίτσα**, τον κ. **Μολυβιάτη** και το γαμπρό του διοικητή της Εθνικής Τράπεζας κ. **Στέλιο Παναγόπουλο**, τους μόνους ανθρώπους που, μαζί με τους άντρες της προσωπικής ασφαλείας του κ. Παπανδρέου, γνώριζαν μέχρι σήμερα τις επαφές Παπανδρέου - Καραμανλή μ. Χ.Σ. (μετά Χρήστο Σαρτζετάκη).

Σημειώνουμε ότι ο κ. Λιβάνης ήταν —μαζί με τον κ. Αλευρά— οι μόνοι από τα κορυφαία στελέχη του ΠΑΣΟΚ που εξέφρασαν στον κ. Παπανδρέου τη διαφωνία τους για το χειρισμό της 9ης Μαρτίου, ενέργεια την οποία ο πρωθυπουργός δεν τους τη συγχώρεσε ποτέ.

Οι λόγοι για τους οποίους ο Ανδρέας Παπανδρέου θέλησε να συναντηθεί και τις τρεις φορές με τον άνθρωπο που εξεδίωξε από την Προεδρία έχουν να κάνουν μόνο με τον κ. Κ. Μητσοτάκη. Για παράδειγμα, η συνάντηση του 1986, πραγματοποιήθηκε επειδή ο κ. Παπανδρέου «είχε πληροφορίες» ότι «ετοιμαζόταν πραξικόπημα στην ΝΔ εναντίον του Μητσοτάκη» και ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης θα «έπεφτε» μέχρι το Νοέμβριο του ίδιου έτους.

Φαίνεται ότι η επιτυχία της ΝΔ στις δημοτικές εκλογές του φθινοπώρου του ι-

διου έτους, ματαίωσε και... την εκκίνηση των τανκς εναντίον του κ. Μητσοτάκη.

Οι λόγοι για τους οποίους «ο γέρων της Πολιτείας» καταδέχθηκε να τον δει και τις τρεις φορές, έχουν να κάνουν μόνο με την υστεροφημία του. Άλλωστε, το κλίμα που έκανε δυνατή την πραγματοποίηση των συναντήσεων άρχισε να καλλιεργείται από τότε που ο κ. Παπανδρέου εξέφρασε στον κ. Γεώργιο Ράλλη τη μεταμέλειά του για την «ιστορική ρήξη». «Το μεγαλύτερο ατόπημά μου, ήταν αυτό της 9ης Μαρτίου» δήλωσε ο πρωθυπουργός της Ελλάδας — μια ημέρα του 1986— στον έκπληκτο προκάτοχό του.

Το ΑΝΤΙ είχε στη διάθεσή του τις πληροφορίες για τις συναντήσεις Παπανδρέου - Καραμανλή εδώ και πολύ καιρό.

Αναβάλαμε όμως τη δημοσίευσή τους όχι μόνο λόγω της επικαιρότητας των γεγονότων των τελευταίων μηνών αλλά και επειδή μέχρι πρότινος οι συναντήσεις του κ. Α. Παπανδρέου με τον κ. Καραμανλή φαινόταν να έχουν μόνον «ιστορική», για μας τουλάχιστον, αξία.

Σήμερα όμως που, απόντος, του κ. Α. Παπανδρέου, το ΠΑΣΟΚ ανακάλυψε τις «ευθύνες του κ. Καραμανλή για την κυπριακή τραγωδία», και τις προβάλλει μαζί με το νέο κόμμα που υποτίθεται ότι θα ιδρύσουν οι κ. Ράλλης, Στεφανόπουλος και Μπούτος, ως το βασικό προεκλογικό του «επιχείρημα», η αποκάλυψη του φλερτ των κ. Παπανδρέου - Καραμανλή, αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Όχι κατ' ανάγκη «πολιτική».

Ποια εκτίμηση λ.χ. μπορεί να υπάρξει για τη φερεγγυότητα του κ. Α. Παπανδρέου όταν αποκαλύπτεται ότι ενώ δημοσίως επιτρέπει να εξαπολύονται έντονες έως και χυδαίες επιθέσεις εναντίον του Κ. Καραμανλή και στηρίζει στην απομάκρυνσή του από την Προεδρία τη νίκη του στις εκλογές του 1985, την άλλη στιγμή έσπευδε να απολογηθεί και να εκλιπαρήσει τρεις συναντήσεις μαζί του, με μοναδικό σκοπό την αντιμετώπιση του προαιώνιου αντιπάλου του, του Κ. Μητσοτάκη;

Και τι μπορεί να σκεφθεί κανείς για τον κ. Καραμανλή που δέχθηκε να συναντηθεί με τον άνθρωπο που τον εξουτέλισε κινούμενος μόνο από τη ματαιοδοξία και την υστεροφημία του;

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΑΝΑΣΤΗΜΑ ΕΝΟΣ ΨΗΛΟΥ

του Ρεπόρτερ

Δεν γνωρίζουμε αν κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο Λονδίνο ο κ. Παπανδρέου τηλεφώνησε στον κ. Καραμανλή. Τι θα μπορούσαν άλλωστε να πουν, τη στιγμή που η υπόθεση «φάκελος Κύπρου» ανατίναξε τις σχέσεις τους; Έγκυρες πηγές, ισχυρίζονται όμως ότι η επίθεση κατά Καραμανλή με αφορμή την Κυπριακή τραγωδία «δεν φαίνεται να χαίρει της απολύτου εγκρίσεως» του κ. Παπανδρέου. Μάλλον αποτελεί έμπνευση του κ. Κουτσόγιωργα, ο οποίος, ανήμπορος να βρει κάτι άλλο για να εξουδετερώσει την άνοδο της ΝΔ με αφορμή τα γεγονότα του Χέρφληντ, βρήκε για μια ακόμα φορά τη λύση στην αντίπαλη παράταξη.

Κατάφερε όμως ο κ. Κουτσόγιωργας με τη βοήθεια του φιλοκυβερνητικού Τύπου, να μετατρέψει την επίθεση κατά Καραμανλή σε «μπούμεραγκ» για την κυβέρνηση, από τη στιγμή που προκάλεσε τις διαμαρτυρίες γνωστών πολιτικών όπως ο κ. Λάζαρης, αλλά ακόμα και του Μίκη Θεοδωράκη. Όσον αφορά ιδιαίτερα τον κ. Λάζαρη η επίθεση κατά Καραμανλή του έδωσε την ευκαιρία να διαδηλώσει, έμμεσα προς το παρόν και άμεσα —σύμφωνα με τις πληροφορίες μας— στο εγγύς μέλλον, τη διαφοροποίησή του από τους χειρισμούς του κ. Παπανδρέου και του νέου περιβάλλοντός του. Θα πέρασε δύσκολες στιγμές ο κ. Κουτσόγιωργας στο Λονδίνο, στο τέλος της περασμένης εβδομάδας.

Οι ελπίδες του ΠΑΣΟΚ στον κ. Ράλλη

Στη Νέα Δημοκρατία, οι άνθρωποι «έτριβαν τα χέρια τους» από το «νέο δώρο» που τους έδωσε το ΠΑΣΟΚ. Και δεν ήταν λίγοι εκείνοι που σκέφτηκαν ότι «επιτέλους άρχισε να γυρίζει ο τροχός, τώρα τις βλακείες τις κάνουν οι άλλοι».

Άλλοι, μερικοί από τους οποίους δεν

είναι «άνθρωποι του Καραμανλή», φρόντισαν να διαμηνύσουν στην κυβέρνηση ότι «αν συνεχίσουν το τροπάρι» όταν η ΝΔ γίνει κυβέρνηση θα θέσουν στη νέα Βουλή «θέμα» για τους χειρισμούς του κ. Α. Παπανδρέου σε μια σειρά εθνικά θέματα, όπως αυτό των γεωτρήσεων ανατολικά της Θάσου.

«Ο Ανδρέας Παπανδρέου δεν νομιμοποιείται να θέτει θέμα ευθυνών Καραμανλή στη μεταπολίτευση, όταν είναι γνωστό πως ο ίδιος φρόντισε να έλθει στην Ελλάδα όταν είχε σταθεροποιηθεί η νέα κυβέρνηση και δεν διέτρεχε κανέναν κίνδυνο και όταν, αργότερα ως πρωθυπουργός, δεν απέτρεψε την ανακήρυξη του ψευδοκράτους του Ντενκτάς» μας έλεγε υψηλά ιστάμενος παράγοντας της αντιπολίτευσης. Και πρόσθεσε ότι αν είναι βουλευτής και στη νέα περίοδο θα φέρει στη Βουλή «τις ευθύνες του Ανδρέα Παπανδρέου για την παραίτηση της Ελλάδας από τα δικαιώματα γεωτρήσεων ανατολικά της Θάσου».

Για μια ακόμα φορά, η προεκλογική πολιτική διαμάχη, φαίνεται να μετατοπίζεται από τα καυτά εσωτερικά προβλήματα στα αιώνια εθνικά θέματα. Ποιος είπε ότι οι βάσεις, η Κύπρος και τα ελληνοτουρκικά «δεν πουλάνε» εκλογικά;

Θάνατος πριν τη γέννηση

Όσον αφορά το «νέο κόμμα» που όπως έσπευσαν προ ημερών να αναγγείλουν πρώτες οι κοσκωτικές «24 Ώρες» ότι πρόκειται να ιδρύσουν οι κ. Ράλλης, Στεφανόπουλος και Μπούτος, στη ΝΔ δεν φαίνεται να ανησυχούν και πολύ.

«Οι κ. Ράλλης και Στεφανόπουλος συμμετείχαν στις εκλογές και του 1981 και του 1985, αλλά τις χάσαμε και τις δυο» έλεγαν αυτές τις ημέρες στη Ρηγίλης. Δεν αρνούνται βέβαια ότι «μια πιθανή επιστροφή» των δυο γνωστών πολιτι-

κών της παράταξης στο κόμμα «θα δημιουργούσε κλίμα περισσότερης αισιοδοξίας και θα ενεθάρρυνε περισσότερο τους οπαδούς μας πριν από τη νίκη».

Το περιβάλλον πάντως του κ. Μητσοτάκη «δεν ανησυχεί» αφού θεωρεί σίγουρη την επιστροφή των απομακρυσμένων πολιτικών στη ΝΔ, «λίγο πριν από τις εκλογές». Το σενάριο αυτό επιβεβαιώνεται και από το περιβάλλον του κ. Καραμανλή, συγγενικό πρόσωπο του οποίου διαβεβαίωνε αυτές τις ημέρες ότι ο «απόμαχος της Πολιτείας» «θα συστήσει αργότερα στον Ράλλη και το Στεφανόπουλο να ενισχύσουν τον προεκλογικό αγώνα της ΝΔ».

Σε αναζήτηση «άλλοθι»

Ο κ. Παπανδρέου θα περάσει, λοιπόν στην ιστορία ως «ο πολιτικός ηγέτης που έκανε δυνατή την άνοδο του Μητσοτάκη στην πρωθυπουργία»; Στη Νέα Δημοκρατία όλοι είναι βέβαιοι ότι έτσι θα εξελιχθεί η εκλογική μάχη, βοηθούσης και της κ. Λιάνη. Υπάρχουν όμως και μερικοί που εισάγουν και τα δαιμόνια και πιστεύουν ότι οι εκλογές αυτές δεν θα είναι, όπως δείχνουν τα φαινόμενα «περίπατος για τη ΝΔ». Κι αυτό γιατί όσοι ψήφισαν ΠΑΣΟΚ στις δυο προηγούμενες εκλογικές μάχες χρειάζονται ένα «άλλοθι», ισχυρότερο από την κ. Λιάνη και τον κ. Λούβαρη για να ψηφίσουν τώρα ΝΔ. Το «άλλοθι» αυτό δεν μπορεί φυσικά και σε καμία περίπτωση να είναι ο κ. Κ. Μητσοτάκης, ο οποίος ακόμα κι αυτές τις ημέρες δεν κατόρθωσε να προβληθεί ως ηγέτης «εθνικού διαμετρήματος».

Κάνουν λάθος, λοιπόν, όσοι προεξοφλούν από τώρα μια «μεγάλη νίκη» της «Νέας Δημοκρατίας» στις προσεχείς εκλογές. Για να γίνει κανείς πρωθυπουργός δεν φτάνουν μόνο τα λάθη του αντιπάλου του.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ:

ΤΟ ΦΙΔΙ ΠΟΥ ΑΓΡΙΕΨΕ...

του Κώστα Δέδε

Δεν φαίνεται να ξεπερνιέται εύκολα η δυστοκία ως προς τη λήψη κυβερνητικών αποφάσεων για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής του επόμενου χρόνου, ο οποίος έχει την ιδιαιτερότητα να είναι προεκλογικός. Και δεν μπορεί να ξεπερασθεί εύκολα και ομαλά το αδιέξοδο, δεδομένου ότι η σημερινή κατάσταση της οικονομίας δεν δικαιολογεί την εφαρμογή ανετοότερης οικονομικής πολιτικής, που να βασίζεται στην επιδίωξη για σταθερή μεγέθυνση της οικονομίας και ανάπτυξη της κοινωνίας. Η κυβερνητική αισιοδοξία αποτελεί χάρτινο πύργο, αφού ο άνεμος των επικρίσεων, οι οποίες εμπνέονται από τα μέχρι σήμερα στοιχεία και εξελίξεις, τη σωριάζει κάτω στο «άψε-σβήσε».

Το μέγα σφάλμα των οικονομικών παραγόντων της κυβέρνησης είναι ότι, δυστυχώς, εναπόθεσαν τις ελπίδες τους για ανάρρωση της οικονομίας στο σταθεροποιητικό πρόγραμμα το οποίο —ας μην γελιόμαστε— εξακολουθεί να εφαρμόζεται (ως πρόγραμμα, λιτότητας), χωρίς να δίνει αποτελέσματα, τα οποία να δικαιολογούν ελπίδες και αισιοδοξία. Κι αυτό το «δυστυχώς» δικαιολογείται από το γεγονός ότι το πρόγραμμα σταθεροποίησης δεν οδήγησε στη θεραπεία της οικονομίας, δεδομένου ότι τόσο ο «επίσημος» τομέας της οικονομίας, όσο και ο «ανεπίσημος» (παραοικονομία) δρουν προς αντίθετη κατεύθυνση, από αυτή που οραματίζεται η κυβέρνηση*.

Πράγματι, για να μιλήσουμε σχετικά με τον «επίσημο» τομέα της οικονομίας, η κυβέρνηση όχι μόνον δεν κατάφερε, μέσω του σταθεροποιητικού της προγράμματος, να περιορίσει στο βαθμό που έπρεπε τα τεράστια ελλείμματα του δημόσιου τομέα, αλλά αντίθετα, με την πολιτική της, οδηγεί σε αύξηση των ελλειμμάτων αυτών, η οποία προβλέπεται να είναι εντυπωσιακή, όσο πλησιάζουμε προς τις βουλευτικές εκλογές. Εκλογές, που κατά την άποψη ορισμένων κυβερνητικών και κομματικών παραγόντων θα πρέπει να επισπευσθούν, διότι διαφορετικά οι επιπτώσεις από τις εξελίξεις θα είναι δυσμενείς στο εκλογικό σώμα, εκτός και αν...

...Εκτός και αν μετά τις εκλογές γίνει «γης Μαδιάμ»... και τρέχει, η κυβέρνηση, που θα προκύψει, να μαζεύει τα ασυμάζευτα, που θα έχουν δημιουργηθεί από την *αναπόφευκτη εκλογολογία* και την *προεκλογική υποσχαιολογία*...

Ήδη, ο προϋπολογισμός τρέχοντος έτους θα ξεφύγει από τον αρχικό του στόχο γύρω στα 300 δις δρχ. κατά πληροφορίες και εκτιμήσεις. Και αν λάβουμε υπόψη ότι η κυβέρνηση —όπως διαμήνυσε α-

πό το Χέρφιλντ ο πρωθυπουργός κ. Ανδρέας Παπανδρέου, μέσω του κ. Παν. Ρουμελιώτη— επιδιώκει να μειωθεί το έλλειμμα του προϋπολογισμού του επόμενου έτους κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες (να πάει δηλαδή στο 12%), τότε θα διαπιστώσουμε ότι απαιτούνται πρόσθετα έσοδα 400 εκατ. δρχ. Πώς θα αντληθούν αυτά τα πρόσθετα έσοδα; Τα οποία θα είναι ακόμα μεγαλύτερα αν ανοίξουν ακόμα περισσότερο οι κρούνοι των προεκλογικών παροχών (επιδοτούμενα δάνεια κ.λπ.) και των προσλήψεων; Μήπως με την επιβολή νέας φορολογίας; Υπάρχουν περιθώρια για αύξηση της φορολογίας όταν οι φορολογικοί συντελεστές είναι ήδη πολύ υψηλοί; Μήπως με την προσφυγή σε εσωτερικό και εξωτερικό δανεισμό; Ή, μήπως, με τη δραστική περικοπή ή συγκράτηση κοινωνικών δαπανών, όπως είναι οι μισθοί και συντάξεις στο δημόσιο τομέα και η κοινωνική ασφάλιση;

Για λόγους προεκλογικούς η νέα φορολογία ή η επέκτασή της και ο περιορισμός των κοινωνικών δαπανών, ασφαλώς, δεν θα κρίνονται ότι μπορούν να αποτελέσουν τη θεραπεία για τη μείωση των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα.

Έτσι οδηγούμεθα στην άποψη ότι η κυβέρνηση, για τον προϋπολογισμό του 1989, θα προσφύγει σε νέο εσωτερικό και εξωτερικό δανεισμό. Εσωτερικό για να καλύψει τις εγχώριες ανάγκες. Εξωτερικό για να καταβάλλει, αφενός τοκοχρεωλύσια προς του ξένους πιστωτές μας, να δαπανήσει, αφετέρου, συνάλλαγμα για αγορές προϊόντων και υπηρεσιών στο εξωτερικό, επιβαρυνόμενου, έτσι, του συνολικού δημοσίου χρέους της χώρας.

Τα απειλούμενα κέρδη και...

Σε ό,τι αφορά, ειδικότερα, στον εξωτερικό δανεισμό, είναι γεγονός ότι η ικανο-

ποιητικότερη άνοδος των ιδιωτικών καταθέσεων, που οφείλεται, κυρίως, στην ύπαρξη κερδών αρκετών επιχειρήσεων και ελεύθερων επαγγελματιών, καθώς και στην παραοικονομία, αποτελεί μια από τις σημαντικότερες πηγές κρατικού δανεισμού, μέσω των εμπορικών τραπεζών, οι οποίες αγοράζουν ομόλογα του δημοσίου. Το κράτος μπορεί επίσης να δανεισθεί και από ιδιώτες ή από επιχειρήσεις, αρκεί τα επιτόκια στα ομόλογα να είναι υψηλά, όπως και συμβαίνει, ώστε η τοποθέτηση αποταμιεύσεων σε κρατικά ομόλογα να είναι συμφέρουσα.

Φυσικά, τα μεγάλα επιτόκια ομολόγων του δημοσίου οδηγούν τις Τράπεζες στη διατήρηση υψηλών επιτοκίων (καταθέσεων και χορηγήσεων). Και τούτο, γιατί οι τράπεζες θέλουν να πάρουν καταθέσεις (αποταμιεύσεις) και, συνεπώς, το επιτόκιο που προσφέρουν θα πρέπει να ανταγωνίζεται το επιτόκιο των ομολόγων του δημοσίου. Έτσι, τα επιτόκια δανεισμού των εμπορικών τραπεζών γίνονται επαχθή για τους επιχειρηματίες και ιδιαίτερα γι' αυτούς, όπως οι μικρομεσαίοι που δεν «ευνοήθηκαν» από το πρόγραμμα λιτότητας, ώστε να αποκτήσουν κέρδη.

Όσοι, λοιπόν, επιχειρηματίες σχημάτισαν εξαιτίας των κερδών κάποιο αφορολόγητο αποθεματικό για επενδύσεις υποχρεώνονται —λόγω υψηλών επιτοκίων και άλλων τραπεζικών δαπανών— να ξοδεύουν από το αποθεματικό τους για την κάλυψη τρεχόντων εξόδων (κεφάλαιο κινήσεως) και όχι για παραγωγικές επενδύσεις, οι οποίες θα οδηγήσουν τη χώρα σε αναπτυξιακή τροχιά.

Αναμφισβήτητα, σε πολλές επιχειρήσεις (γύρω στις 1640) τα κέρδη επέτρεψαν τη βελτίωση της ρευστότητας. Το γεγονός αυτό είχε αποτέλεσμα τη μείωση του δανεισμού και, κατ' επέκταση, τη συγκράτηση του κόστους παραγωγής και των τιμών των προϊόντων. Και αυτό διότι περιορίστηκαν οι σημαντικές (σύμ-

φωνα με τη διάρθρωση του κόστους παραγωγής) δαπάνες για τοκοχρεωλυσία (χρηματοοικονομικά έξοδα).

(Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε τα εξής: το όφελος από τη συγκράτηση του κόστους και των τιμών εξανεμίζεται από την πίεση που ασκεί στις τιμές των προϊόντων η πρόσθετη ζήτηση στην αγορά. Πρόσθετη ζήτηση που δημιουργείται από το νέο χρήμα που εισέρχεται, λόγω του δανεισμού του Δημοσίου για την κάλυψη των καταναλωτικών αναγκών του. Η αυξημένη ζήτηση δημιουργεί αύξηση εισαγωγών και άνοδο των τιμών (πληθωρισμό), δεδομένου ότι, η προσφορά παραμένει αμετάβλητη).

...Το οικονομικό αδιέξοδο

Σε ό,τι αφορά στις επιχειρήσεις, που δεν είχαν κέρδη, αυτές υποχρεώνονται να δανεισθούν από τις τράπεζες με υψηλό επιτόκιο, πράγμα που θα επηρεάσει ανοδικά το κόστος παραγωγής.

Η ελλειμματικότητα, συνεπώς, και γενικότερα ο καταναλωτικός —όχι, δηλαδή, παραγωγικός— γιγαντισμός του δημόσιου τομέα οδηγεί σε επίταση των πληθωριστικών πιέσεων— σε ανάσχεση των επενδύσεων, και σε αύξηση των εισαγωγών.

Για φέτος το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού προβλέπεται να ξεπερνά τα 1,3 τρισ. δρχ. και το συνολικό έλλειμμα του ευρύτερου δημόσιου τομέα (κράτος, δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί, τοπική αυτοδιοίκηση, κοινωνική ασφάλιση) αναμένεται να διαμορφώνεται γύρω στα 2,9 τρισ. δρχ.

Ως εκ τούτου εκτιμάται ότι ο πληθωρισμός θα ξεπεράσει αρκετά το 14% στο τέλος του χρόνου και η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων μας θα υποστεί νέο πλήγμα, αν λάβουμε υπόψη ότι η δραχμή (όπως προσκύπτει από οικονομετρικές μελέτες) παρά τη διολίσθηση, είναι, υπερτιμημένη έναντι των ευρωπαϊκών νομισμάτων γύρω στο 30%, ενώ δεν θα έπρεπε.

Πληθωρισμός και υπερτιμημένη δραχμή οδηγούν σε νέα μείωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων μας με δυσμενείς επιπτώσεις στο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου.

Με βάση αυτά τα δεδομένα αντιλαμβάνεται κανένας το πόσο δύσκολη είναι η χάραξη της οικονομικής πολιτικής και το πόσο δισεπίλυτο είναι το πρόβλημα κατάρτισης ενός σοβαρού και ειλικρινούς προϋπολογισμού για το 1989. Η κυβέρνηση, όμως, που φέρει την ευθύνη για την κατάσταση της οικονομίας, έχει τον πρώτο λόγο για την αντιμετώπιση των θεμάτων και θα κληθεί σύντομα «να βγάλει το φίδι από την τρύπα», το οποίο έχει αγγρίψει για τα καλά...

*«Οικονομική ανάπτυξη» (κατά τις παραδόσεις του καθηγητή Κωστή Βαϊτσου) εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 143.

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Εθνικισμός-ρατσισμός και «εθνικά ζητήματα»

Της Σύνταξης: Από την «αντιδεξιά ενότητα» στο «νέο» αντιπολιτευτισμό.

Ε. Μπαλιμπάρ: Σχετικά με τον εθνικισμό και το ρατσισμό

Λ. Marmora: Οι δυο λειτουργίες της εθνικής ιδεολογίας

Γ. Μηλιός και Τ. Κυπριανίδης: Το Κυπριακό μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Τ. Κυπριανίδης: Το ΚΚΕ και η «διεθνοποίηση»

Γ. Μηλιός: Η μαρξιστική θεωρία για το κράτος και ο C. Schmitt

Γ. Σταμάτης: Για την ποιότητα της ελληνικής μετάφρασης του βιβλίου του Κ. Σμιτ «Η έννοια του Πολιτικού»

Π.-Α. Ρυλμόν: Εργατικές αμοιβές και πρότυπο συσσώρευσης

Η. Ιωακείμογλου: Το πάγιο κεφάλαιο της ελληνικής εξορυκτικής βιομηχανίας

Βιβλιοκρισίες

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

25

«Μικρή Βιβλιοθήκη Ηρόδοτος»
ΤΑΣΟΣ ΛΙΓΝΑΔΗΣ

ΤΟ ΖΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΡΑΣ

11×18 εκ. - 216 σελ. - 800 δρχ.

ΓΙΑΓΚΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ κ.ά.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ
ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ

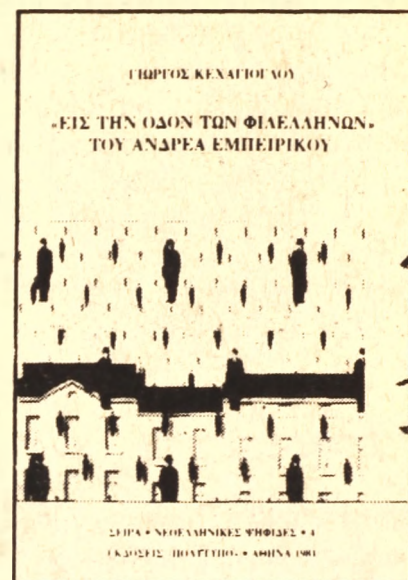
11×18 εκ. - 288 σελ. - 600 δρχ.

Εκδόσεις Ηρόδοτος

Μαυρομιχάλη 7 - GR 10679 Αθήνα

Τηλ.: (01) 36.30.903

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ»
ΤΟΥ Α. ΕΜΠΕΡΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 115 21, τηλ. 72.49.300

ΛΙΛΙΚΑΣ ΝΑΚΟΥ

ΓΙΑ ΜΙΑ
ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΖΩΗ

Μετά την κυρία Ντορεμί ένα ακόμα έργο της Λιλίκας Νάκου από την Ελληνική τηλεόραση.

Το βιβλίο κυκλοφορεί από τις εκδόσεις ΔΩΡΙΚΟΣ Μαυρομιχάλη 64 ΑΘΗΝΑ τηλ. 3629675.

Κι ακόμα, πάντα από τις εκδόσεις ΔΩΡΙΚΟΣ, τα έργα της:

- Τ' ανθρώπινα πεπρωμένα
- Η κυρία Ντορεμί
- Οι παραγνωρισμένοι
 - Το χρονικό μιας δημοσιογράφου
- Προσωπικότητες που γνώρισα
- Η Ξεπάρθενη
- Η ιστορία της παρθενίας της δεσποινίδας τάδε
- Ποτέ πια
- Οι οραματιστές της Ικαρίας
- Η Ζωή του Σεμελβαίς
- Ζαν Ζωρές

Ο Κ. ΤΣΟΒΟΛΑΣ ΗΡΩΑΣ ΤΟΥ «ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ»

Την εποχή αυτή, όπως αποδείχθηκε και από τις αντιδράσεις των λοιπών οικονομικών υπουργών, θέλει να τη λησμονήσει και το ΠΑΣΟΚ που χρειάζεται τώρα όσο ποτέ προηγούμενα τη διατήρηση των καλών σχέσεων με το κεφάλαιο. Τις σχέσεις αυτές τις καλλιέργησε με προσοχή τα τρία τελευταία χρόνια και δεν έχει καμιά διάθεση να τις χαλάσει ένας υπουργός, έστω και αν «κινδυνεύει η ζωή του» όπως είπε ο ίδιος ο κ. Τσοβόλας για τον εαυτό του πολύ σοβαρά.

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά τους. Ενώ ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Παν. Ρουμελιώτης δηλώνει σε κάθε ευκαιρία ότι το επενδυτικό κλίμα είναι «ευνοϊκό» και ότι «υπάρχουν νέες προοπτικές επανεπένδυσης των κερδών», ο κ. Τσοβόλας πυροδότησε μια κόντρα μεταξύ κυβέρνησης και κεφαλαίου δίνοντας στη δημοσιότητα στοιχεία σύμφωνα με τα οποία 22 επιχειρήσεις κατηγορούνται για φοροδιαφυγή 7,9 δις δρχ. Μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών συμπεριλαμβάνονται και εταιρείες πετρελαιοειδών ακόμα και Τράπεζες, όπως η Αμερικαν Εξπρές, Σίτυ Μπανκ, Πίστewς, Τσείζ Μανχάταν και Κοντινένταλ Μπανκ.

(Τις ίδιες βέβαια μέρες έχει βουίξει ο κόσμος για τις επιχειρήσεις Κοσκωτά, αλλά αυτό ολίγον ενδιαφέρει τον κ. Τσοβόλα).

Το «τέλος» του υπουργού Οικονομικών κ. Δημ. Τσοβόλα, που θα επέλθει αργά ή γρήγορα, με αφορμή τις τελευταίες του δηλώσεις περί φοροδιαφυγής του μεγάλου κεφαλαίου, δεν είναι απλώς το τέλος ενός προσώπου (άλλωστε το ΠΑΣΟΚ άλλαξε και αλλάζει υπουργούς σαν τα πουκάμισα) αλλά το τέλος μιας εποχής που χαρακτηρίστηκε από αιφνιδιασμούς, μικροπολιτική, υψηλή μέχρι υπέρογκη φορολόγηση των εισοδημάτων των ασθενέστερων οικονομικά τάξεων και λαϊκίστικη τακτική.

Ο υπουργός Οικονομικών όμως γνώριζε, ότι κάνοντας αυτές τις δηλώσεις θα προκαλούσε ζημιά στις σχέσεις κυβέρνησης - κεφαλαίου. Γνώριζε επίσης ότι κατά καιρούς, ο ίδιος, παρόμοιες περιπτώσεις «φοροδιαφυγής» τις έχει χαρακτηρίσει σαν φορολογικές διαφορές. Γνώριζε επίσης ότι πρόκειται για παλιά ιστορία, ότι τα στοιχεία αυτά ήταν εν γνώσει του από πολύ καιρό πριν, και ότι τα κράταγε στο συρτάρι του, αναμένοντας την κατάλληλη στιγμή για να τα εμφανίσει. Τότε γιατί το έκανε; Ο ίδιος αφήνει να εννοηθεί ότι πρόκειται για αντίδραση για τον πόλεμο που του γίνεται, ενώ, καλά πληροφορημένες πηγές υποστηρίζουν ότι μπροστά στον κίνδυνο να εκπαραθωθεί με τη «ρετσινιά» του αποτυχόντα προτιμά να αποσμρθεί σαν «ήρωας που τον έφαγε το κεφάλαιο». Η εκπαραθύρωση όμως του κ. Τσοβόλα έχει δρομολογηθεί από καιρό, από τότε δηλαδή που εντοπίστηκε από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και δόθηκαν «ευσχήμως» από την ηγεσία του στη δημοσιότητα στοιχεία σχετικά με τη χρονική υστέρηση των εσόδων του δημοσίου. Περισσότερα από 200 δις δρχ. λείπουν από τα δημόσια ταμεία αυτή τη στιγμή και πολλοί υπουργοί είναι δυσανεστήσιμοι με τον κ. Τσοβόλα γιατί «δεν τους δίνει αυτά που περιμένουν».

Έτσι όλα δείχνουν ότι ο κ. Τσοβόλας σαν αντιπερισπασμό, δημιούργησε το θέμα της φοροδιαφυγής που ξεσήκωσε θύελλα διαμαρτυριών από τον ΣΕΒ, το ΕΒΕΑ αλλά και από στελέχη του ΠΑΣΟΚ ένα από τα οποία — της Κεντρικής Επιτροπής — έλεγε χαρακτηριστικά ότι «τόσα χρόνια γιατί δεν κατάφερε να θεσμοθετήσει μηχανισμούς για να προλαμβάνει τη φοροδιαφυγή» ξεχνώντας ο ίδιος ότι όλα αυτά τα χρόνια η φοροδιαφυγή αυτή δεν εντάσσεται παρά στο πλαίσιο «αλισβερίσι» μεταξύ κυβέρνησης και κεφαλαίου (μικρού, μικρομεσαίου, μεγάλου και πολυεθνικού). Οι συμβιβασμοί στα

φορολογικά είναι καθημερινή τακτική.

Με τις δηλώσεις του άλλωστε έδωσε την ευκαιρία στον ΣΕΒ όχι μόνον να υποστηρίξει ότι ο κ. Τσοβόλας ψεύδεται, αλλά και ότι ευθύνεται για τις διαφορές, μεταξύ κυβέρνησης και επιχειρηματιών, σε ό,τι αφορά το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος. Ακόμα ότι οι προτάσεις των δεύτερων για αναθεώρηση του φορολογικού συστήματος δεν έγιναν δεκτές από την πρώτη. Παράλληλα, οι επιχειρηματίες υποστήριξαν ότι με τις δηλώσεις του ο κ. Τσοβόλας δεν ενισχύει τις προσπάθειες δημιουργίας ευνοϊκού επενδυτικού κλίματος.

Και, δυστυχώς, αυτό ήταν το χειρότερο για τον κ. Τσοβόλα. Και λέμε δυστυχώς γιατί οπουδήποτε αλλού θα μπορούσε να αναρωτηθεί κανείς ότι «από πότε η δημοσιοποίηση φοροδιαφυγής τράσσει το ευνοϊκό επενδυτικό κλίμα». Αλλά εδώ δεν είναι οπουδήποτε αλλού, εδώ είναι Ελλάδα και ο κ. Τσοβόλας ακολούθησε λανθασμένη τακτική. Κατηγόρησε πολυεθνικές εταιρείες και τράπεζες για φοροδιαφυγή κατά τρόπο «αιφνιδιαστικό» και «χωρίς κανένα λόγο». Έστω και αν πρόκειται για φοροδιαφυγή, δεν εμφανίζεσαι σαν υπουργός Οικονομικών να υποστηρίζεις —γιατί αυτό έγινε— ότι τόσα χρόνια δεν έχεις στήσει τους κατάλληλους μηχανισμούς ώστε να προλαμβάνεις αντί να καταστέλεις τη φοροδιαφυγή. Λανθασμένη επίσης τακτική ακολούθησε συνδυάζοντας το θέμα με το πρόσωπό του. Ότι δηλαδή ο πόλεμος που του γίνεται ξεκινά επειδή κινήθηκε τη φοροδιαφυγή!

Η όλη ιστορία ήταν πολύ «ρετρό» για να επαναληφθεί, και αυτό δεν το κατάλαβε έγκαιρα ο κ. Τσοβόλας.

Όλα αυτά βέβαια δεν σημαίνουν ότι από την πλευρά τους, οι εκπρόσωποι των επιχειρηματιών θα έπρεπε να υποστηρίζουν, ότι οι δηλώσεις του κ. Τσοβόλα τράσσουν το ευνοϊκό επενδυτικό κλίμα, αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία...

Έκδόσεις Στιγμή
ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 91-93, ΑΘΗΝΑ 114 73
τηλ. 36.44.064

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ
Νίκου Καχτίτση

Ο ΗΡΩΑΣ ΤΗΣ ΓΑΝΔΗΣ
Μυθιστόρημα

Ο ΕΞΩΣΤΗΣ
Νουβέλα

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΕΝΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ
Άφιγγμα

ΠΟΙΟΙ ΟΙ ΦΙΛΟΙ
Η ΟΜΟΡΦΑΣΧΗΜΗ
ΤΟ ΕΝΥΠΝΙΟ
Διηγήματα

ΚΩΛΕΤΤΗ 32 και ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ τηλ.: 36.39.341

*Ανείσου
Καλλίου*
ΜΠΑΡ

σοσιαλιστική
**θεωρία
και
πραξη**

Τεύχος 9
Σεπτέμβρης 88
δρχ. 150

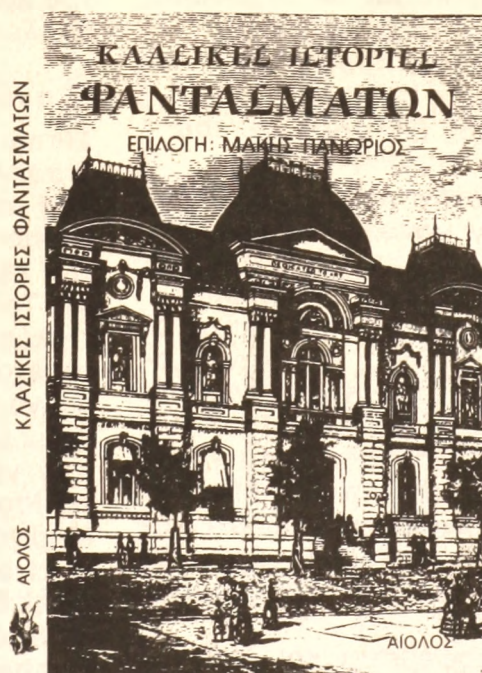
● Συνέντευξη με τον
Χρίστο Οικονόμου

- Γ. Παπαδάτος: *ΕΣΥ Κατάκτηση του Ελληνικού Λαού*
- Μ. Σαμαράκης - Δ. Νιάκας - Κ. Κυριόπουλος: *Αξιολόγηση του ΕΣΥ*
- Α. Σισσούρας: *Πρωτοβάθμια φροντίδα Υγείας*
- Ζ. Ουρανός: *Προβληματισμοί γύρω από το ΕΣΥ*
- Δ.Ε. Μωραίτης: *Πρωτοβάθμια φροντίδα Υγείας*
- Τ. Φιλαλήθης: *Παραγωγικές σχέσεις στην υγεία*
- Γ. Παπαδάτος: *Ψυχιατρική περίθαλψη*
- Η. Μοσιαλός - Θ. Ηλιόπουλος: *Ιατρική Εκπαίδευση*

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ 1^η ΤΟΥ ΜΗΝΑ
σε βιβλιοπωλεία και περίπτερα

ΑΙΟΛΟΣ

Τό βιβλίο περιέχει εννιά διηγήματα πού έγραψαν οι κλασικοί συγγραφείς Ντεφοέ, Σκότ, Πούσκιν, Δουμάς, Μεριμέ, Ντίκενς, Λέ Φανοϋ, Στόουκερ, Ντάνσани, γοητευμένοι απ' τή μαγεία καί τήν άνατριχιαστική, αίνιγματική όμορφιά τού θαυμαστοϋ αύτοϋ συμβόλου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ-ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
Σόλωνος 114, 106 81 Αθήνα, ☎ 363.02.14

ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ ΑΝΑΖΗΤΑ Δ

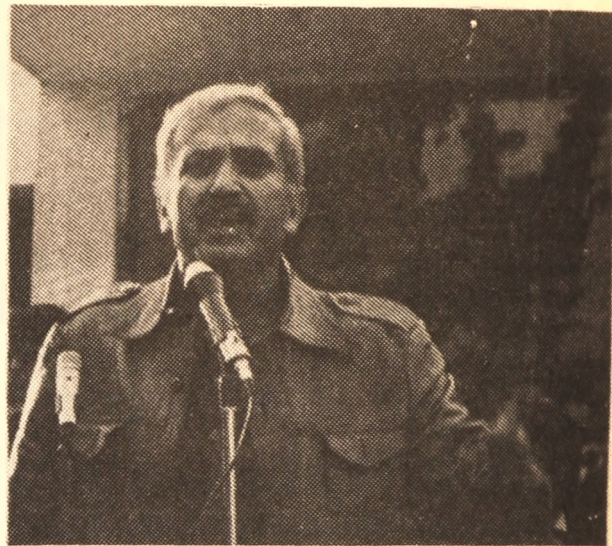
Η ανάπτυξη του αγώνα στα κατεχόμενα και οι διασκέψεις της παλαιστινιακής ηγεσίας και των αραβικών χωρών για το μέλλον της Παλαιστίνης δρομολογούν τις εξελίξεις στο παλαιστινιακό πρόβλημα.

Οι εξελίξεις αυτές καθώς και τα ανησυχητικά γεγονότα στο Λίβανο στρέφουν και πάλι την προσοχή της διεθνούς κοινότητας στην περιοχή.

Και ενώ συμβαίνουν όλα αυτά, ο πρόεδρος της ΝΔ κ. Κ. Μητσοτάκης εθεώρησε καλό να πραγματοποιήσει αυτή τη στιγμή επίσκεψη στο Ισραήλ και να επιβεβαιώσει τους ψιθύρους για μια επαναπροσέγγιση του προβλήματος από ελληνικής πλευράς. Μόνον μια περιορισμένη οπτική των συμβαινόντων στη Μ. Ανατολή και ένα πνεύμα εξάρτησης από πολιτικά κέντρα που δεν συντονίζονται με τα ελληνικά συμφέροντα μπορεί να υπαγορεύουν τέτοιες κινήσεις.

Από την άλλη πλευρά, η παλαιστινιακή ηγεσία έχει δηλώσει επανειλημμένα τις φιλικές διαθέσεις προς την Ελλάδα. Πριν λίγο καιρό, σε συνέντευξη που μας παραχώρησε ο ηγέτης του Λαϊκού Μετώπου για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης, Ζωρζ Χαμπάς είχε δηλώσει την ευγνωμοσύνη του για την έως τώρα στάση του ελληνικού λαού και της πολιτικής του ηγεσίας απέναντι στο πρόβλημα της Παλαιστίνης. Η συνέντευξη αυτή είχε δημοσιευτεί στο τχ. 379. Σήμερα, δημοσιεύουμε το δεύτερο μέρος αυτής της συνέντευξης που αφορά κυρίως, το παλαιστινιακό.

Η συνέντευξη έγινε στη Δαμασκό, στα γραφεία του Λαϊκού Μετώπου, όπου μας δέχθηκε ο Ζωρζ Χαμπάς.

Αποκλειστική συνέντευξη του ηγέτη του PLO Ζωρζ Χαμπάς στο ANTI για το Παλαιστινιακό πρόβλημα και τις εξελίξεις στη Μ. Ανατολή

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ:

● Μια ακόμα διευκρινιστική ερώτηση στη συνέχεια της συνέντευξης αφορούσε την πιθανολογούμενη αναβάθμιση στις σχέσεις της Ελλάδας με το Ισραήλ.

ΕΡ: *Μήπως έχετε κάποιες ενδείξεις, σχετικά με συζητήσεις που έγιναν προς την κατεύθυνση σύναψης σχέσεων μεταξύ της Ελλάδας και του Ισραήλ;*

ΑΠ: Όχι. Ξέρετε στην πολιτική έχουμε την ανάλυση των γεγονότων και τις πληροφορίες. Όσον αφορά τις πληροφορίες, πρέπει να σας πω ότι δεν έχουμε.

Όσον αφορά όμως την πολιτική ανάλυση, γνωρίζετε και σεις ότι πάντα ασκούνται πιέσεις σε όλες, χωρίς καμιά εξαίρεση, τις χώρες προκειμένου να εξαναγκασθούν να ακολουθήσουν τη γραμμή που χαράζει η αμερικανική κυβέρνηση. Μπορώ λοιπόν να φαντασθώ, ότι η αμερικανική κυβέρνηση εξακολουθεί να ασκεί πιέσεις στην Ελλάδα προς αυτήν την κατεύθυνση.

Το Ισραήλ ενδιαφέρεται και επιζητά σχέσεις με όλο τον κόσμο και για να επιτύχει τη νομιμοποίησή του.

ΕΡ: *Πιστεύετε ότι το Ισραήλ επιδιώκει και επιτυγχάνει σε αυτό το σκοπό;*

ΑΠ: Ίσως βέβαια να ακούσατε τι είπε ο Σαμίρ: «Δεν με ενδιαφέρει η παγκόσμια κοινή γνώμη». Και το εννοεί. Βέβαια ο Περές ίσως να ενδιαφέρεται κάπως για την παγκόσμια κοινή γνώμη. Αλλά εμείς πρέπει να αναρωτηθούμε: «Πώς θα βοηθηθεί αποτελεσματικά η παλαιστινιακή υπόθεση μπούκοτάροντας το Ισραήλ»;

Για παράδειγμα, η γενικότερη πολιτική κατεύθυνση που ακολουθεί η ΕΟΚ απέναντι στο Ισραήλ, αρνούμενη να υπογράψει εμπορικές συμφωνίες μαζί του νομίζουμε ότι είναι αποτελεσματικό μέτρο και ελπίζουμε ότι η Ελλάδα θα παίξει ανάλογο ρόλο μέσα στην ΕΟΚ.

Ο αγώνας στα κατεχόμενα

ΕΡ: *Με ποιο τρόπο πιστεύετε ότι το Ισραήλ θα αντιμετωπίσει την εξέγερση στα κατεχόμενα και κατά πόσο έχει αντιμετωπίσει αποτελεσματικά αυτή την εξέγερση;*

ΑΠ: Το Ισραήλ μέχρι τώρα χρησιμοποιεί τη λύση της καταπίεσης. Δεν διαπραγματεύεται με την εξέγερση αλλά προσπαθεί να την καταπνίξει με βιαιότητα. Υπάρχουν όμως παράγοντες που θα μπορούσαν να εξαναγκάσουν αποτελεσματικά το Ισραήλ σε αλλαγή της στάσης του. Μερικοί από αυτούς είναι:

● Η ολοκληρωτική απομόνωση του Ισραήλ διεθνώς.

● Οι απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό. Οι απώλειες αυτές με τη μορφή που έχει πάρει η μαζική εξέγερση του παλαιστινιακού λαού είναι σημαντικές. Η αντίσταση θα έπρεπε να διατηρηθεί στη μορφή αυτή και να μην μετεξελιχθεί σε ένοπλη και στρατιωτική εξέγερση.

● Ένας άλλος παράγοντας τον οποίο θεωρούμε πολύ σημαντικό, είναι το οικονομικό κόστος που έχει επιφέρει στο Ισραήλ η παλαιστινιακή εξέγερση. Η εξέγερση αυτή έχει βλάψει σημαντικά την ισραηλινή οικονομία. Ο υπουργός Οικο-

νομικών του Ισραήλ Γιακούμπι, παραδέχθηκε ότι έχει κοστίσει ήδη στο Ισραήλ περισσότερα από 600 εκατομμύρια δολάρια. Εμείς πιστεύουμε, ότι το οικονομικό κόστος ξεπερνά το ποσό αυτό.

ΕΡ: *Κάνετε κάποιες αξιολογήσεις σχετικά με τη σημασία της εξέγερσης στην Παλαιστίνη και τα προβλήματα που δημιουργεί στο Ισραήλ. Θα ήθελα να μας αναλύσετε, τι σημαίνει για σας, για το PLO, η εξέγερση αυτή. Εξαιτίας αυτής της εξέγερσης και της βαναυσότητας που έδειξε το Ισραήλ, η συμπάθεια της διεθνούς κοινής γνώμης στράφηκε προς τον παλαιστινιακό λαό. Η εικόνα που είχε ως τώρα δοθεί από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ήταν ότι οι Παλαιστίνιοι είναι απλώς τρομοκράτες. Αυτή η εικόνα άλλαξε.*

Οι άνθρωποι που εξεγείρονται βρίσκονται στην Παλαιστίνη. Το ξεσήκωμα αυτό είναι αυθόρμητο ή οργανωμένο; Και εάν είναι αυθόρμητο θεωρείτε και σεις ότι ο αγώνας πρέπει να διεξάγεται στην ίδια τη χώρα σας κυρίως;

ΑΠ: Η τακτική μας σαν PLO, βασίζεται στην αναγκαιότητα της επανάστασης της βάσης μέσα στην ίδια την Παλαιστίνη αλλά την ίδια στιγμή δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την αναγκαιότητα μιας άλλης βάσης αγώνα έξω από την Παλαιστίνη. Ανεξάρτητα από το αν βρισκόταν η βάση αυτή στην Δυτική Ιορδανία —όπως ήταν από το 1967-1972— ή στο Λίβανο. Ξέρετε πόσο βάνουσο είναι το Ισραήλ. Θα ήταν ικανό να καταπνίξει ολοκληρω-

ΕΟΔΟΥΣ

τικά κάθε είδους εξέγερση του λαού μας μέσα στην Παλαιστίνη.

Σ' αυτήν την περίπτωση δεν θα έπρεπε να δώσουμε την ευκαιρία στο Ισραήλ να κομπάσει ότι κατάφερε να δώσει ένα τέλος σε αυτές τις εξεγέρσεις ή σε άλλες που δεν έγιναν γνωστές ή σε άλλες που πρόκειται να ξεσπάσουν.

Γι' αυτήν την περίπτωση είναι αναγκαία μια βάση έξω από την Παλαιστίνη, για τη συνέχιση του αγώνα. Αυτός είναι ο ένας λόγος.

Ο δεύτερος λόγος είναι η πολιτική πλευρά της παλαιστινιακής υπόθεσης. Η ηγεσία των Παλαιστινίων πρέπει να βρίσκεται έξω από τα κατεχόμενα εδάφη για να μπορεί να εκφράσει χωρίς κανένα περιορισμό τις επιθυμίες και τις ελπίδες του παλαιστινιακού λαού.

Αλλά θέλω να σας διαβεβαιώσω, ότι η κύρια βάση του αγώνα μας, είναι μέσα στην Παλαιστίνη, στη λωρίδα της Γάζας. Αυτή είναι η πιο σημαντική. Το θεμέλιο του κινήματος βρίσκεται μέσα στην Παλαιστίνη και έξω από την κατεχόμενη Παλαιστίνη βρίσκεται το στήριγμα της αντίστασης.

Σας καταλαβαίνω απολύτως, όταν απορείτε γιατί αυτή η βάση υποστήριξης πρέπει να βρίσκεται έξω από τα κατεχόμενα εδάφη, διασκορπισμένη σε όλον τον κόσμο. Μου λέτε, ότι ο λόγος, εξαιτίας του οποίου ο λαός εξεγείρεται μέσα στην Παλαιστίνη, είναι ότι δεν θέλουν την κατοχή. Και ρωτάτε: «Θα ήταν καλύτερα για σας και για την παλαιστινιακή υπόθεση να βρίσκεσθε εκεί». Συμφωνώ μαζί σας.

Αλλά, για παράδειγμα, αμέσως μετά το 1967, προσπαθήσαμε να οργανώσουμε την πρώτη βάση μας στη Δυτική Όχθη. Όμως το Ισραήλ ήταν ικανό να καταπνίξει το κίνημα και να την καταστρέψει. Και γι' αυτό το λόγο αναγκασθήκαμε το 1969 να συνεχίσουμε τον αγώνα από τα σύνορα της Ιορδανίας.

Μετά το διάστημα 1971-1972 συγκεντρωθήκαμε στη λωρίδα της Γάζας. Αλλά το Ισραήλ κατόρθωσε και πάλι να καταπνίξει το κίνημα. Διότι το ίδιο το Ισραήλ έλεγχε τη λωρίδα της Γάζας. Εξαιτίας όλων αυτών, είναι απαραίτητο παράλληλα με τη βάση στην Παλαιστίνη, να έχουμε και μια άλλη βάση, έξω από τα κατεχόμενα εδάφη. Αυτή είναι η τακτική μας.

ΕΡ: Θα ήθελα να συζητήσω μαζί σας ένα άλλο σημείο: Δε νομίζετε ότι η βάση εκτός Παλαιστίνης επηρεάζεται από αλλότρια συμφέροντα; Ο αραβικός κόσμος δεν είναι ενωμένος. Όλα αυτά τα αραβικά κράτη και όλοι οι αρχηγοί των κρατών προσπαθούν να εκμεταλλευθούν την παλαιστινιακή υπόθεση για τα δικά τους κρατικά συμφέροντα. Αυτό όμως το γεγονός δεν δυσχεραίνει

την υπόθεσή σας, δεν βλάπτει την υπόθεση και την ενότητα των Παλαιστινίων;

Λάθη τακτικής

ΑΠ: Θα απαντήσω στην ερώτησή σας αλλά όχι ευθέως. Σε αυτή τη συνέντευξη νομίζω ότι επισημάναμε δυο λάθη. Ήταν βέβαια περισσότερα από δυο, αλλά σχετικά με την ερώτησή σας σχολιάσαμε αυτά τα λάθη.

● Το πρώτο λάθος συνίστατο, στο ότι υπήρχαν εποχές κατά τις οποίες αγνοήσαμε την σημασία της συγκέντρωσής μας στη Δυτική Όχθη και την Λωρίδα της Γάζας. Αγνοήσαμε την σημασία της συγκέντρωσης ενώ θα έπρεπε διαρκώς να συσπειρωνόμαστε όχι μόνο στο διάστημα 1967-1969, όχι μόνο το 1971 και 1972.

Από την μια πλευρά η παλαιστινιακή ηγεσία αγνοούσε φυσικά τις διαφορετικές διαστάσεις που έπαιρνε αυτή η λανθασμένη επιλογή στην κάθε οργάνωση χωριστά αλλά ταυτόχρονα αγνοούσε και τη σημασία που είχε η συγκέντρωση των δυνάμεών μας σε ένα σημείο. Αγνόησε επίσης και την ιδιαίτερη σημασία της λωρίδας της Γάζας και της Δυτικής Όχθης του Ιορδάνη κυρίως όσον αφορά το εσωτερικό μέτωπο. Το λάθος συνίστατο στο ότι αγνοήθηκε η σημασία της συσπείρωσης των δυνάμεών μας.

Η PLO ποτέ δεν ξέχασε την Δυτική Όχθη και την Λωρίδα της Γάζας, αλλά η σημασία που δώσαμε στη συγκέντρωση των δυνάμεών μας διαφέρει από περίοδο σε περίοδο.

Μετά το 1973 ως 1982 το θέμα αυτό αντιμετωπιζόταν λανθασμένα. Δεν συγκεντρώσαμε τις δυνάμεις μας στην Δυτική Όχθη και τη Λωρίδα της Γάζας, όπως θα έπρεπε να κάναμε.

● Το δεύτερο λάθος συνίστατο, στο ότι δεν αναρωτιόμασταν για το τι θέλουμε από το τμήμα εκείνο του κινήματος που βρίσκεται έξω από την Παλαιστίνη και ούτε δίναμε πάντα σωστή απάντηση, όταν ετίθετο το ερώτημα. Για παράδειγμα, θα έπρεπε να ξέρουμε και θα έπρεπε να έχουμε αποφασίσει πολύ ξεκάθαρα ότι από τον Λίβανο π.χ. θέλουμε ένα, δυο, τρία πράγματα. Και τίποτα παραπάνω.

Η εικόνα δεν ήταν τόσο ξεκάθαρη σχετικά με τις απαιτήσεις της υποστηρίζουσας το κίνημα βάσης, που βρισκόταν έξω από τα κατεχόμενα.

Παρότι μιλάμε για τα λάθη που έκανε η παλαιστινιακή ηγεσία σχετικά με την αποτελεσματικότητα της οργάνωσης έξω από τα κατεχόμενα εδάφη, πιστεύουμε ότι στο σύνολό τους τα αποτελέσματα ήταν θετικά. Για παράδειγμα, τι συνέβη το 1982; Θεωρώντας τα πράγματα σφαιρικά, καθοδηγούσαμε τα όσα συντελούσαν. Και από την ιστορική τους πλευρά

Ένας θαυμάσιος εκλαϊκευτής της επιστήμης μεταφράζεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα

Θεός και μοντέρνα Φυσική

PAUL DAVIES Πανεπιστήμιο Newcastle

Προλογίζει ο Ευτύχης Μπιτσάκης

Paul Davies
Πανεπιστήμιο Newcastle

Θεός και μοντέρνα Φυσική

Οι επιπτώσεις της σύγχρονης επιστήμης στο χώρο της θρησκείας

● «Όποιος ενδιαφέρεται για τις σχέσεις επιστήμης και θρησκείας θα βρει το βιβλίο αυτό καταπληκτικό»

New Scientists

● «Ένας “χείμαρος” νέων ιδεών»
The Times

● «Ο Davies έχει υπέροχη πένα. Δεν μας εξηγεί μόνο με απλό και κατανοητό τρόπο τα μεγαλύτερα προβλήματα της κοσμολογίας, αλλά μας πείθει ότι είναι άριστος γνώστης της θεολογίας»

Daily Telegraph

Την ελληνική έκδοση προλογίζει ο Ευτύχης Μπιτσάκης

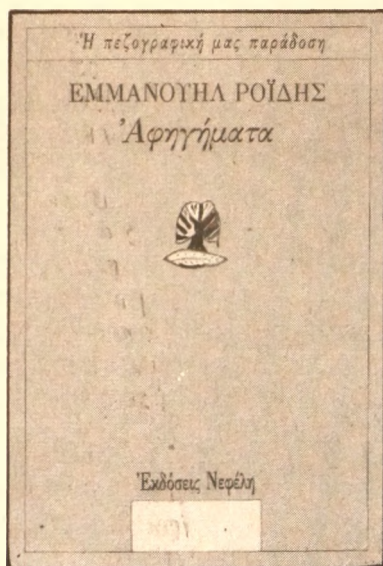
σελ. 385, Εκδόσεις Κάτοπτρο,
1.600 δρχ.

KΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΡΟΧΑΛΙΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 Αθήνα — Τηλ. 36 46 426

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

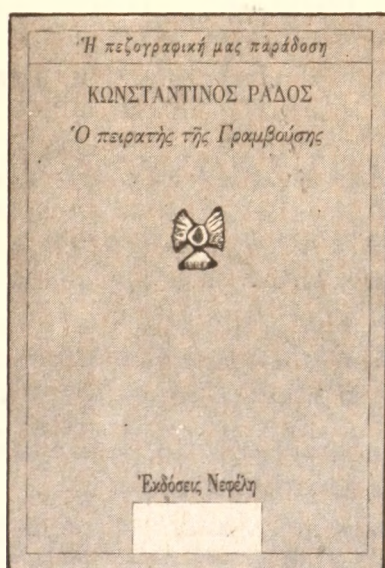
ΕΜ. ΡΟΪΔΗΣ

Ἀφηγήματα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΑΔΟΣ

Ὁ πειρατής
τῆς Γραμβούσης

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΥΛΑΣ

Διηγήματα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ
ΒΟΣΠΟΡΙΤΗΣ

Σκηναί τῆς ἐρήμου

ΔΗΜ. ΒΙΚΕΛΑΣ

Λουκῆς Λάρας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 360.77.44

ειδωμένα, τα συμβάντα εκείνα ήταν μεγάλης σπουδαιότητας. Διότι ο αγώνας μας ενάντια στο σιωνισμό δεν είναι μια σύντομη μάχη, είναι μακροχρόνιος πόλεμος. Για το λόγο αυτό μερικές φορές μετρά και το ότι δεχόμαστε χτυπήματα που όμως αποτελούν μαθήματα για το μέλλον. Αυτό που συνέβη στη Βηρυττό είναι χαρακτηριστικό. Δείχνει ότι ο παλαιστινιακός λαός είναι ικανός, μπορεί να πολεμήσει ακόμα και αυτόν το στρατό, που θεωρείται από τους ισχυρότερους στρατούς του κόσμου. Αυτό είναι πολύ σημαντικό: Διότι βασιζόμενοι σε αυτό το γεγονός, μπορούσαμε να πούμε τώρα στη Συρία, στην Ιορδανία, στην Αίγυπτο: «εάν έχετε θέληση, για αγώνα, εάν πραγματικά θέλετε να πολεμήσετε, τότε μπορείτε να αγωνισθείτε και να πετύχετε τον στόχο σας».

Αυτός είναι και ο λόγος που το έργο μας εκτός της Παλαιστίνης είχε κάποια σημασία.

ΕΡ: Γι' αυτό σας ζητώ να εκτιμήσετε ότι το κρίσιμο σημείο στην υπόθεσή σας είναι η συνέχιση του αγώνα μέσα στην Παλαιστίνη.

ΑΠ: Συμφωνώ μαζί σας.

Η κατάσταση στο Λίβανο

ΕΡ: Θα ήθελα να σας ρωτήσω για τον Λίβανο. Όλα τα γεγονότα στην Βηρυττό είχαν σαν τελικό στόχο την διάλυση του κράτους του Λιβάνου;

ΑΠ: Εννοείτε τον στόχο του Ισραήλ;

ΕΡ: Ναι — ας πούμε έτσι. Το Ισραήλ επιτίθεται στον Λίβανο. Στην πράξη ο Λίβανος σήμερα είναι μια νεκρή, παραλυμένη χώρα, δεν έχει πρόσωπο, ο εμφύλιος κατέστρεψε τη χώρα.

Πιστεύετε όμως ότι αυτό το αποτέλεσμα θα βοηθήσει την παλαιστινιακή υπόθεση; Πώς, με ποιον τρόπο συνδέονται αυτά τα δυο προβλήματα; Η παλαιστινιακή υπόθεση και η κατάσταση στο Λίβανο.

Πολύπλοκα και ίσως αλληλοσυνδεμένα προβλήματα.

ΑΠ: Η ιδανική κατάσταση για την παλαιστινιακή υπόθεση είναι η δημιουργία ενός ενιαίου Λιβάνου με μια προοδευτική εθνική κυβέρνηση η οποία θα υποστηρίξει την παλαιστινιακή εξέγερση για να συνεχίσει τον αγώνα της ενάντια στο Ισραήλ.

ΕΡ: Η απάντηση είναι πολύ γενική, σχεδόν διπλωματική.

ΑΠ: Αυτή είναι η στρατηγική, που ακολουθούμε στον αγώνα μας. Όχι μόνο εμείς σαν Ρ.Ι.Ο., αλλά και τα κομμουνιστικά κόμματα. Αυτή είναι η μόνιμη στρατηγική που ακολουθούμε, για τη δημιουργία μιας δημοκρατικής δύναμης μέσα στον Λίβανο. Τώρα εάν ερευνάτε για το ποια είναι η λύση του παρόντος, νομίζω ότι ανεξάρτητα από το εάν θέλουμε ή όχι, το πρόβλημα του Λιβάνου συσχετίστηκε άμεσα με το παλαιστινιακό ζήτημα. Γι' αυτό το λόγο δεν θα υπάρξει τελική λύση. Θα μπορούσαν να υπάρξουν

διαφορετικές λύσεις για τον Λίβανο, αλλά δεν θα μπορούσε να δοθεί μια πραγματική, μια τελική λύση για τον Λίβανο χωρίς να συσχετισθεί με το παλαιστινιακό ζήτημα. Αυτό σημαίνει ότι τόσο το παλαιστινιακό όσο και το ζήτημα του Λιβάνου θα μπορούν να βρουν μια λύση μόνο αν θα βασίζεται σε μια διεθνή σύνοδο. Δεν θέλουμε να υποφέρει ο λαός του Λιβάνου.

Η σύγκρουση Ιράν - Ιράκ

ΕΡ: Θα ήθελα να σχολιάσετε αυτό το γεγονός της λήξης του ιρανο-ιρακινού πολέμου που σίγουρα θα επικροτείτε όπως και όλος ο κόσμος. Αλλά θα ήθελα να το σχολιάσετε πολιτικά. Τι σημαίνει αυτό για την κυβέρνηση του Χομεϊνί στο Ιράν. Διότι υπό τους όρους, υπό τους οποίους δέχθηκε την απόφαση των Ηνωμένων Εθνών, μοιάζει σα μια ήττα προσωπική του Χομεϊνί. Ποια θα είναι η επίδραση της «παύσης πυρός» στο πρόβλημα του Λιβάνου και στο παλαιστινιακό ζήτημα;

ΑΠ: Συμφωνώ μαζί σας. Αφότου το Ιράν αποδέχθηκε την απόφαση 598 των Ηνωμένων Εθνών, μετά τις τελευταίες εξελίξεις στο πεδίο της μάχης, θα μπορούσε να δοθεί η εντύπωση ότι η απόφαση αυτή δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα του Ιράν και ότι η αποδοχή της απόφασης αυτής μοιάζει να είναι μια ήττα για την ιρακινή κυβέρνηση, συγκρινόμενη με τα συνθήματα που συνήθιζε να διακηρύττει η Τεχεράνη.

Αυτό που θα μπορούσε να ωφεληθεί και να αποτελέσει νίκη τόσο για την ιρακινή κυβέρνηση και τον Χομεϊνί όσον και για τον Χουσσεϊν και την ιρακινή κυβέρνηση, θα ήταν νίκη όλων των καταπιεσμένων ενάντια στον πιο βάρβαρο εχθρό, τον ιμπεριαλισμό. Γνωρίζετε το μέγεθος και τον αριθμό των απωλειών που υπέστη ο ιρακινός λαός. Και τόνον η παγκόσμια κοινή γνώμη όσο και ο ιρακινός λαός γνωρίζουν ότι ο Σαντάμ Χουσσεϊν έσφαλλε ξεκινώντας αυτόν τον πόλεμο. Η λήξη του πολέμου θα μπορούσε να επιφέρει δυο αποτελέσματα:

- Είτε την εξέγερση των δημοκρατικών δυνάμεων και στις δυο χώρες ενάντια στα καθεστώτα τους,

- Είτε την ανασυγκρότηση όλων των ικανοτήτων και των δυνάμεων εκ μέρους των παλαιών καθεστώτων για την αντιμετώπιση του κοινού εχθρού, που είναι ο ιμπεριαλισμός και ο σιωνισμός.

Και στις δυο περιπτώσεις η λήξη του πολέμου ήταν θαυμάσιο αποτέλεσμα για το Ιράκ και άριστα για το Ιράν. Άριστα για την παλαιστινιακή υπόθεση, άριστα και για τον Λίβανο.

ΕΡ: Σας ευχαριστώ πολύ. Έχουμε ακόμα πολλά να πούμε.

ΑΠ: Σίγουρα έχουμε πολλά να πούμε. Καλή αντάμωση στην Παλαιστίνη· είναι ο καλύτερος όρος για τη συζήτησή μας. □

ΑΛΓΕΡΙΑ: 26 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

του Ανδρέα Μπίστη

Μόνο με τα χαρακτηριστικά έκρηξης ενός υφαιστίου μπορεί να παρομοιασθεί η κοινωνική έκρηξη που συγκλόνισε την Αλγερία, πριν λίγες μέρες. Δεν έλειψε καμιά από τις γνώριμες ιδιότητες του φαινομένου: ο αιφνιδιασμός, η ταχύτητα και η ορμητικότητα στην εξέλιξή του, οι τεράστιοι όγκοι μαζών που κινητοποιήθηκαν απ' άκρη σ' άκρη σ' όλη τη χώρα, αλλά και η ωμότητα στην καταστολή του λαϊκού ξεσπάσματος και μετά, δέος και παγωμάρα μπροστά στην τραγική εικόνα της καταστροφής: 400 ή 500 νεκροί σύμφωνα με δυτικές πηγές (μόνον 176, παραδέχονται επίσημα οι αλγερινές αρχές), αναρίθμητοι τραυματίες, ανομολόγητος αριθμός συλλήψεων, ανυπολόγιστες υλικές ζημιές.

Ήρθε έτσι και η σειρά της Αλγερίας να γευθεί, μέσα από την αιματηρή αυτή εμπειρία, τις οδυνηρές συνέπειες της παρατεταμένης αντεπίθεσης του μονεταρισμού και των αναπτυγμένων βιομηχανικά κρατών από τις αρχές, της δεκαετίας του '80, σε βάρος κυρίως των χωρών του τρίτου κόσμου.

Μιας αντεπίθεσης, που, αν από τη μια πλευρά δεν άφησε ανέπαφους ούτε τους ίδιους τους φορείς της, όπως τον «Ράμπο» - Ρήγκαν που στη δύση της καριέρας του αναγκάζεται να υποδυθεί τον ειρηνοποιό, αφού κατάφερε στη διάρκεια της θητείας του να μετατρέψει τις ΗΠΑ από μεγαλύτερο δανειστή σε μεγαλύτερο χρεώστη της παγκόσμιας χρηματαγοράς, από την άλλη, γονάτισε κυριολεκτικά και τις χώρες του τρίτου κόσμου. Διότι τα τρομακτικά ύψη στα οποία έχει σήμερα εκτιναχθεί το Διεθνές Χρέος, από την υποχρέωση κυρίως των χωρών του τρίτου κόσμου, θα αποτελεί μονάχα μια ωρολογιακή βόμβα που κινδυνεύει ανά πάσα στιγμή να τινάξει στον αέρα το Διεθνές Χρηματιστικό Σύστημα, αλλά ακυρώνει σχεδόν κάθε προσπάθεια που αναπτύσσουν οι χώρες αυτές εδώ και πάνω από 25 χρόνια, να ξεπεράσουν τη μιζέρια της υπανάπτυξης, στην οποία τις καταδίκασε η αποικιοκρατία.

Από αυτή τη σκληρή μοίρα δεν μπόρεσε να ξεφύγει ούτε η Αλγερία. Μια χώρα από τις τελευταίες που απέκτησαν την ανεξαρτησία τους (μόλις το 1962), ύστερα από έναν ένδοξο επταετή εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα κατά του γαλλικού ζυγού και που χάρη σ' αυτόν επάξια κέρδισε, διεθνή ακτινοβολία, μια εξέχουσα θέση μέσα στο Κίνημα των Αδεσμεύτων και αυξημένο κύρος στη Διεθνή Κοινότητα.

Κάτω, ωστόσο, από αυτή τη λαμπερή επιφάνεια, πολλοί παραδέχονται σήμερα, ότι διέκριναν ήδη από καιρό τα υπόκωφα προμηνύματα της επερχόμενης έκρηξης. Και δεν έχουν άδικο.

Τα οικονομικά και κοινωνικά μεγέθη που παρουσιάζει η χώρα αυτή είναι πραγματικά εκπληκτικά.

Είκοσι έξι χρόνια μετά τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα και την ανεξαρτησία της η Αλγερία έζησε πριν λίγες μέρες μια κοινωνική «έκρηξη». Η υπόσχεση για δημοψήφισμα σχετικά με το ρόλο της Βουλής έδωσε μια διέξοδο και προσωρινή λύση στην κρίση, η οποία δεν είναι μόνο οικονομική. Γιατί αυτή η «έκρηξη» και ποια είναι σήμερα η οικονομική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση στην Αλγερία;

Ο πληθυσμός της Αλγερίας, σήμερα ανέρχεται σε 24 περίπου εκατομμύρια άτομα, το δε εξωτερικό της χρέος φτάνει κοντά στα 20 δις δολάρια. Η Αλγερία, αντιμετωπίζει αυτή τη στιγμή τεράστια προβλήματα για την εξυπηρέτηση αυτού του χρέους καθώς οι τιμές του πετρελαίου, οι εξαγωγές του οποίου της εξασφαλίζουν το 97,5% των εσόδων της, πέφτουν συνεχώς στη διεθνή αγορά, αγγίζοντας σήμερα τα 12 δολάρια το βαρέλι ενώ το 1981 η αντίστοιχη τιμή ήταν 40 δολάρια.

Κοντά σ' αυτούς τους δείκτες, ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί και η εξαιρετική ιδιομορφία, μιας καλπάζουσας δημογραφικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τις υπάρχουσες προβλέψεις ο πληθυσμός της χώρας αναμένεται να αυξηθεί κατά 125% στα επόμενα 30 χρόνια, και να φθάσει τα 52,3 εκατομμύρια το 2020. Όταν όμως οι ρυθμοί ανάπτυξης του πληθυσμού κινούνται στα επίπεδα του 3% το χρόνο όπως είναι σήμερα, ενώ αντίστοιχα οι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης δεν ξεπερνούν το 1%, αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη συνεχή μείωση του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Ήδη ο κάθε αλγερινός έβαλε στην τσέπη του μόνο 2.689 δολάρια το '87, ενώ το 1986 είχε μέσο ετήσιο εισόδημα 3.201 δολάρια.

Αν τώρα, στα παραπάνω προσθέσει κανείς ότι η νεολαία αποτελεί το 75% (!) του πληθυσμού και ότι από τα 24 εκατομμύρια κατοίκων τα 12 είναι νέοι κάτω των 19 ετών (!), τότε η εικόνα συμπληρώνεται με τρόπο τραγικό. Γιατί οι εκατοντάδες χιλιάδες άνεργοι που στιβάζονται στις μεγαλουπόλεις της Αλγερίας, όχι μόνο δεν έχουν δουλειά, αλλά δεν έχουν

και τι να κάνουν στον «ελεύθερο» αναγκαστικά χρόνο τους μιας και τα κυρίαρχα ισλαμικά πρότυπα της αλγερινής κοινωνίας δεν προσφέρουν και πολλές ευκαιρίες.

Όταν λοιπόν, σε αυτές τις συνθήκες ο πρόεδρος της χώρας Σαντζί Μπεντζεντίτ ανάγγειλε στις αρχές του Οκτώβρη μια νέα δέσμη μέτρων λιτότητας για να αντιμετωπισθεί η οικονομική κρίση, δεν φαίνεται να είχε συναισθήσει ότι την ίδια στιγμή πυροδοτούσε την έκρηξη που ακολουθήσε.

Μετά από αυτή τη αιματοβαμμένη βδομάδα που διήρκεσε από τις 5 έως τις 10 του Οκτώβρη, τίποτα πια δεν ήταν δυνατόν να παραμείνει στην Αλγερία όπως ήταν πριν. Οι αξίες της επανάστασης τόσο κοντινής, μόλις 26 χρόνια πριν, αλλά και τόσο απόμακρης για το 75% του πληθυσμού, της σημερινής νεολαίας δηλαδή, που ούτε καν την έζησε, καταρρακώνονταν ανεπανόρθωτα κάτω από τις ερπύστριες της κρίσης. Μαζί της βούλιαξε στην ανυποληψία και στη λαϊκή οργή, και η σημερινή ηγεσία, που την απαρτίζουν όσοι απέμειναν από την πάλαι ποτέ θρυλική ηγεσία που πραγματοποίησε την επανάσταση του '54-'62, καθώς έντρομη και αποξενωμένη έδινε την τραγική εντολή στον άλλο θρύλο, τον «Λαϊκό Απελευθερωτικό Στρατό», να θερίσει με τα αυτόματα τα ίδια τα παιδιά της.

Η Αλγερία σήμερα, πέραν από τους εξωτερικούς παράγοντες που τροφοδότησαν την οικονομική κρίση που την ταλανίζει μπήκε, ταυτόχρονα και ανεπίστρεπτα και σε μια βαθιά πολιτική κρίση. Πληρώνει τώρα την πολιτική ατροφία και την ανυπαρξία διάδοχων ηγετικών πολιτικών στελεχών που επέφερε το προβάδισμα του στρατού, που επικράτησε στη χώρα αυτή μετά την πραξικοπηματική ανατροπή του ιστορικού πολιτικού ηγέτη Μπεν Μπελά, από τον συνταγματάρχη Μπουμεντιέν το 1965. Η ακαμψία που προξένησε στην πολιτική ζωή του τόπου, η μακρόχρονη κυριαρχία του στρατού, καθώς τον Μπουμεντιέν διαδέχθηκε μετά το θάνατό του το 1979, ο επίσης στρατιωτικός τωρινός πρόεδρος Τσαντζί Μπεντζεντίτ, έχει σήμερα μετατραπεί σε αγιάτρευτη αγκύλωση.

Και οπωσδήποτε, το δημοψήφισμα που ανάγγειλε ο πρόεδρος Μπεντζεντίτ για τις 3 του Νοέμβρη μόνο για την αναβάθμιση του ρόλου της Βουλής, όταν μάλιστα δεν συνοδεύεται ούτε καν από κάποια υπόσχεση για μέτρα οικονομικής ανακούφισης του λαού, αποτελεί χωρίς άλλο ένα μέτρο εκτόνωσης και που έρχεται πολύ αργά.

Τα προβλήματα είναι τέτοια που θα χρειασθούν να υπερπηδηθούν πολλά εμπόδια και δύσκολα για να ξεπερασθεί η κρίση. □

ΗΠΑ: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑ Μ

του Χρυσάνθου Λαζαρίδη

Η υποψηφιότητα για τη θέση του προέδρου των ΗΠΑ του ελληνικής καταγωγής υποψήφιου Μιχάλη Δουκάκη έχει φυσικά προκαλέσει συγκίνηση και ενδιαφέρον στην ελληνική κοινή γνώμη.

Το ενδιαφέρον αυτό μπορούμε να ισχυριστούμε ότι έφθασε στο απόγειό του πριν μερικές εβδομάδες όταν ο Δουκάκης εφέρετο από τις δημοσκοπήσεις να υπερέχει του αντιπάλου του Τζωρτζ Μπους — σημερινού αντιπροέδρου και «κληρονόμου» του Ρήγκαν στο Ρεπουμπλικανικό Κόμμα.

Μια υπεροχή που ιδιαίτερα στην Ελλάδα — αλλά και στις ανά τον κόσμο ελληνικές κοινότητες — δημιούργησε μια κατάσταση ευφορίας που πολλές φορές έδινε την εικόνα ενός επερχόμενου «εθνικού θριάμβου».

Τα δεδομένα όμως των τελευταίων ημερών δίνουν μια μάλλον πλήρως διαφοροποιημένη κατάσταση, φέρνουν δηλαδή πρώτο τον Μπους και έχουν σχεδόν δημιουργήσει την πεποίθηση στον κόσμο ότι είναι αυτός που θα εγκατασταθεί κατά τη νέα περίοδο στο Λευκό Οίκο.

Ακόμα και ο Έλληνας αρχιεπίσκοπος Αμερικής Ιάκωβος στάθηκε με δηλώσεις του στο πλευρό του Τζωρτζ Μπους — ενώ από την πλευρά των Σοβιετικών δεν διαφάνηκε κάποια αξιόλογης μορφής δυσαρέσκεια, πράγμα που ίσως σημαίνει ότι ιδιαίτερη βελτίωση στις σχέσεις Ανατολής Δύσης δεν θα πρέπει να αναμένεται — αν αυτές βέβαια δεν χειροτερέψουν.

Αρχίζουμε ξεκαθαρίζοντας μια — πολύ διαδεδομένη, φοβάμαι — παρανόηση: Ότι η αμερικανική πολιτική ζωή εξελίσσεται, λίγο ως πολύ, «εν κενώ»! Δηλαδή, με ελάχιστες επιδράσεις από τον έξω κόσμο. Κάτι τέτοιο, βέβαια, απέχει πολύ από την πραγματικότητα...

Η Αμερική είναι, ως γνωστόν, υπερδύναμη. Μια από τις δυο που κυριαρχούν σε ένα κόσμο, ο οποίος παραμένει διπολικός! Οι εξελίξεις στην άλλη υπερδύναμη (την ΕΣΣΔ), αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, επηρεάζουν καθοριστικά την πολιτική πραγματικότητα της Αμερικής! Και αντιστρόφως, βέβαια: Η πολιτική των ΗΠΑ «εσωτερικεύεται» και επηρεάζει καθοριστικά την πολύ πιο «στεγανή» και άκαμπτη μέχρι πρόσφατα, πολιτική πραγματικότητα της Σοβιετικής Ένωσης.

Από το Αφγανιστάν και την Τεχεράνη στον Ρ. Ρήγκαν

Η σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν και η υπόθεση των Αμερικανών ομήρων στην Τεχεράνη (τέλη 1979), βοήθησαν αφάνταστα την υποψηφιότητα του «σκληροπυρηνικού» Ρόναλντ Ρήγκαν το 1980...

Ένας άνθρωπος τον οποίο κανένας, ως τότε, δεν έπαιρνε στα σοβαρά (και πολλοί θεωρούσαν «επικίνδυνα ανεύθυνο» ακόμα και μέσα στο Ρεπουμπλικανικό κόμμα), κατόρθωσε να συνεγείρει την κοινή γνώμη των ΗΠΑ, σε μια, άνευ προηγουμένου, **συντηρητική (αντ)επανάσταση**:

- Για να σταματήσουν οι «ταπεινώσεις» που υφίσταντο οι ΗΠΑ στο εξωτερικό...

- Για να σταματήσει η «οικονομική μιζέρια» (υψηλός πληθωρισμός, υψηλά επιτόκια, μεγάλη ανεργία και χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης)...

- Για να σταματήσει ο εκφυλισμός των «παραδοσιακών αμερικανικών αξιών» (της οικογένειας, της θρησκευτικής ευλάβειας, του πατριωτισμού και της εργατικότητας), «εκφυλισμός» που είχε αρχίσει από τη δεκαετία του '60...

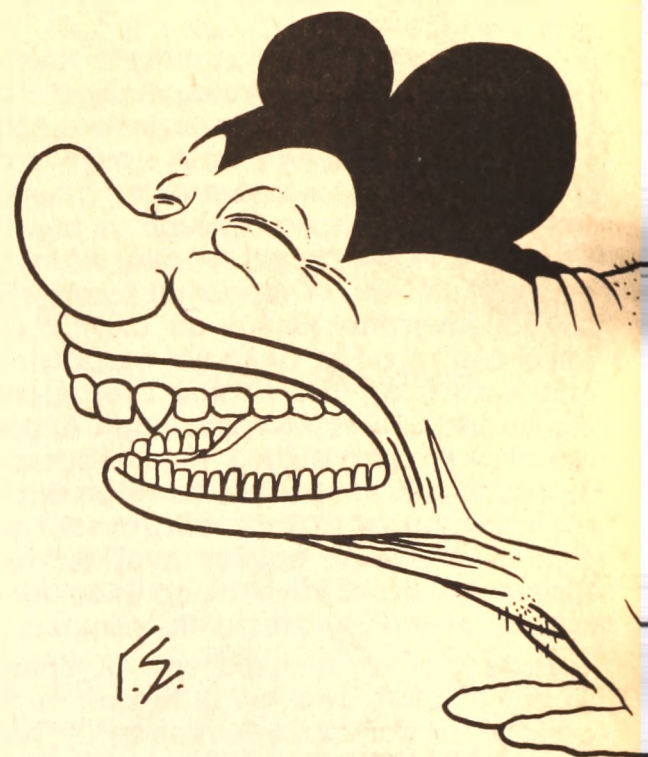
Το «σοκ» που υπέστη η αμερικανική κοινωνία με τα γεγονότα του Αφγανιστάν και την υπόθεση των ομήρων, βοήθησε σημαντικά τον Ρήγκαν να περάσει τα μηνύματά του, να μεταστρέψει προς το μέρος του μεγάλη μάζα ψηφοφόρων (που παλαιότερα ψήφισαν τους δημοκρατικούς) και να σαρώσει τον Τζίμι Κάρτερ...

Η «πολιτική της πυγμής»...

Ο Ρήγκαν, όντως, άλλαξε δραστικά την αμερικανική πολιτική: Έναντι της Σοβιετικής Ένωσης, πρώτα απ' όλα! Προχώρησε χωρίς δισταγμό στην εγκατάσταση των πυραύλων μέσου βεληνεκούς στη Δυτική Ευρώπη. (Κάτι, εδώ που τα λέμε, το οποίο οι **Ευρωπαίοι** το είχαν ζητήσει το 1978 — πρωτοστατούντος του Σοσιαλδημοκράτη, τότε, Καγκελάριου της Δυτικής Γερμανίας Χέλμουτ Σμιτ — και που το είχε αποφασίσει ο Κάρτερ, πριν αναλάβει να το εφαρμόσει ο Ρήγκαν).

Ύστερα εξήγγειλε το περιβόητο S.D.I. (Strategic Defense Initiative), ή γνωστότερο ως «Πόλεμο των Άστρων»...

Με δυο λόγια, και για πρώτη φορά, η

Αμερική αντιπαρέθετε στη Σοβιετική Ένωση ό,τι είχε και δεν είχε:

- Την **οικονομική** της ισχύ (κολοσσιαίες δαπάνες για εξοπλισμούς).
- Την **τεχνολογική** της υπεροχή (S.D.I.).
- Και την (αρκετά προβληματική, ως τότε) **συμπαράταξη** των Ευρωπαίων συμμάχων της...

Η πολιτική του Ρήγκαν ήταν απλούστατη:

Το (τότε) πολιτικό - στρατιωτικό κατεστημένο της Σοβιετικής Ένωσης μόνο με τη «γλώσσα της πυγμής» καταλάβαινε. Αν τους «στρίμωχνε» η Αμερική, θα τους εξανάγκαζε σε υποχωρήσεις. Αν κάναν ουσιαστικές υποχωρήσεις, θα γινόταν κατορθωτή μια **αμφοτεροβαρής και ουσιαστική** συμφωνία αφοπλισμού. Η «πολιτική της πυγμής» δεν θα έφερνε πόλεμο! Θα έφερνε ειρήνη!

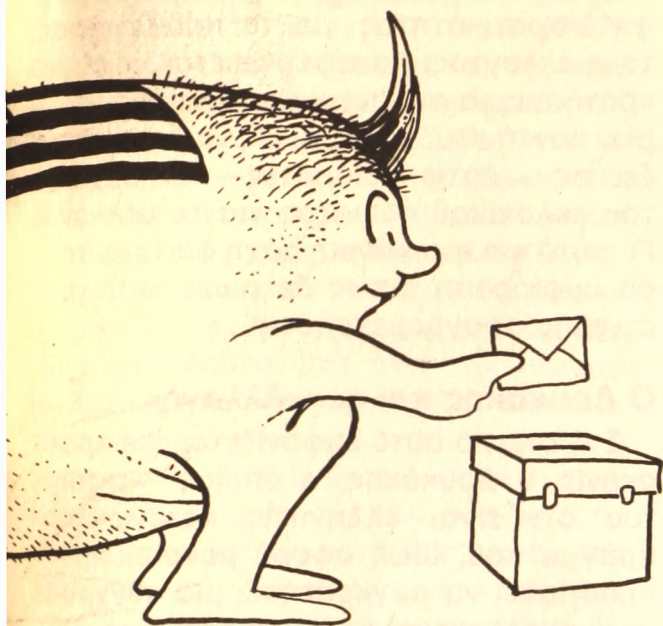
Εδώ που τα λέμε, στα μάτια του αμερικανικού λαού, η πολιτική αυτή δικαιώθηκε **πλήρως**!

Πολλοί αμφισβητούν το οικονομικό της κόστος, που όπως θα δούμε υπήρξε τεράστιο! Άλλοι, πάλι, αμφισβητούν την σκοπιμότητα συνέχισής της στο μέλλον, η οποία θα οδηγήσει, μάλλον, στα **αντίθετα** αποτελέσματα! Αλλά κανείς, στην Αμερική, δεν τολμάει να αμφισβητήσει ότι η «πολιτική της πυγμής» πέτυχε...

Πώς και γιατί πέτυχε...

Εφτά χρόνια μετά την πρώτη εκλογή του Ρήγκαν, αφού μεσολάβησε μια περίοδος μεγάλης ψυχρότητας στις αμερικανοσοβιετικές σχέσεις (Δεκέμβριος

Σ ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΗΣ

Ο αντιδικτατορικός Δουκάκης

Στους Έλληνες του εξωτερικού που συμμετείχαν —ο καθένας με τον τρόπο του— στον αγώνα κατά της δικτατορίας περιλαμβάνεται και ο Μιχάλης Δουκάκης.

Στην προεκλογική εκστρατεία του 1972 στις Ηνωμένες Πολιτείες συμμετείχε ενεργά υπέρ του Δημοκρατικού υποψηφίου Μακγκόβερν συγκεντρώνοντας χρήματα και επικοινωνώντας με γράμματα με τους Έλληνες της ομογένειας υποστηρίζοντας ότι «αν εκλεγόταν ο Δημοκρατικός υποψήφιος Μακγκόβερν κάθε βοήθεια προς την ελληνική "κυβέρνηση" των Συνταγματαρχών θα διεκόπτετο αυτόματα ώστε να τερματίζονταν το ενωρίτερο η "Βασιλεία των δικτατόρων"».

Παράλληλα βοηθούσε κάθε εκδήλωση που γινόταν στις ΗΠΑ εναντίον της χούντας και υποστήριζε ενεργά τους Έλληνες που κατέφυγαν στην Αμερική λόγω του πραξικοπήματος.

1983 - Μάιος 1986), τρεις αλλαγές στην κορυφή της σοβιετικής ηγεσίας (Αντρέι Τσερνιένκο - Γκορμπατσόφ) και μια κοσμοϊστορική στροφή στη σοβιετική πραγματικότητα (περεστρόϊκα - γκλάσνοστ), η «πολιτική της πυγμής» έφερε αποτελέσματα. Ο Γκορμπατσόφ έδειξε τη διάθεση, αλλά και την αποφασιστικότητα, να κάνει τις υποχωρήσεις εκείνες που θα έθεταν τέρμα στην αντιπαράθεση: Συμφωνήθηκε η ταυτόχρονη απομάκρυνση των (αμερικανών) Πέρσινγκ - Κρουζ και των (σοβιετικών) SS-20 από την Ευρώπη, **χωρίς** οι δεύτεροι να συμψηφισθούν με τους πυραύλους των ανεξάρτητων οπλοστασίων της Γαλλίας και της Αγγλίας, όπως **επέμεναν** οι Σοβιετικοί προηγουμένως...

Και η συμφωνία έκλεισε, **χωρίς** οι Αμερικανοί να παραιτηθούν από το S.D.I. —το οποίο, όμως, είχε ήδη ουσιαστικά «βαλτώσει», λόγω των περιπετειών που πέρασε το αμερικανικό διαστημικό πρόγραμμα (καταστροφή του «Τσάλεντζερ», διακοπή των αποστολών «διαστημικών λεωφορείων» κ.λπ.)...

Οι Σοβιετικοί κάτω από την «πίεση» του Ρήγκαν έκαναν τις **σημαντικότερες** παραχωρήσεις, **χωρίς** να θιχθεί η ασφάλεια της ΕΣΣΔ! Κι αυτό, βέβαια, λέει πολλά για τις, όντως, ειλικρινείς φιλειρηνικές προθέσεις του Γκορμπατσόφ! Όπως λέει, επίσης, πολλά, για την διόλου «φιλειρηνική» αδιαλλαξία των προκατόχων του στο Κρεμλίνο...

Γεγονός άλλωστε, το οποίο κι οι ίδιοι οι Σοβιετικοί έχουν αρχίσει να παραδέχονται τελευταία...

Θα ήταν απλοϊκό, βέβαια, να υποστηρίξει κανείς ότι οι πρόσφατες πολιτικές αλλαγές στη Σοβιετική Ένωση προκλήθηκαν από τον... Ρήγκαν! Απλοϊκό και, φυσικά, **λάθος!**

Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, η «πολιτική της πυγμής» που εφάρμοσε η Αμερική επί Ρήγκαν (και που υιοθέτησε, γκρινιάζοντας, η Δυτική Ευρώπη) είχε κάποιες **καταλυτικές** επιπτώσεις **μέσα** στην ίδια τη Σοβιετική Ένωση: Όξυνε αντιφάσεις που υπόβοσκαν χρόνια, έφερε στην επιφάνεια αδιέξοδα που παρέμειναν συγκαλυμμένα, επιτάχυνε εσωτερικές συγκρούσεις και ανέτρεψε εσωτερικούς συσχετισμούς που παρέμεναν αναλλοίωτοι επί δεκαετίες, παρ' όλο που ήσαν από τα πράγματα ξεπερασμένοι...

Η «διαλεκτική του διπολισμού»...

Η «διαλεκτική του διπολισμού» έκλεισε τον κύκλο της στη δεκαετία 1979-1988. Όπως οι σοβιετική επέμβαση στο Αφγανιστάν (και η υπόθεση των ομήρων) συνέβαλε αποφασιστικά στην άνοδο του «σκληροπυρηνικού» Ρήγκαν στις ΗΠΑ, έτσι και η εξωτερική πολιτική αυτού του τελευταίου υποβοήθησε την άνοδο του «μεταρρυθμιστή» Γκορμπατσόφ στην ΕΣΣΔ. Κι εδώ είναι το πιο αξιοπρόσεκτο σημείο:

Η συμφωνία αφοπλισμού για τους τακτικούς πυραύλους στην Ευρώπη (και η προσέγγιση των δυο υπερδυνάμεων σε μια σειρά «περιφερειακές» αναμετρήσεις) μπορεί να «δικαιώνει» εκ των υστέρων

την «πολιτική της πυγμής», αλλά ταυτόχρονα την καθιστά **παρωχημένη!**

Ένα τερατώδες έλλειμμα...

Αν η εξωτερική πολιτική του Ρήγκαν είναι πλέον **παρωχημένη** η οικονομική του φιλοσοφία αποδείχθηκε **καταστροφική!** Παρ' όλον ότι —για να λέμε του στραβού το δίκιο— οι στατιστικοί δείκτες σημειώνουν έναν άνευ προηγουμένου **δυναμισμό** στην αμερικανική οικονομία!

Και το κεντρικό πρόβλημα εδώ είναι το τεράστιο **δημοσιονομικό έλλειμμα!**

Το έλλειμμα αυτό (της τάξης των 170 δισεκατομμυρίων δολαρίων φέτος) συμπυκνώνει **όλες** τις αντιφάσεις της πολιτικής που εκπροσωπεί και εφαρμόζει ο Ρήγκαν! **Όχι μόνο** τις αντιφάσεις της οικονομικής του πολιτικής...

Το τερατώδες αυτό έλλειμμα δημιουργήθηκε από δυο **«λογιστικά»** αίτια:

- Από τη μείωση της φορολογίας.
- Από τη ραγδαία αύξηση των στρατιωτικών δαπανών.

Δίπλα στο λογιστικό αυτό «άνοιγμα» (μείωση των εσόδων + αύξηση των δαπανών = έλλειμμα), που συνεχίστηκε για κάμποσα χρόνια, ήλθε να προστεθεί κι ένας μηχανισμός **αυτοτροφοδότησης** του ελλείμματος: Η συσσώρευση τεράστιου δημόσιου **χρέους!**

Επί επτά χρόνια το αστρονομικό έλλειμμα του αμερικανικού ομοσπονδιακού προϋπολογισμού χρηματοδοτείται με πωλήσεις κρατικών ομόλογων (κατά μεγάλο μέρος, στο εξωτερικό), δηλαδή με **δημόσιο δανεισμό...**

Επί 204 χρόνια, από τον πρώτο Πρόεδρο, τον Τζωρτζ Ουάσιγκτον ως τον Τζίμι Κάρτερ (1980), το αμερικανικό κράτος επισώρευσε **1 τρισεκατομμύριο** δολάρια χρέος. Στα επτά χρόνια που ακολούθησαν (επί διακυβέρνησης Ρήγκαν) το χρέος αυτό ξεπέρασε τα **2,5 τρισεκατομμύρια!** Καθαρή αύξηση, μέσα σε μια εφταετία, πάνω από **150%!**

Αυτή τη στιγμή, μόνο για τόκους (και με επιτόκιο 10%), η αμερικανική κυβέρνηση πρέπει να δίνει 250 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο. Ποσό ίσο, σχεδόν, με το σύνολο των στρατιωτικών της δαπανών, και αρκετά μεγαλύτερο από το ήδη τεράστιο, συνολικό έλλειμμα του προϋπολογισμού της!

Φυσικά το πρόβλημα αυτό **δεν** έχει δραματικές επιπτώσεις, όσο η οικονομική ανάπτυξη στις ΗΠΑ, συνεχίζεται, τα κεφάλαια εξακολουθούν να εισρέουν από το εξωτερικό και τα ομοσπονδιακά ελλείμματα συνεχίζουν να χρηματοδοτούνται με (διεθνή κυρίως) δανεισμό...

Ωρολογιακή βόμβα...

Όλοι όμως γνωρίζουν ότι η οικονομία κινείται με «**κυκλικές διακυμάνσεις**»: ανάκαμψης - ύφεσης - ανάκαμψης. Η σημερινή φάση **ανάκαμψης** διαρκεί ήδη περί τους 72 μήνες, και έχει, προ πολλού, ξεπεράσει το «μέσο όρο» διάρκειας των μεταπολεμικών ανακάμψεων (43 μήνες)...

Η ύφεση θα έρθει, αργά ή γρήγορα! Κι αν έλθει **προτού** τεθούν υπό έλεγχο τα δημοσιονομικά ελλείμματα, τότε η κατάσταση θα γίνει χίλιες φορές **χειρότερη!**...

Γιατί, όταν έρχεται η ύφεση το έλλειμμα διογκώνεται! Και αν είναι από **πριν** τεράστιο (όπως συμβαίνει τώρα), τότε, όταν έρχεται η ύφεση, το έλλειμμα καθίσταται, πλέον **ανεξέλεγκτο**. Οι ανάγκες δημοσίου δανεισμού αυξάνονται υπέρμετρα, τα επιτόκια εκτινάσσονται στα ύψη, η ύφεση γίνεται βαθύτερη και ακόμα πιο αξεπέραστη, το έλλειμμα γιγαντώνεται και το δημόσιο χρέος επίσης...

Αν συμβεί κάτι τέτοιο στην αμερικάνικη οικονομία, η ύφεση θα φέρει περισσότερη ύφεση! Το έλλειμμα θα οδηγήσει σε μεγαλύτερο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος σε μεγαλύτερο δημόσιο χρέος! Η αμερικάνικη οικονομία θα μπει σε ένα «**φαύλο κύκλο**»: ελλειμμάτων - ύφεσης - μεγαλύτερων ελλειμμάτων - χειρότερης ύφεσης...

Ένας «φαύλος κύκλος» με διαστάσεις **παγκόσμιες**, και επιπτώσεις (όχι μόνο οικονομικές) **σεισμικού** χαρακτήρα!

Το αμερικάνικο έλλειμμα είναι, για την ώρα, **μόνο** ένας αριθμός! Ένα «λογιστικό μέγεθος» το οποίο **δεν** επηρεάζει την ευημερία των Αμερικανών πολιτών σήμερα. Αλλά απειλεί άμεσα την ευημερία τους (κι όχι μόνο αυτή) στο μέλλον. Ίσως μάλιστα στο άμεσο μέλλον. Μια πραγματική **ωρολογιακή βόμβα** στα θεμέλια της αμερικανικής οικονομίας...

Το πρόβλημα αυτό **δεν** προϋπήρχε; Είναι αποτέλεσμα της **συνολικής** πολιτικής που ακολούθησε ο Πρόεδρος Ρήγκαν τα τελευταία χρόνια. Μιας πολιτικής που συνιστώσες της ήταν, όπως είδαμε κιόλας:

- Τα «οικονομικά της προσφοράς» (μείωση της φορολογίας, συμπίεση του κόστους, των μισθών, κ.λπ.).
- Η «πολιτική της πυγμής» στο εξωτερικό (αύξηση στρατιωτικών δαπανών, κ.λπ.).

Η ειρωνεία της ιστορίας

Κι εδώ μπορούμε να δούμε μια σύγχρονη πλευρά της διαλεκτικής των καπιταλιστικών αντιφάσεων. Ή —αν προτιμάτε— μια ακόμα ειρωνεία της ιστορίας:

Η μείωση της φορολογίας, η συμπίεση των μισθών και η αύξηση των (στρατιωτικών κυρίως) δαπανών, ενθάρρυναν επί έξι χρόνια τις επενδύσεις, και την κατανάλωση, έβγαλαν τη χώρα από την ύφεση

των ετών 1981-82 και υπήρξαν η «**ατμομηχανή**» για την μακράς διάρκειας ανάκαμψη που προέκυψε από το 1983 και συνεχίζεται ακόμα.

Η συνέχιση της ίδιας πολιτικής, όμως, επισώρευσε «**διαρθρωτικής**» φύσης ελλείμματα. Δηλαδή, ελλείμματα που δεν είναι «κυκλικού» χαρακτήρα, άρα δεν υποχωρούν «αυτόματα» με την οικονομική άνοδο. Άρα, δεν ελέγχονται εύκολα! Άρα, συσσωρεύουν δημόσιο χρέος!

Η συνέχιση της ίδιας πολιτικής από δω κι εμπρός, μπορεί να αποβεί **ολέθρια!**

Η ίδια πολιτική που «έσωσε» την αμερικανική οικονομία το 1981 κινδυνεύει να την καταβαρυνθεί, αν συνεχιστεί μετά το 1988!

Και το τραγικό είναι ότι οι συνήθειες στατιστικοί δείκτες καταγράφουν μόνο τα «αγαθά» αυτής της πολιτικής. Την εξαιρετικά χαμηλή ανεργία (5,6%), τον χαμηλό ρυθμό πληθωρισμού (3,2%), την μακροχρόνια περίοδο χωρίς ύφεση, τα σχετικά χαμηλά επιτόκια, την ισχύ του δολαρίου!

Οι απειλητικές διαστάσεις της ίδιας πολιτικής, το έλλειμμα που δεν λέει να μειωθεί, και το δημόσιο χρέος που συσσωρεύεται με ιλιγγιώδεις ρυθμούς, αποτελούν απλώς δυο αριθμούς για την ώρα. Δυο αριθμούς που προκαλούν, ίσως, ανησυχίες, αλλά δεν επηρεάζουν άμεσα την ευημερία των ανθρώπων.

Σαν μια ισχυρή δόση τοξικής ουσίας, που **καταστρέφει** τα κύτταρα του οργανισμού προκαλώντας, ταυτόχρονα, μια τεχνητή **ευδιαθεσία!** Δεν είναι λίγοι αυτοί που αποκαλούν, πλέον την αμερικανική οικονομία... **μαστουρωμένη!** Μεθυσμένη από την τρέχουσα ευημερία των αριθμών και αδιάφορη για την ανατροπή των **μακροπρόθεσμων** μηχανισμών **ισορροπίας** της.

Κι αυτό είναι που δεν μπορεί να κατανοήσει ο Ρεπουμπλικανός υποψήφιος, ο οποίος επιμένει στη συνέχιση της ίδιας, ακριβώς πολιτικής. Δεν είναι τυχαίο, μάλιστα, ότι το σύνολο, σχεδόν, του συντηρητικού κατεστημένου τείνει να **υποβαθμίζει** και τη σημασία του ελλείμματος. Μέσα από στατιστικές αλχημείες και θεωρητικές ακροβασίες που δυσκολεύονται, πολλές φορές, να τις παρακολουθήσουν ακόμα και οι συντηρητικοί οικονομολόγοι...

Το «στίγμα» του Μπους...

Το βέβαιο, πάντως, είναι ένα: ο Τζορτζ Μπους υποτιμάει τις αλλαγές στη Σοβιετική Ένωση υποστηρίζοντας τη συνέχιση της ίδιας πολιτικής στα εξωτερικά θέματα. Όμοια, υποτιμάει τους τεράστιους κινδύνους που εγκυμονεί το δημοσιονομικό έλλειμμα, υποστηρίζοντας τη συνέχιση της ίδιας οικονομικής πολιτικής.

Στην πρώτη περίπτωση επικαλείται τις επιτυχίες που, όντως, σημείωσε στο πα-

ρελθόν μιας πολιτικής που τώρα είναι πλέον **παρωχημένη**. Στη δεύτερη περίπτωση, επικαλείται τις μεσοπρόθεσμες ευνοϊκές επιπτώσεις μιας πολιτικής μακροπρόθεσμα **ολέθριας!** Και στη μια και στην άλλη περίπτωση, επικαλείται ένα αρκετά «θετικό» (με τα συμβατικά μέτρα) κυβερνητικό απολογισμό του παρελθόντος, για να συγκαλύψει την πλήρη έλλειψη διορατικότητας για τα προβλήματα του μέλλοντος. Καταφέρει έτσι, να συγκρατήσει μια σημαντική μερίδα ψηφοφόρων κοντά του, χωρίς όμως να διασκεδάζει τις —έστω αδιόρατες— ανησυχίες του εκλογικού σώματος για το μέλλον. Γι' αυτό και η εκλογική μάχη φαίνεται τόσο αμφίρροπη, όπως δείχνουν οι μέχρι στιγμής σφυγμομετρήσεις...

Ο Δουκάκης και η... «Αλλαγή»

Στο σημείο αυτό εμφανίζεται στο προσκήνιο ο Δουκάκης, ο οποίος —εκτός του ότι είναι ελληνικής καταγωγής, πράγμα που, ίσως αφορά **μόνο** εμάς— προσπαθεί να συγκροτήσει μια **σύγχρονη** κι **εναλλακτική** πρόταση εξουσίας για λογαριασμό του Δημοκρατικού Κόμματος. Και προτείνει την... «**Αλλαγή**»! Μια συνολική πολιτική, εντελώς διαφορετική στα ουσιώδη της χαρακτηριστικά, και ριζικά αντίθετη με αυτή των Ρήγκαν - Μπους, πιστή στις καλύτερες παραδόσεις του Δημοκρατικού Κόμματος, αλλά πλήρως διαφοροποιημένη από τις ξεπερασμένες συνταγές της δεκαετίας του '60.

● Κεντρικό θέμα της στρατηγικής του, το δημοσιονομικό έλλειμμα! Και για την άμεση μείωσή του προτείνει μια σειρά δραστηκών περικοπών στις **στρατιωτικές**, κυρίως, δαπάνες...

● Την πρότασή του αυτή την συμπληρώνει με τη θέση ότι οι διαδικασίες αποπλητισμού πρέπει να προχωρήσουν **ταχύτατα!** Έτσι και ο αμερικανικός προϋπολογισμός θα ανακουφισθεί —**χωρίς** να αποδυναμωθεί στρατιωτικά η Αμερική έναντι της ΕΣΣΔ— και θα διευκολυνθεί η θέση του Γκορμπατσόφ στο Κρεμλίνο.

● Ο Δουκάκης προτείνει, ακόμα, ένα σύγχρονο κυβερνητικό «**μάνατζμεντ**», που θα περιορίσει τις εσωτερικές τριβές μέσα στην αμερικανική οικονομία και θα ελαχιστοποιήσει τις επιπτώσεις της ύφεσης (κυβερνητικά προγράμματα ευρείας επανεκπαίδευσης των ανέργων, κ.λπ.).

● Τέλος, προτείνει μια σειρά από μέτρα κοινωνικής πολιτικής (γενικό σύστημα υγειονομικής περίθαλψης κ.λπ.), μέτρα εξαιρετικά ριζοσπαστικά για τα αμερικανικά δεδομένα, που στόχο έχουν να ανακαταλείψουν το εισόδημα σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα, **αντιστρέφοντας** την τάση των τελευταίων ετών και **επιμηκύνοντας** την οικονομική ανάκαμψη...

● Ακόμα, σε ό,τι αφορά τις διεθνείς σχέσεις, ο Δουκάκης υποστηρίζει ότι η Αμε-

ρική **δεν** αντέχει πια να στηρίζεται στην στρατιωτική της ισχύ! Πρέπει κάποτε να αποκτήσει **μακράς πνοής** εξωτερική πολιτική! Όχι μόνο αεροπλανοφόρα και βάσεις που τις χρησιμοποιεί για να εκμεταλλεύεται ή να δημιουργεί ευκαιριακούς συσχετισμούς... Οι σχέσεις με τους Νατοϊκούς συμμάχους και την Ιαπωνία πρέπει να επαναπροσδιορισθούν για να μην ατονίσουν! Πρέπει να ανανεωθούν στη βάση της **αμοιβαιότητας** και της **ίσης κατανομής** των οικονομικών «θυσιών».

● Τέλος, σε ό,τι αφορά τη διεθνή πολιτική, ο Δουκάκης ενδιαφέρεται περισσότερο για προσεταιρισμό σταθερών φίλων παρά για τη διατήρηση στρατιωτικών «ερεισμάτων». Γιατί αντιλαμβάνεται ότι, αν η Αμερική στηρίζει τη διεθνή της ισχύ σε τυραννικά καθεστώτα ανά την υφήλιο (καθεστώτα που της παρέχουν στρατιωτικές, κυρίως, «διευκολύνσεις»), αργά ή γρήγορα θα βρεθεί χωρίς φίλους στον κόσμο (και χωρίς τέτοιες «διευκολύνσεις»). Δέκα χρόνια μετά την πτώση του **Σάχη** στο Ιράν, δυο χρόνια μετά την πτώση του **Μάρκος** στις Φιλιππίνες και λίγους μήνες μετά τη δολοφονία του **Ζία** στο Πακιστάν, αυτή η άποψη κερδίζει τελευταία έδαφος, ακόμα και έξω από τα όρια του Δημοκρατικού Κόμματος.

Βίοι παράλληλοι...

Κατά κάποιο τρόπο —κι ας μου συγχωρεθεί η «αθυροστομία»— η Αλλαγή που προτείνει ο Δουκάκης για τις ΗΠΑ είναι το... αντίστοιχο της Αλλαγής που προτείνει ο Γκορμπατσόφ για την ΕΣΣΔ. Μπορεί η δεύτερη να είναι πολύ πιο θεαματική από την πρώτη. Αλλά το σίγουρο είναι ότι δεν μπορεί να προχωρήσει η «περεστρόϊκα» του Γκορμπατσόφ στην ΕΣΣΔ, αν δεν επιβληθεί στην Αμερική η πολιτική του Δουκάκη. Όπως ακριβώς, η πρόταση του Δουκάκη δεν θα είχε απολύτως καμιά προοπτική επιτυχίας στην Αμερική, αν δεν είχε προχωρήσει η «περεστρόϊκα» του Γκορμπατσόφ στην ΕΣΣΔ.

Για να το πω ακόμα πιο απλά: Και οι δυο υπερδυνάμεις, εξουθενωμένες οικονομικά από την «κούρσα των εξοπλισμών» και αποδυναμωμένες, μέσα στις ίδιες συμμαχίες τους, δείχνουν τάσεις να **αναδιπλωθούν** στο μέτωπο της μεταξύ τους αντιπαράθεσης και να αποδεσμεύσουν πόρους για την εξυγίανση της οικονομίας τους, την άνοδο του βιοτικού τους επιπέδου, την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό τους.

Καμιά, από τις δυο, όμως, δεν μπορεί να αναδιπλωθεί **μονομερώς!** Για να αναδιπλωθεί η μια πρέπει να αναδιπλωθεί κι η άλλη. Αυτή τη γραμμή της αναδιπλώσης - εξυγίανσης εκπροσωπεί ο Γκορμπατσόφ στην ΕΣΣΔ και μέσα σε εντελώς διαφορετικές συνθήκες— ο Δουκάκης στις ΗΠΑ. Και η ενίσχυση του ενός ευνοεί τον άλλο...

ΛΕΟΝΟΡΑ ΦΟΥΛΑΝΙ

Η Λεονόρα Φουλάνι είναι η τρίτη Αμερικανίδα υποψήφια για τις προεδρικές εκλογές της Αμερικής. Το Νοέμβριο η Φουλάνι θα είναι η πρώτη γυναίκα και η πρώτη Αφρικανο-Αμερικάνα στην ιστορία της Αμερικής η οποία θέτει υποψηφιότητα και στις πενήντα πολιτείες καθώς και στην περιφέρεια της Κολούμπια.

Άρχισε την ανεξάρτητη εκστρατεία της με το σύνθημα «Δύο δρόμοι είναι καλύτεροι από Έναν». Αυτό σήμαινε υποστήριξη της πρότασης του αιδεσιμότατου Τζέσε Τζάκσον για το χρίσμα του Δημοκρατικού Κόμματος, ενώ παράλληλα προετοιμάζε την ανεξάρτητη υποψηφιότητά της έτσι ώστε σε περίπτωση που αυτός δεν προτεινόταν για υποψήφιος να υπήρχε ακόμα μια μαύρη υποψήφια στο ψηφοδέλτιο κάθε πολιτείας η οποία θα υποστήριζε το κοινωνικό όραμα που περιλαμβάνει όλες τις πολιτικές κατευθύνσεις των εθνικοτήτων της Αμερικής.

Η Φουλάνι θέτει υποψηφιότητα για Πρόεδρος και ηγείται του κόμματος της «Νέας Συμμαχίας» —«πρώτα ο λαός και έπειτα τα κέρδη». Με το σύνθημα αυτό υποστηρίζει: Την επιστροφή όλων των εδαφών, υδάτων και δικαιωμάτων που απορρέουν από τις συνθήκες στους Ινδιάνους της Αμερικής.

● Τη δημιουργία μιας υπηρεσίας Εθνικής Υγείας η οποία να εγγυάται πλήρη ποιότητα υγείας και φροντίδας για όλους τους Αμερικανούς συμπεριλαμβάνοντας τους γέροντες, τους φτωχούς, τους ανίκανους, τις γυναίκες, τους πάσχοντες από aids.

● Τη θέσπιση ενός ομοσπονδιακού καταστατικού χάρτη για τους πάσχοντες και φορείς του aids, για τις λεσβίες και τους ομοφυλόφιλους.

● Την τροποποίηση του Συντάγματος η οποία να εγγυάται σε κάθε Αμερικανό το ανθρωπινό και πολιτικό δικαίωμα για κατοικία.

● Την περικοπή του στρατιωτικού προϋπολογισμού και την επανεπένδυση εκατομμυρίων δολαρίων για εργασία, επαγγελματική εκπαίδευση, μόρφωση, ανέγερση κατοικιών, δημόσιες μεταφορές και κοινωνικές υπηρεσίες.

● Το δικαίωμα των γυναικών να επιλέγουν την άμβλωση.

● Συνταγματικές εγγυήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, πλήρεις κυρώσεις εναντίον του apartheid στη Νοτιοαφρικανική Ένωση, ανάκληση κάθε είδους βοήθειας προς το δικτατορικό καθεστώς του Μομπούτου στο Ζαΐρ μέχρι να υπάρξει βελτίωση της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα αυτή. Να δοθεί τέλος στις επεμβάσεις των ΗΠΑ στην Κεντρική και Λατινική Αμερική.

● Την ανάκληση της στρατιωτικής βοήθειας στο Ισραήλ, το δικαίωμα του Παλαιστινιακού λαού για αυτοδιάθεση και πατρίδα, και την αναγνώριση της PLO

σαν τη νόμιμη αντιπροσώπευση του παλαιστινιακού λαού. Και, τέλος, το πέρας ενός δίκαιου εκλογικού νόμου του HR 1582, ο οποίος να καθιερώνει δίκαια και ομοιόμορφα μέτρα σχετικά με το δικαίωμα υποβολής υποψηφιότητας στις ομοσπονδιακές εκλογές για ανεξαρτήτα κόμματα και υποψήφιους.

Η Φουλάνι έχει κάνει την εκστρατεία της «σταυροφορία για δίκαιες εκλογές» για να ανοίξει ο εθνικός πολιτικός διάλογος έτσι ώστε να περιλαμβάνει μια πλήρη σειρά διαθέσιμων, εναλλακτικών επιλογών για τους αμερικανούς πολίτες το χρόνο αυτό ένα διάλογο ο οποίος όπως λέει η ίδια είναι «ο ακρογωνιαίος λίθος της πραγματικής δημοκρατίας».

Η Λ. Φουλάνι γεννήθηκε και μεγάλωσε στο Τσέστερ της Πενσυλβάνια. Είναι διδάκτωρ της εξελικτικής ψυχολογίας του City University of New York και διευθύντρια του Institute for Social Therapy and Research, ένα δίκτυο κλινικών ψυχικής υγείας και ιατρικής που είναι οργανωμένο σε κοινοτική βάση και χρηματοδοτείται από ανεξάρτητους φορείς στη Ν. Υόρκη όπου και ζει με τα δύο παιδιά της. Το 1986 έθεσε υποψηφιότητα για το αξίωμα του κυβερνήτη της Νέας Υόρκης σαν ανεξάρτητη και πήρε περισσότερες ψήφους από οποιονδήποτε άλλο ανεξάρτητο υποψήφιο της γενιάς της στο χώρο της κεντροαριστεράς.

Γεωργία Σταματοπούλου

Νέα Υόρκη

ΧΙΛΗ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΤΗ ΦΑΡΣΑ;

του Γιάννη Ε. Διακογιάννη

Τώρα που φεύγουν από το Σαντιάγκο και οι τελευταίοι «παρατηρητές», εκπρόσωποι της ΕΟΚ βουλευτές, συνδικαλιστές, καλλιτέχνες, δημοσιογράφοι, όλα δείχνουν ότι ο λαός της Χιλής έχει μπροστά του να διανύσει αρκετό δρόμο, έως ότου αποκτήσει μια δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση, με βάση ένα άλλο σύνταγμα από εκείνο που καθιέρωσε ο δικτάτορας το 1980.

Πίσω από τους πανηγυρισμούς και τις ανταποκρίσεις των μεγάλων ειδησεογραφικών πρακτορείων, κρύβεται μια σκληρή μάχη για τον έλεγχο της εξουσίας και τον τρόπο μετάβασης στη Δημοκρατία.

Οι ρίζες αυτής της «ιστορίας» πρέπει να αναζητηθούν δεκαοχτώ χρόνια πίσω, όταν η «Λαϊκή Ενότητα» —σοσιαλιστές και κομμουνιστές— κέρδισε τις εκλογές με 37% για να ανεβάσει, 3 χρόνια αργότερα, το ποσοστό της στο 44%.

Για πρώτη φορά, επιχειρήθηκε η μετάβαση σε ένα σοσιαλιστικό σύστημα, μέσα από εκλογικές διαδικασίες, σε μια περιοχή «σπαρμένη» με δικτατορίες και με έναν διεθνή περίγυρο εχθρικό απέναντι σε ανάλογα «πειράματα».

Η εσωτερική αλλά και η εξωτερική αντίδραση (ΗΠΑ) υπήρξε βίαιη. Και η επέμβαση του στρατού υπήρξε καθοριστική. Σε αυτό βοήθησε η άρχουσα τάξη της χώρας, η οποία δεν συναινεσε απλά, αλλά αναμείχθηκε ενεργά στην εγκαθίδρυση και επικράτηση της δικτατορίας, αφού στο μεταξύ είχε πετύχει να κερδίσει τη συμμαχία μικρομεσαίων στρωμάτων.

Ο πρώην χριστιανοδημοκράτης πρόεδρος Φρέυ και ο σημερινός αρχηγός του χριστιανοδημοκρατικού κόμματος και εκπρόσωπος της διοίκησης της Συμμαχίας των δέκα έξι κομμάτων για το «ΟΧΙ» Πατρίσιο Άλγουιν (στενός συνεργάτης του Φρέυ και αντικαταστάτης του μετριοπαθούς Γκαμπριέλ Βαλντές στην αρχηγία από το 1987) πήραν θέση κατά της δικτατορίας ένα χρόνο μετά την επιβολή της!

Στα χρόνια που πέρασαν, οι λεγόμενες αστικές κοινοβουλευτικές δυνάμεις ανασυγκροτήθηκαν με τη βοήθεια του αρχιεπισκόπου Χουάν Φρανσίσκο Φρέσνο και από τις 18 Νοεμβρίου 1985, με την ενεργό υποστήριξη του νέου πρεσβευτή των ΗΠΑ, στο Σαντιάγκο, Χάρυ Μπαρνς.

Αντίθετα, η Αριστερά δεν μπόρεσε να εξηγήσει γιατί χάθηκε η «ευκαιρία» του '73 και να εξετάσει αυτοκριτικά την όλη πορεία της. Το σοσιαλιστικό κόμμα γνώρισε μια μεγάλη κρίση και διασπάσθηκε σε πολλά κομμάτια.

Χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια για να συνενωθούν όλες οι τάσεις σε

Δεκαπέντε χρόνια μετά τη δολοφονία του σοσιαλιστή πρόεδρου Σαλβαδόρ Αλιέντε, οι Χιλιανοί, που γνώρισαν την πιο σκληρή δικτατορία της εποχής μας, κέρδισαν την πρώτη δημοκρατική νίκη. Οι εκδηλώσεις για την επικράτηση, στο δημοψήφισμα της 5ης Οκτωβρίου, του «ΟΧΙ» στον δικτάτορα Πινοσέτ κράτησαν πολλές μέρες.

δύο διαφορετικά κόμματα: Το «αριστερό» Σοσιαλιστικό Κόμμα του Κλοδομίρο Αλμέιδα, αντιπροέδρου της Χιλής και στενού συνεργάτη του Σαλβαδόρ Αλιέντε και το «μετριοπαθές» Σοσιαλιστικό Κόμμα του Νιούνες από το οποίο προβάλλει σήμερα η φυσιογνωμία του «ρεαλιστή» Ρικάρδο Λάγκος, τον οποίο υποστηρίζει θερμά η Ορτένσια Αλιέντε.

Αξίζει να υπενθυμίσει κανείς ότι ο Ρικάρδο Λάγκος γνώρισε τα 3 τελευταία χρόνια μια ιδιαίτερη προνομιακή μεταχείριση και από το καθεστώς —συνεντεύξεις στη μεγάλη φιλοκυβερνητική εφημερίδα «Ελ Μερκούριο» και στην τηλεόραση— και από κύκλους της ΕΟΚ.

Στο μεταξύ, σταθμός στην πορεία του αντιδικτατορικού αγώνα στάθηκε η αποτυχημένη απόπειρα κατά του Πινοσέτ,

στις 7 Σεπτέμβρη του 1986, από το Πατριωτικό Μέτωπο «Μανουέλ Ροντρίγκες». Από τότε έχασε έδαφος η στρατηγική ότι ο αγώνας μπορεί να πάρει, στην πορεία, όλες τις μορφές πάλης.

Η στρατηγική των αστικών κομμάτων, που υπέγραψαν το '85 την «Εθνική Συμφωνία» κέρδισε έδαφος: Κινητοποιήσεις αλλά και διάλογος με την ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων, χωρίς την Αριστερά.

Σήμερα, η «Ενωμένη Αριστερά» αδυνατεί να παρουσιάσει ένα δικό της δρόμο, μια δική της πρόταση, μια άλλη προοπτική. Το Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα με την ανοικτή υποστήριξη της ΕΟΚ και με σύμμαχο, εν δυνάμει, τον Ρικάρδο Λάγκος και την Ορτένσια Αλιέντε εμφανίζεται σαν η πιο ισχυρή και «λογική» λύση στη μετάβαση από τη δικτατορία προς μια ελεγχόμενη δημοκρατία.

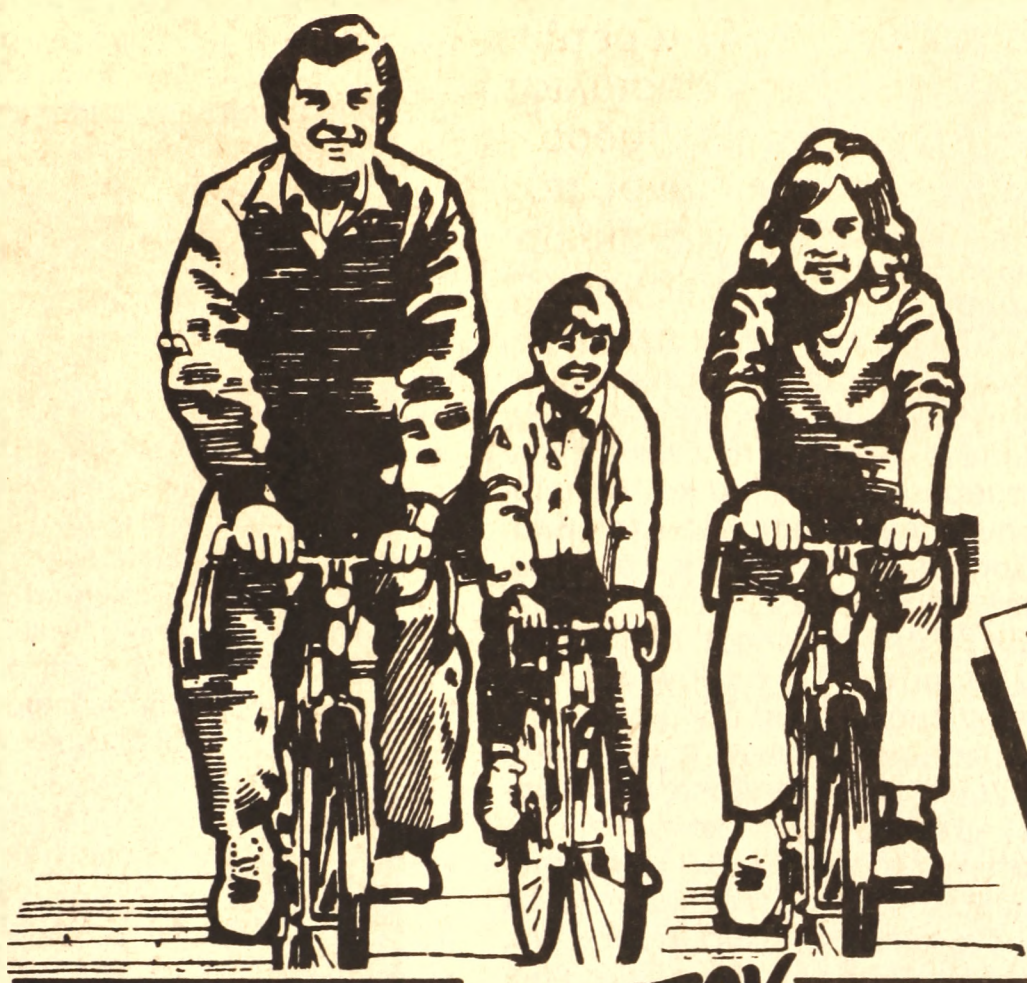
Έτσι, οι προοδευτικές δυνάμεις —δεν είναι τυχαίο που το Σοσιαλιστικό Κόμμα του Αλμέιδα δεν ήταν από την αρχή στη διοίκηση της συμμαχίας των δέκα έξι κομμάτων για το «ΟΧΙ», ενώ το Κομμουνιστικό Κόμμα και το MIR μόλις το καλοκαίρι την υποστήριξαν— «αφήνουν» ανοικτό τον δρόμο στους χριστιανοδημοκράτες να διαμορφώσουν το μέλλον της Χιλής, σε συνεργασία με τους πρώην συνεργάτες του Πινοσέτ στο στρατό.

Ίσως, στη Χιλή, επαληθευτεί ότι τα μεγάλα γεγονότα εμφανίζονται δυο φορές. Τη μια φορά σαν τραγωδία και την άλλη σαν φάρσα. Το πρώτο συνέβη το 1973 με τη δολοφονία του Αλιέντε και την ανατροπή της «Λαϊκής Ενότητας». Το δεύτερο —η φάρσα— ακολουθεί. Εκτός κι αν η εκτίμηση αυτή —ποιος δεν το εύχεται;— δεν βγει αληθινή...

Ο μετριοπαθής σοσιαλιστής ηγέτης Ρικάρδο Λάγκος χορεύει τανγκό, παραμονές του δημοψηφίσματος, με την κόρη του Σαλβαδόρ Αλιέντε, την Ιζαμπέλ, σε δρόμο του Σαντιάγκο.

Την Κυριακή, 23 Οκτωβρίου Πάρε το ποδήλατό σου

Εκκίνηση:
στις 10 το πρωί
από το
Παναθηναϊκό Στάδιο.

έλα στον

ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΟ ΓΥΡΟ ΑΘΗΝΑΣ '88

Εγγραφές συμμετοχής έως και το Σάββατο 22/10

- Δημαρχείο, Λιοσίων 22 (Ισόγειο) και:
- Αθηνάς 16, Πλατεία Κοτζιά τηλ.: 3253471
- Τριβωνιανού 29 & Αναπαύσεως έναντι Α' Νεκροταφείου τηλ.: 9231114
- Νηλέως & Ακταίου, Θησείο τηλ.: 3421994
- Λένορμαν & Αλεξανδρείας, Κολωνός τηλ.: 5149940-41
- Κόντου 4, Άγιος Λουκάς τηλ.: 2016057-58
- Κεφαλληνίας 46 & Πατησίων τηλ.: 8678955
- Καλλιγά 3, Λεωφ. Αλεξάνδρας τηλ.: 6444952
- Ο.Ν.Α., Παιωνίου & Δομοκού τηλ.: 8835691

ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ & ΑΘΛΗΣΗΣ

Ο ΔΙΚΟΣ ΜΑΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ

του Γιάννη Η. Χάρη

Ως τη στιγμή που θα διαβάζεται το σημείωμα αυτό θα έχουν περάσει αρκετές ημέρες από τα επεισόδια που συνόδευσαν την προβολή της ταινίας του Μάρτιν Σκορσέζε *Ο τελευταίος πειρασμός*. Τα γεγονότα είναι ευρύτατα γνωστά και σχολιασμένα. Τα πρωτοσέλιδα όλων σχεδόν των εφημερίδων και τα πολυσέλιδα ρεπορτάζ έχουν περιγράψει το θέμα εξαντλητικά. Παράλληλα, κύρια άρθρα και πλήθος σχόλια, δηλώσεις επωνύμων, φορέων κτλ. έχουν ασχοληθεί διεξοδικά με το φαινόμενο των φανατικών πιστών που ξεχύθηκαν με εικονίσματα, σταυρούς, μαχαίρια και σουγιάδες να καταστρέψουν τους κινηματογράφους που προέβαλλαν τη «βλάσφημη» ταινία. Των πιστών που από τη «θρησκεία της αγάπης» απέσταξαν μονάχα μίσος, και από ολόκληρη την πολιτεία του θεμελιωτή της θρησκείας τους συγκράτησαν το φραγγέλιο με το οποίο θέλησε εκείνος να καθαρίσει τον οίκο του· φραγγέλιο λοιπόν και αυτοί, όχι όμως για να καθαρίσουν τον οίκο τους, παρά για να σώσουν εμάς, όπως δήλωσαν: ύψιστη θυσία, να αμαρτήσουν αυτοί για να γλιτώσουν την ψυχή τη δική μας.

Δε μένει όμως τίποτε να προστεθεί σ' όλα αυτά. Και οι κρίσεις και οι χαρακτηρισμοί περίσσεψαν: «μισαλλοδοξία», «μεσαιωνικός σκοταδισμός», «θρησκευτικός χουλιγκανισμός», «πνευματική τρομοκρατία», «τραμπουκισμοί», «φασιστικές ενέργειες» και άλλα πολλά επιστρατεύτηκαν για να ορίσουν (και ενδεχομένως να περιορίσουν) το συγκεκριμένο φαινόμενο. Μαζί, οι περιγραφές για κότσους, τσεμπέρια, μαυροφορεμένες γυναicoύλες, ανέραστες και ανέραστους καταληπτικούς κτλ. και η καταγραφή των χιουμοριστικών συνθημάτων των θεατών («έξι-έξι-έξι, Ιούδα είσαι σέξι») να συρρικνώνουν και να εξορίζουν στο χώρο του αυτόχρημα γελοίου μια εξέγερση, σε τελική ανάλυση, της χριστιανικής συνείδησης και πίστης.

Εδώ υπόκεινται ένα σωρό αυτονόητα· και αντιστοίχως, λησμονούνται άλλα τόσα:

Επώθηκε ότι τα επεισόδια τα προκάλεσαν κατά κύριο λόγο «μέλη παραεκκλησιαστικών οργανώσεων» —και σ' αυτό το έρμο «παρά» χωρούν όλοι οι κακοί, και μόνον αυτοί. Αγνοούμε άραγε ή παραβλέπουμε το ρόλο και το έργο των παραεκκλησιαστικών οργανώσεων, και προπαντός της «Ζωής» και του «Σωτήρα», την ισχύ και την αποτελεσματικότητά τους στην προσέλκυση του κόσμου στην Εκκλησία, ότι αυτές εντέλει είναι η Εκκλησία, σίγουρα ο κύριος κορμός της —και όχι μόνο αυτές, αλλά ακόμη και εκβλαστήσεις του τύπου «Αγία Αθανασία». Με ποιες αφαιρέσεις λοιπόν μιλούμε για Εκκλησία, ποια Εκκλησία, αν όχι τον κόσμο της Εκκλησίας. Πώς διαχωρίζουμε τις παραεκκλησιαστικές οργανώσεις από την Εκκλησία (ή έστω τις «καλές» από τις «κακές» οργανώσεις, δηλαδή το «καλό» από το «κακό» ποιμνίο!), θαρρείς και πρόκειται για χώρους στεγανούς, σαφώς διακριτούς, που δεν επικοινωνούν μεταξύ τους, ενώ απ' την άλλη γνωρίζουμε πολύ καλά τη βαθιά, οργανική σχέση ανάμεσα λ.χ. στο κράτος και το παρακράτος, την οικονομία και την παρα-

οικονομία, ή τη δεξιά και την ακροδεξιά, την αριστερά και την άκρα αριστερά κτλ.

Αξεδιάλυτο το κουβάρι, και ό,τι βγάζουμε από το παράθυρο το μπάζουμε από την πόρτα: νά και η Ιερά Σύνοδος, που ενθάρρυνε με τη στάση της τα έκτροπα, νά και κάποιοι μητροπολίτες· αφαιρούμε όμως κι απ' αυτούς, και μένουμε στον Καντιώτη, τον κακό λοιπόν, που «διορίστηκε επί Χούντας» κτλ., αγνοώντας και πάλι τι εστί Καντιώτης για την Εκκλησία. Οπότε, αφού Καντιώτης απ' τη μια, διάφοροι άγιοι Πρεβέζης απ' την άλλη, τραβούμε αποφασιστικά τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην «επίσημη Εκκλησία» (αυτή που το '21 με τους κοτζαμπάσηδες, το '67 με τον Παπαδόπουλο και τα λοιπά και τα λοιπά) και στην «Εκκλησία του Χριστού», την «αληθινή διδασκαλία», το «αληθινό νόημα» και άλλα συναφή.

Θρίαμβος της διαλεκτικής. Και της αφαίρεσης.

Άλλωστε εμείς, αριστεροί είμαστε, και τι μας νοιάζει. Η θρησκεία, το όπιο του λαού. Κι εμείς, από θρησκείες και τέτοια μπερδεμένα δεν ξέρουμε. Βέβαια, αριστεροί είμαστε, δογματικοί δεν είμα-

στε. Και συνέδρια για τις σχέσεις χριστιανισμού - μαρξισμού οργανώνουμε, και οι φίλοι μας, που τους είπαμε νεορθόδοξους, στην πλαϊνή καρέκλα του Dolce κάθονται, οι —πώς να το κάνουμε— δικοί μας. Που θα καταδικάζουν οπωσδήποτε τα επεισόδια, εναντίον όλων των φανατισμών (και) αυτοί. Ίσως όχι όλοι —υπήρξαν λ.χ. «οι δηλώσεις γνωστού “νεορθόδοξου” πανεπιστημιακού», όπως διάβασα στην *Καθημερινή* της 16ης του μηνός. Και του Ψαρουδάκη —μ' αυτόν πάλι είχαμε μοιραστεί το ίδιο προεκλογικό μπαλκόνι, τα χέρια ενωμένα, ψηλά. Στους «κακούς» τώρα αυτοί. Μαζί με τη δεξιά. Που ίσαμε επερώτηση κατέθεσε στη Βουλή για την πρόκληση του θρησκευτικού συναισθήματος.

Δυσκόλεψαν ωστόσο τα πράγματα, και πώς να παρακολουθήσουμε τον κυκεώνα αυτόν. Εξού τα άλματα, οι αφαιρέσεις και τα αυτονόητα· ιδού λοιπόν οι παραεκκλησιαστικές οργανώσεις και τα τσεμπέρια. Ο Μεσαιώνας.

Αφού λησμονούμε όλα τα παραπάνω, και ακόμη: το σοσιαλιστή πρωθυπουργό γονατιστό στην Παναγία του Σουμελά,

ΚΑΙ Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ;

του Ηλία Κανέλλη

τους υψηλόφρονες λόγους περί ορθοδοξίας του χτεσινού υπουργού Παιδείας Αντώνη Τρίτση και του έως την 31η Μαρτίου 1990 προέδρου της Δημοκρατίας Χρίστου Σαρτζετάκη, ή την απόδοση τιμών αρχηγού κράτους σε μια εικόνα («'Αξιον Εστί»). Ακόμη, λεπτομέρεια θεωρούμε τη μετάδοση λ.χ. από το δελτίο ειδήσεων του καταλόγου των υπουργών που «θα μεταβούν κατά το Δεκαπενταύγουστο να προσκυνήσουν» ο κ. τάδε στην άλφα εκκλησία και ο κ. δείνα στη βήτα· και μας φαίνεται πια αυτονόητο ότι διδάσκεται υποχρεωτικά το μάθημα των θρησκευτικών στο σχολείο, ότι κάθε Κυριακή μεταδίδεται από δύο κρατικούς ραδιοσταθμούς η λειτουργία· και αγνοούμε ίσως ότι επί ΠΑΣΟΚ διπλασιάστηκαν οι εκπομπές θρησκευτικού περιεχομένου στο ραδιόφωνο (εντελώς πρόσφατα καταργήθηκαν μερικές, στην προσπάθεια να προσαρμοστεί το κρατικό ραδιόφωνο στον άλλου τύπου κορσέ της «ελευθέρης» ραδιοφωνίας), ότι επί «σοσιαλισμού» στάλθηκε στα σχολεία εγκύκλιος για εκκλησιασμό· και μετρούμε πόσα χτήματα θα πάρουμε από τους καλογέρους και πόσους δικούς μας θα χώσουμε στα εκκλησιαστικά συμβούλια (εισοδισμός;), λησμονώντας τα περί χωρισμού Εκκλησίας - Κράτους· αυτονόητο είναι τέλος ότι στο Σύνταγμα κατοχυρώνεται μεν η ανεξιθρησκία, προστατεύεται δε η «εν Ελλάδι κρατούσα θρησκεία», και συνακόλουθα (;) ο Ποινικός Κώδικας προβλέπει φυλάκιση για τον «δημοσία και καθ' οιονδήποτε τρόπον καθυβρίζοντα τον Θεόν».

Μεσαίωνας λοιπόν προχτές, μόλις, εν αιθρία;

Ενώ τον προηγούμενο μήνα στη Ρόδο οι αδερφοί Κατσιμίχα οδηγήθηκαν στο αστυνομικό τμήμα και τους υποβλήθηκε μήνυση, *έπειτα από αυτεπάγγελτη δίωξη*, για εξύβριση των θείων, επειδή κατά τη διάρκεια συναυλίας τους κάποιοι τους πετούσαν πέτρες και διάφορα αντικείμενα, κι εκείνοι διέκοψαν τη συναυλία, προφανώς με κάποιες χριστοπαναγίες.

Αυτονόητα όλα. Όσο ν' ανοίξουμε τα μάτια μας μες στο βαθύ σκοτάδι, μόλις μας χτυπήσει στη ράχη η μαγκούρα των πιστών, μόλις η βία γίνει δηλαδή σωματική. Όπως άλλωστε και οι εν λόγω πιστοί, που παίρνουν τη μαγκούρα μόλις κινδυνέψει η τσέπη τους (εκκλησιαστική περιουσία) και θιγεί η σωματική σχέση τους με το Χριστό τους, όπως αυτοί τον αντιλαμβάνονται. Και βαρούν τότε στα τυφλά, αόμματοι αυτοί, πιστοί πρώτα απ' όλα στη θρησκεία τους, που παροτρύνει να βγάλουν το μάτι τους αν τυχόν τους σκανδαλίσει. Και, αδελφικά αλληλέγγυοι, ζητούν να βγάλουν και το δικό μας. □

«**Η** δυαδική υπόσταση του Χριστού στάθηκε για μένα πάντα βαθύ, ανεξερεύνητο μυστήριο· η λαχτάρα, η τόσο ανθρώπινη, η τόσο υπεράνθρωπη, να φτάσει ο άνθρωπος ως το Θεό —ή, πιο σωστά: να επιστρέψει ο άνθρωπος στο Θεό και να ταυτιστεί μαζί του· η νοσταλγία αυτή, η τόσο μυστική και συνάμα τόσο πραγματική, άνοιγε μέσα μου πληγές και πηγές μεγάλες».

Έτσι αρχίζει τον πρόλογό του στον «Τελευταίο πειρασμό» ο Νίκος Καζαντζάκης. Ο Μάρτιν Σκορτσέζε, αυτό το βρήκε πολύ ενδιαφέρον. Όταν λοιπόν στηριζόταν στο εγκλωβιστικό, μα πραγματικά πιστό στο βιβλίο, σενάριο του Πωλ Στραϊντερ ήθελε να μην αποκλίνει από το πνεύμα του βιβλίου που τον ενέπνευσε.

Και πράγματι, παραμένει πιστός. Στήνει μια Ιουδαία σπαρασσόμενη από κοινωνικά προβλήματα, δικαιολογεί το πνεύμα εξέγερσης που επικρατεί στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα εναντίον, κυρίως, των κατακτητών Ρωμαίων, σκιαγραφεί έναν ηγέτη μιας κίνησης, εξέγερσης, δυναμικό, λαοφιλή, μα, πάνω απ' όλα, έναν άνθρωπο που μπορεί να πείσει ότι η εξέγερση ευνοείται από έναν θεό της δικαιοσύνης— και τόσο πιο πειστικός γίνεται ένας τέτοιος άνθρωπος όσο πιο πολύ πεπεισμένος είναι ο ίδιος.

Ο Ιησούς του «Τελευταίου πειρασμού» είναι ένας τέτοιος άνθρωπος. Χαρακτήρας ακραίος, ισορροπεί στα όρια της ανθρωπίνης (άρα αδύναμης) φύσης του και στην υπέρβασή της. Αποφεύγει την εξομίωση της κοινωνικής του συμπεριφοράς με των άλλων ανθρώπων, για να στοιχειοθετεί τη διαφορά του. Κάθε στήρηση, κάθε δοκιμασία την οποία ξεπερνά τον ενδυναμώνει ως πρότυπο. Διαπιστώνει ότι το να διαφέρει απαιτεί προσπάθεια, εγρήγορση και πόνο. Και συμπεραίνει ότι η απόλυτα θεληματική αποδοχή του πόνου που μπορεί να οδηγήσει τα όρια της ανθρωπίνης αντοχής στο θάνατο μπορεί να 'ναι η θέωση. Διαλέγει λοιπόν το δρόμο του σταυρού, της μαρτυρικής θανάτωσης, που έρχεται ως τίμημα της εξέγερσης. Η άρνηση της σάρκας του, που υποφέρει, να συμφιλιωθεί, έστω και ως φαντασία, με μια ήσυχη, καθημερινότητα, με μια συμβατική ευτυχία, είναι το τελευταίο πλήγμα στην ανθρώπινη φύση του και, συνάμα, η μεγάλη νίκη του

θεού —αυτού που θα εμπνεύσει την ανθρώπινη εξέγερση.

Ο κύριος χαρακτήρας στοιχειοθετείται επαρκώς. Και οι κοινωνικές αναφορές της ταινίας είναι απόλυτα δικαιολογημένες. Ούτε οι σκηνές με το λαό άθυρμα των ισχυρών και των λαοπλάνων, είναι σε μια κατεύθυνση αντισιμιτισμού, όπως υποστηρίχτηκε, αλλά μάλλον αντιπροσωπευτικές μιας πάγιας κοινωνικής συμπεριφοράς. Ο Σκορτσέζε τα πήγε πολύ καλά με το υλικό του, δεν πρόδωσε κανέναν απ' όσους στηρίχτηκε: ούτε τον Καζαντζάκη, που το πνεύμα του απέδωσε πιστά, ούτε το σεναριογράφο του, ούτε την Μπάρμπαρα Χέρσεϋ (τη Μαγδαληνή της ταινίας) που του είχε χαρίσει το βιβλίο του Καζαντζάκη, ούτε τους θεατές, οι οποίοι δεν περιμένουν ιδιαίτερες τολμηρότητες, ούτε την εταιρεία που τον εμπιστεύτηκε, στην οποία το κόστος παραγωγής θα αποδοθεί στο 100/πλάσιο (και βάλε), ούτε την καθολική πίστη του. Το μόνο που πρόδωσε ο Σκορτσέζε είναι ο κινηματογράφος του.

Ο σκηνοθέτης που αρνήθηκε να υποταχθεί στον κινηματογράφο των ειδών, διαλέγει αυτή τη φορά το δρόμο του μελοδράματος για να πετύχει την ταυτοποιητική συμμετοχή του θεατή. Ο σκηνοθέτης των λεπτών ισορροπιών υποτάσσεται στη χοντροκοπιά, στην κακογουστιά της εξόφθαλμης χρήσης σπέσιαλ εφέ, διαρκώς στην οθόνη λες και σκηνοθετεί ταινία τρόμου του συρμού. Ο σκηνοθέτης της σκληρής κοινωνικής βίας εκχωρείται σ' έναν μανιερίστικο νατουραλισμό, με το αίμα να ρέει διαρκώς, χωρίς άλλο νόημα απ' το συμβολιστικό. Ο σκηνοθέτης της σκληρής κοινωνικής βίας εκχωρείται σ' έναν μανιερίστικο νατουραλισμό, με το αίμα να ρέει διαρκώς, χωρίς άλλο νόημα απ' το συμβολιστικό. Ο σκηνοθέτης που χορογραφεί την ασημαντη λεπτομέρεια με έναν ευέλικτο φακό και με μια οπτική γεμάτη φαντασία, παράγοντας εντάσεις μέσα απ' τις ρωγμές που δημιουργεί στο ξετύλιγμα της αφήγησης, εκχωρείται στην ακαδημαϊκή αφηγηματικότητα μιας ταινίας που αγωνίζεται να μείνει πιστή, να μην βεβηλώσει.

Ο «Τελευταίος πειρασμός», για έναν Σκορτσέζε χωρίς διλήμματα ήταν, σίγουρα, μη πειρασμός. □

Κ Τ Κ Λ Ο Φ Ο Ρ Ο Υ Ν
Ν Ε Ο Ι Τ Ι Τ Λ Ο Ι 1 9 8 8 - 1 9 8 9

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ/ΠΟΙΗΣΗ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΤΟΣ

Η Αγία Αλητεία
Μυθιστόρημα

ΙΩΑΝΝΑ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ

Χωρισμένη στα δύο
Διηγήματα

ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Λαβύρινθος
Μυθιστόρημα

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΠΟΥΤΟΣ

Νυχτερινή αποστασία
Νουβέλα

ΤΑΤΙΑΝΑ ΓΚΡΙΤΣΗ-ΜΙΛΛΙΕΞ

Από την άλλη όχθη του Χρόνου
Μυθιστόρημα

•
Στη σκάλα του Ουρανού
Διηγήματα

ΦΑΙΔΩΝ ΠΑΤΡΙΚΑΛΑΚΙΣ

Ένα υπερβατικό γεγονός
Αφήγημα

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΟΜΑΖΑΝΗ

Το καφενείο των ψεμάτων
Διηγήματα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΙΣΤΗΝΟΣ

Το Οδοιπορικό
Ένα κυκλικό αφήγημα

ΛΗΤΩ ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ

Ο Βαλής μου
Απομνημονεύματα

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΟΥΡΟΥΝΗΣ

Οι συμπαίχτες
Μυθιστόρημα

•
Μερόνυχτα Φραγκφούρτης
Διηγήματα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

Οι σημειώσεις ενός ζηλωτή
Ποίηση

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΛΙΟΝΤΑΡΑΚΗΣ

Ο ροδώνας με τους χωροφύλακες
Ποίηση

ΘΑΝΑΣΗΣ ΝΤΖΟΥΦΡΑΣ

Τα τραγούδια μας
Ανθολογία

ΝΑΣΑ ΠΑΤΑΠΙΟΥ

Το φωνήεν σώμα
Ποίηση

ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Η Κοίμηση
Ποίηση

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ Κ Α Σ Τ Α Ν Ι Ω Τ Η

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα
Ζ. Πηγής 3, 106 78 Αθήνα. Τηλ. 360.32.34 — 36.01.331

Κ Τ Κ Λ Ο Φ Ο Ρ Ο Υ Ν
Ν Ε Ο Ι Τ Ι Τ Λ Ο Ι 1 9 8 8 - 1 9 8 9

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ/ΠΟΙΗΣΗ

ΚΡΙΣΤΙΝΕ ΜΠΡΥΚΝΕΡ

Ω, Δεισδαιμόνα, αν είχες μιλήσει!...
Μυθιστόρημα

ΓΚΡΑΧΑΜ ΓΚΡΙΝ

Ο άνθρωπος μέσα μας
Μυθιστόρημα

Π. ΓΟΥΝΤΧΑΟΥΖ

Μην μπλέξεις με το Διάβολο
Μυθιστόρημα

ΜΑΡΚ ΤΟΥΕ'Τ'Ν

Ο πρίγκιπας και ο φτωχός
Μυθιστόρημα

Ε.Μ. ΦΟΡΣΤΕΡ

Εκεί όπου οι άγγελοι δεν τολμούν
Μυθιστόρημα

•
Μωρίς

Μυθιστόρημα

ΕΦΡΕΜ ΚΙΣΟΝ

Η Κιβωτός του Νώε, τουριστική θέση
Σατιρικά διηγήματα

ΤΖΕ'Τ'Ν ΩΣΤΙΝ

Έμμα
Μυθιστόρημα

ΝΤΟΡΙΣ ΛΕΣΙΝΓΚ

Το πέμπτο παιδί
Μυθιστόρημα

ΓΟΥΙΛΙΑΜ ΓΚΟΛΝΤΙΝΓΚ

Οι άνθρωποι από χαρτί
Μυθιστόρημα

ΑΝΑΤΟΛΙ ΠΡΙΣΤΑΒΚΙΝ

Πέρασε μια νύχτα η χρυσή νεφέλη
Μυθιστόρημα

ΝΙΚΟΛΑ΄Τ ΓΚΟΓΚΟΛ

Ο μαγικός κύκλος
Διηγήματα

ΤΖΩΝ ΑΠΝΤΑ΄ΤΚ

Το παζάρι στο άσυλο
Μυθιστόρημα

ΠΙΕΡ ΜΠΥΑΛΟ - ΤΟΜΑ ΝΑΡΣΕΖΑΚ

Οι διαβολογυναίκες
Μυθιστόρημα

ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΦΛΩΜΠΕΡ

Ταξίδι στην Ελλάδα

ΝΤΜΙΤΡΙ ΜΠΙΛΕΝΚΙΝ

Η αρχή της αβεβαιότητας
Διηγήματα

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ Κ Α Σ Τ Α Ν Ι Ω Τ Η

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα
Ζ. Πηγής 3, 106 78 Αθήνα. Τηλ. 360.32.34 — 36.01.331

Επι σημαί νουμε

Το άλλοθι της πολιτείας

Αν τα κρατικά βραβεία λογοτεχνίας έρχονται κάθε χρόνο να επιβραβεύσουν μια λογοτεχνική - φιλολογική προσφορά κι αν οι τυποποιημένοι δεκάρικοι λόγοι από τη μεριά των εκπροσώπων του κράτους πασχίζουν να δείξουν ένα κρατικό ενδιαφέρον αγκαλιάσματος και προώθησης του βιβλίου, το ενδιαφέρον αυτό στην πράξη δεν υφίσταται. Η κυβερνητική πολιτική και στον τομέα του βιβλίου συνίσταται από έλλειψη αυτοσχεδιασμού και σπασμωδικές κινήσεις.

Μερικά από τα συστατικά αυτής της αντιμετώπισης: Η συνέχιση της αδιαφορίας απέναντι στο υψηλό κόστος των εκδόσεων, η συνέχιση της άρνησης στους εκδοτικούς οίκους να παίρνουν χαρτί με ατέλεια (όταν μπορούν να σπαταλούν ατελώς χαρτί πλήθος εντύπων ετερόκλητων και, πολλές φορές, απαράδεκτων), η αδιαφορία για την αξιολόγηση και την αγορά βιβλίων από κρατικά κονδύλια που να στέλνονται στις βιβλιοθήκες ανά την χώρα (αγοράζονται κάποιοι τίτλοι, με κριτήρια όμως, όχι τουλάχιστον διαφανή και, μάλλον, χωρίς κριτική αξιολόγηση), η έλλειψη οργανωμένων και εξυπηρετικών βιβλιοθηκών, η αδιαφορία εκμετάλλευσης έστω κάποιων εμπειριών, μίμησης κάποιων πρακτικών των χωρών της ΕΟΚ που στηρίζουν το βιβλίο. Τα πάντα, καθώς φαίνεται, επαφίενται στους σκληρούς νόμους μιας περιορισμένης αγοράς και σε μια εξαγγελία για την ίδρυση «Κέντρου του βιβλίου» — που αλίμονο αν λειτουργήσει κατά το πρότυπο του Κέντρου Κινηματογράφου.

Ο εκδοτικός κόσμος έχει κάνει σαφές, κατ' επανάληψη, το πόσο ζωτική μπορεί να είναι για το βιβλίο και τη διάδοσή του η κρατική στήριξη και η συνεπής σχεδιασμένη πολιτική.

Επιστήμη, έρευνα και νομή εξουσίας

● Το σημείωμα με τίτλο «Η αντιγραφή ως συμβολή στην επιστήμη» που δημοσιεύτηκε στη στήλη

αυτή στο προηγούμενο τεύχος (αρ. 384 της 7.10.88) σχολιάζει η συνεργάτιδά μας Λήδα Μόσχου - Τσιώμη. Η συντακτική επιτροπή και ο εκδότης —στον οποίο απευθύνεται το γράμμα— συμφωνούν με τις ουσιαστικές παρατηρήσεις της συνεργάτιδός μας και μάλιστα στην κεντρική θέση της που αναφέρει ότι φροντίδα και μέλημα των ακαδημαϊκών δασκάλων πρέπει να είναι η αναβάθμιση της έρευνας και του διδακτικού έργου και όχι η άγονη αντιπαλότητα για «νομή εξουσίας» —φαινόμενο που, δυστυχώς, παίρνει καθημερινά όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις στον πανεπιστημιακό χώρο. Και το τελευταίο ελάχιστο έχει να κάνει με την επιστήμη.

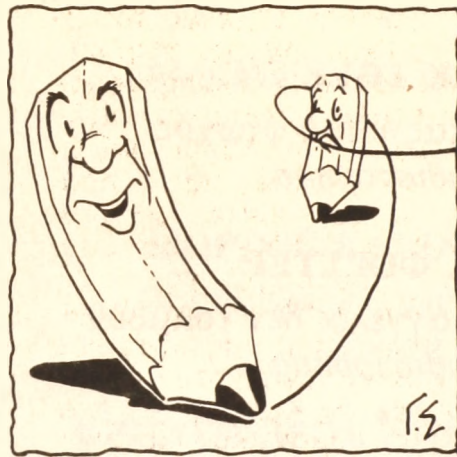
Ελπίζουμε να φτάσουν σύντομα οι απόψεις των άμεσα ενδια-

φερομένων και όσων άλλων πο-
νούν τα πανεπιστημιακά πράγμα-
τα.

Φίλτατε εκδότη του ΑΝΤΙ

Η ανώνυμη καταγγελία εναντίον του καθηγητή Π. Θέμελη την οποία εφίλοξήνησες στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού, είχε ως συνέπεια, μεταξύ άλλων, να χρεωθούν οι περιστασιακοί και άμισθοι συνεργάτες της στήλης «Αρχαιολογία» είτε την *σύνταξη* είτε την *ευθύνη* της δημοσίευσής. Περιστασιακή και άμισθη συνεργάτης του περιοδικού η ίδια, από το 1976, μολονότι δεν έχω λόγους να θίγομαι προσωπικά από τέτοιου είδους αγοραίους ψιθυρισμούς —συνηθίζω να προσυπογράφω τις απόψεις μου, αλλά και να χρεώνομαι τις συνέπειές τους— πιστεύω πως μια διευκρίνιση εκ μέρους σου βάζει οριστικά τα πράγματα στη θέση τους. Ένα σημείο αυτό.

Το δεύτερο: Κακή υπηρεσία προσέφερες αγαπητέ Παπουτσάκη στο ΑΝΤΙ, καλύπτοντας με την ευθύνη σου το ανώνυμο λιβελλογράφημα· ανοίγεις τους ασκούς του Αιόλου σε

μία περίοδο όπου τα παιγνίδια εξουσίας —σε όλα τα επίπεδα— χοντραίνουν, όπου οι μεν λιανίζουν τους δε, όπου αυτό που κυριαρχεί είναι το ποιος θα γίνει χαλίφης στην θέση του χαλίφη. Επεξηγώ: από την αρθρογραφία στον ημερήσιο αθηναϊκό Τύπο, τα ανώνυμα σημειώματα στον τοπικό Τύπο της Κρήτης, το δημοσίευμα στο «Ποντίκι» κ.λπ. κ.λπ., είναι πλέον πασιγνώστο ότι στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Κρήτης ξεσκίζονται δυο παρατάξεις για τη νομή της εξουσίας. Όπου η μια παράταξη κατέχει την εξουσία και η άλλη θέλει να της την αποσπάσει. Αυτό είναι το πλαίσιο και τίποτε άλλο. Ούτε πόνος για τα υποβαθμισμένα πανεπιστήμια, μήτε καϋμός για τους μικρομεσαίους φοιτητές. Τι θλίψη ωστόσο για την σημερινή εικόνα που παρουσιάζει η Φιλοσοφική Σχολή της Κρήτης, η οποία ξεκίνησε με άλλα οράματα και με ω-

ραία ονόματα: Σηφάκης, Σβορώνος, Κρεμμυδάς, Μαλτέζου, Χατζηνικολάου, Θέμελης, Φαράκλας, Καλπαζής, και πόσοι άλλοι. Σήμερα ενέχονται όλοι στην νέα, την θλιβερή κατάσταση που διαμορφώνεται. Μα δεν καταλαβαίνουν επιτέλους ορισμένοι τους ότι είναι *μεγάλη πολυτέλεια* για τον τόπο, και σε τέτοιους χαλεπούς καιρούς, αυτή η τόσο χαμηλού διαπροσωπικού επιπέδου αντιπαράθεση;

Τέλος το ζήτημα Θέμελη. Ως προς τις συγκεκριμένες καταγγελίες, τον πρώτο λόγο ασφαλώς έχουν οι εισηγητές: η κυρία Μαραγκού, ο κύριος Λαμπρινουδάκης και οι υπόλοιποι. Και φυσικά περιμένουμε τον αντίλογο του ίδιου του ενδιαφερόμενου. Ωστόσο, μια άποψη: ο Πέτρος Θέμελης δεν έχει και τόση ανάγκη, όπως πιστεύουμε, από υποστηρικτές. Έχει πίσω του ένα πάλλευκο βιο στην Αρχαιολογική Υπηρεσία· έχει ξοδέψει ατέλειωτες ώρες σκύβοντας πάνω από τα γραπτά και την επαγγελματική ζωή των νεότερων συναδέλφων του· δεν υπήρξε εμπαθής· κυρίως: έχει εξασφαλίσει την έξωθεν καλή μαρτυρία τόσο με το ανασκαφικό έργο του όσο και με τα γραπτά του. Και πάντως, αυτά τα τελευταία θα μείνουν για να κριθούν *επώνυμα* στο μέλλον. Ψύχραιμα και επώνυμα. Τούτο ισχύει για τους πάντες. Τώρα: μπλέχτηκε ή δεν μπλέχτηκε ο Θέμελης στα παιγνίδια της εξουσιομανίας, αυτό είναι μια άλλη ιστορία. Και εάν μπλέχτηκε, κακώς, έχασε τις ώρες του και εισπράττει τώρα. Η ζωή δεν είναι ατέλειωτη και η επιστήμη μακρά. Ειδικά η ελληνική αρχαιολογία, πολύ μακρά.

Ας μη θυμώσεις φίλε Παπουτσάκη για το ατόπημα που σου προσάπτω και μην καλύψεις άλλοτε κάποια ανωνυμογραφία. Το κάτω - κάτω της γραφής, το ΑΝΤΙ και το κύρος του προσπαθούμε να διαφυλάξουμε ορισμένοι φίλοι του.

Πάντοτε με αισθήματα φιλίας
Λήδα Μόσχου - Τσιώμη

● Αλλά την ύστατη στιγμή έφτασε και άλλο σημείωμα —ανώνυμο και ανυπόγραφο αυτό— με τον τίτλο: «Η λασπολογία ως τεκμήριο επιστημονικού ήθους».

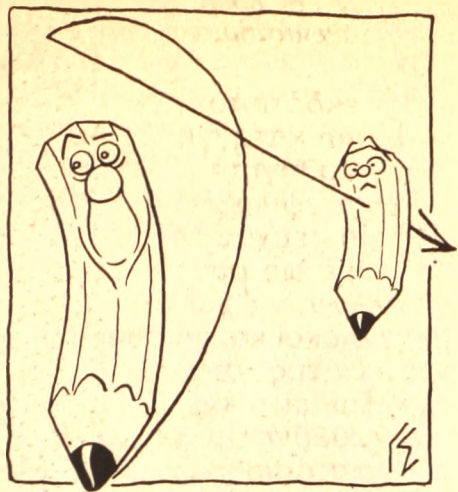
Με αφορμή το ανυπόγραφο συκοφαντικό δημοσίευμα στο ΑΝΤΙ, τχ. 384, σελ. 45-46 θα ήθελα να παρατηρήσω τα εξής:

Το ΑΝΤΙ δεν μας έχει συνηθίσει σε τέτοιου είδους μεθοδεύσεις. Οπωσδήποτε δεν το

τιμά το γεγονός ότι δημοσιεύσε, χωρίς να καλέσει και την άλλη πλευρά και χωρίς να διασταυρώσει τις πληροφορίες του, όσα στοιχεία του προσκόμισαν «δύο καθηγητές του Ιστορικού και Αρχαιολογικού Τμήματος του Πανεπιστημίου της Κρήτης» σε βάρος του Αντιπρύτανη και Καθηγητή της Κλασικής Αρχαιολογίας του ίδιου Τμήματος κ. Πέτρου Θέμελη. Άφησε εκτεθειμένους τόσο τους εκλέκτορες που ψήφισαν τον κ. Θέμελη το 1984 και το 1988, όσο και τα μέλη της τριμελούς εισηγητικής επιτροπής (Β. Λαμπρινουδάκη, καθηγητή Κλασικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Λ. Μαραγκού, καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και Χρ. Μαλτέζου, καθηγήτρια του Πανεπιστημίου της Κρήτης).

Ο ανώνυμος ΑΝΤΙ-γραφέας κλίνει σαφώς προς την «κακόπιστη ερμηνεία» των γεγονότων και φαίνεται να ασπάζεται ασμένως και χαιρέκακα τους ισχυρισμούς των δυο καθηγητών και κυρίως τη μέθοδο που χρησιμοποιούν για την εκμηδένιση του αντιπάλου του. Με τα στοιχεία που έχει στα χέρια του ο αρθρογράφος, με τα δικά του δηλαδή και μόνο στοιχεία, τα οποία διαστρεβλώνει και παρερμηνεύει κατά το δοκούν σπεύδει ώσπερ «ταύρος εν υαλοπωλείω» να βγάλει συμπεράσματα για «μισή απάτη», για «πισινή», για «παραπλάνηση του σώματος των εκλεκτόρων», για «εξαπάτηση του Συνεδρίου», για «κουτοπονηριές» και «πονηριές», για «ολισθήματα» και για «αθεράπευτη τρώση του κύρους και του επιστημονικού ήθους» του κ. Θέμελη. Όμως ταυτόχρονα εμφανίζεται μεγαλόψυχος, «θέλει πολύ και ελπίζει τα πράγματα να μην είναι έτσι», ώστε να περισωθεί, όχι ο κ. Θέμελης, αλλά «η εκτίμηση στο θεσμό του Πανεπιστημίου». Δηλαδή ο Θέμελης πάει, τον καταβαρυνώσαμε, δεν τολμά πια να σηκώσει κεφάλι, το Πανεπιστήμιο της Κρήτης πρέπει με κάθε τρόπο να απαλλαγεί από αυτόν τον ανήθικο αντιπρύτανη, αυτό που προέχει είναι να περισώσουμε το θεσμό του Πανεπιστημίου. Εκås οι βέβηλοι λογοκλόποι.

Η μέθοδος είναι γνωστή, χρησιμοποιήθηκε και χρησιμοποιείται από ορισμένα καθεστώτα και άτομα, τώρα διαπιστώνουμε ότι χρησιμοποιείται και από ορισμένα μεγάλα ηθικά και επιστημονικά αναστήματα, όπως οι δυο πανεπι-

στημιακοί δάσκαλοι που αποκαλούνται κατ' ευφημισμόν «κατηγοροι» του κ. Θέμελη: Ρίχνουμε ποσότητες λάσπης, ικανή να σκεπάσει τουλάχιστον μέχρι το λαιμό τον αντιπρύτανη του Πανεπιστημίου της Κρήτης, παραποιούμε τα γεγονότα, αποκρύπτουμε όσα δεν μας συμφέρουν, παρερμηνεύουμε, γράφουμε κακοήθειες χρησιμοποιώντας χυδαία γλώσσα, λέμε ψέμματα, καλυπτόμενοι πίσω από την ασυλία που μας παρέχει ένα, κατά τεκμήριο, σοβαρό έντυπο. Πράττοντας αυτά δεν παραλείπουμε να φέρουμε συνεχώς την τήβεννο του ακαδημαϊκού ήθους, της επιστημοσύνης. Εμφανιζόμαστε ως τιμητές, αδέκαστοι κριτές και αγνοί ιδεολόγοι αγωνιστές, ενώ οι ίδιες μας οι πράξεις και τα γραπτά μας αποδεικνύουν ότι δεν είμαστε παρά κοινοί συκοφάντες.

Οι δυο ακαδημαϊκοί δάσκαλοι του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου της Κρήτης που έκαναν τις «σημαντικές καταγγελίες» και αποκάλυψαν «τα αίσχη» του κ. Θέμελη είναι παλαιόθεν γνωστοί πολέμιοι και διώκτες του. Βρέθηκαν στο προσκήνιο με τις πρώτες πρωτανικές εκλογές του Πανεπιστημίου Κρήτης, όταν, το ψηφοδέλτιο των Μαρκή, Πλουμπίδη και Θέμελη που πλειοψήφισε, ήλθε αντιμέτωπο με δυο άλλα που υποστήριζαν οι περί ου ο λόγος καθηγητές. Ο θεμιτός και αθέμιτος πόλεμος φθοράς ενάντια στην πρωτανική τριάδα που διοικεί το Πανεπιστήμιο Κρήτης συνεχίζεται χωρίς διακοπή μέχρι σήμερα. Τα ανώνυμα ή ψευδώνυμα δημοσιεύματα στον τοπικό κρητικό τύπο, κατά προτίμηση στην εφημερίδα «Μεσόγειος» Ηρακλείου, που πρώτη πάντα δέχεται και δημοσιεύει σε εντυπωσιακά σαλόνια των σελίδων της τα τεκμήρια των λογοκλοπών του κ. Θέμελη, συνεχίζονται. Και οι δυο «κατηγοροι» του κ. Θέμελη συνηθίζουν να επικαλούνται πάντα τους Νόμους, που φαίνεται να παίζουν στα

δάχτυλα, μόνο που τους ερμηνεύουν όπως τους βολεύει κάθε φορά. «Ο Νόμος απαιτεί περισσότερες μονογραφίες ακόμη και για τη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή» και «η ευνοϊκή αναφορά σε αυτό το έργο (ενν. το εγχειρίδιο) από τους εισηγητές ... είχε σκοπό να συγκαλύψει το μειονέκτημα...», επισημαίνουν στο κείμενο που έστειλαν στο ΑΝΤΙ. Ψεύδονται δηλαδή ασυστόλως, ενώ γνωρίζουν:

α) ότι το δημοσίευτο δακτυλόγραφο «Εγχειρίδιο» δεν περιλαμβάνεται στα δημοσιεύματα του κ. Θέμελη·

β) ότι η εισηγητική επιτροπή το επαινέσε αναφορικά με το ανασκαφικό έργο του κ. Θέμελη·

γ) ότι «ο Νόμος δεν απαιτεί»·

δ) ότι, αν ο Νόμος πράγματι απαιτούσε, οι ίδιοι δεν θα ήταν δυνατό να συγκαταλέγονται σήμερα μεταξύ των μελών ΔΕΠ του Πανεπιστημίου. Ο ένας μάλιστα εκ των δυο θα έπρεπε, καλώς εχόντων των πραγμάτων, να είχε αποκλεισθεί ως υποψήφιος καθηγητής, γιατί δεν είχε αναγορευθεί διδάκτωρ έξι (6) χρόνια πριν καταθέσει την αίτηση υποψηφιότητάς του·

ε) ότι το επιστημονικό έργο του κ. Θέμελη, σύμφωνα με τα υπομνήματά του, περιλαμβάνει 38 μελέτες, 6 βιβλιοκρισίες, 35 εκθέσεις ανασκαφών, 15 ανακοινώσεις σε συνέδρια, 13 διαλέξεις, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται σε αυτά η διδακτορική του διατριβή και η συμμετοχή του στη μονογραφία για το ΛΕΥΚΑΝΤΙ, όπου φέρεται και ως συνεκδότης μαζί με τους Μ. Porham και Η. Sackett. Ποιο «μειονέκτημα» λοιπόν έπρεπε να «συγκαλυφθεί»;

στ) ότι το «Εγχειρίδιο ανασκαφικής τεχνικής» δεν είναι αντιγραφή, αλλά αποτελεί ουσιαστική συμβολή στην εφαρμογή της ορθής ανασκαφικής τεχνικής στον τόπο μας. Περιγράφει τις ισχύουσες διεθνώς γενικές αρχές της ανασκαφικής μεθόδου αντλώντας τις πληροφορίες του από τα βασικά και πιο αντιπροσωπευτικά εγχειρίδια των Ph. Barker, L. Frederic, M. Joukowsky και M. Wheeler, για να καταλήξει στη δική του πρωτότυπη και πρακτική μέθοδο τεκμηρίωσης των ανασκαφικών δεδομένων, (βλ. σελ. 47-55 του Εγχειριδίου), η οποία και είναι αποτέλεσμα της δικής του 30χρονης ανασκαφικής εμπειρίας.

Ανεπίτρεπτες κακοήθειες γράφονται από τον ανώνυμο αρθρογράφο του ΑΝΤΙ και για την ανακοίνωσή του στο ΣΤ'

Κρητολογικό Συνέδριο, την οποία συμπεριέλαβε στο Υπόμνημά του στη μορφή του προφορικού λόγου. Δεν έχει ολοκληρώσει ακόμη τη συγγραφή της (αποτελείται από τρία μέρη) ούτε και την κατέθεσε ακόμη για δημοσίευση στα Πρακτικά του Συνεδρίου. Πού βρίσκεται η πονηριά και η παραπλάνηση; Πάντως όχι στις πράξεις και τα Υπομνήματά του κ. Θέμελη, ούτε και στην έκθεση της εισηγητικής επιτροπής που έχουμε στα χέρια μας. Απαγορεύεται, αλήθεια, να ανακοινώνει κανείς σε ένα κρητολογικό συνέδριο δημοσιευμένα από τον περασμένο αιώνα αντικείμενα που είναι μεν γνωστά στο χώρο της Αιγυπτιολογίας και της Θρησκειολογίας γενικότερα, πέρασαν όμως απαρατήρητα και δεν αξιοποιήθηκαν ως υλικό από την κρητική αρχαιολογία;

Γιατί δεν περίμεναν οι «κατηγοροι» του κ. Θέμελη να δημοσιευθεί ολόκληρη η μελέτη του «Ονειροκρίτες, Καθαρές και Κριτές του Άδη από την Κρήτη», ώστε να κρίνουν, εφόσον ενδιαφέρονταν, αν είναι πρωτότυπη ή όχι, εάν και

πώς ένα γνωστό και δημοσιευμένο αντικείμενο αποκτά νέο περιεχόμενο μέσα από μια νέα διαπραγμάτευση; Αλλά, όπως σημειώσαμε, η μέθοδος είναι γνωστή: Απομονώνουμε το κείμενο μιας προφορικής ανακοίνωσης που αποτελεί το ένα τρίτο δημοσίευτης μελέτης, αποκαλύπτουμε «απάτες, συγκαλύψεις και σκοπιμότητες» τις σερβίρουμε έντεχνα με μπόλικη χολή και λάσπη και μένουμε ήσυχoi ότι πράξαμε το καθήκον μας, όπως ακριβώς απαιτεί το ακαδημαϊκό και επιστημονικό ήθος που μονοπωλούν οι δυο καθηγητές του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, οι οποίοι δεν παραλείπουν να κατηγορήσουν συναδέλφους τους πότε ως χουντικούς, πότε ως λογοκλέφτες και πότε ως παραβάτες του Νόμου.

Κλείνω με ένα χριστιανικό ρητό που απευθύνω στον κ. Θέμελη «Μακάριοι εστέ, όταν ονειδίσωσι υμάς», χωρίς να θέλω να του συστήσω να παραμείνει αδρανής και να διάγει εν μακαριότητι.

Σ.Σ. Το «ΑΝΤΙ» έχοντας εμπλακεί σε μια διαμάχη που έχει και επιστημονική διάσταση δημοσιεύει το κείμενο, το οποίο θεωρεί ως δεδομένα:

- ότι το προηγούμενο σημείωμα του περιοδικού ήταν συκοφαντικό (ενώ το σημερινό δεν συμμετέχει λ.χ. της από αιώνων τεχνικής του λιβέλλου)
- ότι συντάκτες του σημειώματος του προηγούμενου τεύχους είναι δυο (!) καθηγητές του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Λεπτομέρειες; Ίσως. Αν τελικώς υπάρχει επιμύθιο για όλα αυτά τα κείμενα και αν πρόκειται να προκύψει κάτι θετικό από την ανάγνωσή τους είναι ότι σήμερα στην πανεπιστημιακή κοινότητα τα προβλήματα και ο διχασμός είναι μεγαλύτερα από εκείνα που εκτίθενται εις κοινή θέα.

Ίσως η «περίπτωση Θέμελη» και ο σχετικός διάλογος αξίζουν να επισύρουν την προσοχή όλων μας —και των μη ειδημόνων ακόμα— για την κρίση που διέρχεται η πανεπιστημιακή κοινότητα. Και για να μην εκπέσει μια τέτοια συζήτηση σε λαϊκιστικές κραυγές και άναρθρα επιφωνήματα, ίσως αξίζει τον κόπο οι ακαδημαϊκοί δάσκαλοι να μιλήσουν επώνυμα πια για όλα εκείνα που αφορούν την επιστήμη και τη δεοντολογία.

Δημαγγέλειο Μάνης: Ένας μουσείο πάνω στις πέτρες

Για τον επισκέπτη της Μάνης ο δρόμος που οδηγεί από τη Μεσσηνιακή στη Λακωνική Μάνη τελειώνει μέχρι πριν από λίγα χρόνια συνήθως στα Σπήλαια του Δυρού ή στο Γύθειο.

Σήμερα, μερικά μόνο χιλιόμετρα μακριά από τα Σπήλαια, στις Θαλάμες, συναντά ο ταξιδιώτης μια χειρόγραφη πινακίδα με τη φράση: «ΕΔΩ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΝΗΣ».

Πρόκειται για το Δημαγγέλειο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Μάνης, έργο ενός ανδρός, του Νίκωνα Δημάγγελου, του οποίου φέρει και το όνομα.

Το Μουσείο στεγάζεται σ' ένα διόροφο παραδοσιακό κτίριο, ειδικά αγοράσμένο για το σκοπό αυτό, και περιλαμβάνει στο μεν ισόγειο αντικείμενα της καθημερινής ζωής στη Μάνη που άντεξαν ακόμα και στη χρήση τους μέσα στους αιώνες (από τον αργαλειό μέχρι και το χαμηλό σοφρά με τα σκαμνάκια και το χειροποίητο μπουκάλι έως το μπουκάλι μπίρας του Φιξ) ενώ

στον α' όροφο μπορεί κανείς να βρει εκθέματα ιστορικής σημασίας (εικονογραφήσεις της περιοχής από τα τέλη του 19ου αι. χάρτες, ξένες γελοιογραφίες του νεοσύστατου κράτους της Ελλάδας κ.ο.κ.).

Παρά το γεγονός, ότι στους χώρους αυτούς συγκεντρώνονται ανάμεικτα αντικείμενα μουσειακής και μη αξίας ο επισκέπτης μπορεί, τουλάχιστον στο ισόγειο, να πάρει μια πρώτη γεύση της καθημερινότητας στη Μάνη.

Ο α' όροφος, το ιστορικό τμήμα, εμφανίζεται ατελής, κατά τον ιδιοκτήτη του Μουσείου λόγω στενότητας χώρου, αλλά κυρίως λόγω των γνωστών δυσχερειών συγκέντρωσης ιστορικού υλικού για ένα μικρό γεωγραφικά χώρο με μακραίωνες πολιτιστικές προεκτάσεις, πόσο μάλλον όταν το άτομο που έχει αναλάβει το έργο αυτό στερείται της απαραίτητης παιδείας.

Η ιστορία της Μάνης, ενός τόπου όπου ο πολιτισμός του διαφυλάχθηκε από ξένες επιρροές για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα απ' ό,τι σε οποιοδήποτε άλλο μέρος της Ελλάδας, βρίσκεται σήμερα διασκορπισμένη σε κάποια λιγοστά συγγράμματα και ταξιδιωτικές εντυπώσεις σε προφορικές παραδόσεις που σβήνουν με την είσοδο της έγχρωμης τηλεόρασης στα σπίτια.

Η ίδρυση, ή στη συγκεκριμένη περίπτωση, η οργάνωση ενός Μουσείου όπου θα επεχειρείτο μια σοβαρή και μελετημένη προσπάθεια συγκέντρωσης και ταξινόμησης όλου αυτού του πολιτιστικού πλούτου, αποτελεί υποχρέωση τουλάχιστον των πολιτιστικών φορέων της Τ.Α.

Σε μίαν εποχήν όπου η πολιτιστική μας ταυτότητα αλλοιώνεται, η διαφύλαξη της δεν επιτρέπεται να αφήνεται στα χέρια μερικών ιδιωτών που υπό την προστασία και την ανέχεια του κράτους μετονομάζουν τις ιδιωτικές συλλογές τους σε Μουσεία.

Ποιος ελέγχει την εγκυρότητα ανάλογων χώρων και την αξιοπιστία των ιδρυτών τους;

Και βάσει ποιων κριτηρίων καθορίστηκε η σημερινή τσουχτερή τιμή εισιτηρίων των 250 δρχ. στο Δημαγγέλειο Μουσείο;

Πάμε για καφέ;

Ο Πέρσυ Άντλον είναι ένας πεισματάρης σκηνοθέτης, σαρκαστής και αισθαντικός που δουλεύει μες σε τρομερές αντιξοότητες. Οι μέχρι στιγμής ταινίες του, το Σελέστε (πορτραίτο του Προυστ, σύμφωνα με την περιγραφή της υπηρέτριάς του) και το Sugarbaby (μία ερωτική ιστορία μεταξύ μιας σαραντάρας και ενός ψηλού, ξανθού, μα παντρεμένου νεαρού) δεν κατάφεραν να προβληθούν ευρύτερα και μόνο ένα πολύ εντοπισμένο κοινό μπόρεσε να τις δει. Παρ' όλα αυτά, ο Άντλον δεν το έβαλε κάτω και προχώρησε στα γυρίσματα της τρίτης του ταινίας —μίας φτηνής παραγωγής που παρωδεί τις ταινίες δρόμου, που μόνη της έσπασε τα στεγανά της έλλειψης πρόσβασης στο κοινό και αυτή τη στιγμή «σπάει ταμεία».

Το «Καφέ Bagdad» αναφέρεται στην ξαφνική εισβολή σ' ένα μοτέλ, κάπου στην αμε-

ρικάνικη Δύση, μιας χοντράς, καλοκάγαθης Βαυαρής. Το μοτέλ, χώρος εγκατάλειψης και μιζέριας, μεταμορφώνεται βαθμιαία χάρη στην παρουσία της και στη διάθεσή της —μία διάθεση να αγκαλιάσει τους ανθρώπους γύρω της, να τους βοηθήσει να βρουν κίνητρα για ζωή και δημιουργία. Η σκηνοθεσία του Άντλον κοροϊδεύει τα κλισέ των ταινιών δρόμου (εντυπωσιακή είναι η εισαγωγή με τις εξεζητημένες γωνιές λήψης και τα πλαγιαστά καθραρίσματα) και δίνει έμφαση στα κορμιά, στη συμφιλίωση με τη φθορά τους και με την αισχήμια τους. Οι άνθρωποι, φιγούρες που διαγράφονται με μερικές πινελιές, που σαρκάζουν κι αυτοσαρκάζονται, εγκαταλελειμμένες σ' έναν έρημο τόπο, όπου —πόσο παράξενο για τον αμερικανοκεντρικό αμερικανικό κινηματογράφο— ο τόπος αυτός είναι μια Αμερική αληθινή, σκληρή, αλλά και ένας τόπος εσπεράντο: κι ωστόσο ένας τόπος ανθρώπινης επικοινωνίας.

Η ταινία του Άντλον με κανένα τρόπο δεν επιθυμεί να είναι μια βαρύγδουπη, επιδειξιμανής κατασκευή. Η απλότητα είναι το μεγάλο της πρότερημα: οι ανθρώπινες επιθυμίες —κατά το σκηνοθέτη— προέρχονται από την έλλειψη της αγάπης. Οι ανθρώπινες κοινότητες την προϋποθέτουν. Ίσως η θέση αυτή να παραήταν γλυκερή, αν η σκηνοθεσία δεν φρόντιζε να την υπομονεύσει πριν να της εκχωρηθεί.

ΚΑΦΕ BAGDAD (Bagdad - cafe). Έγχρωμη γερμανική παραγωγή, 1987. Σενάριο - Σκηνοθεσία: Πέρσυ Άντλον. Μουσική: Μπομπ Τέλσον. Παίζουν: Μάριαν Σάγκεμπρεχ, Σ. Πάουντερ, Τζακ Πάλανς κ.ά.

Ηλίας Κανέλλης

Μαριαν Σάγκεμπρεχ, Τζακ Πάλανς

ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΣΚΟΙ

Η τοπική σκηνή της τζαζ: Εργογραφία

Τα λόγια ποτέ δεν αρκούν... Και αυτό στην περίπτωση των σκέψεων που διατυπώθηκαν σαν κριτική παρουσίαση του βιβλίου Η ΣΚΗΝΗ ΤΗΣ ΤΖΑΖ (ΑΝΤΙ, τεύχος 383) και που εστιάζονται κατά κάποιο τρόπο, στην αναμφισβήτητη πραγματικότητα της λειτουργίας της τζαζ σε «παγκόσμιο» επίπεδο, σημαίνει: τη συμπλήρωσή τους με τα αποδεικτικά εκείνα στοιχεία, που συν τοις άλλοις μας «προσγειώνουν» στα καθ' ημάς. Δηλαδή: με την ελληνική τζαζ εργογραφία.

Γιατί και εύλογο και θετικό είναι το να αναρωτηθεί κάποιος που έχει ασχοληθεί ελάχιστα με την υπόθεση της τζαζ, σχετικά με τον βαθμό, τον τρόπο και το χρονικό της λειτουργίας της στη χώρα μας — ειδάλλως, προς τι η «παγκοσμιότητά» της;

Πόσο έχει ριζώσει εδώ αυτή η τόσο ιδιαίτερη αλλά και ιστορικά προσδιορισμένη Αντίληψη για τον Κόσμο, είτε την αντιμετωπίσουμε στεγνά σαν δεξιотехνικό και εντυπωσιακά προχωρημένο «μουσικό τρόπο», είτε εξακολουθήσουμε να την νοιώθουμε — κάπως ρομαντικά — σαν δείκτη ευαισθησίας και κοινωνικότητας και ακόμη σαν μέσο αμφισβήτησης των κοινωνικών συμβάσεων και αυτοδιάθεσης του ατόμου;

Ούτως ή άλλως είναι πολύ γοητευτικό και γόνιμο το να αναζητήσει κανείς για δικό του λογαριασμό, το πόση τέλος πάντων είναι η έκταση και η ένταση των «συμπτωμάτων» μιας τόσο «ξενικής» επίδρασης στη διαμόρφωση της δουλειάς, στον προσανατολισμό των εκφραστικών προθέσεων ή στη μεταμόρφωση της νοοτροπίας και στη γενικότερη εξέλιξη νεώτερων Ελλήνων μουσικών/συνθετών. Αλλά και στην κάλυψη ή την «ανα-κάλυψη» νέων εκφραστικών - ψυχαγωγικών αναγκών για το ευρύ κοινό των, ας πούμε, μεταπολεμικών ιδιωμάτων τα οποία ως γνωστόν ευνοή-

θηκαν στη διάδοση και την καθιέρωσή τους, από τις γενικότερες — ριζοσπαστικές — αλλαγές που συντελέστηκαν μετα-πολεμικά στις συνήθειες, στις αντιλήψεις και στις λειτουργίες της ελληνικής κοινωνίας. (Ένα θέμα που αξίζει να το σχολιάσουμε σε μιαν άλλη ευκαιρία).

Καθρέφτης της συγκεκριμένης αυτής «επίδρασης» είναι προφανώς, σε αντικειμενικό — θεσμικό — επίπεδο, ειδικευμένα φεστιβάλ, όπως το «ΠΡΑΞΙΣ» ή όπως το «ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΖΑΖ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΖΟΜΕΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ»... Στα πλαίσια του τελευταίου (που ως σημειώσουμε ότι πραγματοποιήθηκε για τέταρτη χρονιά από τις 2 ως τις 8 Μαΐου, φέτος), λειτουργήσε, μεταξύ άλλων, έκθεση δίσκων τζαζ με Έλληνες μουσικούς καθώς και βιβλίων πάντα σχετικών με τον κόσμο της. Μια έκθεση, την οποία επιμελήθηκε ο γνωστός αυτοσχεδιαστής και συγγραφέας Σάκης Παπαδημητρίου και που ανατρέχοντας στα αρχεία της, βρίσκουμε συγκεντρωμένα (σχεδόν) όλα τα στοιχεία που χρειαζόμαστε. Δίσκους και βιβλία, που καταγράφουν με τον τρόπο τους, το χρονικό της υμετέρας «απάντησης» στην πρόκληση - πρόσκληση της ΤΖΑΖ.

Ιδού λοιπόν:

α) ΔΙΣΚΟΙ

1. Σφινξ (τριο): «Sphinx», ACBA, 1979.
- 2-3. Σάκης Παπαδημητρίου - Φλώρος Φλωρίδης: «Αυτοσχεδιάζοντας στου Μπαράκου», σειρά αυτοσχεδιασμός, 1980.
4. Σφινξ (κουαρτέτο): «Επτά Διαστάσεις», ACBA, 1980.
5. Σάκης Παπαδημητρίου: «Πιανο-επαφές», σειρά αυτοσχεδιασμός, 1980.
6. Φλώρος Φλωρίδης: «(ν) τζζρρτ», σειρά αυτοσχεδιασμός, 1980.
7. Κυριάκος Σφέτσας - Greek Fusion Orchestra: «Χωρίς Σύνορα», EMI Columbia, 1980.
8. Μίμης Πλέσσας: «Το Κουαρτέτο Μίμη Πλέσσα», Μίνως, 1980.
9. Μίμης Πλέσσας: «40 χρόνια Τζαζ, No 1», EMI Columbia, 1980.
10. Μίμης Πλέσσας: «40 χρόνια Τζαζ, No 2», EMI Columbia, 1981.
11. Γιώργος Τρανταλίδης - G. Vakani - B. Berkes: «Clarification», EMI Columbia, 1981.
12. Γιώργος Τρανταλίδης - L. Gardongi - P. Vasvari - T. Lakatos: «One, Two, Three, Four», EMI Columbia, 1982.
13. Δημήτρης Ζαφειρέλης: «Φυλ-λωσιές», ΛΥΡΑ, 1982.
14. Μηνάς Αλεξιάδης: «Integra», PRAXIS, 1982.
15. Σάκης Παπαδημητρίου: «Piano Plays», Leo Records, 1983.
16. Νανά Σιμοπούλου: «Pandora's Blues», Bananas Records, 1983.
17. Θωμάς Σλιώμης - Daunik Lazro: «Phonorama», PRAXIS, 1984.

18. Φλώρος Φλωρίδης - P. Lytton - H. Schneider - P. Moschner: «L.S.F.M. Άδωνις 21-10-1983», μαδ, 1984.
19. Λητώ Βογιατζόγλου: «Tilli - Tili - Tili», PRAXIS, 1985.
20. Γιώργος Τρανταλίδης - T. Lakatos - L. Attila - T. Πατερέλης - Γ. Σπάθας - Ν. Πολίτης: «Χόρες», Αφοί Φαληρέα, 1985.
21. Μίμης Πλέσσας: «Το Κουαρτέτο του Μίμη Πλέσσα Συν 6 Σολίστες».
22. Νίκος Γεωργούσης: «Εικόνες», προσωπική έκδοση, 1985.
23. Κολλεκτίβα Χάλκης: «Κολλεκτίβα Χάλκης», Συντεχνία αυτοσχεδιαστών Λάρισας, 1985.
24. Φλώρος Φλωρίδης - Mark Charrig - Taya Fisher: «Amore» j.n.d. Records, 1985.
25. A Priori (κουαρτέτο): «A Priori», Ano Kato Records, 1986.
26. Βαγγέλης Κατσούλης: «Minimal Suite - Double Image», PRAXIS, 1986.
27. Φλώρος Φλωρίδης - P. Lytton - H. Schneider - P. Wachsmann: «LSFM - Ellispontos», j.n.d. Records, 1986.
28. Iskra (κουαρτέτο): «A New Day», Polygram, 1986.
29. Σάκης Παπαδημητρίου: «First Move», Leo Records, 1986.
30. Θάνος Μικρούτσικος: «Ντούο Για Άλτο Σαξόφωνο Και Ηλεκτρικό Μπάσο», Εταιρεία Νέας Μουσικής, 1986.

31. Γιώργος Τρανταλίδης - T. Lakatos - L. Attila - C. Zoltan - T. Πατερέλης - Χ. Χήρας - Ν. Πολίτης - Γ. Κόρος: «Χόρες - Μεσόγειος», Αφοί Φαληρέα, 1986.
32. Κυριάκος Σφέτσας: «Η Νύχτα Με τη Σιλένα», CBS, 1987.
33. Σάκης Παπαδημητρίου - Günter Sommer: «Orpheus '85», PRAXIS, 1987.
34. Νανά Σιμοπούλου: «Wings And Air», Enja, 1987.
35. Ανδρέας Γεωργίου: «Spatial Trembling», PRAXIS, 1987.
36. Μιχάλης Σιγανίδης: «Μικρός Αδελφός», Λύρα 1988.
37. Σάκης Παπαδημητρίου: «Piano Oracles», Leo Records, 1988.
38. Γιώργος Τρανταλίδης - T. Lakatos - L. Attila - C. Zoltan - T. Πατερέλης - Χ. Χήρας - Ν. Πολίτης - Γ. Κόρος - C. Horrath: «ERISMA», RCA, 1988.
39. Οπτική Μουσική: «Τόμος 1», άλλη πόλη, 1987.

β) ΒΙΒΛΙΑ

1. Σάκης Παπαδημητρίου: «Εισαγωγή στην Τζαζ», Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Διαγώνιος, 1963.
2. Σάκης Παπαδημητρίου: «Θέματα Και Πρόσωπα Της Σύγχρονης Τζαζ», Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις

Διαγώνιος, 1974.

3. Τζων Τσίλτον: «Ιστορία Της Τζαζ», Αθήνα, Εκδόσεις Υποδομή, 1981. Μετάφραση Άρι Γεωργίου, επιμέλεια Σάκη Παπαδημητρίου.
4. Μάρσαλ Στερνς: «Τζαζ», Αθήνα, Εκδόσεις Ε.Λ.Ι.Α., 1981. Μετάφραση Κυριάκου Ντελόπουλου, σημείωμα Σάκη Παπαδημητρίου.
5. Φράνκ Κόφκους: «Ο Μαύρος Εθνικισμός Και Η Επανάσταση Στη Μουσική», Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις, Σειρά Αυτοσχεδιασμός 1981. Μετάφραση Σπύρου Φέγγου, εισαγωγή Σάκη Παπαδημητρίου.
6. Τσαρλς Μίνγκους: «Χειρότερα Κι Από Σκυλιά», Αθήνα, Εκδόσεις Εξάντας 1981. Μετάφραση Χρυσάς Τσαλίκιδου.
7. Νίκος Χριστοδουλάκης: «Jazzlife '81», Δ. Γερμανία, Προσωπική Έκδοση Φωτογραφικών, 1981.
8. Σάμουελ Τσάρτερς: «Η Ποίηση του Μπλουζ», Αθήνα, Εκδόσεις Απόπειρα, 1982, μετάφραση Ελένης Πουλλά, επιμέλεια Δημήτρη Ξένου, σημείωμα Γρηγόρη Φαληρέα.

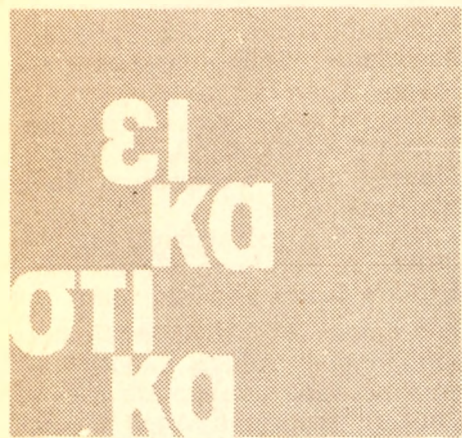
9. Λήο Σμιθ: «Σημειώσεις Για Τη Φύση Της Μουσικής», Αθήνα, Εκδόσεις Περιοδικού Τζαζ-Νεφέλη, 1982. Μετάφραση Ν. Σαββάτη και Κ. Θεοφιλόπουλου, εισαγωγή - επιμέλεια Κώστα Γιαννουλόπουλου.
10. Κώστας Γιαννουλόπουλος: «Οδηγός Δίσκων Τζαζ», Αθήνα, Εκδόσεις Απόπειρα, 1983, σημειώματα Γιώργου Μπαράκου και Walter Bruyninckx.
11. Σάκης Παπαδημητρίου: «Το Άλλο Πιάνο», φωτογραφίες Άρι Γεωργίου, Θεσσαλονίκη, Έκδοση Συν και Πλην, 1983.
12. Μπίλλυ Χολιντέν: «Αυτοβιογραφία - Η Κυρία Τραγουδάει Τα Μπλουζ», Αθήνα, Εκδόσεις Άγγρα, 1984. Μετάφραση Ιουλίας Ραλλίδη.
13. Βάλερι Γουίλμερ: «Σοβαρό όσο κι η ζωή μας», Αθήνα, Εκδόσεις Praxis, 1984. Μετάφραση Γιώργου Γιαννιόπουλου, εισαγωγή Φώτη Τερζάκη.
14. Μάρκος Αλεξίου - Σπύρος Ραφτόπουλος: «Jazz», Αθήνα, Εκδόσεις Κ. Παπαγρηγορίου - Χ. Νάκας, 1984.
15. Μάρτιν Γουίλιαμς: «Ανθολογία Τζαζ», Θεσσαλονίκη, Έκδοση Bebop Music, 1984. Μετάφραση Δημήτρη Πέππα και Σπύρου Φέγγου.
16. Βάλερι Γουίλμερ: «Μαύρη Μουσική», Αθήνα, Εκδόσεις Απόπειρα, 1985. Μετάφραση Γιώργου Μπαράκου, Πρόλογος Άρτσι Σεπ.
17. Τζέρρυ Κόκερ: «Αυτοσχεδιάζοντας Τζαζ», Θεσσαλονίκη, Έκδοση Μουσικού Εργαστηρίου Θεσσαλονίκης, 1985. Μετάφραση Φίλιππου Λαμπαδάρου.
18. Μάρκος Αλεξίου: «Jazz Compositions», Αθήνα, Εκδόσεις Κ. Παπαγρηγορίου - Χ. Νάκας, 1987.
19. Λούις Άρμουςτρονγκ: «Γεννήθηκε Στη Νέα Ορλέανη - Αυτοβιογραφία», Αθήνα, Εκδόσεις Index 1988. Μετάφραση Μαρίας Καραγιαννοπούλου, σημείωμα Σάκη Παπαδημητρίου.
20. Μάρσαλ Στερνς, «Τζαζ», Αθήνα β' έκδοση, Εκδόσεις Γνώση, 1988. Μετάφραση Κυριάκου Ντελόπουλου, πρόλογος - βιβλιογραφία - δισκογραφία Κώστα Γιαννουλόπουλου.
21. Έρικ Τζ. Χόμπσμπομ: «Η Σκηνή Της Τζαζ», Αθήνα, Εκδόσεις Ε-

Ξάντας, 1988. Μετάφραση Τάκη Τσίρου.

γ) ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. «Τζαζ», Αθήνα, 1977-1981, 15 τεύχη.
2. «Συν και Πλην», Θεσσαλονίκη, 1981-82, 4 τεύχη.

Χρήστος Τσανάκας

Ποιητικό όραμα στο Δουβλίνο

Δουβλίνο, Σεπτέμβρης 1988. Στο Δουβλίνο οργανώθηκε (19.8.-15.10.88) η έκκτη μεγάλη διεθνής έκθεση ΡΟΣΚ (στα ιρλανδέζικα ROSC σημαίνει το ποιητικό όραμα). Παρουσιάστηκαν κάπου 160 έργα 48 καλλιτεχνών από 15 χώρες — ΗΠΑ 9, Ιρλανδία 8, Αγγλία και Ισπανία από 4, Γαλλία, Ιταλία, Σουηδία, Αυστραλία, Ισπανία, Δυτ. Γερμανία από 3, Αυστρία, Αργεντινή, Φινλανδία, Ουγγαρία, Καναδάς από 1. Είκοσι έξι είναι κάτω των 40 χρονών. Μερικοί από τους μεγαλύτερους είναι γνωστοί στο διεθνή χώρο της σημερινής τέχνης, π.χ. οι Ιταλοί Ανσέλμο, Φάμπρο, Ζόριο, οι Αμερικανοί Μπορόφσκι, Μάρντεν, Μπασκιά. Αρκετά έργα είναι κατασκευές και περιβάλλοντα φτιαγμένα ειδικά για το ΡΟΣΚ που εκτέθηκαν στο Νοσοκομείο για Ανάπηρους Πολεμιστές χτισμένο το 1680 έξω από το Δουβλίνο. Τα υπόλοιπα έργα παρουσιάστηκαν μέσα στην πόλη στις μεγάλες «αποθήκες λυκίσκου» (HOP STORE της ζυθοποιίας Γκίνες — ένα πολυώροφο φωτεινό κτίριο με μεγάλα ανοίγματα από τούβλα του τέλους του 19ου αιώνα. Ένα από τα δυο κτίρια προορίζεται για Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης που δεν έχει ακόμα η Ιρλανδία. Ένας από τους αρχικούς στόχους του ΡΟΣΚ ήταν ακριβώς η έστω και πρόσκαιρη ανά τετραετία αναπλήρωση αυτής της μεγάλης παιδευσιακής έλλειψης. Πολύ σύντομα η Ελλάδα θα είναι η μόνη χώρα της ΕΟΚ που στερείται Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης.

Από τα έργα που εκθέτον-

ταν στο «χοπ στορ» ελάχιστα συγκράτησαν την προσοχή μου —π.χ. του Ιρλανδού Τάνσεϋ (γ. 1957) οι χρωματικές αφαιρέσεις χαρντ-εντζ, του γιαπωνέζου γλύπτη Τόγια (γ. 1947) τα ξύλινα «Δάση», του Ιταλού Ζόριο (γ. 1946) οι κατασκευές, του Ισπανού Σιτσιλία (γ. 1954) οι εξπρεσιονιστικές αφαιρέσεις. Έφυγα με ενισχυμένη την πεποίθηση πως μερικοί από τους σύγχρονους μας Έλληνες καλλιτέχνες παράγουν έργα εφάμιλλα αν όχι καλύτερα από πολλά που εκθέτονταν εδώ —και θα άξιζε να τα γνωρίσει ένα ευρύ κοινό που δεν είναι μόνο Ιρλανδοί.

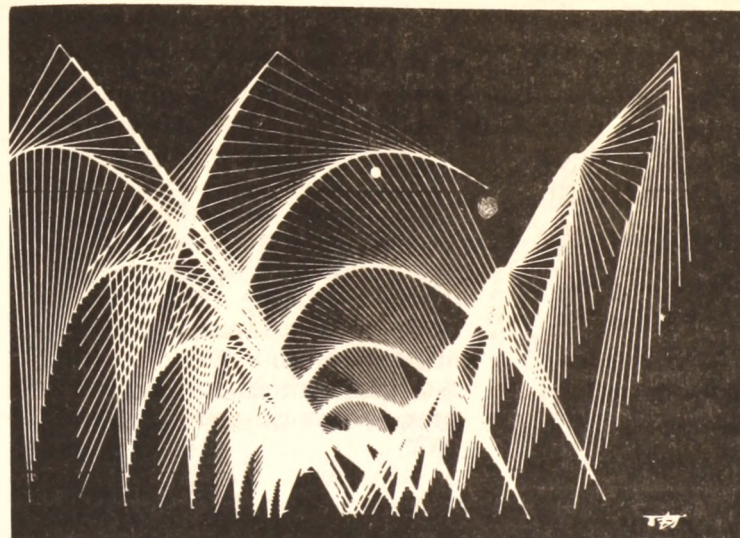
Το πιο εντυπωσιακό στοιχείο του φετεινού ΡΟΣΚ είναι η παρουσίαση 122 έργων επιλεγμένων από τη συλλογή της «Ρωσικής Πρωτοπορίας» του Γεωργίου Κωστάκη. Αναρτημένα με πολύ φροντίδα στο Νοσοκομείο των Ανάπηρων Πολεμιστών αποτελούν αντιπροσωπευτική τομή της φημισμένης συλλογής που δεν είχαμε ακόμα την τύχη να τη δούμε στην Ελλάδα. Δίνει πολύ καλή ιδέα για το τολμηρό και πρωτόφαντο όραμα που καταγράψανε από το 1912 όχι μόνο οι γνωστοί Μάλεβιτς, Τάτλιν, Λισίτσκι, Ρόντσενκο, Ποπόβα, αλλά και άλλοι ολότελα άγνωστοι ως την πρώτη εμφάνιση στη Δυτική Ευρώπη της συλλογής Κωστάκη, όπως οι εκπληκτικές γυναίκες Ξένια και Μαρία Έντερ, η Ροζάνοβα, η Σοφρονόβα, όπως ο Κουντράοφ, ο Ρέντκο και άλλοι. Τα έργα τους στη συλλογή Κωστάκη διαμορφώνουν την εικόνα μιας καινούριας ζωγραφικής του 20ου αιώνα διευρύνοντας τα σύνορα της τέχνης, φτιαγμένης με μια γεωμετρημένη φαντασία, και μια αυστηρή συγκίνηση που θυμίζει τις μεγάλες ρωσικές εικόνες του βυζαντινού μεσαίωνα σε δύναμη κι εσωτερικότητα. Τα έργα αυτά κατανεμημένα στα ευρύχωρα δωμάτια του Νοσοκομείου θυμίζουν ότι ανάμεσα 1915 και 1925 πραγματοποιούνταν μια επανάσταση στην τέχνη εφάμιλλη με ριζοσπαστισμό με εκείνη, τη λίγα χρόνια νωρίτερη, του Παρισιού. Πολύ αργότερα, μετά το 1960, που είχαν πεθάνει όλοι σχεδόν οι ρώσοι πρωταγωνιστές από τις στερήσεις και τους διωγμούς του Στάλιν, θα χαιρέτιζαν την επανάσταση αυτή σαν δημιουργήμα του αμερικάνικου αφηρημένου ιμπρεσιονισμού ή της γεωμετρικής τέχνης του ντε Στιλ. Είναι αλήθεια πως με τον Καν-

τίνσκι και τον Γκαμπό είχαν μεταφερθεί στη Δύση από τη δεύτερη κιόλας δεκαετία του αιώνα μας μερικές από τις ρωσικές αυτές κατακτήσεις, όμως μόνο τα έργα της συλλογής Κωστάκη αποκαλύπτουν πόσο ευρύ και συνταραχτικό και ολότελα πρωτογενές, ανόθευτο από δυτικές επιρροές, ήταν το εικαστικό γεγονός που διαδραματιζόταν στην απομονωμένη από τον Πόλεμο Ρωσία, πριν, κατά και αμέσως μετά την Οκτωβριανή επανάσταση, παράλληλα και πέρα από την πολιτικο-κοινωνική κοσμογονία του 1917.

Αλέξανδρος Ξύδης

Φθινοπωρινή περιήγηση στην εικαστική Αθήνα

Αθήνα Οκτώβρης 1988. Στο πρώτο δεκαπενθήμερο του μήνα εγκαινιάστηκαν 39 εκθέσεις ενώ έμεναν ανοιχτές ακόμα μερικές από τα μέσα του Σεπτέμβρη. Επισκέφθηκα ως σήμερα (14.10.88) τις 17. Ξεχώρισα δυο: την εγκαινιαστική του Κέντρου Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα «Κριτικές Θεωρήσεις» (ως 27.10.), την έκθεση του ΔΕΣΤΕ στο Σπίτι της Κύπρου «Γλυπτική Δωματίου» (ως 30.10.).

Παντελής Ξαγοράρης. Ηλεκτρονική αφίσα σχέδιο από υπολογιστή 1981 (έκθεση Κέντρου Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνας Τούντα)

Για το Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνας Τούντα θα παρατηρήσω μόνο ότι πρόκειται για μια εντελώς καινούρια για την Ελλάδα φόρμουλα γκαλερί μέσα στο θαυμάσια διαμορφωμένο χώρο ενός παλιού εργοστασίου με δυο μεγάλες αίθουσες των 100 τ.μ. η καθεμιά, έναν υπαίθριο χώρο για πολλαπλές χρήσεις εξίσου μεγάλο που στεγάζει καφετέρια - μπαρ, ένα μαγαζί - βιβλιοπωλείο και στον όροφο μικρότερους χώρους για γραφεία εφοδιασμένα με όλα τα εξαρτήματα μιας πολύ σύγχρονης αίθουσας τέχνης αλλά και με εγκαταστάσεις προβολών βίντεο κ.τλ. οι οποίες

την καθιστούν μian από τις πιο άρτια εξοπλισμένες γκαλερί της Ευρώπης. Η Ιλεάνα Τούντα εγκαινίασε το Κέντρο της με μια πρωτότυπη έκθεση που πρόσφερε σε 4 τεχνοκρίτες τη δυνατότητα να διατυπώσουν τις θέσεις τους πάνω στη σημερινή ελληνική τέχνη όχι μόνο με κείμενα αλλά με την παράθεση έργων καλλιτεχνών που είχαν επιλέξει για να στηρίξουν τις «θέσεις» τους. Έτσι η Άννα Καφέτση με θέμα «Από την Τεχνολογία στην Τέχνη» παρουσίασε την «Περίπτωση του Παντελή Ξαγοράρη», ο Χάρης Σαββόπουλος με θέμα «Το παρόν —υπαινιγμός και συνθήκη— ως προϋπόθεση του μελλοντικού» παρουσίασε «Δυο καλλιτέχνες της νεότερης Γενιάς, τον Απόστολο Γεωργίου και τον Στέλιο Κουπέγκο», η Έφη Στρούζα με θέμα «5 σε ένα οδοιπορικό — σκέψη I» τους Δημ. Αληθινό, Άγγ. Σκούρτη, Έρση Χατζηαργυρού και την ποιήτρια Ελένη Μαχαίρα, και ο γράφων με θέμα «Μια ζωγραφική άλλη» παρουσίασε τους 5 ζωγράφους Κ. Βαρώτσο, Μ. Θεοφυλακτόπουλο, Χρ. Μπότσογλου, Γ. Μπουτέα και Ρένα Παπασπύρου. Κωλύομαι ως συμμετέ-

χων, να εκφέρω κριτική γνώμη για τις θέσεις των συναδέλφων μου, με τους οποίους είναι φυσικό να μη συμπίπτουν σε όλη τη γραμμή οι δικές μου. Θα τις αντιπαραθέσουμε κάπως αυτοσχεδιαστικά με μια συζήτηση που θα γίνει το Σάββατο 15.10 στο Κέντρο στις 11π.μ. στην οποία θα μετάσχουν οι τεχνοκρίτες, οι καλλιτέχνες που εκθέτουν και το κοινό.

Στο «Σπίτι της Κύπρου» το Ίδρυμα ΔΕΣΤΕ οργάνωσε τη δεύτερη σημαντική εκδήλωσή του μετά την «Πολιτισμική Γεωμετρία» (ΑΝΤΙ αρ. 366 / 12.2.1988): μια έκθεση με τίτλο «Γλυπτική Δωματίου» με

γλυπτά «εσωτερικού χώρου» όπως τα ονομάζει το Ίδρυμα, δηλαδή έργα μικρών διαστάσεων, ποικίλων τεχνολογιών και υλικών 65 καλλιτεχνών «διεθνούς ακτινοβολίας». Σε αυτούς προστέθηκαν (για την Αθήνα μόνο;) οι Έλληνες Διοχάντη, Νάκης Παναγιωτίδης, Χρ. Τζίβελος και ο ελληνικής καταγωγής Ιταλός Γιάννης Κουνέλλης. Η έκθεση ήταν «προοργανωμένη» από την Γκαλερί Μπονόμο του Μπάρι και με τη φωτισμένη πράγματι για δημόσια υπηρεσία ηθική και υλική στήριξη της Διοίκησης της Περιφέρειας της Απουλίας έχει παρουσιαστεί μετά το Μπάρι, στην Ουτρέχτη, στη Γενεύη, στο Σπολέτο και από την Αθήνα θα πάει στο Λος Άντζελες. Τα πιο πολλά εκθέματα είναι «πάρεργα» γνωστών καλλιτεχνών που συνήθως εργάζονται σε μεγαλύτερες διαστάσεις, όπως μερικά που είδα στο Δουβλίνο (Ανσέλμο, Μπορόφκι, Χορν). Κάνει εντύπωση πόσο πραγματικά, έστω και στις μικρές ή ελάχιστες διαστάσεις τους είναι κομμάτια όπως το χυμένο σε μέταλλο «Βούλωμα νεροχύτη» του Ντυσάν (+ 1968) καθώς συμπυκνώνει όλη τη φιλοσοφία του ιδρυτή του Ντανταϊσμού, ο «Σκίουρος» της Μερέτ Οππενχάιμ (+ 1985) και το «Αρκετό Σκοινί» του Μαν Ρέη (+ 1974) αντικείμενα του πιο γνήσιου σουρεαλισμού. Ας είναι και παλιά έργα νεκρών σήμερα καλλιτεχνών διατηρούν την ποιότητα που δεν περιμένει το χρόνο ή το μέγεθος για να επιβληθούν. Την ίδια ποιότητα έχουν οι κατασκευές των νεότερων Τινγκελύ (γ. 1925) «Κομμάτι Ραδιοφώνου» και Κουνέλλη (γ. 1936) «Το Βιολί». Μια τέτοια έκθεση με το πολύ πρακτικό προσόν ότι μεταφέρεται και στήνεται εύκολα παρέχοντας έτσι σε ευρύτατο κοινό σε διάφορα πλάτη της υφηλίου μια γοητευτική κάπου - κάπου αλλά συχνά παραπλανητική πρό-γευση της σύγχρονης τέχνης δίχως να προσθέσει πολλά, τουλάχιστον για τους πιο πληροφορημένους, στη γνώση του έργου κάθε συγκεκριμένου καλλιτέχνη. Αν εξαιρέσει κανείς τα 4-5 έργα που αναφέρονται παραπάνω, δεν θα χρειαζόμουν τα εκθέματα για ένα μουσείο που φιλοδοξεί ευρύτερη και διαρκέστερη παιδευτική και παιδευσιακή αποστολή από μια περιφερόμενη εμπορική συλλογή.

Για το λόγο αυτό θα βοηθούσε το ελληνικό κοινό ένα σύντομο επεξηγηματικό - ενη-

μερωτικό κείμενο που θα κάλυπτε όλα τα εκτιθέμενα 63 έργα, και όχι μόνο τα 49 του πολυτελούς Ξενόγλωσσου καταλόγου.

Από τις άλλες εκθέσεις που είδα το πρώτο τούτο δεκαπενθήμερο του Οκτώβρη θα ήθελα να μνημονεύσω τη συμπαθή παρουσίαση καμιάς 15-αριάς έργων του Θάνου Τσίγκου (1914-65) στην Γκαλερί Α.Δ. (ως 27.10) και την πρόσκαιρη επάνοδο στον ελληνικό εικαστικό χώρο δυο ξενητεμένων ελληνίδων που έχουν πολλά χρόνια να μας δείξουν έργα τους της Αγνής Ουδινόττι (γ. 1940) που ζει στις ΗΠΑ (Νέες Μορφές ως 19.10), και της Δάφνης Κωστοπούλου (γ. 1937) που ζει τώρα στη Γαλλία (Γκαλερί 3 ως 31.10), για το γνήσιο εκπαιδευτικό προβληματισμό και την αφηρημένη ευαισθησία αντίστοιχα της δουλειάς τους.

Αλέξανδρος Ξύδης

● Πέρασε κιόλας ένας χρόνος από το θάνατο του προικισμένου δημιουργού **Μιχάλη Μιχαήλ**. Ζωγράφος, εικονογράφος, γραφίστας, κομικογράφος, φωτογράφος, έψαξε με πάθος όλους τους δρόμους εικαστικής έκφρασης. Δημιούργησε ένα εκπληκτικό, ιδιαίτερα προσωπικό στιλ κι άφησε πίσω του πολλή δουλειά για να μας θυμίζει αυτό που ήταν κι αυτό που μπορούσε ακόμα να γίνει, αν δεν χανόταν τόσο νέος.

Η γκαλερί «Εύμαρος» μάζεψε το πλουσιότερο (κι άγνωστο στους περισσότερους) ζωγραφικό του έργο, πρωτότυπα εικονογραφήσεων, πρωτότυπα κόμικς, σχέδια, προσχέδια, και οργανώνει αναδρομική έκθεση του καλλιτέχνη. Ο «Εύμαρος» βρίσκεται στους Αμπελόκηπους Φωκίδος 26.

● Εξήντα προσωπικότητες από τον Γκορμπασόφ, τον Ρήγκαν, τον Τσοβόλα και τον Μητσotάκη, ως τον Σαββόπουλο, τον Χάρρυ Κλυνν και τη Βουγιουκλάκη παρελαύνουν από την προηγούμενη Δευτέρα στην αίθουσα Κέννεντυ της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης, μέσα από τα γελοιογραφικά πορτρέτα του **Γήση Παπαγεωργίου**. Στην πρώτη του ατομική έκθεση, ο σκιτσογράφος παρουσιάζει μέρος της δουλειάς του των δυο τελευταίων ετών που έχουν δημοσιευτεί στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο. Η έκθεση του σκιτσογράφου (συνεργάτη και του ΑΝΤΙ) θα είναι ανοιχτή ως τις 27 Οκτωβρίου.

BIBLIA ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ

Τά βιβλία για νέους είναι μιά νέα σειρά βιβλίων της ΝΕΦΕΛΗΣ που περιλαμβάνει πεζά κείμενα της Παγκόσμιας Παιδικής Λογοτεχνίας. Πολλά από τά βιβλία αυτά εκδίδονται για πρώτη φορά, αρκετά όμως έχουν εκδοθεί ξανά.

Φιλοδοξία μας είναι νά παρουσιάσουμε για πρώτη φορά, σέ μιά τυποποιημένη, εύχρηστη και τεχνικά άψογη σειρά, βιβλία επιλεγμένα μέ αυστηρά ποιοτικά κριτήρια, σέ πλήρεις και ακριβείς μεταφράσεις, χωρίς λάθη και παραλείψεις.

Ήδη κυκλοφορούν οί έξι πρώτοι τόμοι.

ΛΙΟΥΙΣ ΚΑΡΟΛ

Ή Άλίκη στή χώρα

των θαυμάτων

Μετάφραση:

Παυλίνα Παμπούδη

ΤΖΕΗΜΣ ΘΕΡΜΠΕΡ

Μύθοι για τήν εποχή μας

Τό άσπρο έλάφι

Μετάφραση:

Σωτήρης Κακίσης

ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ

Μικρομέγας

Μετάφραση:

Άλέκα Μουρίκη

ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ

Οί περιπέτειες

του Χώκλμπερι Φίν

Μετάφραση:

Λουκάς Θεοδωρακόπουλος

Τόμοι Α και Β

ΠΙΕΡ ΜΑΚ ΟΡΛΑΝ

Ή άγκυρα

της σωτηρίας

Μετάφραση:

Συλβάννα Ζερβακάκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ, Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα.

ΤΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΕΡΝΑΕΙ ΚΡΙΣΗ, Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΑΝΤΙΣΤΕΚΕΤΑΙ

Η επισήμανση της κρίσης που, ως μόνιμη επωδός, χαρακτήρισε στην πλειοψηφία τους τα κείμενα που γράφτηκαν με αφορμή το φεστιβάλ ελληνικού κινηματογράφου (Θεσσαλονίκη, 3-9/10/88) νομίζουμε πως έχει μονοσήμαντη ισχύ. Αφορά περισσότερο το θεσμό του φεστιβάλ, ένα θεσμό που παραδέρνει μεταξύ ανυποληψίας και ανοργανωσιάς. Ένα θεσμό που δημιουργεί για διαγωνιζόμενους και συμμετέχοντες συνθήκες που επιτείνουν τις ανθρωποβόρες διαθέσεις. Ένα θεσμό που υποθάλλει την κοσμικότητα και την επιφανειακή σχέση με τις ταινίες, σαν να πρόκειται απλά για μια αφορμή που κινητοποιεί τους μηχανισμούς της δημοσιότητας.

Η Τούλα Σταθοπούλου στο «...Λιποτάκτη» των Γ. Κόρρα - Χρ. Βούπουρα.

Η «κρισολογία» δεν αφορά, νομίζουμε, τον κινηματογράφο μας. Οι φετινές ταινίες δίνουν τις αφορμές για μια ψυχραιμη θεώρηση της ταυτότητας και των προοπτικών του πέρα από αφορισμούς και μεμψιμοιρίες.

Δελτίο ταυτότητας

Τα τελευταία χρόνια ο κινηματογράφος μας, εγκλωβισμένος στις επιλογές του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου (ΕΕΚ) και των συνδικαλιστών εκπροσώπων του, ταλανιζόταν μεταξύ φιλόδοξης αυταρέσκειας και ιδεοληψίας. Οι ταινίες του, στην πλειοψηφία τους στιλπνές και επιδειξιομανείς, αγνοούσαν επιδεικτικά το χώρο και τους ανθρώπους, υπαινίσσονταν τα ιστορικο-κοινωνικο-πολιτικά δοκίμια είτε προσπαθούσαν να αρθρωθούν ως δεξιοτεχνικές συνθέσεις με δάνεια αισθητική που προέκυπτε από τις επιδράσεις ξένων κινηματογραφικών ειδών. Κριτήριο επιτυχίας ήταν η εποδοχή τους στα ξένα φεστιβάλ. Όλα αυτά συνιστούσαν μια πρακτική απομάκρυνσης της ματιάς των κινηματογραφιστών από

το χώρο μες στον οποίο κινούνται και δρουν, στοιχείο που πληρωνόταν από την αδιαφορία των Ελλήνων θεατών και που συνέβαλε στο γιγαντισμό των χρηματοδοτικών κέντρων και στην αδυναμία εξεύρεσης εναλλακτικών τρόπων παραγωγής.

Η φετινή χρονιά φαίνεται πως αποτελεί σημείο καμπής. Σημείο στο οποίο οι κινηματογραφιστές μας ήλθε η ώρα να κάνουν την αυτοκριτική τους. Οι ελάχιστες φετινές συμπαραγωγές του ΕΚΚ δίνουν το στίγμα του αδιέξοδου των κρατικών επιλογών, κάνουν φανερό πως οι σκηνοθέτες έχουν άγχος αναπροσανατολισμού του κινηματογράφου μας (μολοντί εκφράζεται ποικιλότροπα αυτός ο αναπροσανατολισμός), ενώ ταινίες που, πλέον, γίνεται φανερό ότι είναι κατορθωτό να παράγονται εκτός ΕΕΚ σημαίνουν μια επιστροφή στην ομάδα και στη δυναμική της συνοχής μας, στο μεράκι για το χειρωνακτικό, στην πλειοδοσία του πάθους για τη δημιουργία πέρα από οικονομικές αντιπαροχές και κοσμικότητες. Αλλά, κυρίως, σ' ένα κινηματογράφο στον

του Ηλία Κανέλλη

οποίο η μυθοπλασία κυριαρχεί έναντι των μυθολογιών και των ιδεολογημάτων, όπου και η αποτυχία (κάτι πιθανό εφόσον αναφερόμαστε στο δημιουργικό ρίσκο) δεν είναι λόγος για καταστροφολογία, μια που το χρήμα είναι ο τελευταίος παράγων που υπολογίζεται, μια που η επένδυση είναι μικρότερης εμπράγματης αξίας και δεν αφορά μηχανισμούς, αλλά την ίδια τη δημιουργική ψυχή του σκηνοθέτη και τη δυναμική της ομάδας του.

Οι ταινίες

Ας αναφερθούμε όμως στις ταινίες που προβλήθηκαν στο φεστιβάλ. Ο λόγος γι' αυτές βοηθάει, σίγουρα, να προκύψουν αβίαστα κάποια συμπεράσματα. (Οι ταινίες αναφέρονται με τη σειρά που προβλήθηκαν).

ΘΟΔΩΡΟΥ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ:

Τοπίο στην ομίχλη

Η νέα αυτή ταινία του Αγγελόπουλου αναφέρεται σε δυο παιδιά που εγκαταλείπουν το σπίτι τους για να βρουν τον άγνωστο πατέρα τους, μετανάστη στη Γερμανία. Βαδίζουν σε μια Ελλάδα σπαραγμένη, ερημωμένη, τοπίο φρίκης, ένα χώρο γεμάτο ανθρώπους πρόστυχα υστερόβουλους για να κατορθώσουν να περάσουν τελικά στον ιδεατό παράδεισο των προσδοκιών τους, σ' ένα χώρο όπου η αρχική ομίχλη αποσύρεται κι όπου θάλλει το δέντρο της ζωής.

Ο Αγγελόπουλος είναι, τα τελευταία χρόνια, δέσμιος μιας πολλαπλά διατυμπανιζόμενης «στροφής»: Ενώ έχει εγκαταλείψει την ιστορία και την απεικόνιση των μηχανισμών που την κινούν, ενώ έχει αποφασίσει να στοχεύσει πρόσωπα, ανθρώπους απ' τους οποίους, εκμαιεύοντας συναισθήματα να οικοδομήσει έναν φιλικό κόσμο, δεν μπορεί να απελευθερωθεί απ' τη ναρκισσιστική σκόπευση του πλαισίου. Δομεί έναν κόσμο σκοτεινό χάρη και στην εικαστική συνέπεια του διευθυντή φωτογραφίας Γιώργου Αρβανίτη, έναν υγρό και στιλπνό κόσμο, που έχει νόημα μόνον ως ντεκόρ. Ακόμη κι όταν πλησιάζει πολύ κοντά τα πρόσωπά του, ακόμη και τότε δεν κατορθώνει να μην τα δει ως στοιχεία ντεκόρ. Στις ταινίες του Αγγελόπουλου ουδέποτε οι χαρακτήρες συγκροτούνται, συνεπώς ουδέποτε συγκρούονται.

Μια ταινία όπου οι αδιαμόρφωτοι χαρακτήρες —φορείς μιας καταρρακωμέ-

νης συλλογικής μνήμης περιπλανώνται σ' ένα αφόρητο παρόν που το σημαίνουν συμβολικά έρημοι τόποι και «κακοί άνθρωποι» θα ήταν απλώς μια άνιση δουλειά, όπου το περιεχόμενο θα εκφραζόταν μέσω μιας ανακόλουθης μορφής. Όμως, όταν μια άρνηση της πραγματικότητας συμφύρεται σ' ένα ετερόκλητο στυλιζάρισμα (που μάλιστα εμφανώς συγχέεται με τον ποιητικό λόγο), όταν μια ζωντανή πραγματικότητα στριμώχνεται σε αυθαίρετα σύμβολα κι όταν μια ταινία που ενδιαφέρεται να μιλήσει για τους ανθρώπους δεν οικοδομεί χαρακτήρες, δεν σκοπεύει σώματα αλλά εμμένει δραματικά στο φόντο, τότε δικαιούμαστε να μιλάμε για ένα έργο που μετεωρίζεται μεταξύ μιας κακόβουλης ερμηνείας του κόσμου και μιας αδυναμίας τιθάσευσης των στοιχείων της γραφής. (Η ταινία προβλήθηκε εκτός συναγωνισμού).

ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΟΛΛΑΤΟΥ:

Η ζωή με τον Άλκη

Ιδιομορφία της ταινίας είναι ότι απεικονίζει την προσωπική περίπτωση του σκηνοθέτη: Ένας πατέρας αναλώνει τη ζωή του να φροντίζει τον αυτιστικό εντεκάχρονο γιο του.

Ο Κολλάτος μολονότι δεν αδιαφορεί για την κοινωνία και την πρακτική εγκλεισμού και απομόνωσης όσων αποκλίνουν από τα κυρίαρχα κοινωνικά πρότυπα, εμμένει στην προσωπική του περίπτωση και προτείνει τη φιλανθρωπία εκεί που οι λύσεις δεν μπορεί παρά να είναι κοινωνικές.

ΔΙΟΝΥΣΗ ΓΡΗΓΟΡΑΤΟΥ:

Φάκελος Πολκ στον αέρα

Η σκοτεινή δολοφονία του Αμερικανού δημοσιογράφου Τζωρτζ Πολκ, στη Θεσσαλονίκη, τον Μάιο του 1948, τα γεγονότα που ακολούθησαν στην Ελλάδα και η δίκη του θεωρηθέντος ως υπαίτιου της δολοφονίας, επίσης δημοσιογράφου Γρηγόρη Στακτόπουλου, είναι το θέμα της ταινίας. Με πρόφαση την έρευνα ενός ελεύθερου ρεπόρτερ, σήμερα, για ένα θέμα ακόμα ανοιχτό, ο Γρηγοράτος ανασυνθέτει τα γεγονότα, στηριγμένος στις αφηγήσεις πρωταγωνιστών, επιζητώντας την εξιχνίαση σκοτεινών πλευρών του συμβάντος.

Ο σκηνοθέτης της «Παράστασης για ένα ρόλο» καταγίνεται μ' ένα δύσκολο κινηματογραφικό είδος: τη μυθοπλαστική απόδοση ιστορικών γεγονότων. Αποσπά καλές ερμηνείες, αποδεικνύεται επιδέξιος χρήστης των κινηματογραφικών μέσων, αδυνατεί ωστόσο να διαγράψει χαρακτήρες είτε να κάνει αναγνωρίσιμα ιστορικά πρόσωπα, χαμένος μέσα στον πληθωρισμό του υλικού του (είχε κινηματογραφήσει 40.000 μέτρα φιλμ με αφηγήσεις των πρωταγωνιστών!) και των μεγαλεπήβολων προθέσεων του.

ΠΑΝΤΕΛΗ ΒΟΥΛΓΑΡΗ:

Η φανέλα με το εννιά

Η ιστορία είναι γνωστή, μια που η ταινία αφορά την κινηματογραφική απόδοση του ομώνυμου μυθιστορήματος του Μέννη Κουμανταρέα: Ο Μπιλ Σερέτης, νεαρός φέρελπις ποδοσφαιριστής, κερδίζει γρήγορα τη φήμη του καλού παίκτη, «καβαλάει το καλάμι», όπως λέμε, για να έλθει αδήρι τη η απομυθοποίηση κι η συντριβή.

Ο Παντελής Βούλγαρης αποφασίζει, επιτέλους, να εγκαταλείψει τα ιστορικά φρεσκό (π.χ. «Ελευθέριος Βενιζέλος») είτε τα ιστορικά αριστερά μελοδράματα (π.χ. «Πέτρινα χρόνια») και να γυρίσει στην προβληματική του «Προξενιού της Άννας»: την κοινωνική ηθογραφία. Διαλέγοντας τον κόσμο του ποδοσφαίρου, επιλέγει να αναδείξει μια προσφιλή μυθολογία που έχει απασχολήσει πολλή, αλλά διάφορες εκφράσεις της νεοελληνικής τέχνης: εκείνη της «λεβεντιάς», του «αντριλικιού»... Και οι επιλογές του έχουν, ίσως, το χαρακτήρα του μονοδιάστατου — του λείπει ο σαρκασμός, η κριτική ματιά, η «κατεδαφιστική» διάθεση...

Κατά τα άλλα, όμως, επιλέγοντας έναν κινηματογράφο με λιγότερες «φιλοδοξίες» ρίχνει μια γέφυρα σε ό,τι μπορούμε να χαρακτηρίσουμε αφηγηματικότητα στον παλιό εμπορικό κινηματογράφο (τη διαγραφή χαρακτήρων, την πλοκή, τη σύγκρουση, τη λύση της μυθοπλασίας) και σε ό,τι μπορούμε να χαρακτηρίσουμε λαϊκότητα (την ανάδειξη των μύθων των λαϊκών στρωμάτων, τη συμπιλώση μαζί τους, της χρησιμοποίηση ηθοποιών - χαρακτήρων συγκροτημένων που καλούν το θεατή σε ταύτιση, σε μέθεξη στα δρώμενα). «Η φανέλα με το εννιά» είναι μια ταινία που τολμά να θίξει το ζήτημα της λαϊκότητας της κατ' εξοχήν λαϊκής τέχνης, που μέσω της αισθητικής που προτείνει κλείνει το μάτι στο θεατή, τον οποίο καλεί να μπει στην κινηματογραφική αίθουσα...

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΡΥΠΙΔΗ:

Στη σκιά του φόβου

«Έχω ήχους αλλά δεν έχω θέμα», έλεγε στην πρώτη σκηνή της ταινίας ο μουσικός — ήρωας αυτού του «ονειρικού θρίλερ» — όπως το αποκάλεσε ο σκηνοθέτης του. Είναι η ιστορία ενός ανθρώπου που προσπαθεί να νοσηματοδοτήσει τη ζωή του μέσα από τους φόβους του, τους οποίους βιώνει σε ένα φιλικό παιχνίδι με ρευστά τα όρια πραγματικότητας και ονείρου.

Η ταινία ευτυχεί να έχει μια στιλπνότητα φωτογραφική (διευθυντής φωτογραφίας κι εδώ ο Γ. Αρβανίτης) και έναν σπουδαίο ηθοποιό (Γ. Κώνστας), η δομή της ωστόσο μένει χαλαρή χωρίς, ως το τέλος, να βρεθεί το αφηγηματικό κέντρο.

Έτσι, μένει μια ακροβασία που προσπαθεί να συγκεράσει κινηματογραφικές μνήμες, υπαρξιακές αναζητήσεις και φιλοσοφίζουσες σκέψεις, μια δουλειά ασαφής που παραπέμπει σε πιθανά «δεύτερα και τρίτα επίπεδα ανάγνωσης».

Ο ελληνικός κινηματογράφος των πρόσφατων χρόνων αν οδηγήθηκε στη σημερινή παραδοχή αδιεξόδων, αυτό οφείλεται εν πολλοίς στο γεγονός ότι οι επιλογές του — αισθητικές και θεματικές — «θόλωναν τα νερά». Σήμερα όμως επιτακτικά τίθεται η απαίτηση της καθαρότητας — οι καιροί ου μενετοί.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΣΙΩΛΗ:

Ακατανίκητοι εραστές

Αντίθετα, η νέα ταινία του Τσιώλη την καθαρότητα προτάσσει. Είναι η ιστορία του μικρού Βασίλη που το σκάει από το ορφανοτροφείο για να βρει τη γιαγιά του, σε ένα χωριό της ορεινής Αρκαδίας. Θα τον συνοδέψει στην περιπλάνησή του μια κοπέλα, κοντά στην οποία θα νιώσει τη γλυκύτητα της επικοινωνίας.

Πρόκειται για μια ταινία αδιόρατων αισθημάτων, άφατης ευγένειας που αποπνέει μια ήρεμη θλίψη. Για μια ταινία που βάζει το δημιουργό της, λάτρη μέχρι πρότινος του Βέντερς και των road - monies σε μια νέα πορεία, στην ελληνική επαρχία, στην ορεινή Πελοπόννησο της τραχύτητας και του φωτός, να αναμετρίεται πλέον με οικείες μνήμες, με οικείους μύθους, να ορμάται από οικείες αφορμές. Ταινία που συγκροτείται από μικρές λεπτομέρειες: είναι η επιθυμία για την ανθρώπινη ζεστασιά, τα πολλά υποσχόμενα βλέμματα, η στάση ενός παιδιού, που κλέβει από ανάγκη εκχωρώντας θεληματικά όλα του τα χρήματα, ο σεβασμός ενός ευγενούς που όταν μιλάει στη γυναίκα των ονείρων του της βγάζει το καπέλο, η ερημιά, η εγκατάλειψη, η μνήμη, η ελπίδα...

Είναι λάθος να ζητηθούν από την ταινία πολλαπλές αναγνώσεις, σημασιόμενα, συμπαραδηλώσεις. Η δύναμή της είναι στην καθαρή ματιά στις εικόνες που αποτελούν τις καθημερινές μας προσλαμβάνουσες. Η απλότητά της είναι που την κάνει αποκαλυπτική.

ΜΑΡΙΑΣ ΓΑΒΑΛΑ:

Το μαγικό γυαλί

Ταινία που περισσότερο παραπέμπει στην παράδοση της αμερικάνικης «σκρούμπολ» κωμωδίας παρά στο στυλ της ρομερικής κομεντί η ταινία έχει ένα καλό σενάριο. Έχει θέμα της την κρίση ενός ζευγαριού που βασανίζεται από ζήλεια, τις υπερβολές και τις παρεκτροπές του έρωτα. Η Μαρία Γαβαλά φαίνεται να ξεπερνά το άγονο στυλιζάρισμα των προηγούμενων ταινιών της («Περί έρωτος», «Το άρωμα της βιολέτας») και να ενσκήπτει σε ένα ζωντανό κινηματογρά-

φο, όπου οι καταστάσεις παρωδούνται αντί να μυθοποιούνται.

Εκεί που η καλή εντύπωση χαλάει, όμως, είναι όταν η υπερβολή χαρακτηρίζει καταστάσεις και πρόσωπα. Αφενός οι σκηνές φορτώνονται με μια προφάνεια που κάνει επιτηδευμένες τις συμπεριφορές, αφετέρου, οι δυο πρωταγωνιστές (Νόννη Ιωαννίδου, Άκης Σακελλαρίου) υποδύονται τους ρόλους τους με έμφαση στην υπερβολή, πράγμα που τους κάνει να συμπεριφέρονται σαν νευρόσπαστα. Είναι τόσο εξωπραγματική η συμπεριφορά των κεντρικών προσώπων που κάνει την ερμηνεία της Σμαράγδας Διαμαντίδου, στο ρόλο μιας ερωτικά αχαλίνωτης νεαρής να ξεχωρίζει για τη λιτότητα των εκφραστικών της μέσων και για την κινηματογραφικότητά της.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΡΡΑ - ΧΡΗΣΤΟΥ ΒΟΥΠΟΥΡΑ: ...Λιποτάκτης

Ένας νέος από την Αθήνα κάνει τέσσερα ταξίδια σε ένα χωριό για χάρη του φίλου του, ενός ατίθασου λιποτάκτη από

το στρατό. Η ζωή στην επαρχία τον θέλγει, δεν θα αργήσει όμως να ανακαλύψει έναν κόσμο σε μαρασμό, παραδομένο στα συμφέροντα, στο χρήμα, στην υποκρισία και στις νευρώσεις.

Αν η προηγούμενη ταινία του Γ. Κόρρα («Τα παιδιά του Κρόνου») ήταν ένα προσωπικό σχόλιο ποτισμένο με ένα πικρό χιούμορ, τώρα η κινηματογραφική ματιά είναι περισσότερο διεισδυτική, περισσότερο αναλυτική. Η πραγματικότητα ξεπροβάλλει σιγά σιγά όπως ένα παζλ. Η σκηνοθετική ματιά παρατηρεί κι αποδεικνύει, με μια συνέπεια «μπρεσσονική». Η ελληνική επαρχία ξεπροβάλλει με μια τραχύτητα απομυθοποιητική, απάνθρωπη και υποκριτική, ικανή να κρύβει ή και να καταπνίγει τα πάθη, που όμως αναβλύζουν και υποκινούν συμπεριφορές. Πρέπει να σημειωθεί, εδώ, η εξαιρετική δουλειά στην απόδοση ακραίων χαρακτήρων, παζολινικών ηρώων σε ένα νεορεαλιστικό φόντο.

Ρήγματα

Έχουμε κάθε λόγο, μετά από αυτές τις ταινίες, να αισιοδοξούμε. Χωρίς να

γενικεύουμε, διαπιστώνουμε μια υπόγεια ανησυχία, μian άρνηση εφησυχασμού. Διαβλέπουμε κάποιο ρήγμα με τον κινηματογράφο της επιδειξιμανίας και του ναρκισσισμού. Χαιρόμαστε που οι κινηματογραφιστές ανακαλύπτουν την Ελλάδα, όχι ως αφορμή για μηχανιστικές γενικεύσεις κακοχωνεμένων ιστορικών μεθόδων αλλά ως τόπο που ζούμε, υποφέρουμε, ερωτευόμαστε, γερνάμε και πεθαίνουμε.

Συμπεραίνουμε ότι, όσο είναι δυνατόν, οι ταινίες βάζουν στόχους, εγκαταλείπονται οι πομπώδεις και εφ' όλης της ύλης κατασκευές (κι ας επιμένουν στα αδιέξοδά τους κάποιοι που δεν έχουν την ταπεινότητα να αποστρέψουν το βλέμμα από μια προκάτ προσωπική μυθολογία). Χαιρόμαστε γιατί το σινεμά μας φαίνεται ότι μπορεί να υπάρχει και χωρίς το ΕΚΚ, αλλά και μπορεί να σύρει το Κέντρο προς τη χρηματοδότησή του δημιουργώντας ποιοτικά τετελεσμένα. Προσβλέπουμε σε ένα μέλλον λιγότερο ανθρωπόβόρο, ένα μέλλον όπου το δημιουργικό πάθος δεν θα εκχωρείται επ' ουδενί. Σε χαλεπούς καιρούς είμαστε αισιόδοξοι. □

ΑΝΤΙΦΕΣΤΙΒΑΛ: Μία από τα ίδια

Απέναντι από το θέατρο της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, στην αίθουσα του κινηματογράφου «Αλέξανδρος», έγινε το αντιφεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους και, αν εξαιρέσει κανείς το γεγονός ότι οι νεαροί ως επί το πλείστον σκηνοθέτες που συμμετείχαν αντιστέκονται στην επιλογή της Δράμας ως τόπου για την παρουσίαση της ετήσιας παραγωγής των ταινιών μικρού μήκους, τα συμπεράσματα για την προβληματική και την αισθητική των νέων σκηνοθετών που είχαν προκύψει στο αντίστοιχο φεστιβάλ της Δράμας ισχύουν μέχρι κεραίας (βλ. ΑΝΤΙ, τχ. 383). Παρ' όλα αυτά, και στη Θεσσαλονίκη δεν έλειψαν οι δουλειές που, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο δείχνουν ότι μπορούμε να βασιζόμαστε σε πολλούς από τους νέους σκηνοθέτες, ταινίες που δείχνουν ότι με την άσκηση και την καλλιέργεια οι δημιουργοί τους μπορούν να συμβάλουν θετικά στο αίτημα για την ανανέωση του κινηματογράφου μας. Χωρίς να αποκλείουμε την υποκειμενικότητα στις επιλογές μας επισημαίνουμε:

Η ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ του Μ. Σηφάκη

Η ταινία που μας κέρδισε περισσότερο απ' όλες είναι μια σύγχρονη εκδοχή ενός ελληνικού παραμυθιού, μια ιστορία κατά την οποία ο ήρωας προσπαθεί να κάνει μια ωραία κοπέλα που έχει χάσει τη λαλιά της να μιλήσει. Η σκηνοθεσία αναζητεί τη μαγεία που καλά κρυμμένη μέσα στα καθημερινά πράγματα θέλει μια αποκαλυπτική μα-

τιά για να αναδυθεί, μιλάει με τρυφερότητα και αγάπη για τη ζωή και εξαιρεί τα ανθρώπινα πάθη στην υπερβολή τους.

ΡΙΓΕ του Κώστα Καπάκα

Κωμωδία στο ύφος των παλιών μπουρλέσκ με έξυπνα γκαγκ, πικρό χιούμορ και έναν πολύ καλό ηθοποιό: τον Γιώργο Νινιό.

ΑΝ ΕΧΕΙΣ ΤΥΧΗ ΔΙΑΒΑΙΝΕ του Σπύρου Πετρόπουλου

Μαύρη κωμωδία με θέμα τις μεθόδους που διεξέρχονται δυο ρακοσυλλέκτες προκειμένου να κλέψουν αφελείς οδηγούς αυτοκινήτων, που κάνουν το λάθος να τους εμπιστευθούν. Ταινία με όμορφο σενάριο, ελεγχόμενους ρυθμούς που, όμως, κάπου κάπου ενοχλεί εξαιτίας των ηθοποιών (Π. Σκουρολιάκος, Γ. Νινιός) που παρασύρονται σε ένα μπουφόνικο παίξιμο.

ΚΟΙΝΟ/ΣΤΟΧΟΣ της Δήμητρας Αράπογλου

Εικόνες από την καθημερινή ζωή μιας σύγχρονης γυναίκας που αντλεί τα πρότυπά της από τον κόσμο της διαφήμισης. Ένα φιλμ που δείχνει βαθιά γνώση της διαφημιστικής αισθητικής, αλλά και μια επιθυμία υπονόμευσής της.

ΝΙΚΗ του Δ. Καραθανάση

Έξυπνο φιλμάκι κινούμενων σχεδίων που σαρκάζει τον άνθρωπο και κάποιους από τους πιο ζωτικούς του μύθους.

Από τις υπόλοιπες ταινίες θα αναφέρουμε το «Plumeria Rubra» της Στέλλας Θεοδωράκη (επιδέξια κινηματογράφηση δυο παράλληλων ιστοριών, πληθωρική όμως και με αδυναμίες α-

Δ. Αράπογλου: «κοινό/στόχος»

ποσαφήνισης των αφηγηματικών δεδομένων), το «Anybody smoke;» του Χρ. Κορδούλα (καλογυρισμένη φάρσα, χωρίς προτάσεις για έναν άλλο κινηματογράφο που δεν θα αρκείται απλώς στη μυθοποίηση της τεχνικής), το «Eldorado» της Π. Παναγιωτοπούλου (ταινία υπαρξιακής αναζήτησης που μένει δέσμια της επιδειξιμανούς της διάθεσης, την «Παραμονή Πρωτοχρονιάς» του Θ. Χριστόπουλου (καλογυρισμένη, αφελώς ουμανιστική ταινία που ηθικολογεί). Κλείνοντας και όσον αφορά τα γενικά συμπεράσματα παραπέμπουμε στο κείμενό μας για το φεστιβάλ της Δράμας. Και, επί τη ευκαιρία, επειδή νομίζουμε ότι η εν πολλοίς τεχνητή διαίρεση των «μικρομηκάδων» σε θιασώτες της Δράμας είτε της Θεσσαλονίκης δεν εξυπηρετεί σε τίποτα τον κινηματογράφο, αντίθετα είναι ανάγκη να γεφυρωθεί μια διάσταση που μάλλον με πείσματα και με την πρόσβαση στη δημοσιότητα έχει να κάνει παρά με πραγματικές αντιθέσεις, δηλώνουμε ότι προτιθέμεθα να βοηθήσουμε σε μια κατεύθυνση συνεννόησης.

ΡΑΛΛΟΥ ΜΑΝΟΥ

Το περασμένο Σάββατο, 15 Οκτωβρίου, πέθανε η δασκάλα του χορού και χορογράφος **Ραλλού Μάνου**. Η γυναίκα που μετέφρασε το πάθος σε διαρκή δημιουργική προσφορά έσβησε ήρεμα, χωρίς ως το τέλος να εγκαταλείψει το χορό και το «Ελληνικό Χορόδραμα» (που είχε ιδρύσει και διεύθυνε).

Η Ραλλού Μάνου γεννήθηκε το 1915 στην Αθήνα και τέλειωσε το γυμνάσιο των Ουρσουλινών της Τήνου. Στο χορό μαθήτευσε αρχικά κοντά στην Κούλα Πράτσικα και στη συνέχεια με υποτροφία του υπουργείου Παιδείας σπούδασε στο Παρίσι και στο Μόναχο. Στην επιστροφή, εργάζεται κοντά στην Κούλα Πράτσικα, αλλά διδάσκει και σε ιδρύματα και εργοστάσια, όπως π.χ. στου Παπαστράτου, όπου είχαν οργανωθεί μαθήματα ρυθμικής για εργάτες. Τρία χρόνια μετά την απελευθέρωση ξαναφεύγει από την Ελλάδα, για μεταπτυχιακές σπουδές στη Νέα Υόρκη.

Στη Νέα Υόρκη, γνωρίζεται με τη Μάρθα Γκράχαμ, της οποίας η δημιουργική ιδιοσυγκρασία τη συναρπάζει. Ενστερνίζεται τη φράση της «*Η ελευθερία αποκτάται μέσω της πειθαρχίας*» και, έκτοτε, επιδιώκει ένα σύστημα που να οδηγεί το χορευτή στην όσο το δυνατόν τελειότερη εκτέλεση. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα χορογραφεί για το Εθνικό Θέατρο την *Ορέστεια* του Αισχύλου (Κλυταιμνήστρα η Μαρίκα Κοτοπούλη και κορυφαίες του χορού οι νεαρές τότε Άννα Συνοδινού και Κάκια Παναγιώτου). Λίγο αργότερα, το 1951 ιδρύει το «Ελληνικό Χορόδραμα» και την επαγγελματική της σχολή. Ιδού πως περιγράφει η ίδια την ιδρυτική συνάντησή του «Ελληνικού Χοροδράματος»:

«*Σε μια δροσερή γωνιά της πλατείας Συντάγματος, μαζευτήκαμε μια μικρή πνευματική και καλλιτεχνική παρέα. Ο Μάνος Χατζιδάκις, που είχε δώσει με τον Μαρσούα το πρώτο του χορόδραμα, νεότερος ακόμη, αλλά ξεχειλίζοντας ήδη από ταλέντο και ιδέες, ο Γιάννης Τσαρούχης, που μας εστήριξε πρώτος με την έξοχη τέχνη του και τη φήμη του, ο Αλέξης Σολομός, ο Κώστας Χοϊδάς, η Αλέκα Κατσέλη, ο Παύλος Μυλωνάς κι εγώ. Ζητήσαμε μια μορφή συνεργασίας, που, ξεφεύγοντας από τα στενά όρια μιας σχολής χορού, θα έδινε τη δυνατότητα μιας συλλογικής εργασίας με σκοπό τη δημιουργία ελληνικής θεατρικής χορευτικής τέχνης (...). Πρότεινα εγώ τον τίτλο «Ελληνικό Χορόδραμα», από την αρχαία έννοια: δράση χορού».*

Πρώτες παραστάσεις του «Χοροδράματος», που ανέβηκαν με τη συνεργασία γνωστών ζωγράφων ήταν: ο «*Μαρσούας*» που είχε φιλοτεχνήσει ο Τσαρούχης, «*Μορφές μιας Γυναίκας*» (μουσική Αργ. Κουνάδης, σκηνικά Ν. Εγγονόπουλου), «*Φθινοπωρινή Γη*» (με τον Γιώργο Βακαλό και χορογραφία Άγγελου Γριμάνη), «*Έξι λαϊκές ζωγραφίες*» (με τον Μόραλη) και «*Καταραμένο Φίδι*» (με τον Χατζηκυριάκο - Γκίκα).

Εντυπωσιακή είναι η συμβολή της στη χορογράφιση παραστάσεων αρχαίου δράματος. Είχε χορογραφήσει εκτός από την «*Ορέστεια*», τον «*Οιδίποδα Τύρρανο*», «*Νεφέλες*», «*Όρνιθες*» και «*Ειρήνη*». Έξοχος ήταν και οι χορογραφίες της στα έργα «*Ορφέας και Ευρυδίκη*», «*Πανδώρα*», «*Μακρινή πορεία*», «*Μήδεια*», «*Ερημιά*», «*Βάκχες*», «*Το τραγούδι του νεκρού αδελφού*», «*Ίων*», «*Τρώαδες*».

Τον προηγούμενο Μάρτιο κυκλοφόρησε το βιβλίο της *Χορός: Ού τών ραδίων... ούσαν τήν τέχνην...*, «ένας περίπατος στο χρόνο», όπως σημείωνε η ίδια, στην προσωπική της ιστορία και σε αυτήν του «Ελληνικού Χοροδράματος».

Από το βιβλίο αυτό είναι το απόσπασμα ενός κειμένου του 1985, με τίτλο «Προσωρινός επίλογος»:

«*Σκέπτομαι με μελαγχολία πως δεν θα φτάσω ποτέ να έχω τα απαραίτητα οικονομικά μέσα για να ολοκληρώσω το έργο μου έτσι όπως το έχω οραματισθεί. Μήπως δεν αξίζει να συνεχιστεί μ' αυτό τον τρόπο; Θυμάμαι τα λόγια της διευθύντριας των Αγγλικών Μπαλέτων, της Ninette de Valois, μετά την παράσταση που παρακολούθησε στο «Ρεξ» το 1951: “Έχετε”, μου είπε, “ό,τι χρειάζεται για να κάνετε αξιόλογο έργο, έμπνευση, ιδιότυπο χορογραφικό ταλέντο, εκλεκτούς συνεργάτες. Το μόνο που χρειάζεστε είναι να σας στηρίξει αποτελεσματικά το Κράτος”*». Αυτό το «αποτελεσματικά» είναι που λείπει.

Αλλά για να μην τελειώσω με μια νότα απαισιοδοξίας, ας τονίσω πως η δράση συνεχίζεται ακόμη. Σήμερα υπάρχουν συσπειρωμένα γύρω μου μερικά άξια στελέχη. Ίσως κάποιο από αυτά μπορέσει να συνεχίσει το έργο μας».

Εμείς θα λέγαμε ότι η συνέχεια του τόσο σημαντικού έργου της Ραλλούς Μάνου είναι και η ουσιαστική απότιση τιμής στην προσφορά της στο νεοελληνικό πολιτισμό.

Ο Οδυσσέας Ελύτης για τη δουλειά της Ραλλούς Μάνου:

Η σωστή αναλογία ανάμεσα στη γνησιότητα μιας ποιητικής ιδέας, που μπορεί να είναι αιώνια και ανάλλαχτη, και στην παρουσίασή της, που πρέπει να γίνεται πάντοτε σύμφωνα με το αισθητικό γούστο της εποχής, στάθηκε ο κανόνας που κυριάρχησε στην αντίληψη για το ανέβασμα των έργων αυτών. Η γνήσια ελληνική παράδοση, φωτισμένη από μια καινούρια πλευρά και ζωντανεμένη πάλι χάρη στις σύγχρονες απόψεις για τη χορογραφική ερμηνεία, έρχεται πιο κοντά στην ευαισθησία μας και την αγγίζει πιο αποτελεσματικά. Οι εμπνεύσεις από τους αρχαίους, τους μεσαιωνικούς και τους νεοελληνικούς δημοτικούς θρύλους, λυτρωμένες από το ακαδημαϊκό σχήμα, ζωντανεύουν και αποκτούν καινούρια, πρωτόφαντη λάμψη, κάτω από την πνοή μιας ελεύθερης φαντασίας που διέπει όχι μόνο τις κινήσεις των χορευτών, αλλά και τους μουσικούς ρυθμούς, και τα σκηνικά, και τα κοστούμια που συνοδεύουν και πλαισιώνουν το θέαμα.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΣΤΟ

της Γιασμίνας Μωυσειδου

Τομές και συνέχειες στην ελληνιστική

**Α' Διεθνές Συμπόσιο
Αθήνα 15-17 Σεπτεμβρίου 1988,
Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών,
Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών**

Είναι σχεδόν αδύνατο να εντοπισθεί ο χαρακτήρας, η μορφή και η ταυτότητα ενός πολιτισμού μακρόχρονου, ιδιότυπου μέσα στις μεταλλαγές του και διόλου αυτόνομου, όπως ο βυζαντινός, αν δεν εξεταστούν οι εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής και η εξέλιξή τους στους αιώνες.

Η εποχή που ο ελληνικός μεσαιώνας θεωρείτο μια περίοδος αφενός στείρας μίμησης της κλασικής αρχαιότητας, των ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων και αφετέρου μια περίοδος απόλυτου σκοταδισμού έχει πια περάσει, όπως άλλωστε έχει περάσει κι η εποχή που το Βυζάντιο θεωρείτο μια ομοιογενής και ανεξέλικτη σειρά αιώνων που απλά οδήγησε στη νεώτερη εποχή, παρακλύοντας παρά προωθώντας τον πολιτισμό. Έτσι, οι ερευνητές, Έλληνες και ξένοι, που έλαβαν μέρος στο Α' Διεθνές Συμπόσιο για την καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο προσπάθησαν να εξετάσουν τις πολυποίκιλες, απλές, ανθρώπινες αλλά και άγνωστες ως τώρα εκδηλώσεις του καθημερινού βίου, τόσο στους πρώιμους, όσο και στους μέσους και ύστερους βυζαντινούς χρόνους. Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στον εντοπισμό ή μάλλον στην προσπάθεια εντοπισμού των τομών που χωρίζουν το Βυζάντιο από την ελληνιστική και τη ρωμαϊκή παράδοση καθώς και των συνεχειών που επιβεβαιώνουν περίτρανα όχι τη μίμηση αλλά τη συνέχεια, την αφομοίωση ή και τον επαναπροσδιορισμό των παλαιότερων παραδόσεων μέσα στο μόρφωμα που ονομάζουμε Βυζάντιο.

Η οργανωτική επιτροπή του Συμποσίου, (Χρύσα Μαλτέζου, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κρήτης και Πρόεδρος του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Λένος Μαυρομάτης, ερευνητής ΚΒΕ/ΕΙΕ, Χριστίνα Αγγελίδη, ερευνήτρια ΚΒΕ/ΕΙΕ, Στέλιος Λαμπάκης, ερευνητής ΚΒΕ/ΕΙΕ, Ηλίας Αναγνωστάκης, ερευνητής ΚΒΕ/ΕΙΕ, Πάρις Γουναρίδης, ερευνητής ΚΒΕ/ΕΙΕ και Σπύρος Τρωιανός, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών), υιοθέτησε ένα σχήμα σύμφωνα με το οποίο οι ανακοινώσεις εντάχθηκαν σε επτά θεματικές ενότητες, που

αντιστοιχούσαν σε ισάριθμες συνεδρίες και οι οποίες κάλυψαν όλες τις προσφερόμενες για μελέτη, από άμεσες και έμμεσες πηγές, πτυχές του καθημερινού βίου.

Πριν εξετάσουμε τις θεματικές ενότητες και τις ανακοινώσεις που τις αποτέλεσαν θα έπρεπε να αναφερθούμε στην εναρκτήρια ομιλία του συμποσίου, την οποία οφείλουμε στην καθηγήτρια - διευθύντρια του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών κ. Χρύσα Μαλτέζου. Στα πλαίσια αυτής της ομιλίας εκτέθηκε η προβληματική βάση της οποίας η σύγχρονη έρευνα εξετάζει το Βυζάντιο σε όλες του τις εκδηλώσεις και φυσικά σε σχέση και με την καθημερινή ζωή, ενώ τέθηκαν βασικότερα ερωτήματα που αποτέλεσαν και το στόχο του Συμποσίου. Πρόκειται για μια ανακοίνωση που με λίγα λόγια, οριοθέτησε το αντικείμενο και τους στόχους αυτής της συνάντησης.

Στην πρώτη θεματική ενότητα, που είχε τίτλο «Από την ύστερη αρχαιότητα στο πρώιμο Βυζάντιο», παρουσιάστηκαν πέντε ανακοινώσεις που, όλες, είχαν άμεση σχέση με τη μετάβαση από τη μια εποχή στην άλλη. Έτσι, ο γνωστός για τη συμβολή του στη μελέτη του βυζαντινού πολιτισμού, Γάλλος καθηγητής *André Guillou*, αναζήτησε τις ιουδαϊκές βάσεις της βυζαντινής ηθικής, στην ανακοίνωσή του «La lettre d' Aristée à Philocrate (IIe s.av.J.). Fondements juifs de l' éthique byzantine». Τον «νέο τύπο ανθρώπου» που παρουσιάστηκε στη βυζαντινή εποχή, εξέτασε η κ. Δ. Μισίου (λέκτωρ Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης) στην ενδιαφέρουσα ανακοίνωσή της. Σύνδεση της βυζαντινής τέχνης με αυτήν των παλαιότερων εποχών αναζήτησε η αρχαιολόγος κ. Κ. Λομβέρδου - Τσιγαρίδα στην ανακοίνωσή της «Εικονογραφικά θέματα κοσμικής μικροτεχνίας από τη βυζαντινή Αίγυπτο». Η «ανίχνευση παλαιότερων επιδράσεων στην παλαιοχριστιανική αρχιτεκτονική και τη νεκρική λατρεία» απασχόλησαν την αρχαιολόγο κ. Ε. Μαρκή στην ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ανακοίνωσή της. Τελευταία σε αυτή την ενότητα παρουσιάστηκε η ανακοίνωση του κ. Ι. Μειμάρη (ερευνητή Κέντρου Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας), που εξέτασε την «επίδραση του Μακεδονικού ημερολογίου στην Παλαιστίνη και στην Αραβία» και ως εκ τούτου τη συνέχεια και σε αυτό τον τομέα της ελληνιστικής παράδοσης στα βυζαντινά χρόνια.

BYZANTIO

ρωμαϊκή παράδοση

Στη δεύτερη θεματική ενότητα που είχε τίτλο «Σώμα και Υγεία» παρουσιάστηκαν τρεις ανακοινώσεις: της κ. *Κ. Μπουρδάρη* (Επικ. Καθηγήτριας Πανεπιστημίου Αθηνών) «Ιατρική περίθαλψη στο Βυζάντιο», του Αυστριακού ερευνητή κ. *E. Kislinger* με θέμα «Γυναικολογία στο Βυζάντιο», και τέλος εκείνη του κ. *Λ. Μαυρομάτη* (ερευνητή ΚΒΕ/ΕΙΕ) με θέμα «Όψεις φιλανθρωπίας στο Βυζάντιο», η οποία έθιξε, όχι μόνο τις αλλαγές που στη βυζαντινή εποχή υπέστη ο,πλατωνικός αρχικά, όρος φιλανθρωπία αλλά και την «πρακτική» εφαρμογή του (κρατική-εκκλησιαστική φιλανθρωπία που εκφράζεται με τη δημιουργία ξενώνων, πτωχοκομείων, καταγωγείων κ.λπ.).

Στα πλαίσια της τρίτης θεματικής ενότητας που είχε τίτλο «Οικογενειακός και Ερωτικός βίος» παρουσιάστηκαν πέντε ανακοινώσεις. Η πρώτη με τίτλο «Η εξέλιξη της οικογενειακής ζωής των Βυζαντινών: μια πρώτη προσέγγιση», ενώ παρουσιάστηκε από τον *Τ. Λουγγή* (ερευνητή ΚΒΕ/ΕΙΕ) ήταν αποτέλεσμα συλλογικής έρευνας που εκτελείται στο ΕΙΕ από ομάδα επιστημόνων. Εκτός από τον κ. Λουγγή την ομάδα συναπαρτίζουν οι: *Βασιλική Βλυσίδου, Β. Γεωργιάδου, Ε. Κούντουρα - Γαλανάκη, Στ. Λαμπάκης, Σ. Πατούρα, Α. Σαββίδης*. Μοντέλα γάμων στο μέσο και ύστερο βυζάντιο εξέτασε ο Άγγλος καθηγητής *M. Andgold* στην ανακοίνωσή του «Patterns of Marriage in Byzantium», ενώ ο ειδικός σε θέματα Ιστορίας του Δικαίου κ. *Κ. Πιτσάκης* παρουσίασε τα γαμικά κωλύματα που εμφανίζονται βάσει της βυζαντινής νομοθεσίας σε ανακοίνωση με τίτλο «Παίζοντες εις αλλοτρίους βίους. Δίκαιο και πρακτική των γαμικών κωλυμάτων στο Βυζάντιο: η τομή». Με το γάμο ασχολήθηκε και η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Harvard κ. *Α. Λαΐου* στην ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ανακοίνωσή της «Η ιστορία ενός γάμου: ο βίος της Αγίας Θωμαΐδος της Λεσβίας». Τελειώνοντας αυτή την ενότητα ο καθηγητής *J. Irmscher* (Ακαδημία Επιστημών Βερολίνου) μίλησε για την «Πορνεία στο Βυζάντιο».

Η τέταρτη θεματική ενότητα με γενικό τίτλο «Πόλεις και Ύπαιθρος» παρουσιάστηκε λόγω ευρύτητας χωρισμένη σε δυο υποενότητες: α) Επαγγέλματα και Συναλλαγές και β) Οργάνωση και Οικονομία. Στην πρώτη παρουσιάστηκαν εννέα ανακοινώσεις. Πρώτη η αρχαιολόγος κ. *Β. Πέννα* παρουσίασε «θησαυρό»

χάλκινων υστερορωμαϊκών νομισμάτων από το νεκροταφείο της Αθήνας, ακολούθησε η κ. *Σ. Πατούρα* (ερευνητρια ΚΒΕ/ΕΙΕ), με την ανακοίνωσή της «Βιοτεχνική παραγωγή και συναλλαγές στις ελληνικές πόλεις της δυτικής ακτής του Ευξείνου κατά την πρωτοβυζαντινή περίοδο». Με τις «πανηγύρεις στην Πελοπόννησο κατά τη Μεσαιωνική περίοδο» ασχολήθηκε η κ. *Α. Λαμπροπούλου* (ερευνητρια ΚΒΕ/ΕΙΕ). Για το εμπόριο στη Βενετική Κρήτη τον 14ο αιώνα μίλησε ο Σοβιετικός καθηγητής *Sergei Karpon* στην ανακοίνωσή του «Trade and crime in Venetian Crete according to an unknown document of 1382».

Την «Οργάνωση του σχολείου: παράδοση και εξέλιξη», με έμφαση στον 10ο αιώνα εξέτασε, κυρίως μέσα από επιστολές ενός δασκάλου της εποχής ο κ. *Θ. Μαρκόπουλος* (Αναπληρωτής καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης) στην ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ανακοίνωσή του. Ιδιαίτερου ενδιαφέροντος ήταν κι η ανακοίνωση του καθηγητή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. *Α. Καρπόζηλου* «Περί αποπάτων, βόθρων και υπονόμων», στην οποία επιχειρήθηκε μια διαχρονική εξέταση του βασικού αυτού για τον καθημερινό βίο θέματος. Το Επαρχικό βιβλίο, η σημαντικότερη αυτή πηγή των μεσοβυζαντινών χρόνων, αποτέλεσε κοινό σημείο αναφοράς για τους επόμενους τρεις ομιλητές κ. *Α. Carille* (καθηγητή Πανεπιστημίου Bologna), κ. *Β. Νεράντζη Βαρμάντζη* (Λέκτορα Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης) και κ. *J. Koder* (καθηγητή Πανεπιστημίου Βιέννης), οι οποίοι ασχολήθηκαν με την αγορά των ιχθύων στο Βυζάντιο «The fish market in Byzantium», με τις «Συντεχνίες των εμπόρων στην Κωνσταντινούπολη τον 10ο αι.» και με τα «Επαγγέλματα σχετικά με τον επισιτισμό στο επαρχικό βιβλίο» αντίστοιχα. Η υποενότητα έκλεισε με την ανακοίνωση της καθηγήτριας κ. *Ε. Αντωνιάδου - Μπιμπίκου*, «Mentalités», métiers et professions de la fin de l' époque romaine jusqu' au V-^e siècle».

Η δεύτερη υποενότητα φιλοξένησε επίσης εννέα ανακοινώσεις. Ο αρχαιολόγος *Ι. Παπάγγελος* παρουσίασε ανακοίνωση με θέμα «Οικισμοί και χρήση της γης στο κατεπανίκιο του Λογγού κατά τον 14ο αιώνα». Την *Alba Maria Orseli* (καθηγήτρια Πανεπιστημίου Bologna) απασχόλησε «La vie quotidienne dans les bioi de moines vers 450». Ο κ. *Η. Αναγνωστάκης* (ερευνητής ΚΒΕ/ΕΙΕ) στην ανακοίνωσή του με τίτλο «Το επεισόδιο της Δαβινηλίδος: Πληροφορίες καθημερινού βίου ή μυθοπλαστικά στοιχεία» ενετόπισε λογοτεχνικούς «τόπους», που προερχόμενοι από παλαιότερες παραδόσεις, υπεισέρχονται και επενδύουν πραγματικά γεγονότα σε ιστορικά κείμενα του 10ου αιώνα. Η κ. *Ε. Παπαγιάννη* (λέκτωρ Πανε-

πιστημίου Αθηνών) ασχολήθηκε με «φορολογικές πληροφορίες από τις επιστολές του Μεγάλου Βασιλείου (329/331-379) και του Θεοφάνους Αχρίδας (1050/1055-1125/1126;)». Η κ. *H. Köpstein* από την Ακαδημία Επιστημών του Βερολίνου ανέπτυξε το θέμα «Περί της νομικής κατάστασης των Δούλων». Την «καθημερινή ζωή στην Πάτμο του 11ου αι.» είχε ως θέμα η ανακοίνωση της κ. *Ε. Βρανούση* (καθηγήτρια Ιονίου Πανεπιστημίου). «Aspects of everyday life in the works of Theodoros Balsamon» ήταν το θέμα της ανακοίνωσης του καθηγητή του Πανεπιστημίου του Λονδίνου κ. *Robert Browning*. Μια άλλη όψη της καθημερινής ζωής έδωσε η κ. *Tarkona - Zaimova* (καθηγήτρια Πανεπιστημίου της Σόφιας) στην ανακοίνωσή της «La vie quotidienne d' après le Typicon de Backono». Τέλος ο καθηγ. του Πανεπιστημίου του Erevan, *Hrah Bartikian* παρουσίασε την «οικονομική ζωή του Βυζαντίου στην Αρμενία το β' μισό του Ι' και α' μισό του ΙΑ' αι.».

Ο «στρατός» ήταν το αντικείμενο της πέμπτης θεματικής ενότητας. Σ' αυτήν εντάχθηκε η ανακοίνωση του κ. *Σ. Γιατση* ο οποίος μίλησε για τις «μορφές άθλησης στην πρωτοβυζαντινή περίοδο». «Τα όπλα στη βυζαντινή κοινωνία» ήταν το θέμα της ιδιαίτερα ενδιαφέρουσας ανακοίνωσης του επικουρού καθηγητή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. *Τ. Κόλια*, ο οποίος εξέτασε μέσω των όπλων, τόσο την τεχνική κατάρτιση των βυζαντινών και τις οικονομικές δυνατότητες των διαφόρων τάξεων της κοινωνίας τους, όσο και τις απόψεις που αυτοί είχαν για τον πόλεμο, το θάνατο και τη ζωή. Τα κράνη εξέτασε ο αρχιτέκτων *Πλ. Θεοχαρίδης* στην ανακοίνωσή του «Υστερορωμαϊκά και πρωτοβυζαντινά κράνη: εξελίξεις στο σχεδιασμό τους όσον αφορά το πρόβλημα της προστασίας και της καλής ακοής». Ο *W. Kaegi*, καθηγητής του Πανεπιστημίου του Σικάγου, μίλησε για τη στρατιωτική οργάνωση και την καθημερινή ζωή στο Ανατολικό σύνορο της βυζαντινής αυτοκρατορίας στην ανακοίνωσή του «Changes in Military Organization and Daily Life of the Eastern Frontier». Δυο μελετητές από τη Θεσσαλονίκη παρουσίασαν διμερή εισήγηση με γενικό τίτλο «Η βυζαντινή στρατολογία: περιπτώσεις από την καθημερινή πράξη». Πρόκειται για την κ. *Μ. Γρηγορίου - Ιωαννίδου* (ερευνητρια ΚΒΕ / Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης) και τον κ. *Θεόδωρο Κορρέ* (επικουρο καθηγητή Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης). Την παρουσίαση των μελετητών πλαισίωσε, σχολιάζοντας και συντονίζοντας ο καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης κ. *Ι. Καραγιαννόπουλος*.

«Καθημερινή ζωή και Υπερφυσικός κόσμος», ήταν το αντικείμενο της έκτης θεματικής ενότητας και ως εκ τούτου, της έκτης συνεδρίας που άνοιξε με την ιδιαι-

τερα ενδιαφέρουσα ανακοίνωση του καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Σπ. Τρωιάνου, η οποία είχε ως θέμα τη «Μαγεία στα νομικά κείμενα». Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης κ. Θ. Δετοράκης ασχολήθηκε με τον «γυναικείο καλλωπισμό στα πατερικά και αγιολογικά κείμενα», ενώ η επίκουρος καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Κ. Μέντζου - Μειμάρη με τις «απεικονίσεις δημοφιλών αγίων». «Από τα επιτύμβια επιγράμματα των βυζαντινών: παράδοση και καινοτομία» ήταν ο τίτλος της ανακοίνωσης του κ. Στ. Λαμπάκη (ερευνητή ΚΒΕ/ΕΙΕ), ενώ «Θεοσημεία και καθημερινή ζωή στη Ν.Α. Ευρώπη» απασχόλησε τον Δ. Ναστάζε (ερευνητή ΚΒΕ/ΕΙΕ) στην ανακοίνωσή του.

Με την «Ανθρωπολογική και αγιολογική χωρογραφία» ως έβδομη και τελευταία ενότητα ολοκληρώθηκε το Συμπόσιο αυτό. Έξι ανακοινώσεις περιλήφθηκαν σ' αυτή την ενότητα:

«Η καθημερινή ζωή στο "Δεσποτάτο" της Ηπείρου», απασχόλησε στην πολύ ενδιαφέρουσα ανακοίνωσή του τον κ. Β. Κατσαρό (λέκτορα Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης). Οι «Εμπορικοί και Αγιολογικοί δρόμοι (4ος - 7ος αι.)» ήταν το θέμα της ιδιαίτερα ενδιαφέρουσας ανακοίνωσης της κ. Χ. Αγγελίδη (ερευνητριάς ΚΒΕ/ΕΙΕ), ενώ το «Φυσικό περιβάλλον και ανθρώπινη παρέμβαση από την ύστερη αρχαιότητα στα βυζαντινά χρόνια» ήταν το αντικείμενο που εξέτασε η κ. Α. Αβραμέα (Αναπληρώτρια καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κρήτης). Ακολουθώντας ο αρχαιολόγος Χ. Μπακιρτζής σκιαγράφησε την «Ημέρα μετά την καταστροφή στους Φιλίππους: Σκηνές καθημερινού βίου στις αρχές του 7ου αιώνα». Οι θαλάσσιοι δρόμοι και τα λιμάνια της Ιταλίας απασχόλησαν την κ. V. von Falkenhausen (καθηγήτρια Πανεπιστημίου Potenza) στην ανακοίνωσή της «Réseaux routiers et ports en Italie méridionale», ενώ ο U. Djuric (καθηγητής Πανεπιστημίου Βελιγραδίου) ασχολήθηκε με την Κων/πολη των Παλαιολόγων «L' habitat constantinopolitain sous les Paléologues: Les palais et les baraques (contribution à la sociologie urbaine)».

Ακόμα και από την απλή απαρίθμηση των θεμάτων που συζητήθηκαν στο καλοοργανωμένο αυτό Συμπόσιο, του οποίου οι εργασίες στέφθηκαν με επιτυχία, γίνεται φανερό η αναγκαιότητα διεξοδικής εξέτασης της καθημερινής ζωής στο Βυζάντιο σε όλους τους τομείς, προκειμένου να γίνει κατανοητή, όχι μόνο η «επίσημη» ιστορία του ελληνικού μεσαίωνα, αλλά και η ταυτότητα αυτού του πολιτισμού που λέγεται Βυζαντινός. Πιστεύουμε πως οι εργασίες του Συμποσίου βοήθησαν σημαντικά ώστε να επέλθει στο μέλλον η πραγμάτωση αυτού του στόχου. □

Το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών οργάνωσε στην Αθήνα από τις 15 έως τις 17 Σεπτεμβρίου Διεθνές Συμπόσιο με θέμα: «Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο. Τομές και συνέχειες στην ελληνιστική και ρωμαϊκή παράδοση». Σκοπός αυτού του Συμποσίου ήταν η διερεύνηση των ιδιότυπων χαρακτηριστικών που συνέβαλαν στη διαμόρφωση της βυζαντινής κοινωνίας, αλλά και μια «απάντηση» σε δυο αντικρουόμενες διαπιστώσεις: στην «απόλυτη συνέχεια» και στην «τέλεια ασυνέχεια του ιστορικού σώματος», όπως άλλωστε διαφαίνεται και στην εισήγηση της Προέδρου της Οργανωτικής Επιτροπής του Συμποσίου, καθηγήτριας κ. Χρύσας Μαλτέζου. «Καίριο, ωστόσο, αίτημα —υπογραμμίζει στην εισήγησή της η κ. Μαλτέζου— για την κατανόηση του Βυζαντίου, προϋπόθεση διασταύρωσης των δυο συστατικών στοιχείων του αρχαίου κόσμου, της Ρώμης και του Ελληνισμού, στα οποία προστέθηκε ως πνευματικός συνεκτικός δεσμός η χριστιανική θρησκεία, είναι η διερεύνηση των κινητήριων δυνάμεων που προσδιόρισαν στον μεγάλο χρόνο την εξέλιξη του. Είναι ανάγκη δηλ. να διευκρινιστεί ποια στοιχεία του αρχαίου κόσμου συγκρατεί, αποβάλλει ή συγχωνεύει, πότε αποσυνδέεται και πότε ανασυνδέεται με το κλασικό πνεύμα, σε ποιες δομές της λειτουργίας του συνεχίζεται ή τέμνεται η ελληνιστική και ρωμαϊκή παράδοση, και, κυρίως, αν η συνέχεια ή η τομή εκδηλώνεται στην επιφάνεια ή βρίσκεται στο υπόστρωμα διανύοντας μιαν υπόγεια διαδρομή. Πρόβλημα επομένως πρώτου μεγέθους δεν αποτελεί μόνο η επισήμανση των αλλαγών που προκάλεσε η μετάβαση από τον αρχαίο κόσμο στο Βυζαντινό, αλλά κυρίως η εξακρίβωση του βαθμού επίδρασης, επιφανειακής ή βαθύτερης, που άσκησαν οι μεταβολές αυτές στην κοινωνία. Αν, λοιπόν, η προσοχή πρέπει να στραφεί στην ένταση ανάμεσα στις δυνάμεις σταθερότητας και στις δυνάμεις αλλαγής, τότε ο χώρος της καθημερινής ζωής, καθρέφτης της συνέχειας αλλά και ευαίσθητος δέκτης των μεταβολών, προσφέρεται κατ' εξοχήν για την ανίχνευση αυτού του ζητούμενου».

Σε αυτή τη διευρυμένη προβληματική που χαρακτηρίζει αυτό το Συμπόσιο έρχονται να συνεισφέρουν εξήντα σύνεδροι με τις μελέτες τους, φωτίζοντας περιοχές; που η έρευνα δεν είχε ακόμα και προσφάτως καλύψει. Οι μελέτες, όλες ενδιαφέρουσες, είναι φυσικά αδύνατον να καλυφθούν εξ ολοκλήρου από τον χώρο του περιοδικού. Μέρος και μόνον των αναζητήσεων του Συμποσίου, που διερευνούν πεδία παρατήρησης λιγότερο εξειδικευμένα, παρατίθενται συνοπτικά, σε αυτή τη μικρή παρουσίαση μετά από συζήτηση που προέκυψε με έναν ενδεικτικό αριθμό μελετητών πριν από τις εργασίες του Συμποσίου.

Σημειώνουμε ότι η θεματική των επτά συνεδριών ήταν η ακόλουθη:

- Από την ύστερη αρχαιότητα στο πρώιμο Βυζάντιο,
- Σώμα και υγεία,
- Οικογενειακός και ερωτικός βίος,
- Πόλεις και ύπαιθρος,
- Ο στρατός,
- Καθημερινή ζωή και υπερφυσικός κόσμος και
- Ανθρωπολογική και αγιολογική χωρογραφία.

Στις σελίδες που ακολουθούν δίνονται συνοπτικά μερικές, από τις εισηγήσεις —ενδεικτικές για τον προβληματισμό στον οποίο κινήθηκε το Συμπόσιο. Ο πλήρης τίτλος των δημοσιευμένων ανακοινώσεων και τα ονόματα των εισηγητών είναι:

- (Τηλέμαχος Λουγγής, σε συνεργασία με τους Βασ. Βλυσίδου, Βασ. Γεωργιάδου, Ελ. Κουντούρα - Γαλάκη, Στ. Λαμπάκης, Σοφία Πατούρα, Αλ. Σαββίδης): «Η εξέλιξη της οικογενειακής ζωής των Βυζαντινών: μια πρώτη προσέγγιση».
- Άννα Αβραμέα: «Φυσικό περιβάλλον

και ανθρώπινη παρέμβαση από την ύστερη αρχαιότητα στα βυζαντινά χρόνια».

- Σπύρος Τρωιάνος: «Η μαγεία στα νομικά κείμενα».

- Χριστίνα Αγγελίδη: «Εμπορικοί και αγιολογικοί δρόμοι (4ος - 7ος αι.) ή οι μεταμορεώσεις της ταξιδιωτικής αφήγησης».

- Ηλίας Αναγνωστάκης: «Το επεισόδιο της Δανιηλίδος: Πληροφορίες καθημερινού βίου ή μυθοπλαστικά στοιχεία».

- Αθανάσιος Μαρκόπουλος: «Η οργάνωση του σχολείου: Παράδοση και εξέλιξη».

- 7. Λένος Μαυρομμάτης: «Όψεις της φιλανθρωπίας στο Βυζάντιο».

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΛΟΥΓΓΗΣ:

Η οικογένεια κυτταρική μονάδα κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης

Αν μπορούσε κανείς με συντομία να πει ότι συνέχεια είναι η ίδια η αυτοκρατορία, το κράτος από τον Οκταβιανό Αύγουστο έως τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, και τομή το τέλος του αρχαίου κόσμου και η αρχή του Μεσαίωνα, αυτή όλη η διαδικασία γίνεται μέσα στο Βυζάντιο και παρακολουθείται στην ανακoinωση αυτή μέσα από την εξέλιξη της οικογένειας. Εξετάζονται η πτώση της αρχαίας οικογένειας και η προοδευτική άνθηση της μεσαιωνικής, στο επίπεδο των φτωχών και στο επίπεδο των πλουσίων. Η πτώση δηλαδή της συγκλητικής αριστοκρατίας η οποία ανάγει την καταγωγή της στη Ρώμη και προσπαθεί να κρατήσει ακέραιη την οικονομική της ευημερία καταθέτοντάς την στο μόνο σώμα που είναι αναπαλλοτρίωτο στο Μεσαίωνα, στην

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

της Ελένης Μαχαίρα

Εκκλησία. Έτσι, όλος αυτός ο πλούτος της πρωτοβυζαντινής αριστοκρατίας μετατίθεται στους κόλπους της Εκκλησίας, η οποία αποκτά μια οικονομική ευρωστία.

Από τον 9ο αι. έχουμε την άνθηση της νέας οικογένειας των Ρωμαίων - Ρωμιών, που θα δώσει στο Βυζάντιο τη νέα φυσιογνωμία του. Τα ρωμέικα επίθετα των νέων οικογενειών προέρχονται είτε από παρατσούκλια, είτε από επαγγελματικά προσωνύμια, και «λαμπρύνουν» την οικογένεια. Τα άτομα οφείλουν πλέον την αξία τους στο γένος τους. Αυτή είναι η νέα αριστοκρατικοποίηση, η θεμελιώδης μεταβολή που σημειώνει το τέλος του αρχαίου κόσμου και την αρχή του Μεσαίωνα στο Βυζάντιο.

Οι φτωχοί παρουσιάζουν μεγαλύτερη ομοιογένεια στην οικογενειακή τους ζωή. Ο γάμος παραμένει αναλλοίωτος λίγο-πολύ μέσα στο πλαίσιο του χωριού, γιατί ο φτωχός δεν ζητάει ποτέ τη νύφη από έξω. Αντίθετα, στην υψηλή κοινωνία υπάρχει η τάση να αναζητείται η νύφη είτε «εξ αίματος βασιλικού» είτε «εξ αίματος συγκλητικού πρώτου». Ο γάμος με μια πατρικία από συγκλητική οικογένεια γίνεται τεκμήριο κοινωνικής ανόδου, τόσο στην πρωτοβυζαντινή, όσο και στη μεσοβυζαντινή εποχή. Η γυναίκα στη μεσοβυζαντινή εποχή πρέπει να έχει παράδοση και συνέχεια για να παντρευτεί.

Η πρωτοβυζαντινή άρχουσα τάξη που βρίσκεται σε παρακμή ενώπιον μιας άλλης τάξης που αναδύεται προωθεί το μοναχικό βίο, δηλαδή, την άρνηση της οικογενειακής ζωής. Όταν η νέα βυζαντινή αριστοκρατία σταθεροποιείται στη θέση της, ο μοναχισμός ξαναγυρνάει στις ρίζες του. Κι έτσι επανεμφανίζονται οι φτωχοί άγιοι αφοσιωμένοι στο θρησκευτικό ιδεώδες, εκτελώντας ψυχωφελείς

και αγαθοεργές λειτουργίες μέσα στην κοινωνία. Οι άγιοι του 9ου και 10ου αι. εξυπηρετούν σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικοθρησκευτικές επιδιώξεις της νέας αυτής αριστοκρατίας που τείνει να οικειοποιηθεί την αυτοκρατορική εξουσία, οικογενειακώς πλέον. Μιλάμε δηλαδή για οικογενειακούς συνασπισμούς οι οποίοι αναδεικνύουν τους αγίους τους και τους ανθρώπους που θα επιδιώξουν τις ανώτερες θέσεις.

ANNA ABPAMEA:

Η εικόνα του μεταβαλλόμενου αστικού τοπίου

Οι μεγάλες αλλαγές που συντελούνται στον αστικό πολιτισμό στα τέλη της πρώτης βυζαντινής περιόδου εκδηλώνονται και με διαφορετική λειτουργία και χρήση του περιβάλλοντος, επιφέροντας αλλοιώσεις στο αστικό τοπίο. Συνήθως η μεταβολή επισημαίνεται όταν ένα εξωτερικό καταστρεπτικό γεγονός προκαλεί μια διακοπή ανάμεσα στο αρχαίο αστικό περιβάλλον που κληρονομείται και στη δημιουργία ενός νέου τρόπου ζωής.

Το μεγαλύτερο φαινόμενο αυτής της εποχής είναι η αγροτοποίηση του αρχαίου μνημειακού αστικού τοπίου. Υπάρχει π.χ. η σχετική μαρτυρία του Μιχαήλ Χωνιάτη, που εκφράζει την πίκρα του για την αγροτοποιημένη Αθήνα και τα γεωργούμενα εγκαταλελειμμένα οικόπεδα που άφησαν οι κάτοικοι και μετανάστευσαν. Ο άνθρωπος δέχεται το διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον άλλοτε ως ευλογία και άλλοτε ως κατάρα, γιατί δεν είναι πάντα σε θέση να αποφασίζει γι' αυτό που η φύση του προτείνει και γιατί είναι πάντα οι κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις που κατέχουν το χώρο.

Όσο για τα φυσικά φαινόμενα, ξέρου-

με ότι σε όλη τη διάρκεια της πρωτοβυζαντινής εποχής γίνονται προσπάθειες στο αστικό τοπίο για να αντιμετωπιστούν. Ακολουθώντας την αρχαία και ρωμαϊκή κυρίως παράδοση, οι άνθρωποι της εποχής αυτής είναι π.χ. ιδιαιτέρως ευαίσθητοι στο θέμα του νερού. Η μέριμνα για το νερό που πίνουν οι κάτοικοι απασχολεί το Βαλεντιανό που εκδίδει νόμο, με τον οποίο απαγορεύει με βαρείες ποινές στους στρατιώτες να κάνουν μπάνιο γυμνοί στα ποτάμια που περνούν μέσα από οικισμούς, όπως και να πλένουν εκεί τα άλογά τους.

Οι κυριότερες πηγές για το τι κάνει ο άνθρωπος εκείνης της εποχής σε σχέση με το περιβάλλον του είναι τα επιγράμματα που συνοδεύουν έργα τα οποία κυρίως αναφέρονται σε ανακαίνιση κτισμάτων μετά από σεισμούς και ιδίως σε υδραυλικά έργα. Μελετώντας τα επιγράμματα τα οποία είναι διατυπωμένα μεγαλόστομα και με ύφος αρχαιοπρεπές, διαπιστώνει κανείς ότι εκείνο που κυρίως καλείται να κάνει ο καθημερινός άνθρωπος είναι να θαυμάσει. Το ίδιο υψος επανέρχεται από τα μέσα του 3ου αι., έως τα τέλη του 6ου αι. Αυτό δείχνει μια πρωτότυπη εποχή, όπου δεν υπάρχουν τομές στους θεσμούς και στον πολιτισμό. Παράλληλα με το έργο, θαύμα των ανθρώπων, λειτουργεί το θαύμα, έργο του Θεού. Και όσο περνάει και μειώνεται η αυτοκρατορική εξουσία που βοηθάει, όσο γίνεται, τον άνθρωπο να εκμεταλλευθεί και να αντιμετωπίσει τη φύση, περισσότερο πληθαίνουν εκφράσεις που αναφέρονται στο «παράδοξον χριστιανικόν θαύμα». Οι άνθρωποι, επειδή νιώθουν αδύναμοι επικαλούνται τον θεό με εκφράσεις όπως και στην αρχαιότητα, από τους ψαλμούς αυτή τη φορά γιατί το χριστιανικό θαύμα έχει βιβλική καταγωγή.

Την πολλαπλή εμφάνιση τέτοιων εκφράσεων συναντάμε κυρίως επί Ιουστινιανού όπου γίνονται απανωτές καταστροφές, σεισμοί, πλημμύρες κ.λπ.

Την ίδια εποχή παρατηρείται η μεγάλη αντιδικία ανάμεσα σε αυτούς που ερμηνεύουν τους σεισμούς σύμφωνα με τον Αριστοτέλη και τους αποκαλούν φυσιο-λογούντες και τους χριστιανούς που ισχυρίζονται ότι τους σεισμούς τους θέλει η θεία θέληση και δεν μπορούν οι άνθρωποι να κάνουν τίποτα. Και στο πεδίο των καθημερινών εντυπώσεων, τη μάχη κερδίζουν οι χριστιανοί ερμηνεύοντας τα αίτια των σεισμών με τα κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης.

ΣΠΥΡΟΣ ΤΡΩΙΑΝΟΣ:

«Η μαγεία στα βυζαντινά νομικά κείμενα»

Η πρώτη εμφάνιση μαγείας και θρησκείας, με κοινή αφετηρία δυο βασικά ανθρώπινα συναισθήματα, το φόβο και την ελπίδα, χάνεται στα βάθη της προϊστορίας. Παρά το γεγονός, ότι κάποια στιγμή ξεχώρισαν, με την έννοια, ότι η θρησκεία αποτέλεσε την επιτρεπόμενη μορφή προσέγγισης των υπερφυσικών δυνάμεων, ενώ η μαγεία την απαγορευμένη, δεν έπαψε ποτέ να υπάρχει ανάμεσά τους μια σχέση ανταγωνισμού. Η έννοια του θαύματος είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη φύση της μαγείας, που προσφέρει τα μέσα για την επίτευξη ενός αποτελέσματος μη εφικτού με φυσικό τρόπο. Η ικανότητα όμως να επιτελεί θαύματα ανήκει στα χαρακτηριστικά του χαρισματικού ηγέτη. Και ένας «επαγγελματίας» θαυματοποιός εύκολα μπορεί να ισχυριστεί ιδιαίτερη σχέση με τη θεότητα, κάτι που συνιστά κίνδυνο για τη θρησκεία. Η δραστηριότητα όμως αυτής της μορφής δεν αφήνει αδιάφορη και την πολιτεία.

Η επίκληση υπερφυσικών δυνάμεων —εφόσον ξεφεύγει από τα όρια της λατρείας του θείου και επομένως δεν έχει τη «νομιμοποίηση» της θρησκείας— προκαλεί δέος, γιατί οι διαθέσεις αυτών των δυνάμεων απέναντι στους ανθρώπους —αντίθετα από τις επίσημα λατρευόμενες θεότητες— είναι άγνωστες. Επομένως όσοι επιδίδονται σε πράξεις αυτής της μορφής παραβιάζουν τα όρια της «κανονικότητας» και αποτελούν κίνδυνο για το κοινωνικό σύνολο.

Στο πρώιμο Βυζάντιο, επί των πρώτων αυτοκρατόρων, η νομοθεσία στράφηκε μόνο κατά των μυστικών λατρευτικών πράξεων. Αργότερα, εναντίον κάθε λατρευτικής δραστηριότητας μη χριστιανικής. Στα χριστιανικά κείμενα με κανονιστικό χαρακτήρα εκδηλώνεται αντίδραση κατά της μαγείας κυρίως από τη στιγμή που διατυπώνονται κατηγορίες κατά των χριστιανών για μαγικές δραστηριότητες. Στους κανόνες των πρώτων συνόδων και των πατέρων η αντίδραση γίνεται πολύ εντονότερη, με τάση εξομώσεως της μαγείας με ειδωλολατρεία. Παρά τις προσπάθειες όμως δεν σταμάτησε η προσφυγή σε μαγικά μέσα, όποτε υπήρχε ανάγκη. Παρουσιάστηκε μάλιστα το φαινόμενο, να εμφανίζονται οι διάφο-

ρες μαγικές πρακτικές υπό κάλυμμα χριστιανικό. Στα νομοθετικά κείμενα των Ισαύρων και των Μακεδόνων οι διάφορες μορφές μαγείας ανάγονται σε πολιτικά αδικήματα, με διαφορετικό όμως βαθμό κρατικού ενδιαφέροντος για τη δίωξή τους, ανάλογα προς την επίδραση της Εκκλησίας στον αντίστοιχο χρόνο. Η παραβολή των κειμένων, κοσμικών και εκκλησιαστικών, από τις διάφορες χρονικές περιόδους οδηγεί στο ενδιαφέρον συμπέρασμα, ότι οι εφαρμοζόμενες πρακτικές παρέμειναν σχετικά αμετάβλητες. Εκείνο που πρέπει ιδιαίτερα να τονιστεί, είναι ότι σταδιακά η εφαρμογή των πρακτικών αυτών υπό χριστιανικό κάλυμμα οδήγησε στη διαμόρφωση ενός είδους «εκκλησιαστικής μαγείας», το οποίο και η επίσημη Εκκλησία δεν φαίνεται να κατόρθωσε να εξουδετερώσει, παρά τις προσπάθειές της.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΑΓΓΕΛΙΔΗ:

Αγιολογικοί δρόμοι

Η ανακοίνωση παρακολουθεί τις μετακινήσεις ταξιδιωτών σε μίαν περίοδο που ορίζεται από δυο χρονολογικούς σταθμούς: τον 4ο αιώνα, εποχή διαμόρφωσης του πρώιμου βυζαντινού κράτους, και τον 7ο, εποχή εμφάνισης του Ισλάμ. Οι πηγές, προσκυνητάρια, αγιολογικά κείμενα και, συμπληρωματικά κείμενα εμπορικού ενδιαφέροντος και χαρτογραφικές αποτυπώσεις οδηγούν σε μια σειρά διαπιστώσεων:

1. Τα ρωμαϊκά οδοιπορικά (itineraria scripta και Itineraria Picta) αποτελούν το πραγματολογικό υπόβαθρο των πρώιμων Προσκυνηταρίων. Οι ταξιδιώτες - προσκυνητές ακολουθούν κατά τη μετὰβασή τους από τη Δυτική Ευρώπη στην Παλαιστίνη και την Κάτω Αίγυπτο τους ρωμαϊκούς χερσαίους και θαλάσσιους δρόμους, που χρησιμοποιούνται από την διοίκηση για τη μεταφορά στρατού και αγαθών.

2. Οι μετακινήσεις στις περιοχές του προσκυνήματος προσδιορίζονται από τις θρησκευτικές ανάγκες και βασίζονται σε ειδικά κείμενα - καταλόγους χωρών, όπου έδρασαν τα ιερά πρόσωπα της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης. Το γενικό σχήμα των μετακινήσεων συμπίπτει με τις εμπορικές αρτηρίες της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου, όπου βρίσκονται οι κυριότεροι εμπορικοί κόμβοι μεταξύ Ασίας και ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

3. Οι χερσαίοι και θαλάσσιοι εμπορικοί δρόμοι του ανατολικού εμπορίου, δηλαδή ο βόρειος και ο νότιος δρόμος του με-ταξιού αποτυπώνονται στα αγιολογικά κείμενα με μεγάλη απόκλιση από τα πραγματολογικά δεδομένα. Η αφηγηματική τεχνική δηλώνει τη μυθολογική διάσταση του ασιατικού χώρου.

. Σε δεύτερο επίπεδο ανάγνωσης των πηγών διαπιστώνεται ότι:

α. Η οικουμένη των πηγών συμπίπτει με τη χαρτογραφική αποτύπωση του Πτολεμαίου. Εμπορικοί και αγιολογικοί δρόμοι ορίζουν μια γεωγραφική ζώνη που η αφετηρία της τοποθετείται στις Στήλες του Ηρακλέους και η κατάληξή της στις ακτές του Ωκεανού, δηλαδή στην Κίνα.

β. Τρεις μυθολογικοί πυρήνες διαμορφώνουν ισάριθμες γεωγραφικές περιοχές κατά μήκος αυτής της οικουμένης. Οι ρωμαϊκές περιπλανήσεις του Ηρακλή αναγνωρίζονται στις μετακινήσεις μέσα στη Μεσόγειο. Τα ταξίδια του Αποστόλου Παύλου και οι μυθοπλαστικές διηγήσεις για το προσκύνημα της Αγίας Ελένης στα Ιεροσόλυμα προσδιορίζουν τις περιηγήσεις στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Τέλος, ο κύκλος των θρύλων γύρω από την πορεία Μεγαλέξανδρου προς το τέλος του κόσμου και οι παραλλαγές του ψευδοκαλλισθένειου μυθιστορήματος του Αλεξάνδρου αναγνωρίζονται στις μαρτυρίες των πηγών σχετικά με τις οδοιπορίες και τις μετακινήσεις στην Μεσοποταμία, τις Ινδίες και τα ασιατικά υψίπεδα.

ΗΛΙΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ:

«Το επεισόδιο της Δανιηλίδος»

Η ιστορία της πλούσιας πατρικής χήρας Δανιηλίδας αποτελεί επεισόδιο από τη ζωή των δυο πρώτων αυτοκρατόρων της Μακεδονικής δυναστείας.

Μας παραδίδεται από τον Κων/νο Πορφυρογέννητο (στη βιογραφία που συνέταξε για τον παππού του έναν αιώνα μετά, το 950) και αναπαράγεται συνοπτικά από τον Σκυλίτση.

Με βάση τις πληροφορίες που παρέχει η ιστορία της Δανιηλίδας για τον καθημερινό βίο αυτής της περιόδου πολλοί μελετητές, άλλοι περισσότερο κι άλλοι λιγότερο, συμπεραίνουν εισαγωγή λιναριού και βάμβακος στην Πάτρα, κατασκευή ταπήτων στα ταπητουργία της Πόλης και καταπιάνονται στη λύση του περιπλοκου προβλήματος του ιματισμού. Υ-

πήρχε πράγματι καλλιέργεια και επεξεργασία μεταξιού και πορφύρας στην Πελοπόννησο στον 9ο αι.; Για να δοθεί η απάντηση σε αυτό το ερώτημα η έρευνα πρέπει να στραφεί προς την κατεύθυνση που ακολουθεί ο δρόμος του μεταξιού και της πορφύρας, στον ευρύτερο χώρο της Μεσοποταμίας ως τον Καύκασο αφ' ενός και στην Ερυθρά θάλασσα αφ' ετέρου.

Η ανάλυση της ιστορίας της Δανιηλίδας που προτείνει ο εισηγητής, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η πρώτη φάση της διήγησης κυριαρχείται από ένα συγκεκριμένο λογοτεχνικό πρότυπο, τον βίο του Αλεξάνδρου, έτσι ώστε τα πραγματολογικά στοιχεία δεν μπορούν να θεωρηθούν ακριβή. Η φανερή ομοιότητα μεταξύ των δυο κειμένων παρατηρείται στη δομή, στην ανέλιξη της δράσης, όπως διαλόγους, ακόμα και στην απαρίθμηση των δώρων και στις δάνειες φράσεις. Στην επόμενη φάση της διήγησης αναγνωρίζεται μια προσαρμογή της ιστορίας της βασίλισσας του Σαβά, η οποία στις παραδόσεις των λαών της Ανατολής συγχέεται με την ιστορία της Σεμίραμης και της Κανδάκης. Από αυτές τις παλαιότερες παραδόσεις έλκουν την καταγωγή τους ο χρυσός και το μετάξι της Δανιηλίδας, σύμφωνα με αυτές περιγράφεται ο χαρακτήρας και η δραστηριότητα της ηρωίδας.

Ο Πορφυρογέννητος έχει ως αφηγηματικό πρότυπο το F' βιβλίο των Βασιλειών και γνωρίζει το έργο του Ιώσηπου. Παράλληλα χρησιμοποιεί ανεκδοτολογικά στοιχεία που αφορούν τις προαναφερθείσες βασίλισσες και τα οποία κυκλοφορούν ευρύτατα την περίοδο αυτή. Μέρος αυτής της ανεκδοτολογίας εντοπίζεται στο Κοράνιο, στις παραλλαγές λ' και ε' του Ψευδοκαλλισθένη και βεβαίως στους βυζαντινούς χρονογράφους.

Ο Πορφυρογέννητος ανέλαβε να εξυμνήσει με τρόπο κρυπτογραφικό μυθολογικό τους προπατόρους του, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία εκείνα της δυναστικής ιδεολογίας που μόλις τα τελευταία χρόνια οι μελετητές αποκαλούν δειλά «σολομώντειο ιδεώδες». Μέσα σε αυτό το σολομώντειο ιδεολογικό πλαίσιο πρέπει να τοποθετηθεί και η παρέμβαση της Δανιηλίδας, η οποία επιβεβαιώνει με τον τρόπο της την αναγκαστικά περιοσμένη οικουμενικότητα της Μακεδονικής δυναστείας, καθώς η Αίγυπτος και η Μεσοποταμία αντικαθίστανται και πε-

ριορίζονται στην Αχαΐα της Πελοποννήσου.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ:

Το Σχολείο στο Βυζάντιο

Το σχολείο στο Βυζάντιο συνεχίζει την ελληνιστική και ρωμαϊκή παράδοση, ακόμα και στη δομή του: είναι το σχολείο του ενός ανδρός, και οι μαθητές του, έρχονται συνήθως από πολλά μέρη. Η θέση όμως των διδασκόντων αλλάζει. Στους πρώτους αιώνες οι διδάσκοντες είναι πρόσωπα σεβαστά, προνομιακά έχουν κάποιες φορολογιακές απαλλαγές, κάποιες ενισχύσεις από το κράτος κ.λπ. Από μια ορισμένη εποχή κι έπειτα, ίσως μετά τον 6ο - 7ο αι. (τα τεκμήρια λείπουν) αυτά τα πράγματα δεν ισχύουν. Έχουμε πολλές μνείες για τον 9ο και 10ο αι. οι οποίες δεν δηλώνουν τόσο την οργάνωση του σχολείου όσο την οικονομική κατάσταση του δασκάλου, τα μαθήματα που παραδίδει κ.λπ. Ο διδάσκων δεν έχει πια καμιά φορολογιακή απαλλαγή, έχει μικρή έως ανύπαρκτη ενίσχυση από την Εκκλησία, η οποία παίζει κυρίαρχο ρόλο από τον 11ο αι. και καθώς δεν υπάρχουν χρήματα κρατικά ώστε οι μαθητές να μην πληρώνουν, απαιτούνται δίδακτρα και τα δίδακτρα δεν είναι σταθερά. Βεβαίως υπάρχει ο «θεσμός των υποτροφιών», που δίνει το σχολείο και υπάρχουν και οι ανταγωνισμοί των δασκάλων, όπου ο ένας προσπαθεί να κερδίσει τους μαθητές του άλλου προφανώς για να ενισχύσει και τα εισοδήματά του και το κύρος του στην πόλη. Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι τα σχολεία έχουν εξαφανιστεί από την επαρχία (τουλάχιστον από τον 8ο και 9ο αι.) και υπάρχουν πολύ λίγα στην Κων/πολη.

Όσο για το πρόγραμμα του βυζαντινού σχολείου, είναι πανομοιότυπο με αυτό του ελληνιστικού.

Εκείνο που αλλάζει είναι μόνον οι συνθήκες οι οποίες δημιουργούν την έννοια του σχολείου. Από μια εποχή κι έπειτα παρόλες τις προσπάθειες των αυτοκρατόρων, η έννοιες του ανώτερου και του μέσου σχολείου συγχέονται. Έχουμε ελάχιστες μαρτυρίες για πανεπιστημιακή παιδεία, η οποία υπάρχει στον 9ο αι. Επίσης υπάρχει ένα πρόβλημα ορολογίας κυρίως επειδή οι μεταγενέστεροι συγγραφείς δίνουν σε δασκάλους χαρακτηρισμούς οι οποίοι υπάρχουν στους πρώτους αιώνες.

ΛΕΝΟΣ ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ:

Όψεις φιλάνθρωπιας

Στις αντιλήψεις των βυζαντινών η φιλάνθρωπια ήταν θεσμοθετημένη άσκηση της χριστιανικής «αγάπης», η οποία ασκείται από το Κράτος άμεσα ή από την Εκκλησία ή σε μικρότερη κλίμακα από ιδιώτες, δηλαδή τους μεγάλους αριστοκράτες. Έτσι δημιουργείται μια τομή στην ελληνιστική και στη ρωμαϊκή αντίληψη, όπου ασκείται μεν η φιλάνθρωπια ακόμα από την εποχή του Ομήρου, όχι όμως με το στοιχείο της αγάπης προς τον αναξιοπαθούντα.

Δημιουργείται λοιπόν η αντίληψη σε ένα χριστιανικό κράτος ότι ο Θεός και ο αυτοκράτορας, που είναι η μίμηση του Θεού στη γη, είναι και οι δυο εξ ορισμού φιλάνθρωποι, θέση που θεμελιώνεται θεωρητικά από τους Πατέρες της Εκκλησίας. Το κράτος, είτε ως κράτος είτε ως Εκκλησία καταργεί τις πρωτοβουλίες που έπαιρνε η ελληνιστική ή η αρχαία πόλη. Οι λειτουργίες της αρχαίας πόλης περνάνε σε έναν άλλο μηχανισμό, που, στο πρώιμο Βυζάντιο είναι ο επίσκοπος, ή μεταγενέστερα είναι η Εκκλησία, τα μεγάλα μοναστήρια κ.λπ.

Οπωσδήποτε όμως οι μεγάλες εκκλησίες κάνουν κάτι άλλο, κι εδώ αντιμετωπίζουμε την έννοια της συνέχειας. Παρά την αντίθεσή τους σε αυτό που λέμε θύραθεν παιδεία ως προς τα της φιλάνθρωπιας κάνουν τη σύζευξη της παλαιότερης παιδείας και ανάγκης και πρακτικής έστω κι αν την σαρκάζουν με τις ανάγκες του χριστιανισμού.

Οι κύριες περιοχές εκτός Κων/πολης όπου έχουμε την κρίσιμη μάζα πληροφοριών για τη λειτουργία ευαγών οίκων είναι η Μικρά Ασία και η Αίγυπτος, κέντρα όπου ακμασε η ελληνική πόλη και παιδεία. Στο Βυζάντιο όπως και στον δυτικό χριστιανικό κόσμο έχουμε μια συμπλοκή των εννοιών, πτωχός, ξένος, ασθενής, η οποία θα διαρκέσει στη Δυτ. Ευρώπη, έως τη Γαλλική Επανάσταση.

Η έννοια όμως ψυχικά ασθενής δεν συναντάται. Ενώ στη Δυτική Ευρώπη έχουμε το πλοίο των τρελών στο Μεσαίωνα ή έχουμε το θάψιμο ζωντανών τρελών, ή το παράτημά τους έξω από την πόλη, το Βυζάντιο λειτουργώντας με την αντίληψη του χριστιανισμού αλλά και όντας πλησιέστερα σε ανατολικές δοξασίες, θεωρεί ότι ο τρελός θεραπεύεται μέσα στους κόλπους της κοινότητας.

Την οργανωμένη φιλάνθρωπια τη βλέπουμε να πραγματοποιείται κυρίως στα αστικά κέντρα και στα μεγάλα μοναστήρια. Η αγροτική κοινότητα ή η οικογένεια αφήνονται να περιθάλψουν το ασθενές μέλος στους κόλπους τους, εκτός εάν χρειαστεί με την κρατική ή την εκκλησιαστική παρέμβαση να αποσυρθεί ώστε να πάψει να παρεμποδίζει την εργασία, όχι την παραγωγή. Η προσπάθεια δεν είναι να γίνει καλά ώστε να επανενταχτεί το συντομότερο στην παραγωγή, αλλά κυρίως να πάψει να είναι βάρος.

Βεβαίως θα ήταν λάθος να θεωρηθεί η άσκηση της φιλάνθρωπιας ως «κρατική πρόνοια» και το Βυζάντιο ως «κράτος πρόνοιας».

της Τέτας Παπαδοπούλου

Τι άλλο μπορεί να σημαίνει το όνομα Γκιούλλιбер εκτός από τον ήρωα του μυθιστορήματος που πολύ —και πολλοί— αγαπήσαμε σε εφηβικές ή μετεφηβικές ηλικίες; Τι άλλο μπορεί να είναι ο Γκιούλλιбер εκτός από τον ήρωα-ταξιδιώτη του βιβλίου, που περιπλανήθηκε στις «εξωτικές» χώρες Λιλλιπούτη, Βροδιγνάδη, Γλουδουβρίδη, Λιγνάγη;

Γκιούλλιбер «βαφτίστηκε» η ομάδα εργασίας που συνέστησαν Ευρωπαίοι διανοούμενοι και καλλιτέχνες πέρσι το χειμώνα στο Άμστερνταμ. Η συνάντησή τους έγινε στις 10-14 Δεκεμβρίου, στα πλαίσια του *Forum Ευρωπαίων Καλλιτεχνών* με την ευκαιρία των εκδηλώσεων «Άμστερνταμ πολιτιστική πρωτεύουσα

κής, των μικρών και των μεγάλων εθνών—, να δημιουργήσουμε ένα μέλλον κοινό στο οποίο θα είναι σεβαστές οι ιδιαιτερότητές μας.

Παρ' ότι η συνάντηση στο Άμστερνταμ είχε για θέμα την *ευρωπαϊκή κουλτούρα*, οι συζητήσεις που έγιναν σε όλη τη διάρκεια του τετραήμερου ήταν κατ'εξοχήν *πολιτικές*. Εξάλλου το ίδιο το αποτέλεσμα τους, δηλαδή η δημιουργία της ομάδας εργασίας Γκιούλλιбер είναι κατ'ουσίαν μια άκρως *πολιτική πρωτοβουλία*: πρωτότυπη, φιλόδοξη, πέραν των γνωστών σχημάτων με τα λίγο ως πολύ συγκαλυμμένα ή απροκάλυπτα «καπελώματα» κάθε είδους. Ιδού ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία της, που επιβεβαιώνουν τη ρήση «η καλή ημέρα από το πρωί φαίνεται».

ούτε από την ΕΟΚ, αλλά από το δήμο του Άμστερνταμ και ιδιώτες.

● Δεν είχε ορισθεί εκ των προτέρων κανενός είδους agenda: ούτε δόθηκαν γραπτές εισηγήσεις. Οι συζητήσεις διεξήχθησαν σε ατμόσφαιρα απόλυτης ελευθερίας —κάτι πολύ σημαντικό, όταν δεν είναι σχήμα λόγου— πράγμα το οποίο δεν σημαίνει βεβαίως ότι ο καθένας έλεγε ό,τι του «κατέβαινε».

Η ευρωπαϊκή ταυτότητα και οι πολιτικοί

Ο έντονος διάλογος και, συχνά, οι αντιπαραθέσεις χαρακτήρισαν το τετράημερο των συζητήσεων. Οι συμμετέχοντες είχαν αρκετά διαφορετικές απόψεις

Ο ΓΚΙΟΥΛΛΙΒΕΡ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

της Ευρώπης 1987, ένα μέλλον για τις ιδέες».

Περί ποιων όμως και περί τίνος ακριβώς πρόκειται; Τον Γκιούλλιбер αποτελούν, μέχρι στιγμής, είκοσι οκτώ «μέλη»: φιλόσοφοι, ιστορικοί, συγγραφείς, ποιητές, αρχιτέκτονες, συνθέτες. Προέρχονται από είκοσι χώρες της Ευρώπης, από τον «αναπτυγμένο» Βορρά, τον «υπανάπτυκτο» ή «αναπτυσσόμενο» Νότο, την αναγκαστικά «σοσιαλιστική» Ανατολή και την «ελεύθερη» Δύση. Ορισμένοι εξ αυτών είναι διεθνώς γνωστοί, όπως ο Γκύντερ Γκρας, ο Κορνήλιος Καστοριάδης, ο Χανς Μάγκνους Εντσενσμπέργκερ, ο Ντανίλο Κις.

Η Ευρώπη όλων των Ευρωπαίων

Αντικείμενο του Γκιούλλιбер: τα προβλήματα και οι προοπτικές της *ευρωπαϊκής κουλτούρας* την οποία, οι απαρτιζόντες την ομάδα, θεωρούν συνυφασμένη με την *κριτική σκέψη*, την *ελευθερία* και το *δημοκρατικό στοιχείο*. Στο κείμενο που συνυπέγραψαν μετά το πέρας της τετραήμερης συνάντησης αναφέρουν: *Ελπίζουμε ότι η Ευρώπη μπαίνει σε μια φάση ελεύθερης συνεργασίας μεταξύ των εθνών της, συνεργασία η οποία ήταν αδιανόητη πριν μερικά χρόνια, που ωστόσο όμως αντιμετωπίζει μεγάλες δυσκολίες (...)* Με τον Γκούλλιбер σκοπεύουμε να συνενώσουμε, να συντονίσουμε και να προωθήσουμε τις ιδέες και τα σχέδια που ενσαρκώνουν, ακριβώς, αυτό το πνεύμα της ελεύθερης συνεργασίας. Θεωρούμε ότι μια τέτοια πανευρωπαϊκή ομάδα εργασίας μπορεί να βοηθήσει εμάς του Ευρωπαίους όλης της Ευρώπης, —της Ανατολικής και της Δυτι-

Χανς Μάγκνους Εντσενσμπέργκερ

● Οι είκοσι οκτώ διανοούμενοι και καλλιτέχνες, που έλαβαν μέρος, μίλησαν μόνον *ex onomatōs τους*. Δεν αντιπροσωπεύουν καμιά οργάνωση, κανένα κόμμα, καμιά κυβέρνηση, καμιά χώρα παρά μόνο τον εαυτό τους.

● Στο τετράημερο των συζητήσεων, αλλά και στην προετοιμασία του, δεν είχαν απολύτως καμιά σχέση οι *πολιτικοί*, οποιουδήποτε κόμματος, οποιασδήποτε χώρας. Επιπλέον οι περισσότεροι από τους είκοσι οκτώ εξέφρασαν τη ρητή αντίθεσή τους προς τους *επαγγελματίες πολιτικούς* («κομματικούς», «κυβερνητικούς», «κρατικούς») ο εστί μεθερμηνευόμενο, με την πολιτική όπως εν γένει ασκείται.

● Τα έξοδα της συνάντησης δεν καλύφθηκαν από την ολλανδική κυβέρνηση

σε μια σειρά από θέματα. Εξάλλου δεν πήγαν στο Άμστερνταμ για να «λιβανίσουν» οι μεν τους δε ούτε για να δημιουργήσουν «μικροσυμμαχίες». Το ουσιώδες είναι ότι όλοι συμφώνησαν να συνεχίσουν και να δημιουργήσουν μια ομάδα εργασίας. Το όνομα Γκιούλλιбер, φόρος τιμής στον Ιρλανδό συγγραφέα Τζόναθαν Σουϊφτ («οι περιπέτειες του Γκιούλλιбер») ο οποίος καυτηρίασε βασιλείς και πολιτικούς της εποχής του, ήταν ιδέα του Γκύντερ Γκρας.

Οι συζητήσεις άρχισαν με τον Γάλλο καθηγητή της αρχιτεκτονικής Πιέρ Βαγκό, ο οποίος έθεσε το ερώτημα κατά πόσον μπορούμε να μιλήσουμε για την *ευρωπαϊκή ταυτότητα* παρά τα υπάρχοντα πολιτικά, πολιτιστικά και οικονομικά σύνορα.

Ο Γερμανός συγγραφέας Χανς Μάγκνους Εντσενσμπέργκερ αναφέρθηκε στην Ευρώπη των ...γραφειοκρατών. Οι *πολιτικοί*, είπε, έβαλαν τα δυνατά τους να δημιουργήσουν μέσω των *πολιτιστικών δραστηριοτήτων*, την *Ευρώπη τους*. Όμως οι *πολιτικοί* πιστεύουν στην *ομοιογένεια* και όχι στην *πολυπλοκότητα*, γι' αυτό ακριβώς πρέπει να είμαστε πολύ *επιφυλακτικοί*. Ας μην ξεχνάμε ότι οι *ευρωπαϊκοί θεσμοί* δεν επελέγησαν με *δημοκρατικό τρόπο* και ότι το *ευρωπαϊκό κοινοβούλιο* δεν έχει *ουσιαστική επιρροή* στις αποφάσεις που λαμβάνονται στις Βρυξέλλες.

Η αμερικανική «απειλή»

Οι σχέσεις της Ευρώπης με τις ΗΠΑ απασχόλησαν πολύ τη συνάντηση. Με το θέμα αυτό εμφανίστηκαν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των απόψεων των συμμετεχόντων. Ο Αυστριακός φιλόσοφος

Ρόμπερτ Γιούνγκ και ο Ούγγρος οικονομολόγος Πάαλ Λέντενερ μίλησαν για αμερικανική «απειλή». Τόνισαν ότι η Ευρώπη κινδυνεύει να χάσει την πολιτιστική της ταυτότητα εξαιτίας της διείσδυσης των αμερικανικών αξιών.

Ο Σουηδός μυθιστοριογράφος Περ Όλοφ Ένκιστ διαφώνησε λέγοντας ότι η «απειλή» αυτή είναι πρώτα απ' όλα πρόβλημα της ίδιας της Ευρώπης, η οποία μιμείται δουλικά ό,τι γίνεται στις Η.Π.Α.

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης συμφώνησε με τον Σουηδό μυθιστοριογράφο και ανέφερε ότι στην Γαλλία είναι «του σερμού» να αποδίδουν στην αμερικανική διείσδυση τη διάβρωση των ωραίων ευρωπαϊκών μας αξιών. Ξεχνούν όμως ότι στο βάθος η «Αμερική» αποτελεί τμήμα της ευρωπαϊκής κουλτούρας. Το τρομερό δεν είναι η «Αμερική», αλλά το πώς εξελίχθηκε η κουλτούρα μας, η οποία έφθασε να παράγει φαινόμενα σαν την Μαντόνα την οποία θαυμάζουν εξίσου στην Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης διευκρίνησε ότι δεν είναι σύμφωνος με μια αρνητική προσέγγιση της Ευρώπης. Πιστεύω, είπε, ότι είναι δυνατός ένας θετικός ορισμός της ευρωπαϊκής κουλτούρας. Η κουλτούρα αυτή γεννήθηκε στην Ελλάδα και χαρακτηρίζεται από τον αντικομφορμισμό, το κριτικό πνεύμα και τη συνεχή αμφισβήτηση.

Ο Ιταλός αρχιτέκτονας Τζιαν Κάρλο Ντε Κάρλο μίλησε για την ποικιλία, στοιχείο που χαρακτηρίζει την Ευρώπη. Η ενότητα της, είπε, έγκειται ακριβώς σε αυτή την ποικιλία. Οι πόλεις στην Αυστραλία και την Αμερική προφανώς δεν είναι ευρωπαϊκές. Όμως ανάμεσα σε ένα ψαράδικο νορβηγικό χωριό και στα ερείπια της Πομπηίας υπάρχει αναμφισβήτητα ένας ευρωπαϊκός τρόπος διεύθυνσης του χώρου.

Ο συνθέτης από το Δυτικό Βερολίνο Γκίζελερ Κλέμπε και ο Ελβετός συνάδελφός του Κλάους Χούμπερ παρατήρησαν ότι και στην μουσική έχει διαμορφωθεί ένας ειδικός ευρωπαϊκός χαρακτήρας, ο οποίος όμως από το τέλος του πρώτου παγκοσμίου πολέμου «επηρεάζεται» σημαντικά από την Αμερική.

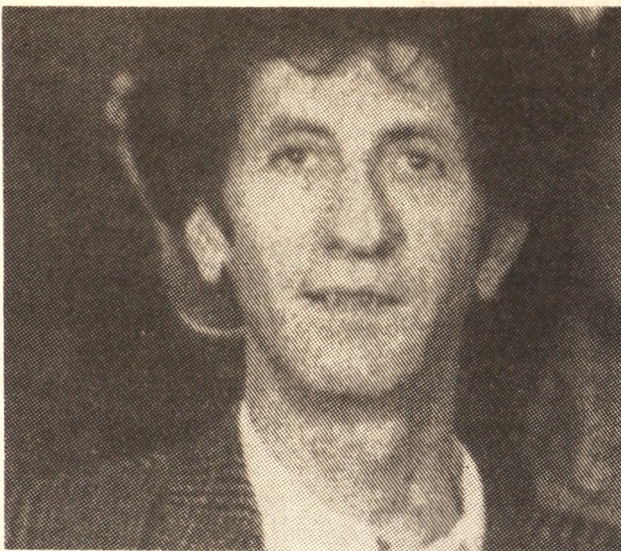
Ο Γκύντερ Γκρας χρησιμοποίησε το μυθιστόρημα για να επισημάνει ότι οι Ευρωπαίοι, παρά τα γλωσσικά εμπόδια, κατόρθωσαν και στη λογοτεχνία να δημιουργήσουν φόρμες τυπικά ευρωπαϊκές. Ωστόσο υπάρχουν και αυτά που μας χωρίζουν. Συνοψίζω σε μια φράση: Ο Κοπέρνικος είναι πάντα Πολωνός για τους Πολωνούς και Γερμανός για τους Γερμανούς.

Ο Γιουγκοσλάβος (σερβοκροατικής καταγωγής) συγγραφέας Ντανίλο Κις έθεσε το ζήτημα της έλλειψης ελευθερίας σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, εννο-

ώντας τη δική του και τις υπόλοιπες «σοσιαλιστικές». Δεν καταλαβαίνω, είπε, τι νόημα θα είχε η συνάντησή μας εδώ εάν επρόκειτο να αποσιωπήσουμε αυτό το πρόβλημα που είναι το σημαντικότερο απ' όλα. Η συζήτηση «άναψε» για τα καλά. Ο Κορνήλιος Καστοριάδης μίλησε για «ανοιχτές κοινωνίες» στην Δυτική Ευρώπη και για «κλειστές» στην Ανατολική. Ο Γκύντερ Γκρας διαφώνησε με αυτούς τους χαρακτηρισμούς. Ο Ισπανός χορογράφος Γιεσκ Γιελάμπερτ και ο Πορτογάλος μυθιστοριογράφος Αλμείντα Φαρία υποστήριξαν ότι πρέπει να πιέσουμε τους πολιτικούς για να παραχωρήσουν ελευθερίες, ενώ ο Χανς Μάγκνους Εντσεσμπέργκερ είπε ότι όσο θα απευθυνόμαστε στις κυβερνήσεις και τους πολιτικούς τόσο θα παραμένουμε στη θέση του αδύναμου.

Η κιβωτός της Ευρώπης

Παρά τις διαφωνίες τους οι είκοσι οκτώ αποφάσισαν να συνεχίσουν τις επα-

Ντανίλο Κις

φές τους και μετά το Άμστερνταμ. Ορισμένοι μάλιστα είχαν πρωτότυπες ιδέες για τη μορφή που μπορούσε να πάρει η κοινή δραστηριότητά τους.

Ο Γκύντερ Γκρας πρότεινε να δημιουργήσουν ένα Ίδρυμα Ευρωπαϊκής Κουλτούρας με έδρα την Βουδαπέστη και με δυο παραρτήματα στην Βιέννη και το Άμστερνταμ. Το Ίδρυμα αυτό χρειάζεται, είπε, να έχει δικό του ραδιοφωνικό σταθμό, εφημερίδα και ένα επιτελείο μεταφραστών. Δεν ζούμε πλέον στην εποχή των σαλονιών. Πρέπει να ακουστεί η φωνή μας, να αντιδράσουμε, να διαμαρτυρηθούμε. Δεν πρέπει να παραμείνουμε μια μικρή επιτροπή. Είναι αδιανόητο να συμπεριφερόμαστε σαν να μην έχουν γίνει οι συμφωνίες του Ελσίνκι.

Ο Ρώσος ποιητής Αντρέϊ Βοζνεζένσκι είχε την εξής ιδέα: Το στοιχείο που χαρακτηρίζει την Ευρώπη από τους Νέους Χρόνους και μετά είναι η κίνηση. Αντί λοιπόν για πολιτιστικές πρωτεύουσες, προτείνω να ...κινηθούμε με πλοία και

«καραβάνια». Έτσι αν ο Γκιόργκυ Κόνραντ (Ούγγρος συγγραφέας) και ο Βάκλαβ Χάβελ (Τσέχος συγγραφέας) δεν μπορουν να έρθουν σε εμάς, θα μπορούμε να πάμε εμείς σε αυτούς. Θα είμαστε η κιβωτός της Ευρώπης.

Ο Χανς Μάγκνους Εντσεσμπέργκερ «προσγείωσε» τους ενθουσιώδεις συνομιλητές του λέγοντας δεν έχουμε τα μέσα να δημιουργήσουμε ραδιόφωνο και εφημερίδα. Επιπλέον, γιατί θα πρέπει να συναγωνιστούμε με την πολιτιστική βιομηχανία; Αρκετά πράγματα έχουν οργανωθεί.

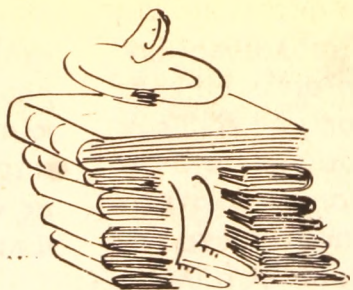
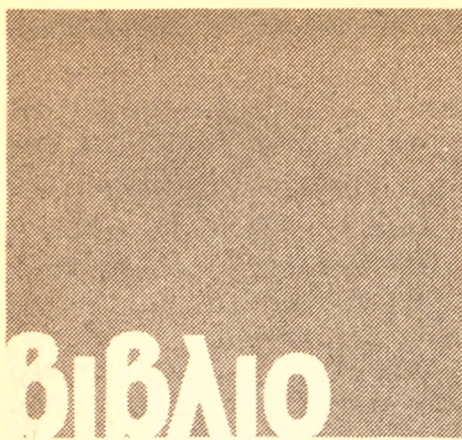
Χρειαζόμαστε μόνο μια διεύθυνση

Αφού ολοκληρώθηκαν οι συζητήσεις και αποφασίστηκε η ίδρυση της ομάδας εργασίας Γκιούλλιβερ, δόθηκε συνέντευξη τύπου. Στους δημοσιογράφους, που περίμεναν εντυπωσιακότερα αποτελέσματα από αυτή τη συνάντηση, ο Χανς Μάγκνους Εντσεσμπέργκερ διευκρίνησε: Καταλαβαίνω την απογοήτευσή σας. Όμως η ιστορία δείχνει ότι οι αλλαγές —μεταξύ των οποίων, ορισμένες από τις πλέον σημαντικές— πραγματοποιούνται χάρη στην απόφαση κάποιων ασημαντων ομάδων, χωρίς δύναμη, χωρίς χρήματα. Δεν έχουμε έλλειψη από μεγάλους πολιτιστικούς οργανισμούς, οι οποίοι στην πράξη είναι ικανοί να παράγουν μόνο «ραπόρτα» στα οποία κανείς δεν δίνει σημασία. Το θέμα μας λοιπόν δεν είναι να μεταβληθούμε σε ένα ημι-επίσημο οργανισμό. Ο Γκιούλλιβερ δεν θέλει να γίνει η εκατοστή οργάνωση που προσκαλεί βουλγαρικά μπάλετα στο Άμστερνταμ ούτε θέλει να δίνει υποτροφίες ή επιχορηγήσεις. Ο Γκιούλλιβερ προς το παρόν είναι μια υπόσχεση, μια προσπάθεια στην οποία συμμετέχουν μόνο άτομα που εκπροσωπούν τον εαυτό τους...

Το μόνο πράγμα που χρειαζόμαστε τώρα είναι μια διεύθυνση, όχι γραφεία. Μια διεύθυνση στην Δυτική Ευρώπη και μια, αν είναι δυνατόν, στην Ανατολική για να μπορούμε να επικοινωνούμε. Όσο κι αν αυτό δεν είναι πολύ «θεαματικό», ο δρόμος είναι ανοιχτός για κάτι που στο μέλλον μπορεί να αποδειχθεί πολύ σημαντικό.

Άγνωστον ποια θα είναι στο μέλλον η πορεία της ομάδας Γκιούλλιβερ. Εκτός από τη «βιωσιμότητά» της σημασία έχουν επίσης, το σκεπτικό, οι αντιλήψεις και οι αρχές που τη διέπουν. Σημασία έχει ότι είναι μια πολιτική πρωτοβουλία, για τη συνεργασία στην Ευρώπη, μιας ομάδας ανθρώπων που δεν είναι ούτε θέλουν να γίνουν επαγγελματίες πολιτικοί. Είτε επιτύχει είτε αποτύχει ο Γκιούλλιβερ συνιστά, ούτως ή άλλως, μια πολύ ενδιαφέρουσα πρόταση.

□

Το βιβλίο: διάλογος πέρα από τόπο και χρόνο

Την περασμένη Δευτέρα, εγκαινιάστηκε στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων, έκθεση βιβλίου με τίτλο: «Βιβλίο - Διάλογος πέρα από χρόνο και τόπο». Η έκθεση συγκεντρώνει βιβλία γερμανικών εκδοτικών οίκων και είναι αντιπροσωπευτική της δραστηριότητας στην Ο.Δ. της Γερμανίας. Εκτίθενται επίσης ελληνικές εκδόσεις γερμανόφωνης λογοτεχνίας και γερμανικές εκδόσεις ελλήνων λογοτεχνών. Η έκθεση θα μεταφερθεί σε λίγες μέρες στη Θεσσαλονίκη.

Ο Helmut Frielinghaus, διευθυντής του εκδοτικού οίκου Luchterhand του Dortmund έκαμε την ημέρα των εγκαινίων την εισήγηση που δημοσιεύεται εδώ.

του Χέλμουτ Φριλινχάους

Όταν ο Ζήγκφριντ Λεντς πήρε πριν λίγες μέρες στη Φραγκφούρτη/Μάιν το βραβείο ειρήνης των Γερμανών βιβλιοπωλών, μίλησε στον ευχαριστήριο λόγο του για την «ανέτοιμη, λιγοστή και πάντα σε κίνδυνο ειρήνη στην οποία ζούμε».

Παραπονέθηκε για το πόσο περιορισμένες είναι οι δυνατότητες των βιβλίων στον αγώνα ενάντια στον πόλεμο, την καταδίωξη, τη φτώχεια και το θάνατο του πλανήτη μας. Και όμως, είπε, θα έπρεπε να παραδεχτούμε, ότι η λογοτεχνία, ακόμη κι αν δεν έχει αλλάξει τις συνθήκες, έχει επιτύχει κάτι άλλο, δηλαδή να αλλάξει τη σχέση μας με τον κόσμο.

«...Προσφέροντας εναλλακτικές επιλογές μας παρακίνησε να ελέγξουμε τη δική μας θέση, με μια λέξη, να ζήσουμε πιο συνειδητά». Ο Λεντς μίλησε μ' αυτή την ευκαιρία για την Ιστορία, για την Ιστορία μας και για το πώς φτάνει και επιδρά στο παρόν, πώς μας «ενοχλεί, μας θυμίζει και μας δεσμεύει».

Όταν ερχόμαστε σε σας, για να σας δείξουμε τα βιβλία μας, σκεπτόμαστε την Ιστορία της χώρας σας και της χώρας μας. Είδα πως η ζωή πολλών Ελλήνων συγγραφέων έχει σφραγιστεί από τον πόλεμο, την καταδίωξη και την αιχμαλωσία. Το γερμανικό παρελθόν, που κυρίως τους με-

γαλύτερους από μας, συνεχώς —και δικαίως— μας «ενοχλεί», προπάντων όταν ερχόμαστε σε χώρες που υπέφεραν από τον πόλεμο, αυτό το παρελθόν και τα εγκλήματα του δεν απασχόλησε τα τελευταία χρόνια μόνο τους ιστορικούς μας.

Ακριβώς επειδή το παρελθόν δεσμεύει, πολλοί από τους συγγραφείς μας πήραν ενεργό μέρος στο ειρηνιστικό κίνημα —ας αναφέρω εδώ μόνο τους Ίνγκεμποργκ Ντρέβιτς, Γκύντερ Γκρας, Βάλτερ Γενς.

Μεταξύ σας και μεταξύ μας ζουν ακόμη μάρτυρες εκείνης της εποχής, οι οποίοι υψώνουν τη φωνή τους όταν βλέπουν να απειλείται η ειρήνη ή η ελευθερία του λόγου. Αλλά και συγγραφείς της νεότερης και νεότερης γενιάς θέτουν εκ νέου και έντονα το ερώτημα για τις αρχές και τις αιτίες της συμφοράς.

Ο διάλογος που φαινόταν να έχει διακοπεί και καταπνιγεί, ζωντάνεψε ξανά και σήμερα συνεχίζεται, συχνά πιο ανοιχτός και πιο αποκαλυπτικός από ποτέ άλλοτε. Αποτελεί τη βάση των συζητήσεων για τους πολύπλευρους και εν μέρει τελείως νέους κινδύνους που απειλούν σήμερα τη ζωή.

Ο Ρίχαρντ φον Βαϊτσέκερ, σε ένα λόγο του για τη λεγόμενη διαμάχη των ιστορικών,

κάλεσε αυτές τις μέρες τους Γερμανούς «στο ξεκαθάρισμα των λογαριασμών τους με την Ιστορία τους να αντιμετωπίσουν σαν ελεύθεροι την αλήθεια και να αφεθούν να υποταχθούν σ' αυτήν».

Οι εκθέσεις βιβλίων εξυπηρετούν την ανταλλαγή ιδεών, τη συνεννόηση και πρέπει να προωθούν την πολιτική, οικονομική και πολιτιστική συνεργασία. Η επιλογή και ο αριθμός των εκτιθέμενων για τα διάφορα θέματα βιβλίων δείχνουν ποια είναι τα μεγάλα προβλήματα του σήμερα και για ποια ζητήματα πρέπει εμείς στα επόμενα χρόνια να ανταλλάξουμε ιδέες. Έτσι βλέπουμε να καταλαμβάνουν μεγάλο χώρο βιβλία με θέματα «Ένας κόσμος σε ανακατάταξη» και «Η οικολογία στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος».

Όμως, οι εκθέσεις βιβλίων σαν αυτήν εδώ αποτελούν προπάντων ευκαιρίες για συναντήσεις ανάμεσα σε συγγραφείς, αναγνώστες, μεταφραστές και εκδότες. Κατά κανόνα δεν ωριμάζουν σ' αυτές γρήγορα ή θεαματικά αποτελέσματα, εκ πείρας όμως γνωρίζω ότι ποτέ δεν μένουν χωρίς συνέχεια.

Δημιουργούνται ή ανανεώνονται φιλικές σχέσεις και κάποτε στη μια ή την άλλη χώρα εμφανίζονται βιβλία, τα οποία χωρίς αυτή τη συνάντηση δεν θα είχαν ανακαλυφθεί, δεν θα είχαν μεταφραστεί και δεν θα είχαν εκδοθεί.

Έτσι λοιπόν δεν ερχόμαστε μόνο για να δείξουμε βιβλία Γερμανών συγγραφέων, αλλά και για να γνωρίσουμε Έλληνες συγγραφείς και να μάθουμε κάτι για τα βιβλία τους. Ερχόμαστε για να μιλήσουμε με μεταφραστές και εκδότες.

Εγώ προσωπικά έρχομαι γεμάτος περιέργεια. Είμαι ένας από τους πολλούς Γερμανούς που έμαθαν μεν στο Γυμνάσιο Αρχαία Ελληνικά και διάβασαν Όμηρο, Ξενοφώντα και Πλάτωνα, οι οποίοι όμως δεν έμαθαν ποτέ Νέα Ελληνικά. Είμαι ένας από τους λίγους Γερμανούς που δεν έχουν κάνει ακόμα διακοπές στη χώρα σας. Όμως θυμάμαι πολύ καλά τις πρώτες μου επαφές με την ελληνική λογοτεχνία: σαν νεαρός βιβλιοπώλης καταβρόχθισα το μυθιστόρημα «Αλέξης Ζορμπάς» και σ' ένα βιβλιοπωλείο της Μαδρίτης πούλησα εκατοντάδες αντίτυπα της γερμανικής έκδοσης —η λογοκρισία του Φράνκο είχε απαγορεύσει την ισπανική έκδοση. Θυμάμαι επίσης πόσο με είχε μαγέ-

ψει, νομίζω στα 1966 —πάντως πολύ πριν από το περίφημο μυθιστόρημα «Ζ»— η «Ελληνική Τριλογία» του Βασίλη Βασιλικού. Ο εκδοτικός οίκος στον οποίο εργάζομαι, ετοιμάζει ακριβώς τώρα μια έκδοση της τσέπης αυτού του βιβλίου.

Και είναι φυσικά αυτονόητο ότι έχω διαβάσει ποιήματα του Σεφέρη και του Ελύτη, των βραβευμένων με Νόμπελ ποιητών σας.

Πρέπει να ομολογήσω ότι κάπως αργά γνώρισα τη σύγχρονη ελληνική ποίηση, που όπως αποτελεί ένα τόσο σημαντικό τμήμα της σύγχρονης λογοτεχνίας της Ελλάδας και από κάποια άποψη ενδιαφέρει πολύ, ιδιαίτερα εμάς τους Γερμανούς. Σε ένα τεύχος του περιοδικού «Akzente» διάβασα για πρώτη φορά τα 1971 ποιήματα του Γιάννη Ρίτσου και του Μανώλη Αναγνωστάκη, για να αναφέρω μόνο αυτούς τους δύο από τους πολλούς ποιητές, των οποίων τα ποιήματα τόσο με εντυπωσίασαν.

Ένας μεταφραστής μου γνώρισε, επίσης στη δεκαετία του '70, τα ποιήματα του Κωνσταντίνου Καβάφη.

Απλές συμπτωματικές γνωριμίες, θα έλεγε κανείς. Για μένα όμως σπουδαίες συναντήσεις —όπως και μια συνάντηση με τη μαχητική εκδότρια Νίκη Ειντενάιερ των εκδόσεων Ρωμιοσύνη, που στην έκθεση βιβλίου της Φραγκφούρτης μου έδωσε μερικά βιβλία μεταφρασμένα από τα ελληνικά.

Όπως και να 'χει, χαίρομαι για τις νέες γνωριμίες που θα κάνουμε τις επόμενες ημέρες.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΣΑΠΑΡΑΣ
Η πολιτική ηγεσία και οι ξένοι,
στη νεότερη ιστορία της
Ελλάδας. Τόμος Α' (1821-1920)
Εκδόσεις «Νέα Σύνορα», Αθήνα
1988

Στον πρώτο τόμο του βιβλίου για την πολιτικοίστορική πραγματικότητα της Ελλάδας από τον 18ο αι., αναπτύσ-

σονται οι συνθήκες που συνέβαλαν στο ξεκίνημα της Επανάστασης του 1821, καθώς και η πολιτική ιστορία μέχρι το 1920.

Ο ρόλος των πρωταγωνιστών του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, οι διαμάχες μεταξύ των προοδευτικών και των αντιδραστικών δυνάμεων, καθώς και οι Έλληνες της διασποράς σκιαγραφούνται στην αρχή του βιβλίου. Γίνεται αναφορά στον Καποδίστρια, έναν διορατικό, παρά τις ολιγαρχικές του αντιλήψεις, πολιτικό, του οποίου τα λάθη εκμεταλλεύτηκαν οι Άγγλοι και κατάφεραν να φέρουν στο Θρόνο τον Όθωνα και στη συνέχεια τη δυναστεία των Γλύμπουργκ.

Περιγράφεται τέλος η συμπεριφορά των κοινοβουλευτικών ανδρών που με τα κριτήριά τους, όχι πάντοτε προς το συμφέρον του λαού, διαμόρφωσαν την πορεία του έθνους.

ΑΝΕΣΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

Τα ποιήματα (1956-1986)

Εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1988

Ο Θεσσαλονικιός ποιητής Ανέστης Ευαγγέλου είναι γνωστός για την ποιητική του κυρίως παραγωγή. Τα ποιήματά του —όπως επεσήμαινε στο περ. *Κριτική* ο Μανόλης Αναγνωστάκης— στερημένα από κάθε φιλολογικό φόρτο, από κάθε έτοιμη συγκίνηση, αποκαλύπτουν μια φύση που δρα ποιητικά, που στοχάζεται υπάκουη σε μια ανάγκη δημιουργίας.

Οχτώ ποιητικές συλλογές έχει εκδώσει ως τώρα ο ποιητής. Το νέο του βιβλίο είναι μια συγκεντρωτική έκδοση που περιέχει το σύνολο της δουλειάς του.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Τώρα που όλα κόπασαν, θυμάμαι...

Εκδοτική Ομάδα, Θεσσαλονίκη 1988

Χρονικό αναφερόμενο στις προσωπικές περιπέτειες του συγγραφέα, με ιστορικό πλαίσιο τη σπαρασσόμενη Ελλάδα του εμφυλίου και με αναφορές σε όσα μετέπειτα συνέβησαν στη χώρα μας και στο κίνημα της Αριστεράς.

Αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο, ύφος γλαφυρό, προσπάθεια απόδοσης των γεγονότων έτσι όπως βιώθηκαν: αυτό είναι το στίγμα της συγγραφής. Έμφαση δίνεται στην επισήμανση στρατηγικών λαθών της Αριστεράς, στην κριτική του καθώς και στην κριτική αυταρχικών πρακτικών.

Ο Γ. Οικονομίδης ανάλωσε μια ζωή στην αντίσταση και στην Αριστερά. Συμμέτοχος σε ένα πλήθος επικίνδυνων αποστολών κατά των Γερμανών καταδικάστηκε ερήμην σε θάνατο το 1943, από το γερμανικό στρατοδικείο Θεσσαλονίκης. Διέφυγε και συνέχισε τη δράση του στη Χαλκίδα. Το 1945 συνελήφθη. Φυλακές και εξορίες ως το 1951. Μέλος της ΕΔΑ ως το θάνατο του Ηλία Ηλιού.

ΝΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ

Θέματα εικαστικού υπερρεαλισμού

Εκδ. Τέθριππον, Αθήνα 1988

Τρεις μελέτες συνιστούν την ύλη του βιβλίου: Η πρώτη αναφέρεται στον Yves Tanguy και στον αφηρημένο υπερρεαλισμό, η δεύτερη στη μέθοδο του collage και στον τρόπο χάρη στον οποίο είχε προκύψει το υπερρεαλιστικό αντικείμενο (σύμφωνα με τον Σ. Νταλί, ένα αντικείμενο το οποίο βασίζεται σε ψευδαισθήσεις και παραστάσεις, που μπορούν να προκληθούν από την πραγμάτωση υποσυνείδητων ενεργειών) και η τρίτη ασχολείται με τη γλυπτική και τις, σ' αυτό τον τομέα, υπερρεαλιστικές εφαρμογές.

Το βιβλίο στοχεύει στην αποτίμηση της προσφοράς του υπερρεαλισμού στην εξέλιξη εικαστικών τομέων όπως η γλυπτική, η τέχνη του αντικειμένου και η αφηρημένη τέχνη.

ΔΙΑΡΚΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

Το έγκλημα της σιωπής

Η γενοκτονία των Αρμενίων

Εκδόσεις Ηρόδοτος, Αθήνα 1988

Το 1984 συνήλθε στο Παρίσι, η ειδική σύνοδος του διαρκούς δικαστηρίου των λαών για να εξετάσει το πρόβλημα της γενοκτονίας των Αρμενίων. Στο βιβλίο αυτό παρουσιάζονται τα ντοκουμέντα που κατατέθηκαν, και τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το ελληνικό κοινό.

Η λογική του Κεμαλισμού, για τις μειονότητες βάσει της οποίας κυβερνάται σήμερα η Τουρκία, έχει άμεση συγγένεια με αυτή των Νεοτούρκων που διέπραξαν τις φρικαλεότητες ενάντια στους Αρμένιους το 1915-16. Και με αυτή τη λογική αντιμετωπίζουν τις μειονότητες των Ελλήνων στη Βόρεια Κύπρο, καθώς και των Κούρδων στα ανατολικά σύνορα της χώρας, χωρίς βέβαια να φτάνουν στα επίπεδα του 1915. Η τελική τους επι-

δίωξη είναι να εξαφανίσουν οποιαδήποτε εθνότητα διεκδικεί τα δικαιώματά της.

Κανένας λαός όμως δεν έχει εξαφανιστεί με σφαγές και οι Αρμένιοι, υπάρχουν, ανεξάρτητα του αν είναι διασπαρμένοι σε όλο τον κόσμο, και αγωνίζονται για την επανασύσταση του κράτους τους.

ΝΙΚΟΣ Π. ΤΕΡΖΗΣ

Εκπαιδευτική πολιτική και

εκπαιδευτική μεταρρύθμιση

Εκδ. Αφών Κυριακίδη,

Θεσσαλονίκη 1988

Ποιές οι έννοιες της «εκπαιδευτικής πολιτικής» και της «εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης»; Ποια η συνάφεια που υπάρχει μεταξύ τους. Ποια η υλική υπόσταση του εκπαιδευτικού μας συστήματος και ποιοι οι στόχοι του; Σε αυτά τα ερωτήματα κυρίως επιχειρεί να απαντήσει ο συγγραφέας.

Στο δεύτερο μέρος, το βιβλίο εξετάζει την ιστορία της εκπαίδευσης στο νέο ελληνικό κράτος, αρχίζοντας από το 1916 (ίδρυση της Εκπαιδευτικής Επιτροπής) και πραγματοποιώντας στάσεις στη Φιλοσοφική σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στην προσφορά του Δελμούζου και του Γληνού καταλήγει στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Γεωργίου Παπανδρέου.

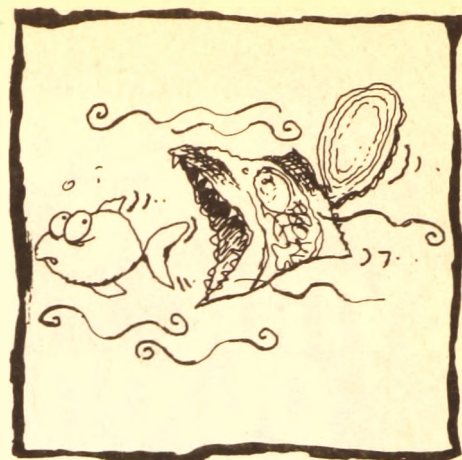
ΤΑΣΟΣ ΛΙΓΝΑΔΗΣ

Το ζών και το τέρας

Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1988

«Ποιητική και υποκριτική λειτουργία του αρχαίου ελληνικού δράματος» με αυτό τον υπότιτλο δίνει το στίγμα του βιβλίου του ο γνωστός κριτικός θεάτρου Τάσος Λιγνάδης. Ο συγγραφέας θεωρεί ότι κάθε έργο τέχνης —συνακόλουθα και οι παραστάσεις αρχαίου δράματος— είναι οριακά ζών ή τέρας: ζωντανό δημιουργήμα που υπάρχει και δρα ως πρόταση και αμφισβήτηση πέραν των προθέσεων του δημιουργού του ή έκτρωμα το οποίο μορφάζει μες σε μια ανωμαλία που δεν καταφέρνει να ζήσει στη συγκίνησή μας.

Το δίλημμα αυτό τίθεται πιο οξύ, προκειμένου για τις σημερινές παραστάσεις αρχαίου δράματος. Το βιβλίο προτείνει τη λύση του διλήμματος, που, κατά τον Λιγνάδη περιέχεται στα ίδια τα δράματα, στα φιλοσοφικά έργα της αρχαιότητας για το θέατρο και, ευρύτερα, για την τέχνη και, τέλος, στην πείρα των παραστάσεων στην Ελλάδα και αλλού.

«Χωρίς Λόγια»

Ο καλός γελοιογράφος **Στάθης** παραγωγικός και ευρηματικός, κυκλοφόρησε στις εκδόσεις «Βαβέλ» ένα νέο λεύκωμα. «Χωρίς λόγια» ο τίτλος του. Έχει συγκεντρώσει εδώ τις χωρίς λεζάντες και μπαλούν καρικατούρες που σκαρώνει κάθε τόσο. Από τις απολαυστικές αυτές καρικατούρες εμείς αναδημοσιεύουμε δυο που μας θύμισαν το σύμβολο του περιοδικού μας: Το ψαράκι που βρυχάται - και καταδιώκεται.

ΜΕΣΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕ- ΡΩΣΗ

● Ο ραδιοφωνικός λόγος σε βιβλίο. Οι συνεντεύξεις των 38 διευθυντικών στελεχών εφημερίδων και περιοδικών, οι οποίες παραχωρήθηκαν στην κυριακάτικη εκπομπή του Γιάννη Τζαννετάκου, διευθυντή του 9.84, απευθύνεται όχι μόνο σε ειδικούς αναγνώστες, αλλά και σε όποιον ενδιαφέρεται για την πολιτική ζωή, την πληροφόρηση και για την νοοτροπία των παραγόντων που παίζουν τον κύριο λόγο στην ενημέρωσή του.

● Τέλεια η απογοήτευση του δημάρχου Αθήνας κ. Έμπερτ από το περιεχόμενο της βιντεοκασέτας, τόση ώστε μόλις τέλειωσε η προβολή της την πήρε από τον Βαγγέλη Μπίστικα και χωρίς να πει λέξη την πέταξε στο καλάθι των αχρήστων. Για το περιεχόμενο της ταινίας που έχει στοιχίσει μέχρι στιγμής 20 εκ. περίπου, έχουν συνεργαστεί μεταξύ άλλων, ο Γρ. Καλοκαιρινός, ο Ν. Νικολαρέας, γνωστός και ως Συνεργάτης χωρίς Όνομα, ο Γ. Λεφεντάριος, ο Π. Λουκάκος και η Δ. Τσαντέ.

Δεν ξέρουμε ακριβώς ποια θα είναι η συνέχεια του θέματος, αλλά ήδη καλέστηκαν στελέχη του 9.84 που αν και είχαν κάνει δοκιμαστικά δεν συνεργάστηκαν για να κρατηθεί μια πολιτική ισορροπία μεταξύ του ραδιοφωνικού σταθμού και της βιντεοταινίας.

● Τα γραφεία της «**Επικαιρότητας**» (Κηφισίας και Δαβάκη 1) των Σιαμαντά - Καρτζαφέρη είναι από προχθές έτοιμα και το συντακτικό προσωπικό κινείται κάθε μέρα σαν να βγαίνει κανονικά η εφημερίδα. Συντονίζει ο συνάδελφος Κολιοπάνος, βοηθός του ο Σαλταβαρέας.

Εκεί που μαθαίνουμε ότι κόλλησε λιγάκι το πράγμα είναι στη διαφημιστική αφίσα που ο Καρτζαφέρης θέλει προκλητικά, γυμνή και «αιφνιδιάζουσα» αλλά ο Σιαμαντάς δεν θέλει ούτε να τ' ακούσει. Ίδωμεν...

Από την άλλη μεριά ο Καρτζαφέρης φαίνεται να περιμένει ποιο «τραστ» θα του επιτεθεί πρώτο...

● Την Τετάρτη το μεσημέρι και ενώ ήδη είχε αρχίσει η κυβερνητική σύσκεψη για το μέλλον της Τράπεζας Κρήτης, ο «δρ» κάλεσε τους δημοσιογράφους και τους άλλους εργαζόμενους στη «**Γραμμή**» και με έκδηλη νευρική τους μίλησε, λέγοντάς τους πως ό,τι και να γίνει στην Τράπεζα, δεν θα υπάρχει κανένας αντίκτυπος γι' αυτούς. Και αυτό γιατί, όπως υποστηρίζει, η «Γραμμή» δεν έχει πάρει από την Τράπεζα παρά ένα δάνειο ύψους 700 εκ.

Στο μεταξύ όμως θα πρέπει να ανησυχούν οι εργαζόμενοι στην «Καθημερινή» γιατί ήδη αναζητείται καινούριος ιδιοκτήτης. Λέτε τελικά να επιστραφεί στην πρώην εκδότριά της; Ίσως να είναι αγορά ευκαιρία για την κ. Ελένη που τώρα θα την αγοράσει «κοψοχρονιά».

● Πληροφορηθήκαμε από καλά ενημερωμένες πηγές ότι οι δημοσιογράφοι της νέας «Καθημερινής» («Κοσκωτιανής» όπως την είχε αποκαλέσει κάποτε συνάδελφος...) είναι σφόδρα δυσαρεστημένοι από τη λειτουργία της εφημερίδας, η οποία θα περικόψει σελίδες και, πιθανώς, το κυριακάτικο ένθετο...

Αρκετοί λένε ότι φταίει το πανάθλιο περιβάλλον του κτιρίου της Παλλήνης, όπου όλοι σχεδόν μετατρέπονται σε ρομπότ (ιδιαίτερα από τις 5 μέχρι τις 9) έτσι, που να μην αισθάνονται ως δημοσιογράφοι. Άλλοι τα έχουν βάλει με τη «γραμμή» της εφημερίδας, που πίσω από την υπεράσπιση μιας νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, υποστηρίζει την καινούρια πολιτική του ΠΑΣΟΚ, χωρίς να θίγει τη «σαπίλα», που υπάρχει στο «Κίνημα» (η ευγένεια θα πρέπει να εφαρμόζεται εκεί που πρέπει και όχι πάντα, αγαπητή «Κ») και τα καινούρια πολιτικά και οικονομικά τζάκια...

● Μάθαμε ότι από τη ΝΔ εκδηλώνεται αρκετή δυσφορία για τις πρώην δυο εφημερίδες της παράταξης: «Καθημερινή» και «Βραδυνή».

Ιδιαίτερα για τη «Βραδυνή», η οποία έφθασε στο 12.000 φύλλα με καπέλο (τα βλέπετε τρεις αδελφαί;) λένε ότι «πέρασε» στο ΠΑΣΟΚ, παρά το «στρουθοκαμηλισμό» των τίτλων της ενώ για την «Καθημερινή» υποστηρίζουν ότι έχασε πια την αξιοπιστία

της. Όσο για την «Βραδυνή» αυτή από χτες πέρασε στην κυριότητα του Φιλίππου της «ΦΑΓΕ». Φάγε-φάγε ο Κοσκωτάς στο τέλος φαγώθηκε κι αυτός.

● Κακή η εντύπωση του κόσμου για τη λειτουργία του ραδιοφωνικού σταθμού του Κοσκωτά (SKY - σκάι).

Πολύ κακό το πρόγραμμα, απαράδεκτα δελτία ειδήσεων, παιδιάρωδες επίπεδο κ.λπ. κ.λπ. («σκάει» από τα νεύρα του ο «δρ»).

Και δεν έφταναν μόνο αυτά. Ο Κοσκωτάς απέλυσε και δύο εκφωνητές του σταθμού γιατί —λέει— δεν είχαν καλή άρθρωση. Καλά όταν τους πήρε δεν τους άκουσε ο «δρ»;

Ακούγεται ότι επίκεινται και άλλες απολύσεις. Αλλά από ποιόν; Από τον ήδη απολυθέντα Κοσκωτά;

● Άμεσες επιπτώσεις θα έχει στη «Γραμμή ΑΕ» η υπόθεση της Τράπεζας Κρήτης. Πιθανές εξελίξεις στα καθημερινά έντυπα και ραδιοσταθμό:

- 1) Να κλείσουν οι «24 Ώρες» και ο «SKY».
- 2) Να αγορασθεί και η «Καθημερινή» μετά την «Βραδυνή».

mw

● Προχθές την «Ημέραν της Κρίσεως» λάβαμε το ακόλουθο ενημερωτικό σημείωμα:

Ο δημοσιογράφος Χάρης Κ. Μπουσμπουρέλης συνεργάζεται από την 1η Οκτωβρίου 1988 με την «Γραμμή» Α.Ε.
Βουκουρεστίου 15, 100671
Αθήνα τηλ. 6668203

Το δημοσιεύουμε με πάσα επιφύλαξη διότι δεν ξέρουμε αν εξακολουθούν να ισχύουν τα τηλέφωνα.

**ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ
ΓΛΩΣΣΑΣ**

Στην
Ελληνοτουρκική
Ένωση
τηλ: 36.25.821
36.01.551

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819
72.49.300 — 72.48.240

- Συντακτική επιτροπή:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ
ΤΑΚΗΣ ΚΑΦΕΤΖΗΣ
ΧΡ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ
- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Σύμβουλος έκδοσης:
ΔΗΜ. ΚΑΚΑΒΕΛΑΚΗΣ
- Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
- Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Μπουμπουλίνας 16
Τηλ. 27.94.550

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 1.650 δρχ. -
Ετήσια 3.300
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 10.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 2.800

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 25
ετήσια: δολ. 50
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 28
ετήσια: δολ. 57

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 150
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 250

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

Η εταιρία των πέντε ηπείρων

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

ΩΡΑ Η ΦΟΡΗΤΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ BROTHER EP-150 “ΜΙΛΑΕΙ” ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑ!

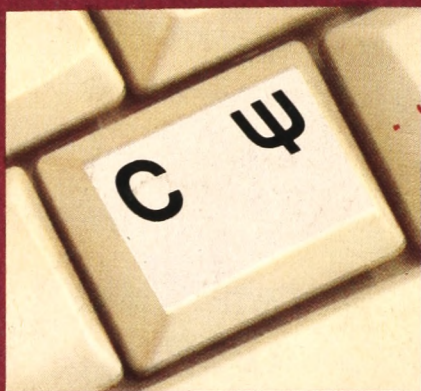
Γιατί τώρα η σειρά EP διατίθεται και στην Ελλάδα με 2 πληκτρολόγια και ταυτόχρονη λειτουργία Ελληνικής και Λατινικής γραφής ΧΩΡΙΣ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ!

ΔΡΧ. 53.000 (Συν Φ.Π.Α.)

Προσωπική ηλεκτρονική γραφομηχανή με θερμική γραφή σε απλό χαρτί, εντελώς αθόρυβη, ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ γραμμάτων, παχύ γράψιμο, αυτόματη διόρθωση (χωρίς διορθωτική ταινία!), αυτόματη υπογράμμιση και υπολογισμούς 4 αριθμητικών πράξεων. Βάρος 2,95 κιλά.

Διαστάσεις 37,3 x 28,5 x 7,8 εκατ.

Λειτουργεί με μπαταρία και προαιρετικά με ρεύμα (μέσω ADAPTOR) και συνοδεύεται από ένα πρακτικό βαλιτσάκι.

πάνω από την

brother®

υπάρχουν μόνο τα δαχτυλά σας!

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ

ΝΤΑΚΟΣ ΑΕ

ΖΑΪΜΗ 20, ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 88.41.411-13

ΘΕΣ/ΚΗ: "ΤΕΧΝΙΚΗ" ΚΑΡΟΛΟΥ ΝΤΗΛ 11 • ΤΗΛ.: 221.767, 224.266

Επίσης νοσηφοληγανή των Ολυμπιακών Αγώνων και το 1988